

MOSTOVI

40 • 1-2 • 2006

MOLO

REVIJA DRUŠTVA ZNANSTVENIH IN TEHNIŠKIH
PREVAJALCEV SLOVENIJE

JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF SCIENTIFIC
AND TECHNICAL TRANSLATORS OF SLOVENIA

ISSN 0352-7808

MOSTOVI

www.mostovi.info

REVIJA DRUŠTVA ZNANSTVENIH
IN TEHNIŠKIH PREVAJALCEV SLOVENIJE

JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF SCIENTIFIC
AND TECHNICAL TRANSLATORS OF SLOVENIA

Glavna urednica • Editor
Mojca M. Hočevar

Uredniški odbor • Editorial Board
Miran Željko
Lidija Šega
Alan McConnell - Duff
Boštjan Zupančič
Nike Kocijančič Pokorn

Letnik 40, št. 1-2, leto 2006: str. 1-248

Volume 40, Nos. 1-2, Year 2006: pp. 1-248

DZTPS

920073781

MOSTOVI 2006: 40/1-2

ISSN 0352-7808

www.mostovi.info

© Mostovi 2006

Revija Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije
Journal of the Association of Scientific and Technical Translators of Slovenia

Glavna urednica • Editor

Mojca M. Hočevar

Uredniški odbor • Editorial Board

Miran Željko, Lidija Šega, Alan McConnell - Duff, Boštjan Zupančič
in Nike Kocijančič Pokorn

Lektorica za slovenski jezik • Slovenian Language Editor

Nada Colnar

Lektor za angleški jezik • English Language Editor

Alan McConnell - Duff

Fotografija na naslovnici • Cover Photograph

Plečnikovo Tromostovje v Ljubljani • Plečnik's Three Bridges in Ljubljana
Nedžad Žujo

Oblikovanje in prelom • Typeset and Design by

Žaba Design

Izdalo in založilo • Published by

Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS)

Predsednica društva • President of the Association

Maja Merčun

Natisnila • Printed by

Tiskarna Schwarz, Ljubljana, 2007

Naklada • Circulation

750 izvodov • 750 copies

Izhaja enkrat letno v dvojni številki. • Published once a year as a double issue.

Cena izvoda • Price per copy

9 EUR [2.157 SIT]

Člani DZTPS prejmejo revijo brezplačno. • DZTPS members are entitled to a free copy.

Vse pravice pridržane. Uredniški odbor si pridržuje pravico do ureditve oddanih besedil. V *Mostovih* objavljeni članki ne smejo biti ponovno objavljeni v drugih publikacijah ali medijih brez dovoljenja uredništva. Izražena mnenja so stališča avtorjev in zanje ne odgovarjamo.

All rights reserved. The Editorial Board reserves the right to edit all materials submitted. The articles printed in *Mostovi* must not be published in other publications or media without the Editorial Board's permission. Authors are solely responsible for the opinions stated in their articles.

GLAVNA UREDNICA

MOJCA M. HOČEVAR je diplomirala iz angleščine in primerjalne književnosti ter magistrirala iz dvojezičnega slovaropisja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Na Fakulteti za pomorstvo in promet v Portorožu (Univerza v Ljubljani) poučuje strokovno angleščino v prometnih panogah. Je urednica nekaterih jezikovnih priročnikov in slovarjev, ki jih tudi sama sestavlja.

Mag. Mojca M. Hočevar, članica DZTPS

- *Univerza v Ljubljani, Fakulteta za pomorstvo in promet, Katedra za tuje jezike, Pot pomorščakov 4, 6320 Portorož*

E: mojca-m.hocevar@guest.arnes.si

UREDNIŠKI ODBOR

MIRAN ŽELJKO je strojni inženir in prevajalec, ki skrbi, da se *Evroterm* in *Evrokorpus* na spletu nenehno izboljšujeta in dopolnjujeta. V nove različice dodaja sveže podatke in nove funkcije. Zadnja pomembnejša novost je nemško-slovenski korpus. Zaposlen je kot podsekretar v Sektorju za prevajanje pri Generalnem sekretariatu Vlade RS.

Miran Željko, univ. dipl. inž., član DZTPS

- *Generalni sekretariat Vlade Republike Slovenije, Sektor za prevajanje, Gregorčičeva ulica 27A, 1001 Ljubljana*

E: miran.zeljko@gov.si

EDITOR

MOJCA M. HOČEVAR graduated in English and comparative literature, and received her MA in bilingual dictionary studies from the Faculty of Arts, Ljubljana University. She teaches professional English in the fields of transport at the Faculty of Maritime Studies and Transport in Portorož, University of Ljubljana. Furthermore, she is also editor of some language handbooks and dictionaries, which she herself has compiled.

Mojca M. Hočevar, MA, member of DZTPS

- *University of Ljubljana, Faculty of Maritime Studies and Transport, Department of Foreign Languages, Pot pomorščakov 4, SI-6320 Portorož, Slovenia*

E: mojca-m.hocevar@guest.arnes.si

EDITORIAL BOARD

MIRAN ŽELJKO is a mechanical engineer and translator, whose concern is to ensure that the *Evroterm* and *Evrokorpus* websites are constantly improved and updated. To the new variants, he introduces fresh data and new functions. The most recent important inclusion is the German-Slovene corpus. He is engaged as undersecretary at the Translation and Interpretation Division of the Government of the Republic of Slovenia.

Miran Željko, University Degree in Mechanical Engineering, member of DZTPS

- *Secretariat-General of the Government of the Republic of Slovenia, Translation and Interpretation Division, Gregorčičeva ulica 27A, SI-1001 Ljubljana, Slovenia*

E: miran.zeljko@gov.si

LIDIJA ŠEGA, teacher of English and German, is above all a translator: since 1969 she has also been a permanent court interpreter. She holds the title of specialist translator. Furthermore, she is author of *Veliki moderni angleško-slovenski poslovni slovar* (*A Comprehensive Modern Business Dictionary: English-Slovene*), Cankarjeva založba Publishing, and also of numerous seminar materials for

LIDIJA ŠEGA, profesorica angleščine in nemščine, je predvsem prevajalka, od leta 1969 tudi stalna sodna tolmačka. Ima naziv prevajalke specialiste. Je avtorica *Velikega modernega angleško-slovenskega poslovnega slovarja* in različnega seminarskega gradiva za prevajalce. Kot lektorica sodeluje na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Lidija Šega, prevajalka specialistka, članica DZTPS

• Jakčeva 43, 1000 Ljubljana

E: lidija.sega@siol.net

ALAN MCCONNELL - DUFF prevaja v angleščino, piše in lektorira. Objavil je več del o prevajanju in za knjigo *Translation* prejel nagrado Duke of Edinburgh Award. Je avtor pomembnega priročnika za prevajalce v angleščino *Into English*. Njegove kratke zgodbe so prevedene v slovenščino in druge jezike. Nedavno je izšla njegova najnovejša knjiga *Literature*, pri založbi Oxford University Press.

Mag. Alan McConnell - Duff, član DZTPS, član jezikoslovnega inštituta The Chartered Institute of Linguists, London

• Breg 6, 1000 Ljubljana

BOŠTJAN ZUPANČIČ je profesor francoskega in angleškega jezika s književnostma ter magistr francoskega jezikoslovja. Dela kot prevajalec strokovnih in leposlovnih besedil in kot akreditirani tolmač pri ustanovah Evropske unije. Je dobitnik Prešernove nagrade za študente FF ter v prostem času ljubiteljski gledališki igralec, klarinetist in saksofonist.

Mag. Boštjan Zupančič, član DZTPS

• Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Prevajalski oddelek, Prešernova cesta 25, 1001 Ljubljana

E: boštjan.zupancic@siol.net

NIKE KOČIJANČIČ POKORN je diplomirala iz francoščine in angleščine na prevajalski smeri Filozofske fakultete Univerze Ljubljani. Na Oddelku za germanske jezike in književnosti FF je magistrirala iz angleške književnosti in doktorirala iz prevodoslovja. Dela na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Dr. Nike Kocijančič Pokorn, članica DZTPS

• Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za prevajalstvo, Aškerčeva cesta 2, 1001 Ljubljana

E: nike.pokorn@ff.uni-lj.si

translators. She also lectures at the Translation Department of the Faculty of Arts, University of Ljubljana.

Lidija Šega, MA, member of DZTPS

• Jakčeva 43, SI-1000 Ljubljana, Slovenia

E: lidija.sega@siol.net

ALAN MCCONNELL - DUFF is a freelance writer, translator and editor. For his book *Translation* he received the Duke of Edinburgh Award. He has also written a useful handbook for translators - *Into English*. His short stories have been translated into Slovene and several other languages. His latest book is *Literature*, OUP.

Alan McConnell - Duff, MA, member of DZTPS, member of the Chartered Institute of Linguists, London

• Breg 6, SI-1000 Ljubljana, Slovenia

BOŠTJAN ZUPANČIČ is a teacher of French and English language and literature. He is engaged as a translator of professional and literary texts, and also works as an accredited interpreter with institutions of the European Union. He was a recipient of the Students' Prešeren Award. In his spare time, he is an amateur actor, clarinetist and saxophonist.

Boštjan Zupančič, MA, member of DZTPS

• Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Slovenia, Translation Section, Prešernova cesta 25, SI-1001 Ljubljana, Slovenia

E: boštjan.zupancic@siol.net

NIKE KOČIJANČIČ POKORN graduated in French and English on the translation course at the Faculty of Arts, University of Ljubljana. She gained her MA in English literature at the Department of Germanic Languages and Literature, and received her doctorate in translation studies. She now works at the Department of Translation of the Faculty of Arts, Ljubljana University.

Dr Nike Kocijančič Pokorn, DZTPS member

• University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Translation, Aškerčeva cesta 2, SI-1001 Ljubljana, Slovenia

E: nike.pokorn@ff.uni-lj.si

Uvodnik • Editorial

Mostovi, strokovno glasilo Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije, so v letu 2006 praznovali 40. obletnico svojega obstoja. V tem času so se dejavnosti društva DZTPS, zahvaljujoč njegovemu članstvu, razvijale v skladu z vedno večjimi prevajalskimi potrebami in izzivi, o čemer pričajo tudi zapisi v *Mostovih*, ki jih lahko spremljamo vse od prvih drobnih snopičev do danes.

Mostove je zasnoval prvi glavni urednik **Anton Omerza**, ki je za člane društva začel pripravljati sprva ciklostirane snopiče z objavami strokovnih prispevkov. Od srede 80. let prejšnjega stoletja pa do l. 1993 so se *Mostovi* pod Omerzovim uredništvom razvili v priljubljeno strokovno glasilo DZTPS. Uredniško delo smo nato nadaljevali **Savin Vilhar** (1994–1996), **Miran Željko** (1997–2001) in **Mojca M. Hočevár** (2002–), seveda v sodelovanju s člani uredniških odborov, tako da se *Mostovi* skladno s potrebami novejšega časa še naprej razvijajo, in sicer v znanstveno revijo z objavami jezikoslovnih člankov in prispevkov s prevajalskih področij uporabnega jezikoslovja.

Naključje je hotelo, da je prišla v 40. letu izhajanja *Mostov* z Univerze v Ljubljani pobuda, naj revije, ki objavljajo znanstvene članke in prispevke, uredijo svoj status. Ker v *Mostovih* objavljamo poleg strokovnih tudi znanstvene članke in prispevke, smo se odločili vsebino sestaviti tako, da bo v prihodnje omogočala tudi izkazovanje znanstvene kakovosti, ki ji stroka priznava nacionalno pomembnost in mednarodno odmevnost.

Z vsebinsko in oblikovno prenovljenimi *Mostovi* 2006 tako začenjamo postopek uvrstitve na sezname znanstvenih revij v skladu z mednarodnimi bibliografskimi standardi. Uvrstitev želimo doseči v prihodnjem triletnem obdobju, že v 40. letniku pa z ene številke letno prehajamo na dvojno številko, zaradi česar se je priprava lanskega letnika zavlekla v letošnje leto.

Tudi v prihodnje bodo *Mostovi* izhajali v dvojni številki s čim bolj aktualno, raznovrstno in tematsko zaokroženo vsebino za prevajalce različnih jezikovnih parov. K pisanju člankov, ki jih uredniški odbor zbira v tekočem letu, ob tej priložnosti še posebej prijazno vabimo članice in člane DZTPS ter seveda tudi vse druge prevajalce in raziskovalce prevajalskih problemov. V prihodnje nameravamo nekoliko razširiti tudi uredniški odbor revije in zagotoviti postopek dvojne slepe recenzije, kar pomeni, da avtor članka oziroma prispevka ne bo vedel, kdo je recenzent njegovega besedila, kakor tudi recenzent z ustreznim akademskim nazivom ne bo vedel, kdo je avtor predloženega prispevka. Seveda bomo veseli tudi večjega sodelovanja bralcev s predlogi, pripombami in novimi pobudami.

Glede na to, da so *Mostovi* strokovno glasilo z več desetletno tradicijo, je revija nekatere zahteve že doslej delno izpolnjevala, kot npr. prevod naslova in povzetka, odslej pa ob angleških prevodih naslova in izvlečkih objavljamo tudi ključne besede in obenem upoštevamo kriterije glede kategorizacije izvirnih in preglednih znanstvenih člankov ter znanstvenih prispevkov.

Ker nekatere bibliografske baze zahtevajo ustrezen odstotek znanstvenih prispevkov (navadno vsaj 50 odstotkov), bomo sčasoma delež znanstvenih člankov in prispevkov nekoliko povečali, a pri tem dosledno upoštevali vodilo, da revija objavlja članke in prispevke s prevajalskih področij uporabnega jezikoslovja, se pravi tiste članke in prispevke, ki so uporabni in koristni pri izobraževanju in izpopolnjevanju prevajalcev, tolmačev, učiteljev tujih jezikov in slovaristov.

V prihodnje si želimo tudi več mednarodnih stikov in sodelovanj, zaradi česar nameravamo oblikovati še mednarodni uredniški svet revije ter vanj poleg domačih znanstvenikov, strokovnjakov in uglednih prevajalcev vključiti tudi tuje člane, ki bi lahko prispevali k mednarodni uveljavitvi revije.

Preostali napotki za pisanje člankov so podani v Navodilih avtorjem prispevkov na koncu publikacije.

Mostovom lahko tako v novih desetletjih zaželimo le še veliko uspeha, raznovrstnih aktualnih vsebin ter odmevnosti v čim širši znanstveni in strokovni javnosti.

Mag. Mojca M. Hočevar, glavna urednica

Vsebina • Contents

JEZIK IN PREVAJANJE • LANGUAGE AND TRANSLATION

Rada Lečič

Sklanjanje tujih imen • The Case Inflections of Proper Names	11
--	----

Alan McConnell - Duff

Delicate Matters • Občutljive zadeve	24
--	----

Ivo Ban

Prevajanje strokovnih besedil v sodobni slovenski družbi •

Translating Professional Texts in Contemporary Slovenian Society	35
--	----

TERMINOLOGIJA • TERMINOLOGY

Breda Jakopič

Računovodski izkazi in finančno poročanje • Financial Statements and Financial Reporting	50
---	----

Marko Novak

Z mostov prava • From the Bridges of Law	69
--	----

RAČUNALNIŠKA ORODJA IN SPLETNI VIRI • COMPUTER TOOLS AND WEB RESOURCES

Miran Željko

Izboljšave elektronskih slovarjev • Improving Electronic Dictionaries	80
---	----

Davor Petrovič

Osrednje težave pri uporabi podatkovnih baz Evrokorp in Evroterm • The Main Problems in Using the Evrokorp and Evroterm Databases	95
--	----

Miran Željko

Odgovor na članek Davorja Petroviča o težavah pri uporabi Evroterm in Evrokorpora • A Reply to the Article by Davor Petrovič on Evrokorp and Evroterm Databases	110
---	-----

Adriana Krstič Sedej

Še en odgovor na članek Davorja Petroviča o težavah pri uporabi Evroterm in Evrokorpora • Another Reply to the Article by Davor Petrovič on Evrokorp and Evroterm Databases	117
---	-----

Peter Holozan in Alenka Metljak

Nekatere težave pri strojnem prevajanju iz slovenščine v angleščino •

A Few Difficulties with Machine Translating from Slovenian into English 121

ČLANI DZTPS • MEMBERS OF DZTPS

Novi člani DZTPS • New Members of DZTPS 130

Olga Shrestha

Predstavlja se vam JARO LAJOVIC • Introducing JARO LAJOVIC 131

V SPOMIN • IN MEMORIAM

Mojca M. Hočevar

Ob slovesu Janka Modra • Farewell to Janko Moder 142

PREDSTAVITVE, MNENJA IN OCENE • PRESENTATIONS, OPINIONS AND REVIEWS

Dušan Gabrovšek

In a Phrase, the Non-Alphabetical Wordbooks • Z eno besedo, neabecedni slovarji 144

Dušan Gabrovšek

Thesauruses Profiled • Tezavri se predstavijo 168

Mojca M. Hočevar

Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS dokončan • Completion of the OXFORD-DZS Comprehensive English-Slovene Dictionary 180

Mojca M. Hočevar

Novejši nemški dvojezični slovarji za slovenske uporabnike • Recently Published German Bilingual Dictionaries for Slovene Users 188

Mita Gustinčič Pahor

Lena Holmqvist: Švedsko-slovenski slovar • Svensk-slovensk ordbok 206

Mojca M. Hočevar

Novejši italijanski, francoski, španski in portugalski dvojezični slovarji za slovenske uporabnike • Recently Published Italian, French, Spanish and Portuguese Bilingual Dictionaries for Slovene Users 209

Lidija Šega

Nova slovarja za hrvaščino • New Dictionaries of Croatian 221

Lidija Šega

Novi terminološki slovarji • New Terminological Dictionaries 223

Alan McConnell - Duff

Grammar by Michael Swan • Slovnica Michaela Swana 229

KONFERENCE IN DELAVNICE • CONFERENCES AND WORKSHOPS

Mojca M. Hočevar

Lexicom Europe 2006 v Opatiji • Lexicom Europe 2006 in Opatija,
Croatia 233

Mojca M. Hočevar

Euralexova konferenca v Torinu, 2006 • Euralex Conference
in Turin, 2006 236

Alenka Vrbinc in Marjeta Vrbinc

Četrty mednarodni leksikografski kolokvij Slovar in prevajanje •
4th International Lexicographic Colloquium: Dictionary and Translation 239

O avtorjih prispevkov • Notes on Contributors 241

Navodila avtorjem prispevkov • Instructions for Contributors 245

Vsebina • Contents

JEZIK IN PREVAJANJE • LANGUAGE AND TRANSLATION	11
TERMINOLOGIJA • TERMINOLOGY	50
RAČUNALNIŠKA ORODJA IN SPLETNI VIRI • COMPUTER TOOLS AND WEB RESOURCES	80
ČLANI DZTPS • MEMBERS OF DZTPS	130
V SPOMIN • IN MEMORIAM	142
PREDSTAVITVE, MNENJA IN OCENE • PRESENTATIONS, OPINIONS AND REVIEWS	144
KONFERENCE IN DELAVNICE • CONFERENCES AND WORKSHOPS	233

Sklanjanje tujih imen

■ IZVLEČEK

V članku je predstavljena tematika, ki je žarišče nenehnih drobnih negotovosti marsikaterega prevajalca. V obravnavi, ki je preglednejša od tiste v *Slovenskem pravopisu*, se avtorica posveča tujim moškim in ženskim imenom s poudarkom na lastnih imenih. Pri vsakem od njih so predstavljene oblike za 2. in 6. sklon ter svojilni pridevnik. Sistematično so predstavljene končnice in razlike med pisavo in izgovarjavo, obenem pa so obravnavane tudi primerjave in pomanjkljivosti v *Slovenskem pravopisu*.

KLJUČNE BESEDE: slovenski jezik, pravopis, tuja imena, sklanjanje

■ ABSTRACT

Slovene Declension of Foreign Names

The topic presented is the focal point of constant, slight insecurities for many translators. The article deals with foreign male and female names with the emphasis on proper names more clearly than is explained in the *Slovene Spelling Dictionary*. Each of these groups of names is presented by the forms for the second and sixth case, and by the possessive adjective. The endings and differences between the spelling and pronunciation are systematically listed, and at the same time the comparisons with the *Slovene Spelling Dictionary* and its deficiencies are dealt with.

KEY WORDS: Slovene, spelling, foreign names, declension

Ker se marsikateri prevajalec pogosto znajde pred zagato, kako pri sklanjanju zapisati kakšno ime (kot lektorica sem imela tudi sama nemalokrat težave), sem se odločila, da bom skušala primere, ki so v *Slovenskem pravopisu* (v nadaljevanju SP), predstaviti pregledneje. Zgledovala sem se po pravopisnem priročniku Jožefa Skaze, tako da sem poleg besede v imenovalniku zapisala še rodilnik in orodnik, pri osebnih imenih pa tudi svojilni pridevnik. Nekaterim imenom in razlagam iz SP sem dodala nekaj imen iz Skazovega priročnika, oboje pa sem dopolnila in razširila s svojimi primeri, pripombami in pojasnili. Poudarek sem namenila zlasti razliki med pisavo in izgovarjavo, saj je zapis pogosto odvisen od izgovarjave.

Obravnavala sem tuja moška imena, večbesečna in večdelna imena ter ženska imena.

TUJA MOŠKA IMENA

Imena na -a

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Kostja	Kostje/Kostja	Kostjo/Kostjem	Kostjev
Saba	Sabe/Saba	Sabo/Sabom	Sabov

Pri svojilnem pridevniku ne smemo postavljati končnic za ženski spol (Kostjin ali Sabin).

Kdaj imena podaljšujemo z -j?

1) Kjer zadnji -e izgovarjamo in kjer je naglašen zadnji samoglasnik -a ali -o

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Goethe	Goetheja	Goethejem	Goethejev
Heine	Heineja	Heinejem	Heinejev
Arne	Arneja	Arnejem	Arnejev
Zolá	Zolája	Zolájem	Zolájev
Miró	Mirója	Mirójem	Mirójev

Pri daljših imenih lahko zadnji -e tudi opustimo:

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Giuseppe	Giuseppeja/ Giuseppa	Giuseppejem/ Giuseppom	Giuseppejev/ Giuseppov

Včasih lahko -e opustimo tudi glede na to, ali ga imamo za del osnove ali za končnico (SP, § 781):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Čašule	Čašuleja/ Čašula	Čašulejem/ Čašulom	Čašulejev/ Čašulov

2) Kadar se beseda konča na -i ali -y, ki ga beremo kot *i*, na -u, pa tudi kadar pisni dvoglasnik zaznamuje en sam govorjeni samoglasnik

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Tonni	Tonnija	Tonnijem	Tonnijev
Tedeschi	Tedeschija	Tedeschijem	Tedeschijev

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Billy	Billyja	Billyjem	Billyjev
McClosky*	McCloskyja	McCloskyjem	McCloskyjev
Disney** (izg. dizni)	Disneyja	Disneyjem	Disneyjev
Nehru	Nehruja	Nehrujem	Nehrujev
Enescu***	Enescuja/ Enesca	Enescujem/ Enescom	Enescujev/ Enescov

* Pri imenih, ki se končajo na -sky, -zky ..., imamo še druge možnosti, glej sklanjanje imen s takimi končnicami.

** Besed, kjer končni -y ali -i izgovorimo kot *j*, ne podaljšujemo z -j (Ray, Raya, glej v nadaljevanju).

*** Pri romunskih imenih na -u imamo dve možnosti, in sicer glede na to, ali ga imamo za del osnove ali za končnico. Boljša je druga možnost.

3) Kadar končni pisni dvoglasnik zaznamuje en sam govorni samoglasnik

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Joe	Joeja	Joejem	Joejev
Crusoe	Crusoeja	Crusoejem	Crusoejev
Curie	Curieja	Curiejem	Curiejev
Costeau	Costeauja	Costeaujem	Costeaujev
Swansea	Swanseaaja	Swanseaajem	Swanseaajev
Charlie	Charlieja	Charliejem	Charliejev

4) Včasih, kadar se beseda konča na -r

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Schiller	Schillerja	Schillerjem	Schillerjev
Walter*	Walterja	Walterjem	Walterjev
Pasteur**	Pasteurja	Pasteurjem	Pasteurjev

* Vendar tudi Webster, Webstra; Ruster, Rustra ...

** Veliko francoskih besed se konča na -r, vendar -r-ja ne izgovorimo, zato takih besed ne podaljšujemo z -j, npr.: Daumier (izg. domje), Daumiera. Kadar *r* izgovorimo (paster), besedo podaljšamo z -j.

Angloameriška imena na -on in skandinavska na -sen?

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Milton	Miltona	Miltonom	Miltonov
Nixon	Nixona	Nixonom	Nixonov
Andersen	Andersena	Andersenom	Andersenov
Ibsen	Ibsena	Ibsenom	Ibsenov

Če -y ali -i za samoglasnikom beremo kot *j*, besede ne podaljšujemo -j!

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Ray (izg. rej)	Raya	Rayem	Rayev
Moi (moj)	Moia	Moiem	Moiev
Nicolai (nikolaj)	Nicolaia	Nicolaiem	Nicolaiev

NEOBSTOJNI -E OPUŠČAMO

1) Včasih pred zadnjim soglasnikom

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Russell	Russlla	Russllom	Russllov
Webster	Webstra	Webstrom	Webstrov

(Vendar Walter, Walterja; Herder, Herderja ...)

2) Na koncu besede (soglasnika pred nemim *e* v izgovoru ne spreminjamo)

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Mike (izg. majk)	Mika	Mikom	Mikov
Hine (hajn)	Hina	Hinom	Hinov
Wilde (vajld)	Wilda	Wildom	Wildov
Hume (hjum)	Huma	Humom	Humov

Nekatera imena na *r* + nemi *e*, posebno francoska, glede daljšanja osnove omahujejo (SP, § 781):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Moliere	Molierja/ Moliera	Molierjem/ Molierom	Molierjev/ Molierov
Shakespeare	Shakespearja/ Shakespearea	Shakespearjem/ Shakespearom	Shakespearjev/ Shakespearov

NEOBSTOJNI -E ZAPISUJEMO V VSEH SKLONIH

Kadar soglasnik (najpogosteje g) pred nemim e izgovorimo kot č ž š dž in c kot s

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
George (izg. dž)	Georgea	Georgeem	Georgeev
Lacage (š/ž)	Lacagea	Lacageem	Lacageev
Joyce (s)	Joycea	Joyceom	Joyceov
Bruce (s)	Brucea	Bruceom	Bruceov

Tudi v množini taka imena ohranijo *e*, torej Georgei, Lacagei, Joycei itd.

IMENA NA KONČNI NEPOUDARJENI -O

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Otto	Otta	Ottom	Ottov
Kiro	Kira	Kirom	Kirov

IMENA NA -AU

(oba samoglasnika izgovorimo, med daljšanjem osnove beremo končni -u kot v)

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Puigarnau	Puigarnaua	Puigarnauom	Puigarnauov

ITALIJANSKA IMENA NA -IO (VMES IZGOVORIMO J)

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Mario	Maria	Mariem	Marijev
Verrocchio	Verrocchia	Verrocchiem	Verrocchiev
Badoglio	Badoglia	Badogliem	Badogliev

Pri besedah s končajem -io, v orodniku navadno pišemo -em (SP, § 791). Verjetno prav zaradi *j*, ki se izgovarja, vendar ga ne pišemo.

V pravilih najdemo svojilna pridevnika Verrocchiev in Badogliev (torej brez *j*), v slovarskem delu pa Marijev. Razlika je verjetno zaradi različno zlogovanih besed, saj zlogujemo Ma-ri-o, Ma-ri-ev (izg. ma-ri-jo, ma-ri-jev) proti Ba-do-glio (izg. ba-do-ljo), Ba-do-gliev (in ne ba-do-li-jev). Verjetno pa bi bila vseeno ustrežnejša oblika Mariev, kar bi bilo tudi bolj poenoteno in logično glede na sklanjanje imena Mario v roditelju in drugih sklonih.

KONČNI SOGLASNIK IZGOVARJAMO KOT C Č Ž Š DŽ J

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Nestroy	Nestroya	Nestroyem	Nestroyev
Bartsch	Bartscha	Bartschem	Bartschev
Janusz	Janusza	Januszem	Januszev
Boccaccio	Boccaccia	Boccacciem	Boccacciev
George	Georgea	Georgeem	Georgeev

Po slovenskem zgledu Ipavec, Ipavčev lahko pišemo tudi npr. Ferenčev ali Tomičev, čeprav je tak zapis redek:

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Ferencz	Ferencza	Ferenczem	Ferenczev/ Ferenčev
Clausewitz	Clausewitza	Clausewitzem	Clausewitzev/ Clausewičev
Tomizza	Tomizze/Tomizza	Tomizzo/Tomizzem	Tomizzev/ Tomičev

Za **ts** pišemo **samo -ov** (SP, § 957):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Smuts	Smutsa	Smutsom	Smutsov

SLOVANSKA IMENA NA -SKI, -SKY, CKY, -OV/EV IN -OW

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Čajkovski	Čajkovskega	Čajkovskim	dela Čajkovskega
Stravinski	Stravinskega	Stravinskim	dela Stravinskega
Dobrovsky	Dobrovskega	Dobrovskim	dela Dobrovskega
Čehov	Čehova	Čehovom	drama Čehova
Matičetov	Matičetova	Matičetovim	dela Matičetova

Pazite!

Tuja lastna imena na -ski ipd. iz **neslovanskih** jezikov se večinoma sklanjajo po prvi moški sklanjatvi, nekatera s slovansko podstavo pa tudi po četrti (SP, § 763):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
McClosky	McCloskyja	McCloskyjem	McCloskyjev
Chomsky	Chomskega	Chomskim	dela Chomskega
Vranitzky	Vranitzkega	Vranitzkim	govor Vranitzkega

IME IZGOVORIMO DRUGAČE, KOT JE ZAPISANO

Francoska imena

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Daumier (izg. domje)	Daumiera	Daumierom/ Daumierem	Daumierov/ Daumierev
Dumas (dima)	Dumasa	Dumasom/ Dumasem	Dumasov/ Dumasev
Manet (mane)	Maneta	Manetom/ Manetem	Manetov/ Manetev
Foucault (fuko)	Foucaulta	Foucaultom/ Foucaultem	Foucaultov/ Foucaultev

Ta imena izgovarjamo v orodniku in svojilnem pridevniku vedno s končnicama **-em** in **-ev**, zapisujemo pa pogosteje z **-om** in **-ov**. Tako še nekatera druga imena:

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Andrew (izg. endru)	Andrewa	Andrewom/ Andrewem	Andrewov/ Andrewev
Matthew (metju)	Matthewa	Matthewom/ Matthewem	Matthewov/ Matthewev

Imena na -es

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Charles (fr. šarl)	Charlesa	Charlesom	Charlesov
Jacques (fr. žak)	Jacquesa	Jacquesom	Jacquesov

VEČBESEDNA POIMENOVANJA

im.	rod.	orod.
Leonardo da Vinci	Leonarda da Vincija	Leonardom da Vincijem
Pier Paolo Pasolini jem	Piera Paola Pasolinija	Pierom Paolom Pasolini-

Dvodelne neslovanske priimke z vezajem sklanjamo v drugem delu

im.	rod.	orod.
Toulouse-Lautrec	Toulouse-Lautreca	Toulouse-Lautrecom

Imena, pisana z nestičnim vezajem, sklanjamo

im.	rod.	orod.
Jovan Jovanović – Zmaj	Jovana Jovanovića – Zmaja	Jovanom Jovanovićem – Zmajem

Pri nekaterih imenih sklanjamo samo en del, zlasti če prvo sestavino občutimo kot pridevnik, ki se ne sklanja z glasovnimi končnicami, ali če ne občutimo samostojnosti sestavin (SP, § 857):

im.	rod.	orod.
Kim Il Sung	Kim Il Sunga	Kim Il Sungom
Mao Cetung/		
Mao Zedong	Mao Cetunga/	
Mao Zedonga	Mao Cetungom/	
Mao Zedongom		
U Tant	U Tanta	U Tantom
Kon Tiki	Kon Tikija	Kon Tikijem
Ibn Batuta	Ibn Batute/Ibn Batuta	Ibn Batuto/Ibn Batutom

Ne sklanjamo tudi nekaterih delov lastnih imen

im.	rod.	orod.
Dos Passos	Dos Passosa	Dos Passosom
van Wijk	van Wijka	van Wijkom
von Essen	von Essna	von Essnom
de Martino	de Martina	de Martinom
fra Bartolo	fra Bartola	fra Bartolom
Don Carlos*	Don Carlota	Don Carlosom

Taki izrazi so še O', Los, Las, La, M' ... (SP, § 860)

* Če don ni sestavni del imena in ga pišemo z malo, ga lahko tudi sklanjamo (don Tico, dona Tica).

V predložnih zvezah sklanjamo navadno prvi del

im.	rod.	orod.
Lago di Como	Laga di Como	Lagom di Como
Santiago de Compostela	Santiaga de Compostela	Santiagom de Compostela

Kadar sta obe besedi ženskega spola, drugi del sklanjamo ali pa ne:

im.	rod.	orod.
Palma de Mallorca	Palme de Mallorce/	
Palme de Mallorca	Palmo de Mallorco/	
Palmo de Mallorca		

Nekaterih, zlasti francoskih predložnih zvez ne sklanjamo

im.	rod.	orod.
Rue de la Bocherie	Rue de la Bocherie	Rue de la Bocherie

Pri dvodelnih neslovanskih imenih sklanjamo samo drugi del

im.	rod.	orod.
Downing Street	Downing Streeta	Downing Streetom
Daily Harald	Daily Haralda	Daily Haraldom
Camp David	Camp Davida	Camp Davidom
Monte Carlo	Monte Carla	Monte Carlom
Cape Kennedy	Cape Kennedyja	Cape Kennedyjem
Castel Gandolfo	Castel Gandolfa	Castel Gandolfom
Palm Beach	Palm Beacha	Palm Beachem
Golden Bridge	Golden Bridgea	Golden Bridgeem
Buenos Aires	Buenos Airesa	Buenos Airesom
New York	New Yorka	New Yorkom

Vse našete in podobne primere sklanjamo po moški sklanjatvi ne glede na to, kakšnega spola so v slovenščini. Torej: Vozil sem se mimo (tistega) Downing Streeta.

IMENA Z RIO

im.	rod.	orod.
Rio Grande (sklanjamo samo 1. del)	Ria Grande	Riom Grande
Rio Gallegas (sklanjamo oba dela)	Ria Gallegasa	Riom Gallegasom
Rio de Janeiro	Rio de Janeiro/ Ria de Janeiro	Rio de Janeiro/ Riom de Janeiro

IMENA NA ST.

im.	rod.	orod.
St. Paul	St. Paula	St. Paulom
St. Vincent	St. Vincenta	St. Vincentom

SAN

im.	rod.	orod.
San Juan	San Juana	San Juanom
San Marino	San Marina	San Marinom

SANTO

im.	rod.	orod.
Santo Domingo	Santa Dominga	Santom Domingom

(MNOŽINSKA) IMENA NA -S

Pri nekaterih enobesednih poimenovanjih lahko množinska imena na -s tudi skrajšamo (s opustimo), saj končnico lahko obravnavamo ali kot končnico ali kot del osnove:

Beatles Beatlesa in Beatle Beatla (SP, § 768)

Ne sklanjamo tudi nekaterih tujih večbesednih poimenovanj z netipičnimi končaji: Pickwick Papers, Ecole des Hautes Etudes ... (SP, § 859)

Izjema so znane in uveljavljene besedne zveze, npr.:

im.	rod.	orod.
Rolling Stones/		
Rolling Stonesi	Rolling Stonesov	Rolling Stonesi

ali imena podjetij, ki jih lahko sklanjamo tudi v ednini:

im.	rod.	orod.
General Motors	General Motorsa	General Motorsom

TUJA ŽENSKA IMENA

Imena na -ia

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Livia	Livie	Livio	Livijin
Pia	Pie	Pio	Pijin

Rodilnik dvojine in množine je Livij, Pij ...

Imena na -ea

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Tea	Tee	Teo	Tejin/Tein
Lea	Lee	Leo	Lejin/Lein

Rodilnik dvojine in množine je Tej, Lej ...

Imena na -y, -i

Če se osnova v imenovalniku konča na -y, ki ga beremo kot *i*, ali na -i, se pridevnik podaljša z -j (SP, § 963):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Lilly	Lilly	Lilly	Lillyjin
Jenny	Jenny	Jenny	Jennyjin
Kitti*	Kitti	Kitti	Kittijin

* Če ima tak samostalnik vzporednico s končnico -a, delamo pridevnike na -in, kakor da je tak -i končnica (po zgledu mama - mami, mamin; Mica - Mici, Micin; Nela - Neli, Nelin).

Imena na končni naglašeni samoglasnik za soglasnikom

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Felicité	Felicité	Felicité	Felicitéjin
Dodó	Dodó	Dodó	Dodójin
Minú	Minú	Minú	Minújin

Imena na končni nenaglašeni samoglasnik

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Margo	Margo	Margo	Margin
Sapfo	Sapfo	Sapfo	Sapfin

Imena na končni pisni dvoglasnik, ki ga zaznamuje en sam govorjeni samoglasnik

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Maggie	Maggie	Maggie	Maggiejin
Lotie	Lotie	Lotie	Lotiejn
Sue	Sue	Sue	Suejin

Imena na končni nemi *e* za soglasnikom

Nekatera ženska imena lahko sklanjamo tudi po 1. ženski sklanjatvi (SP, § 822). Ob njih navadno obstajajo podomačena ali domača imena na -a (Margerita ...), (SP, § 818):

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Marguerite/ Margerita	Marguerite/ Margerite	Marguerite/ Margerito	Margueritin/ Margeritin
Simone/Simona	Simone/Simone	Simone/Simono	Simonin
Christine/Kristina	Christine/Kristine	Christine/Kristino	Christinin/ Kristinin

Imena na govorjeni končni -e

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Inge	Inge	Inge	Ingin

Imena na soglasnik

im.	rod.	orod.	svojil. prid.
Dolores	Dolores	Dolores	Doloresin
Dagmar	Dagmar	Dagmar	Dagmarin

Priimki

Če se ženski priimki končajo na soglasnik (Staël, Bovary ...), ostanejo v vseh sklonih nespremenjeni, če se končajo na -a, jih lahko sklanjamo ali pa tudi ne.

Lucrezia Borgia	Lucrezie Borgie/Borgia	Lucrezio Borgio/Borgia	pisma Lucrezie Borgie/Borgia
-----------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------------

Viri in literatura

- Aubelj, B., 1997. *Antična imena po slovensko*. Ljubljana: Modrijan.
 Eco, U., 2003. *Baudolino*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 Eco, U., 2005. *Foucaultovo nihalo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Eco, U., 2006. *Skrivnostni plamen kraljice Loane*: Mladinska knjiga.
- Gatto Chanu, T., 2001. *Miti in legende iz Amazonije*. Tržič: Učila.
- Janković, V., 2004. *Kdo je kdo v antiki*. Ljubljana: Modrijan.
- Kocjan – Barle, M., 2003. Normiranje polcitatnih lastnih imen v SP 2001. *Slavistična revija* 51/2. 151–152.
- Lenarčič, S., 2004. *Popravopis*. Ljubljana: Samozaložba.
- Magris, C., 2003. *Mikrokozmosi*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Magris, C., 2006. *Donava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Matvejević, P., 2002. *Drugačne Benetke*. Ljubljana: V.B.Z.
- Matvejević, P., 2000. *Mediteranski brevir*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Skaza, J., 2003. *Epis – pravopisni priročnik*. Dobrna: eKnjiga.
- Slovenski pravopis*, 2001. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Štefanec P., V., 1998. *Pariške zgodbe*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Toporišič, J., 2003. Z združenimi močmi nad novi Slovenski pravopis. *Slavistična revija* 51/2. 173–174.

Delicate Matters: Discretion in Language Editing and Translating

ABSTRACT

The article deals mainly with misunderstandings that may arise in translations which, although formally/grammatically correct, do not convey the desired meaning or effect. Working from the basis of authentic examples, the author provides guidelines as to how typical, recurrent errors may be avoided in specific language areas, including: word order and word choice, punctuation, sentence length, problematic structures (with an emphasis on negative forms), tone and register, meaning and ambiguity, metaphor - idiom and cliché, and the omnipresent source language influence.

KEY WORDS: *language editing, translating, errors, meaning*

IZVLEČEK

Občutljive zadeve: Previdnost pri lektoriranju in prevajanju

Članek obravnava pretežno napačno razumevanje, ki se pojavlja v prevodih, kadar le-ti ne izrazijo zelenega pomena ali učinka, čeprav so formalno oziroma slovnično pravilni. Avtor na osnovi izvirnih primerov predstavi smernice, kako se lahko izognemo tipičnim in ponavljajočim se napakam na posebnih jezikovnih področjih, ki zadevajo: besedni red in izbor besed, rabo ločil, dolžino povedi, težavne zgradbe (s poudakom na nikalnih oblikah), glasovni poudarek in jezikovno zvrst, pomen in dvoumnost, metafore oziroma idiome in klišeje ter vsepovsod novzoči vpliv izvirnega jezika.

KLJUČNE BESEDE: *lektoriranje, prevajanje, napake, pomen*

Increasingly often, I find myself checking through my speeches while travelling ... and generally shorten them, or else jot down a few ideas to add to the text. What hinders me, though, is that I'm not giving the presentations in my own language. My colleagues - German, French, English - have the great advantage of speaking in their mother tongue. Only rarely can I do that.¹

(Interview with Dr Dimitrij Rupel, Foreign Minister of the Republic of Slovenia.)

The disadvantage mentioned by Dr Rupel is, in a sense, the underlying theme of this article. That is: What are the difficulties faced by those who, because they speak what are politely referred to as "languages of lesser diffusion", have to conduct most of their affairs in a foreign language, often English?

¹ "Dan z dr. Dimitrijem Ruplom", an interview in *Nedelo*, 12 June 2005, (my translation)

In the examples presented, I have attempted to provide a synthesis of some of the most frequently occurring – often unintentional – misunderstandings that may arise in translation.

The selection is drawn mainly from formal correspondence and official documents which I have edited or translated over the period from 1990 to 2006. In most cases the source language (SL) is Slovene. Although the original texts are not confidential (since most have already been published), I have preferred, out of courtesy, not to specify the sources.

The examples focus mainly on formal language, particularly diplomatic and official correspondence², with an overall emphasis on meaning and ambiguity. For instance, what is understood by: *The Minister is supposed to arrive for the meeting in Bled on Thursday*. Is the Minister: expected to arrive / intending to arrive / going to arrive / hoping to arrive? Is he/she arriving on Thursday or does the meeting begin on Thursday – or both? Having seen the official programmes for several state visits (e.g. by presidents Bush, Clinton, Putin) I have become more alert to the correct wording of press releases. However, as a counterbalance to the formal register, I have also included a few examples from (possibly) less sensitive contexts, e.g. hotel notices: *Guests inadequately dressed, either with or without bathing costumes, are not admitted to the public rooms*.

For convenience, the examples below are grouped together according to types of potential error. Inevitably, they do overlap, and SL influence is pervasive throughout.

STYLE AND REGISTER – LEVELS OF FORMALITY

Mr. James Macpherson,

I received your foolish and impudent note. Whatever insult is offered me I will do my best to repel; and what I cannot do for myself, the law will do for me.

(Dr. Samuel Johnson to the translator of Ossian, with whom he was in dispute.)

The tone of Dr Johnson's letter is already signalled in the opening three words *I received your ...* The formality clashes intentionally with the informality of *foolish and impudent note*. The letter concludes: *You may print this if you will*.

In translated correspondence, by contrast, similar clashes may occur quite unintentionally. For instance:

- Your Excellency, I have received the invitation of the Minister of Health of the Republic of Poland to pay a visit to the Ministry of Health of the Republic of Poland, and I wish to thank you it most sincerely.

The opening words *I have received the invitation* seem to imply that a negative response is likely to follow, e.g.: ... owing to prior commitments I am, unfortunately, unable to accept. In such cases, it may be preferable to "put the good news first":

- I should like to thank you most sincerely for the invitation I have received from ... to pay a visit to ...

(Note: the word order is clearly influenced by the SL text, which begins: *pred časom sem prejel vabilo ministra za zdravstvo Republike Poljske...*, and ends: *za katero se iskreno zahvaljujem*. This is polite usage and does not sound as cold as the translation.)

A comparable example, in which the wrong expectations are raised by the opening words, would be:

- Dear Dr Martinez, It was with great interest that I read your letter inviting me to participate in the consultations in Strasbourg. Regrettably, I myself will not be able to take part in the consultations due to previously accepted obligations.

Hopes are aroused by the words *It was with great interest that I read ...*, only to be dashed by *regrettably, I myself will not be able to take part*. Suggested rewording:

- Dear Dr Martinez, Thank you very much for your letter of 12 February /the date needs to be mentioned/, inviting me to participate in the consultations ... I regret to inform you that, owing to prior commitments, I will not be able to attend.

In diplomatic correspondence – or the language of protocol – expressions of apology or regret need to be carefully worded. For safety's sake, the writer often reaches for the highest stops on the organ – the upper range of formality. This may lead to disharmony, as here:

- (Our president extends to you his most sincere thanks for your invitation to meet you at the time of the meeting of the UN General Assembly and for your invitation to a luncheon.) I regret to inform you that our President will not take part in the General Assembly meeting, and consequently, cannot honour your invitation.

Although this letter is intended to be politely cordial (first sentence), it comes across as being formally cool. This impression is created by three expressions: 1) *I regret to inform you that ...*, which is inevitably associated with "bad news" (job applications, bank statements, rejection slips, etc.), 2) *our president will not take part ...*, which (inadvertently) gives impression that the President has deliberately decided *not* to take part. 3) *... and consequently, cannot honour*

your invitation. The word *consequently* has legalistic or academic undertones which add to the chill factor.

Suggested rewording (second sentence):

- The president greatly regrets that, owing to prior commitments, he is unable to take up your kind invitation.

As George Orwell rightly says: "What is above all needed is to let the meaning choose the word, and not the other way about".

The urge to be polite often leads to an awkward choice of words, as here:

Dear Mr Snyder, Our Vice-President ... has recently returned home with great impressions of your esteemed institution. He gave us an account of the discussions held with authorized members of your Managing Board that he considered quite successful.

The three distracting words are: 1) *esteemed* – this sounds like Austro-Hungarian flattery, which does not ring quite true in English. Either omit the word, or replace it with a less obtrusive adjective, e.g. *excellent/renowned*. 2) *authorized members* – surely all members of the Board are authorized? 3) *quite successful* – unfortunately, *quite* has several meanings, ranging from *very* to *relatively/fairly*.

Reword, as below:

- Our Vice-President has recently returned home, bringing with him (highly) favourable impressions of your (excellent) institution. He reports that the discussions held with your Managing Board were most successful.

Even in less formal contexts, formal expressions may slip in:

- We invite you kindly to play mini-golf situated in the pleasant environment of motel Jezero.

The word *kindly* – because of its seeming associations with *kind* and *kindness* – is often mistakenly used in translation as a polite, even warm request. More frequently, however, it is a disguised imperative, as in: (*would you*) *kindly* return to your seats /refrain from using mobile phones/ forward receipts for your travel expenses, etc. The example above could be less formally worded as:

- You are *welcome/invited* to play mini-golf in the attractive surroundings of Motel Jezero.

In the next example, *kindly* is correctly used, yet the sentence could be better balanced:

- You are *kindly requested* to inform the reception desk at 11 a.m. about your departure, as well as to empty your room until noon.

Rewording:

- Please announce your departure (to the Reception desk) by 11.00 and vacate your room by 12.00 /or, by noon / at latest.

In correspondence, constructions with *Please (could you)* are often preferable to those beginning with *Kindly ...* Otherwise, *kindly* can be omitted:

- Hoping to hear from you next week, we wish you all the best and *kindly ask you to* inform us about your experience in the area of natural disasters, with a special emphasis on landslides.

Yours sincerely,

When ending a letter, it is advisable to keep practical details separate from the closing greetings. Here, the “best wishes” are awkwardly mixed in with “natural disasters”. Hence the suggested change in wording:

- We would be glad to learn about your experience in the area of natural disasters, with special emphasis on landslides.

I look forward to hearing from you next week.

With best wishes, (...) ²

MEANING AND AMBIGUITY

The Romans produced large quantities of wine and archaeologists estimate that a single estate in central Italy produced over one million litres of wine annually.
(government publicity brochure)

We should have a little difficulty in understanding this sentence, even though – on first reading – it suggests that: The Romans produced *large quantities of wine and archaeologists*. A helpful comma after *wine* would have indicated that the line of thought is moving on in a different direction – *archaeologists estimate that ...* As Lynne Truss has noted: “On the page, punctuation performs its grammatical function, but in the mind of the reader it does more than that. It tells the reader how to hum the tune.” ³

After sifting through the material I have gathered over the years, I notice that – if we set aside purely grammatical errors – meaning is most often blurred or distorted by: faulty *punctuation*, inappropriate *word order* or *choice of words*, defective *structures* (especially passive/active and negative forms) and, of course, *direct source language influence*.

Below are some typical examples.

²For a full chapter on Official Correspondence see McConnell - Duff, Alan, 2000, *Into English*, DZS, Ljubljana

³Truss, Lynne, 2003, *Eats, Shoots & Leaves*, Profile Books Ltd, London

Punctuation

Missing comma:

- Dear Dr Hartmann, It was a great pleasure and honour to have the chance of working with you and the moments spent in your company are memorable to me.

In order to avoid running together the words ... *the chance of working with you and the moments* ..., a comma is needed after *you*. A preferable wording, however, would be: ... to have the chance of working with you, *and I retain the most agreeable memories* of the moments spent in your company.

- Slovenia signed the Treaty of Accession to the European Union and the general atmosphere in Athens is correspondingly solemn.

Slovenia did not sign the Treaty *and* the general atmosphere! A comma is needed after *Union*. Since the new member states were presumably pleased to be joining the EU, the atmosphere was more likely to have been *appropriately/suitably ceremonial* rather than *correspondingly solemn*. (This is a dictionary-style translation from the SL: ... *in splošno vzdušje tu v Atenah je temu primerno slovesno*.)

Confusing comma:

- We make packaging that envelops, protects and attracts the eye.

The packaging envelops and protects *the product* – not *the eye*.

Possible rewording: Our packaging envelops and protects – and (it) also attracts the eye. The dash helps to remove any latent ambiguity.

Word order & choice of words

Ambiguity:

- (West Europe can take as an example and ideal the Marshall Plan, which helped in strengthening its damaged economies.) The truth is that there is no longer the danger of expanding communism, the main motive for the Marshall Plan.

There is probably no risk of misunderstanding this tightly worded sentence, yet it does beg the reader to fill in the gaps. What was the main motive for/of the Marshall Plan? It was not *the danger of expanding communism* but, rather *to counteract* or prevent the danger. Rewording: ... no longer the danger of *the expansion of communism*, *the prevention* of which was the main motive of the Marshall Plan.

- (The role of the CSCE High Commissioner for the Minorities is of the utmost importance.) His activities have fully justified his existence in a relatively short period of time.

One is almost tempted to add: "Long may he live!" Suggested rewording: Within a relatively short period (of time), the Commissioner's role has been fully justified by his activities/achievements.

- Being a country with a small market, companies dealing with the supply of goods are monopolists.

Strictly (or pedantically) speaking, the phrase *Being a country* refers forwards to *companies*, not backwards to the country mentioned earlier. Pam Peters⁴, commenting on the *dangling participle* (*Being*), notes that: "Depending on how or where they were educated, people may be highly sensitive or indifferent to *dangling participles*." In the sentence above, the clumsiness could be avoided by slightly altering the opening structure, e.g. *Since our/this country has a small market, (those) companies dealing with the supply of goods become monopolists.*

(On the same topic, a reviewer in *The Listener* described the following as "one of the most inane lines of verse in English poetry": *Shaving this morning, I looked out of the window.*)

- (The hazard of landslides has become a major concern of the population in the risk areas) as well as of the state authorities that come to the assistance of those affected by financial resources.

The state authorities come to the assistance of those affected, by *providing* financial resources. The crucial verb is missing.

Official and state visits to a country always generate a flurry of last-minute letters, timetables, programmes, draft speeches and press releases - all URGENTLY NEEDED.

Pressure on the translators (and editors) is great. I well recall having to check the press information for the visit of the late Pope John Paul II to Slovenia. I received the material at 11.00, and the papal plane was due to arrive at 13.00! Below are two of the (slight) errors I did not have time to correct:

- In the middle of the presbytery stands the male choir from Celje; as soon as the Pope takes his seat it performs the composition "Totus tuus".

Referential words, such as *it, they, them, those*, etc. easily lead to ambiguity. It was the *choir*, and not the *seat* that performed "Totus tuus".

- The reader reads the reading lesson from Apostle Peter's Second letter in Hungarian language.

⁴Peters, Pam, 2004, *The Cambridge Guide to English Usage*, Cambridge University Press, Cambridge

St. Peter did not, presumably, write in Hungarian. Suggested rewording: The lector reads, in Hungarian, the Lesson from St. Peter's Second Letter. (Note: in Slovenia, both Italian and Hungarian are administratively approved as official languages.)

Negative structures

We now move on to an area where source language influence can be strongly felt. Direct imitation of the SL word order, particularly in clauses containing *not* (*ne/ni* in Slovene), may be misleading in translation. For instance:

- (The European Union can help in arousing hope in the Western Balkans if the region remains in the centre of its attention) and a privileged recipient of its assistance until the situation does not improve.

Positive in English: ... until the situation *improves*. (SL = dokler se stanje *ne izboljša*.)

- (An appropriate economic policy would enable the country to look forward to membership in the European organizations) despite the fact that all the EU's convergence criteria would not be met by the year 2000.

Essential change in word order: ... despite the fact that *not all* the EU's convergence criteria *would be met* ...

- (The Port of Koper is one of Slovenia's most powerful traffic magnets) and one which is not important only for Slovenia, but also for Austria and all other East European countries.

The reader's eye is momentarily distracted by the word combination *is not important*. The stress should be on *is important*: ... which is important not only for Slovenia, but also for Austria ... (SL = *ki ni pomemben samo za Slovenijo*.)

Similarly:

- The (radioactive) waste package is not important only for disposal, it plays an important role during the whole lifetime of waste ...

The waste package *is* important, *not only* for disposal, it plays an essential role during the whole lifetime ... Again, the *not* has been misplaced in translation.

- (The control of TIR and ATA carnets has been provided by the local information network since 1993.) All customs offices are not connected to this system.

Not all customs offices *are* connected ...

Sometimes an over-emphatic note is struck in the combination *will not*, as here:

- The admission of new states into NATO will only contribute to the opening up of the organization's security cooperation with all those states which will not become members for different reasons.

The reader is already partly misled by the expression *will only contribute to ...*, which implies contribute - but nothing more. This leads to further misunderstanding when we reach *all those states which will not become members*. In this case, the editor needs to help the writer say what is actually meant:

- The admission of new states into NATO *will further contribute to* the opening up of the organization's security cooperation with all those states *which, for various reasons, are not yet due to be admitted as members*.

In passing, we might also mention the over-emphatic use of *will* in positive structures:

- Upon arrival at the Dubrovnik old city harbour you will be taken on a sightseeing walk. (Tourist brochure)

This sounds more like a threat than an invitation. Try: *...you will be able to enjoy a (guided) sightseeing walk*. A similar disguised threat is contained in this hotel mini-bar instruction: *Please note that you have drunk. You will pay for it on leaving at the reception*.

In informal contexts, *will* may bring a chill where warmth is intended:

- If it is possible for you, we need all of the texts corrected by Monday morning. When you will fax us back the corrected text, please don't forget to let us know the price for your work. Thank you very much for your help and cooperation.

An *-ing* form would restore the warmth: ... *When faxing* us back.

Source language influence

I shall restrict myself to just two characteristic examples of the numerous forms of SL influence.

I. The "anaconda" sentence

This winds on, seemingly interminably:

- I propose that the date of your visit, which will provide an excellent opportunity for the exchange of our views on further development of bilateral cooperation between our two countries and on various issues and challenges the international community is facing, be agreed upon later.

The main point of the letter is: Can we agree later upon the date of your visit? This should be clearly stated and not interrupted by the (verbose) intervening comment. One possible improvement – while still retaining the single sentence – would be to begin by stating *what is proposed*, followed by the protocol description: *I propose that we agree later upon the date of your visit, which will provide ...*

A far better solution, however, would be to split the sentence into two: i) *Your visit will provide an excellent opportunity for ...* ii) *May I propose, then, that the date (of your visit) be agreed upon later?*

With general, non technical texts, this technique of splitting lengthy sentences into two or even three “digestible” parts does improve the clarity. With legal and technical texts, however, the approach should be used with caution.

II. Metaphor, imagery and purple patches

One person’s slogan may be another person’s cliché. The more “international” a word or expression sounds, the more likely it is to filter its way into the SL, and then be reproduced in translation.

- TONCITY TRADE CENTER – A bridge between the Pacific and Europe. Can a coastal-based trade centre be a trans-maritime bridge?

- INTEREUROPA – The gateway between central and eastern Europe. Gateway to? Fifty years ago, Peter Sellers drew attention to *gateway* in his satirical tourist guide to: *Balham – Gateway to the South*. The cliché has lost none of its enduring force.

Other words and expressions which abound in similar contexts include: *melting-pot*, *thriving hub*, *crossroads* (of cultures), *silent witness to*, *narrow cobbled streets*, *bustling heart*, *breathhtaking beauty*, *idyllic setting*, and the dearly beloved *pearl*:

- Korčula represents a *pearl necklace* to all those who love the sea.

Can an island represent a pearl necklace? Or perhaps *nurse* one:

- The island of Mljet nurses the most valuable *pearl* of mother nature.

Even cities have their pearls:

- Zagreb’s surroundings are like a beautiful *pearl necklace* around it.

So, too, does the countryside:

Discover this beautiful part of north-eastern Slovenia, *the pearl of unspoilt nature and its friendly inhabitants*.

Would a comma after *nature* help?

It would be easy to dismiss such as examples as mere instances of international jargon, unworthy of further attention. For the translator or editor,

however they are delicate matters, because the texts usually appear in expensively produced publications, ranging from colour brochures to coffee-table books, often lavishly illustrated. The text should not be inferior to the illustrations.

For the translator, the consolation may be that texts originally written in English may be no better:

- The Panama Canal, fruit of dreams of centuries, is now the pivot of a dream cruise. (Publicity brochure for "Princes Cruises")

As John Humphrys notes: "Jargon respects no known laws of nature".⁵

In this article, I have concentrated on some aspects of language which, in translation, may unintentionally give rise to misunderstanding. I should like to end by mentioning the unsung achievements of translators and editors who – day by day – spare prominent persons from embarrassment by spotting flaws and ambiguities in their texts before they are publicly released. One example must suffice: the draft version of a press release on the International Trust Fund for de-mining.

- (The correct orientation of the ITF is also confirmed by the fact that the Fund's Board of Advisors) approved the extension of its activities to the territory of *the Republic of Croatia and Kosovo*, also strewn with numerous anti-personnel mines *which hinder the return of people back to normal life and thus indirectly the creation of prosperity* in this region.

(my emphasis)

The main error here, i.e. the implication that there is a Republic of *Croatia and Kosovo*, would have been a diplomatic blunder, which the translator-as-editor has neatly avoided in the revision:

- ... the extension of its activities to the territory of the Republic of Croatia and to Kosovo, also strewn with anti-personnel mines *which hinder the return of people to normal life, thus indirectly impeding the creation of prosperity* in this region.

The reader cannot know how often, and where, the translator has come to the rescue.

⁵ Humphrys, John, 2004, *Lost for Words*, Hodder & Stoughton, London

Prevajanje strokovnih besedil v sodobni slovenski družbi oziroma stanje kulture neleposlovnega prevajanja

■ IZVLEČEK

Avtor v članku obravnava prevajanje neleposlovnih besedil kot akademsko poklicno dejavnost, ki predstavlja znotraj različnih oblik vsake kulture enega izmed zelo obsežnih in tvornih aspektov jezikovne dejavnosti. Osrednja razprava vodi k poudarkom, ki se nanašajo na razmejitve, kaj se skriva za pojmi stroka, strokovno prevajanje in strokovni prevajalec – v odnosih do neleposlovnih besedil. V nadaljevanju sledi, med drugim, tudi primerjalni opis tistih atributov neleposlovnih in leposlovnih besedil, ki jih je mogoče zaznati bodisi kot zunanje ali notranje signale strokovnega besedila.

KLJUČNE BESEDE: *prevajanje, kultura, strokoven, besedilo*

■ ABSTRACT

Translating Professional Texts in Contemporary Slovenian Society, and the Cultural State of Non-literary Translation

In this article the author deals with translating non-literary texts as an academic professional activity which, within various forms of each culture, represents one of the most extensive and productive aspects of language activity. The central discussion leads towards the emphases which relate to the delimitations of what is concealed behind the concept of profession, professional translation and the professional translator – in relation to non-literary texts. In the further text, amongst other matters, a comparative description is also given of those attributes of non-literary and literary texts which can be perceived as being either external or internal signals of the professional text.

KEY WORDS: *translating, culture, technical, text*

Dandanes se govori o kulturi na vseh ravneh življenja, ustvarjanja in medsebojnih odnosov. Veliko se govori o jezikovni, glasbeni, likovni, politični, bi-
vanjski in drugih kulturah, o kulturi leposlovja, pisanja, izražanja, ubesedovanja itd. Moderna doba postavlja v ospredje našega opazovanja različne oblike kulture. Skozi prizmo opazovanja teh odnosov želimo opisati razmerja med posameznikom in neko objektivno ali neobjektivno stvarnostjo, poleg tega pa tudi med posamezniki kot akterji te stvarnosti na najrazličnejših ravneh delovanja in ustvarjanja.

Kulturo je mogoče predstaviti z mnogimi opisi, med drugim tudi kot načrtno dejavnost nekega naroda, ki si s premišljenimi in vnaprej določenimi cilji prizadeva zlasti za razvijanje in ohranjanje (že dosežene) ravni neke dejavnosti, ki jo šteje ne le za koristno, temveč za nujno potrebno za obstoj in krepitev svojega položaja znotraj širše konstelacije drugih družbenih skupnosti, s katerimi šele prihaja v stik ali pa stiki med njimi že obstajajo. Posamezne institucije se na podlagi ugotovljenega dejanskega stanja bodisi odločajo za pospešeno skrb za neko dejavnost ali pa za ustvarjanje ustreznih razmer za lažje delovanje te dejavnosti. Med skrbi in drobno-glede analize potrebne spada nedvomno tudi slovenska prevajalska kultura.

Z razpravo želim osvetliti in prikazati nekatere poglede sodobne slovenske družbe na prevajanje nelepislovnih besedil. Prevodoslovje, ki je mlada veda, je že pred časom preseglo gledanje na prevajanje kot na čisto jezikovno dejavnost. Mnoge s tega strokovnega področja pri nas že objavljene študije, razprave, poleg tega pa tudi številni strokovni članki in obsežnejša dela so bistven prispevek k razvoju prevajalskega segmenta, imenovanega '*strokovno prevajanje*'. Dejstvo namreč je, da se obravnavanja tematike prevajanja strokovnih besedil dolgo sploh ni nihče resneje lotil. Večina teoretičnih doktrin in spoznanj o prevajanju kot pragmatični dejavnosti ter o prevodoslovju kot vedi je še nedavno gradila vsa glavna izhodišča na leposlovnih besedilih. Dandanes pa številne kakovostne razprave, tudi zaradi hitrega razvoja besediloslovja in drugih teoretičnih spoznanj, potekajo ob leposlovnih besedilih ali mimo njih. Na načelni ravni seveda obstaja med različnimi tipi besedil precej skupnih točk, ki so lahko primerna podlaga za skupna izhodišča opisov njihovih zakonitosti ali pa so le temelj primerjalnih raziskav. Spoznanja o posebnostih in samoniklostih predmetnih strokovnih besedil kažejo tudi iz zornega kota prevajanja na to, da jih je prav zaradi ugotovljenih specifik treba obravnavati ločeno od nekaterih drugih besedil.

Razvojne smernice zadnjih desetletij kažejo, da se pri prevajalcih in tudi pri drugih ljudeh vse bolj krepi zavest, ne glede na obliko prevajanja, da prevajanje ni le obvladovanje jezikovnih sposobnosti, ampak je za uspešno opravljanje nalog v tem poklicu treba obvladati različne načine jezikovnega posredovanja.

V šestdesetih letih 20. stoletja je prevajanje (katerekoli vrste) veljalo za čisto pragmatično jezikovno dejavnost, brez znanstvenega in teoretičnega ozadja. Bistveno je bilo, da je bil prevod čim bolj brez napak. Geslo takratnega načina je bilo »*möglichst getreue Abbildung des Originals*« (Mary Snell - Hornby, *Goethe-Institut München*, 1989, str. 15).

Kakšno je stanje v prevajanju med drugim tudi pri nas, lahko ponazorimo s tole mislijo iste avtorice (ibid.): »*Alle sprechen vom Übersetzen nach eigenem Verständnis, meinen aber nicht denselben Gegenstand.*«

Zasnove strokovnega prevajanja so pri nas tesno vezane na delovanje Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS), saj so mnoge aktivnosti

na tem področju še dandanes povezane z delovanjem društva oz. z aktivnostmi njegovih članov – prevajalcev. Društvo je zanje zaradi pomanjkanja drugih takšnih strokovnih povezav postalo osrednja povezovalna os, ki jim daje pozitivne spodbude tudi za znanstvenoraziskovalno delo znotraj jezikovne in prevajalske dejavnosti.

Za kronološki prikaz posameznih razvojnih stopenj slovenskega strokovnega prevajalstva bi nedvomno morali poseči po društvenem gradivu.

Glede na to, da je v tem prispevku govor o prevajanju strokovnih besedil, pogledimo najprej, kje so razlogi za to, da se neko strokovno besedilo sploh prevaja. V trditvi našega rojaka, prevajalca in prevodoslovnega teoretika z Univerze v Gradcu, Ericha Prunča, so povzeti bistveni poudarki načela te vzročnosti.

»Translationsbedarf tritt auf, wenn jemand (zwecks Kooperation) eine Sprach- und Kulturbarriere zu überwinden hat, jedoch nicht über ausreichende Kompetenzen, Zeit und Möglichkeiten verfügt, um dies selbst zu tun. In diesem Fall ist er gut beraten, sich an einem Experten als Kooperationspartner zu wenden. Translatoren werden also gebraucht, wenn Botschaftsträger für transkulturelle Kommunikation ohne Mitwirkung von Experten nicht funktional oder rationell produziert werden können.«

(Prunč, *Einführung in die Translationswissenschaft, Band1, 2001, str. 179*)

V nadaljevanju bo treba opozoriti še na nekatere splošne strokovne in znanstvene ugotovitve, kot npr., da sta prevajanje in tolmačenje dejavnosti, ki spadata v okvir celotnega spleta medkulturne komunikacije in sta tako del komunikacijskega procesa. Če se spomnimo splošnih Vermeerjevih načel (*prim. Reiß, Vermeer: Grundlegung einer allgemeinen Translationswissenschaft, 1991*), gre pri tem za prizadevanje za doseg določenega in jasno definiranega cilja z namenom nekomu nekaj sporočiti na tak ali drugačen način. Poti so pri tem vprašanje strategij in postopkov, pomemben je le končni cilj – to je ustrezno, za naslovnika sprejemljivo jezikovno sporočilo.

Vermeerjevo teorijo skoposa in usmeritve k izbranemu cilju je mogoče in treba obravnavati tudi v širšem kontekstu motivacije kot oblike socialnega vedenja. Psihologi zatrjujejo, da nobena človekova dejavnost ni samo eksplozija energije, ki bi sprožila vrsto nesmotrnih reakcij. Človekovo ravnanje je namreč vedno usmerjeno k zelenemu cilju. To pa zagotavlja, da bodo potrebe (na obeh straneh) zadovoljene, obojestranski interesi in aspiracije pa prav tako uresničeni (*prim. Ana Krajnc, Motivacija za izobraževanje, Ljubljana, 1982*).

Prevajanje, aplikativna dejavnost, usmerjena v vse pore vsakdanjega življenja, je izredno obsežna in razvejena tema. Njenim značilnim spremnim pojavom se je mogoče približati iz različnih zornih kotov in jih prikazati, raziskati, analizirati, ovrednotiti in o njih razpravljati na podlagi različnih parametrov vsakdanje prevajalske prakse in teoretičnih vidikov.

Obseg problematike v osnovi ne omogoča postavitve ene same hipoteze ali le nekaj hipotez, na podlagi katerih bi bilo v prispevku mogoče zelo izčrpno prikazati posamezne značilnosti strokovnega prevajanja neleposlovnih besedil kot praktično naravnane dejavnosti ob prisotnosti izredno bogatega ozadja teoretičnih razprav k posameznim poglavjem.

Mednarodno združenje prevajalcev ugotavlja, da se je prevajanje dandanes povsod po svetu uveljavilo kot stalna, vsesplošna in nujna dejavnost, ki različnim narodom omogoča sporazumevanje, sodelovanje in izmenjavo v znanosti, umetnosti in gospodarstvu ter tako bogati njihovo življenje in prispeva k boljšemu razumevanju med ljudmi. Združenje priporoča, da je treba prevajanje obravnavati kot jasno določeno in avtonomno poklicno (pridobitno) dejavnost, ne glede na različne okoliščine izvajanja te dejavnosti.

V zvezi s tako zastavljenim izhodiščem si postavimo vprašanje, kakšno vlogo ima znotraj tega strokovno prevajanje.

PREVAJANJE OZIROMA PREVAJANJE STROKE

Avtorica številnih del in razprav iz prevodoslovja in prevajanja Christiane Nord že v uvodu stoično napove »*that translating is an activity*« (Nord, *Translating as a Purposeful Activity*, 1997, str. 1) in pri tem izhaja iz domneve, da je teorijo prevajanja in nekatere vidike te teme mogoče obravnavati na podlagi teorije o človekovem delovanju oz. njegovi dejavnosti.

Če hočemo podrobneje predstaviti in opisati področje delovanja prevajalca strokovnih besedil, si lahko pomagamo z opisom, kot ga zastopa avtorica Holz – Mänttari. Njeno specifično stališče govori o tem, da so aktivni posamezniki akterji oz. igralci individualnih družbenih vlog, ki sicer obstajajo znotraj hierarhične delitve nalog te družbene skupnosti. Poleg individualne vloge jim avtorica pripisuje tudi socialno vlogo.

V zvezi z ozadjem tako opredeljene dejavnosti se za boljše razumevanje socialnih vlog lahko zatečemo k pojmovanju socialnih vlog, kakor jih opisuje nemški sociolog Ralf Dahrendorf (*Prunč, Einführung in die Translationswissenschaft, Band 1, 2001, str. 179*); ta navaja, da je posamezne socialne vloge, izmed katerih je vloga prevajalca tista, na katero je usmerjena naša pozornost, mogoče razumeti kot celoto nekih pričakovanj. Pričakovanja, ki so znotraj posameznih družbenih skupnosti (že) oblikovana, so za nosilca socialne vloge obvezujoča in pomenijo zanj orientacijo v smislu ravnanja in vedenja.

Pravkar povzete Dahrendorfove misli bi lahko bile ena izmed bogatih iztočnic glede tega, kaj je v prevodnih pričakovanjih na Slovenskem (že) tako daleč oblikovano, da bi lahko bilo, ali pa dejansko je, tudi za nosilce vloge *prevajalec*

strokovnih besedil' obvezujoče. Ob globljem pogledu se je kaj hitro mogoče znajti pred naslednjo dilemo: je naše prevajalstvo, ali pa morda samo nekatere njegove dele, mogoče ovrednotiti kot anarhično ali le anarhoidno?

Preden preidemo na bolj specifične vidike obravnave strokovnih besedil, je treba predstaviti še nekatere omejitve. Izraz 'strokoven' se v tem prispevku (kakor tudi v večini tovrstnih prispevkov) nanaša na besedila, ki niso umetnostna. Glede na način tvorbe in obliko umestitve v prostor, čas in okolje (oblike zapisovanja na nosilce glasu ali drugih jezikovnih znakov) so neumetnostna besedila, med katera spadajo tudi strokovna, lahko predstavljena v pisni ali govorni obliki, zato govorimo o *pisni in govorni obliki neumetnostnih besedil*.

O podobni razmejitvi katerihkoli besedil (na pisna in govorjena) govori tudi Kade. K takemu pojmovanju ponuja Prunč še dodatno obrazložitev, na katero velja spomniti zaradi potrebne distance do pojma 'pisno prevajanje', za katerega ni več nujno relevanten samo kriterij 'pisnosti' / 'Schriftlichkeit' ali 'ustnosti' / 'Mündlichkeit' kot nasprotnega pola. Bolj kot to je poudarek na kriteriju 'ponovljivosti oz. ponovitvenosti' / 'Wiederholbarkeit' izhodiščnega besedila in 'poznejše popravljivosti' / 'Korrigierbarkeit' besedila v ciljnem jeziku.

Poleg teh dveh kriterijev ponuja Prunč kot kriterij razmejitve med obema oblikama prevajanja še enega, in sicer kriterij 'pristopa do samega prevoda'. Za segment tolmačenja naj bi veljal kriterij tako imenovanega 'linearnega pristopa' / 'linearer Zugang', za pisno prevajanje pa kriterij 'multiplega oz. večkratnega ali mnogokratnega pristopa' / 'multipler Zugang' do izhodiščnega in ciljnega besedila (prim. Prunč, *Einführung in die Translationswissenschaft, Band1, 2001. str. 11*).

STROKOVNI PREVAJALEC

Pojem 'strokovni prevajalec' je treba dojemati predvsem kot 'strokovni termin' znotraj razgibane konstelacije širokega naziva prevajalec. Umestitev samega pojma se mi pri tem zdi bistvenega pomena. Večina strokovne literature, slovenske in tudi tuje (tako npr. tudi nemški izraz "Fachübersetzer"), želi s samim izrazom poudariti vsebinsko različnost dejavnosti strokovnega prevajalca v nasprotju s književnim prevajalcem oz. prevajalcem leposlovja ali beletristike.

'Strokovni prevajalec' je namreč tisti poklicni prevajalec (za pisno ali ustno prevajanje), v nasprotju z amaterskim prevajalcem, ki je sposoben besedilo s strokovnega področja, za katerega je usposobljen, glede na dano naročilo in v skladu s pričakovanji naročnika ali naslovnika odgovorno prevesti v ciljni jezik. Za podkrepitev takega opisa bi bilo nedvomno treba dodati še to, da je končni prevodni izdelek mogoče šteti za strokovni prevod samo takrat, če mu 'strokovnost' priznava tudi naročnik oz. naslovnik, ki besedilo bere ali posluša v ciljnem

jeziku, torej jeziku, ki ga razume, pri čemer pa ni nujno, da je to njegova materinščina. Ali si je posameznik, ki je prevod strokovnega besedila glede na to trditev uspešno izdelal, znanja in sposobnosti pridobival po principu akademskega kurikula v modernem smislu pojmovanja študija prevajalstva ali kako drugače, ni bistvenega pomena. Slovenske izkušnje namreč kažejo, da so se številni *'strokovni prevajalci'* kljub drugačnim študijskim okoliščinam odlično izobrazili in so se sposobni spoprijeti z vsemi strokovnimi izzivi današnjega časa na vseh tistih področjih, za katera so že usposobljeni ali se še dodatno sproti usposabljaajo.

Ob nepoznavanju ozadij tako zastavljenega razlikovanja bi se posameznik zlahka znašel v skušnjavi, ko bi književnemu prevajanju sprva podtaknil *'nestrokovnost prevajanja'*, saj ta v poimenovanju dejavnosti ni posebej poudarjena. Vse razvojne faze prevajalske stroke in prevodoslovja v prevajanju leposlovja pa govorijo nasprotno, tako da so dvomi glede strokovnosti izdelanih leposlovnih prevodov povsem odveč.

Glede na različno rabo posameznih izrazov, ki označujejo *'akterje'* oz. *'izvajalce dejavnosti'* prevajanja, je treba spomniti še na to, da se naziv *'strokovni prevajalec'* nanaša tudi na ustno prevajanje in tolmačenje strokovnih vsebin. Postopki tolmačenja kot ustnega prenašanja strokovnih vsebin so seveda drugačni od postopkov pisnega prevajanja. Temeljne domneve so pri obeh oblikah prevajanja enake, na eni strani imamo namreč strokovno besedilo v izvornem jeziku, ki ga je (samo) zaradi jezikovno-kulturne pregrade treba ustrezno prevesti oz. pretolmačiti. Avtor oz. sestavljavec strokovnega besedila in prejemnik ali naslovnik tega besedila načeloma nimata pri dojemanju vsebine nobenih zadržkov. Naslovnik ne zanima, s kakšnimi težavami se je pri izdelavi prevoda spoprijemal prevajalec oz. tolmač, njegova pozornost je usmerjena le v vsebino sporočila. Izkušnje kažejo, da nekateri avtorji razprave gradijo na enostavnem naštevanju posameznih oblik prevajanja, ne da bi pri tem npr. jasneje prikazali vsebinske vidike in razlike v dejavnostih. Dejstva prevajalske stroke govorijo o tem, da je osnova prevajalčeve dejavnosti izhodiščno besedilo, ne pa jezik ali stavček oz. posamezni deli stavka ali besede. Tako kot je bilo že uvodoma prikazano razlikovanje med strokovnimi prevajalci leposlovja in neleposlovja, naletimo v praksi tudi na nekatera nerodna uvrščanja tolmačev zunaj konteksta strokovnega prevajanja. Tako se najpogosteje izvzemajo simultani in sodni tolmači, kot da ti ne bi bili sestavno tkivo področja *'strokovnega prevajanja'*. To dejansko ne drži. Tolmač, če termin pojasnimo z opisom iz SSJK, je tista strokovna oseba, »ki se poklicno ukvarja z neposrednim ustnim prevajanjem pogovorov«. Brez spuščanja v konfrontacijo z opisom iz omenjenega slovarja je treba jasno povedati, da ta opis pojma še zdaleč ne zajame dejanske sfere dejavnosti tolmačenja, saj se ne tolmačijo samo *'pogovori'*. Kot že rečeno, tudi *'simultani tolmači'*, (*'nezapriseženi'*) *'konsekutivni tolmači'*, *'sodno zapriseženi konsekutivni tolmači'*, ki jih najpogosteje imenujemo

'sodni tolmači', spadajo med 'strokovne prevajalce' oz. 'prevajalce stroke'. Zdi se, da se v vsakdanji praksi najpogosteje zatakne prav pri umeščanju simultanih tolmačev v prevajalski oz. tolmačev kontekst strokovnega prevajanja, kakor da bi simultani tolmači ustno prevajali oz. tolmačili kaj, kar ni niti leposlovje niti 'strokovnost' ali 'konkretna stroka'. Glede na povedano bi si bilo zaradi lažje umestitve dejavnosti ob terminu 'simultani tolmač' treba vedno priklicati še vsebino '... strokovnih besedil' oz. če se izrazim določneje 'znanstvenih in tehničnih besedil'. Ni mi namreč znano, da bi simultani tolmači tolmačili pretežno leposlovna besedila, ko bi jim lahko nadeli naziv, da so 'simultani tolmači leposlovja'.

Kar zadeva kritike glede samega izraza 'strokovni prevajalec', je ozadje teh mogoče poiskati v velikem antagonizmu med leksemoma 'strokoven' in 'nestrokovnen' (kot pridevniškima besedama). Za jasen prikaz dejstva, da je tisti, ki se poklicno ukvarja s prevajanjem, ustrezno strokoven, bi morala zadostovati že sama označba 'prevajalec'. Da bi se izognili navajanju pridevniške besede 'strokovni', ki lahko, če ni navedena, spodbudi pri naročnikih ali v javnosti negativne konotacije, bi lahko uporabljali tudi izraz 'prevajalec strokovnih besedil' ali 'prevajalec predmetno-strokovnih besedil' oz. 'strokovnjak za prevajanje pravnih, medicinskih, naravoslovnih itd. besedil'. Izraz 'strokovnjak za ...' bi bil zagotovo dovolj prepričljiv, po zgledu rabe v podobnih situacijah, npr. 'strokovnjak za mednarodno pravo' itd.

POSEBNOSTI STROKOVNEGA BESEDILA OZIROMA PREVODA

Strokovnemu besedilu s posameznega področja oz. prevodu takega besedila pripisuje Newmark (1988) tako imenovano komunikacijsko ali sporočilno funkcijo.

Pri prevajanju strokovnih besedil, ki so namenjena strokovnjakom s posameznih področij, je pričakovati, da bo glede na izvirnik v ospredje potisnjena 'vsebinska natančnost', ne pa toliko 'slogovna eleganca' (prim. Wilss, 1982). Po njegovem naj bi slogovna eleganca bila bolj zrcalo umetniške literature in delno oglasnih ali reklamnih besedil.

Da bi se izognili različnim nadaljnjim dilemam, kaj je leposlovno in kaj ni ali morda ni mogoče interpretirati kot takšno, je najbolje reči, da so vsa besedila, ki niso leposlovna, *neleposlovna*, s čimer imamo dobro izhodišče za nadaljevanje razprave.

POIMENOVANJE POSAMEZNIH ZVRSTI OZIROMA TIPOV PISNEGA PREVAJANJA

Če se v tem delu prispevka omejim le na pisno prevajanje, nam razpoložljiva literatura, poleg tega pa tudi dejanska prevajalska praksa, podkrepljena z

analitično introspekcijo, ponuja možnost takšne delitve glede zvrsti oz. tipov pisnega prevajanja:

Pisno prevajanje	
prevajanje leposlovnih (strokovnih) besedil (beletristike) skupaj z multi-medijskim prevajanjem in podnaslavljanjem leposlovnih besedil, posnetih na različnih medijih	prevajanje neleposlovnih (strokovnih) besedil, zapisanih na različnih medijih

Prevajanje neleposlovnih (strokovnih) besedil	
prevajanje (strokovnih) znanstvenih in tehničnih besedil	multimedijsko prevajanje in podnaslavljanje neleposlovnih besedil, posnetih na različnih medijih

ORIS NEKATERIH PREVAJALSKO RELEVANTNIH ZNAČILNOSTI KNJIŽEVNEGA IN STROKOVNEGA BESEDILA

Glede na to, da je glavna tema tega prispevka ugotavljanje stanja prevajalske kulture neleposlovnih besedil, je primerno, da najprej prikažemo osnovno razlikovanje med obema pojmom.

Pod pojmom *'leposlovje'* razumemo namreč umetniško literaturo, torej dela, katerih namen je zbujanje in razvijanje ali bogatenje notranjega sveta občutkov ali, kot radi rečemo, estetskega čuta posameznika. Koliko estetskega čuta bo pri posamezniku zbudilo neko besedilo, ni mogoče niti predvideti niti normirati, še manj pa taksativno izmeriti. Obstajajo namreč mnenja, da prav tako ni mogoče z gotovostjo trditi, da pri posamezniku tudi kakšna neleposlovna besedila ne zbuja celo žlahtnejših občutkov in fantazije kot branje najbolj razigrane balade ali večstopenjskega nizanja literarnih junakov kakega romana (npr. branje strokovnega članka o razvoju povsem novega tipa jeklenega konjička, ob katerem se bralec kar umakne v svoj svet tehnike in s tem povezanih (*njemu lastnih estetskih*) užitkov).

Za potrebe tukajšnje razprave ne bomo povzemali vseh tistih značilnosti umetnostnega besedila, s katerimi smo se na dolgo in široko seznanjali pri pouku materinščine že v osnovni in srednji šoli, poleg tega pa še dodatno pri učenju in študiju drugih jezikov, če smo izbrali takšen študij. Če povzamemo, naj bo dovolj le osvetlitev prvin umetnostnega besedila z vidika, da je umetnostno

besedilo oz. prevod tega besedila namenjen temu, da naslovniku prinaša lepoto ugodje in krepi njegov estetski čut. Prav tako ne bomo v ospredje postavljali značilnosti, ki se nanašajo na najrazličnejša jezikovna sredstva, s čimer tako besedilo pridobi večjo ekspresivnost.

Oglejmo si nekaj značilnosti in razlik.

Za strokovna besedila je značilna pragmatična naravnost. Vsebina besedila je umeščena v neko specifično situacijo (npr. policijski zapisnik z opisom kraja prometne nesreče). Takšno besedilo je namenjeno točno določenemu krogu naslovnikov (*državnemu tožilcu, sodniku, odvetniku, strankam postopka, prevajalcu*).

Ena izmed očitnejših razlik med pristopom do prevajanja leposlovnega besedila v nasprotju s pristopom pri strokovnem besedilu je tudi ta, da pride pri leposlovnem besedilu bolj do izraza potencial kreativnosti, ker je besedilo manj vezano na ustaljene, za vsako stroko običajne in že uveljavljene strokovne termine. Pri prevajanju pogodbenih pravnih besedil *je poleg teh dveh vidikov v ospredju še obvezno upoštevanje tako rekoč predpisanih konvencij pravne narave (oblikovno in slogovno)*.

- Pri književnem prevajanju mora prevajalec biti dober bralec (Levy 1969);
- književnemu prevodu ni nikoli dodano izvirno besedilo, kot je npr. prevodu besedila za potrebe sodišča ali uprave (*neposredna možnost preverjanja izvirnika*);
- književni prevod ni namenjen neposrednemu dokazovanju dejstev;
- funkcija in učinek književnega prevoda nista vnaprej definirana, niti v okviru samo ene kulture, kaj šele, da bi bila definirana in opredeljena na splošno (za več potencialnih kulturnih okolij ali kar za vsa);
- prevod strokovnega besedila lahko pojmujeemo bolj kot obliko medkulturnega sporočila, prevod književnega dela pa kot proces medkulturnega posredovanja književnosti;
- prevod strokovnega besedila je pogosto namenjen samo nekemu (strokovnemu) krogu naslovnikov (enemu sodniku nekega sodišča), zato drugim ni niti dostopen, včasih pa tudi ne razumljiv, če nimajo dodatnih pojasnil;
- obstajajo velike razlike v strukturi naročnikov književnih prevodov in strokovnih prevodov;
- prevod književnega dela je prenos izvirnika v drugačen literarni sistem in ne le prenos sporočila (prek besedila) iz enega jezika v drugega;
- prevajalcu književnega dela pripisujejo, da je v bistvu ponovni »avtor« že napisanega besedila oz. je njegov soavtor, kar bi bilo v mnogih segmentih mogoče reči tudi za strokovne prevode;
- pri večini književnih prevodov gre za tako imenovane pomenske premike in izgube (*beri izpuste delov besedila*), pri prevodu strokovnega besedila pa je to nedopustno ali celo kaznivo;

- možno je sinhrono ali diahrono nastajanje več različic prevodov (isti avtor ali različni avtorji) istega leposlovnega besedila v istem jeziku; to je pri strokovnem prevodu sicer možno, vendar če že, iz povsem drugačnih razlogov (*npr. večkratni prevod kakega za sodni proces posebej pomembnega dokaza*).

Obstaja še ena bistvena razlika med obema tipoma prevodnih besedil, na katero je opozoril Vermeer v svojem pragmatičnem dojemanju jezika kot »*konventionellen Kommunikationsmittels*«, kar je značilnost prevodov strokovnih besedil, pri literarnem prevajanju pa bolj prevladuje individualni slog:

- prevodi strokovnih besedil so večinoma pod vplivom precej ustaljenih konvencij znotraj vsakokratne kulture (*npr. sodba o razvezi zakonske zveze*);
- pri prevajanju strokovnih besedil je kot pomoč in orientacijo mogoče pogosto uporabiti vzporedna besedila, ki se v večini elementov ujemajo. Pri nekaterih tipih besedil je uporaba vzporednih besedil skorajda obvezna (*npr. prevod osebne izkaznice, potnega lista, voznškega dovoljenja itd.*). Uporabe vzporednih besedil ni vedno mogoče razumeti kot opcijo neposrednega posnemanja, čeprav to mnogi naročniki prevodov ali naslovniki izredno cenijo. Kot razlog navajajo, da je prevod tem vrednejši, kolikor bolj ga lahko dojemajo, berejo, umestijo v širši kontekst njegove preobrazbe iz izvirnika na podlagi njim znanih konvencij o tej besedilni vrsti.

Primer: *'Potrdilo o nekaznovanju'*

Zaposleni v državnih uradih prejema tovrstna besedila večinoma v materinščini. Zaradi ekonomičnosti in hitrosti poslovanja pogledajo navadno samo bistvene elemente izjave, ki je povzeta v eni ali dveh besedah (*npr. 'ni bil obsojen': 'je bil obsojen'*);

- možnost ponovitve prevodnega besedila kot specifična posebnost v nasprotju z literarnimi besedili, kar je ena izmed bistvenih prednosti pri načrtovanju prevajalskega dela.

Pri ponavljanju besedil, pri katerih gre le za delno spremembo vsebine, je prevajalcu že znana strategija prevajanja tega besedila, tako da se lahko bolj posveča drugim zahtevam prevodnega procesa (*npr. leksikološkim in drugim vidikom*);

- pogosto ponavljanje posameznih leksemov znotraj strokovnega besedila (*npr. Antragsteller (prošilec), Partei (stranka), Beschuldigter (obdolženec) itd.*), kar je izraz medsebojne soodvisnosti med potekom ubesedovanja in nosilcem posamezne oznake, ne pa tako kot v literarnem besedilu, kjer ima ponavljanje povsem druge učinke na besedilo;
- pri prevajanju strokovnih besedil gre na različnih strokovnih področjih za povsem konkretno, otipljivo in dojemljivo stvarnost (*npr. opis pralnega stroja*),

viličarja), kar sicer ne velja za vsa strokovna področja prevajanja. Za nekatera področja strokovnega prevajanja so namesto otipljive stvarnosti na voljo različni pripomočki, npr. leksikoni s podrobnimi slikami in prikazi posameznih segmentov tega strokovnega področja (*npr. področje medicine*).

STRATEGIJA PREVAJANJA NELEPOSLOVNEGA BESEDILA

Pri prevodu strokovnega besedila si prevajalec postavi predvsem dva sklopa vprašanj.

- Čemu je prevod potreben?
- Komu je namenjen oz. kdo je/so potencialni ali konkretni naslovnik/-i.

Tako postavljena vprašanja so bistvena podlaga pri odločanju o prevajalskih strategijah posameznega prevoda.

Iz odgovorov na navedena vprašanja ugotovimo razlike na makro ravni besedila, ki jih lahko poimenujemo '*formalni vidiki oblikovanja besedila*'. Za ugotavljanje sintaktičnih, semantičnih in pa leksikalnih razlik je treba opraviti dejansko analizo vsakokratnega besedila v celoti.

Za strokovna besedila velja, da so tako glede zunanje organizacije kot glede izbire posameznih leksemov močnejše podrejena konvencijam znotraj vsake kulture.

Kadar govorimo o prevajanju strokovnih besedil, se glede na že znane zahteve, kaj vse mora ali bi moral '*strokovni prevajalec*' obvladati, pogosto postavlja vprašanje, koliko strokovnega znanja sploh potrebuje, če želi izdelati ustrezen prevod strokovnega besedila. Konkretno na to vprašanje ni mogoče odgovoriti, mogoče je le načeloma reči, da več ko ga ima, bolje in kompetentneje bo lahko prevajal. Mary Snell - Hornby ponuja takle odgovor: »/.../ daß ein Übersetzer genug Fachwissen braucht .../ Das soll aber nicht heißen, daß jeder Übersetzer Universalgenie und Fachmann für alles sein muß.« (Mary Snell - Hornby, Goethe-Institut München, 1989, str. 32)

PREVAJATI STROKOVNO BESEDILO POMENI »STROKOVNO BESEDILO NAJPREJ RAZUMETI«

»Če hočem kaj prevesti, moram sporočilo najprej (sam) dojeti in razumeti,« trdi Radegundis Stolze (Goethe-Institut München, 1989, str. 54:

»Denn wenn ich nichts weiß, kann ich auch nichts mitteilen.«).

Strokovni prevajalec lahko besedilo iz neke stroke ustrezno in v skladu s pričakovanji prevede samo, če ga je razumel na način ubeseditve v izhodiščnem

jeziku. Pri prevodih strokovnih besedilih je morebitni zagovor prevajalca *'prevedel sem tako, kakor sem (jaz) razumel'* očitno nekaj, kar pri tako eksplicitni določenosti strokovne vsebine ne pride v poštev. *'Fazi razumevanja besedila'* v izvornem jeziku sledi *'faza oblikovanja besedila'* v ciljnem jeziku, kar je bistvena naloga prevajalca. Prevodoslovje oba koraka združuje pod pojmom *'prevajalske kompetence'*, ki pa sestoji iz *'receptivne'* in *'produktivne kompetence'* (prim. Radegundis Stolze, Goethe-Institut München, 1989, str. 53).

Od strokovnega prevajalca se pričakuje, da znotraj različnih strok (posameznih gospodarskih ali negospodarskih dejavnosti ali panog) poišče za jezikovno in vsakokratno predmetno stroko ustrezne rešitve. Pravkar navedena ugotovitev nas pripelje na razpotje, kjer se vprašamo: kateri izmed (vsaj dveh) strok naj strokovni prevajalec posveča več, kateri manj pozornosti? Nekatera besedila so namreč več- ali mnogostrokovna (npr. *kazenski spis obdolženca lahko zajema tele stroke: pravo, medicina, promet, prometna varnost, avtomehanika, avtoelektrika, biologija, jezik, besediloslovje, finance, minerji, zavarovalništvo, forenzične vede (grafologija itd.)*).

STROKOVNO PREVAJANJE OZIROMA MESTO STROKOVNIH PREVAJALCEV NA SLOVENSKEM

O okoliščinah, v katerih na Slovenskem poteka poklicno strokovno prevajanje – z njim se po grobi oceni bolj ali manj redno ukvarja okrog 800 ljudi, to je 0,04 % prebivalstva –, je mogoče reči tole: za prevajanje strokovnih besedil v pisni in tudi ustni obliki se od posameznega *'strokovnega prevajalca'* zahteva visoka stopnja (mnogih) specialnih znanj (npr. *pri sodno zapriseženih prevajalcih in konsektivnih sodnih tolmačih*) in strokovne prevajalske kompetence, s katerimi obvladuje vsakokratni pristop k rešitvi prevajalskega problema, kar je glede na želeni in potrební rezultat mogoče dojemati kot povsem legitimno zahtevo.

Hkrati pa obstaja cela vrsta nedorečenih stvari, povezanih s statusnimi vprašanji, nepoznavanjem bistvenih sestavin te poklicne dejavnosti, ki zaradi tega pogosto vodijo do zavestne ali nezavestne umestitve dejavnosti na veliko nižji položaj v družbeni (individualni) porazdelitvi vlog, kar je svojevrsten paradoks.

Razloge za takšno stanje je mogoče poiskati tudi v segmentu pomanjkljivega komuniciranja med posameznimi področji prevajanja (npr. *med književnimi in strokovnimi prevajalci, med simultanimi tolmači in konsektivnimi (sodnimi) tolmači*). Med mnogimi stvarmi, ki so vsem prevajalcem in tolmačem na Slovenskem nujno potrebne (npr. *integracija teoretičnih in pragmatičnih vidikov prevajanja in prevodoslovja*), je ena izmed bistvenih višja stopnja medsebojnega strokovnega, znanstvenega in ne nazadnje povsem običajnega obveščanja v smislu bogatitve prijateljskih in medčloveških odnosov.

DELOVANJE STROKOVNIH PREVAJALCEV ZA KAKOVOST PREVODOV

Uvodoma si v zvezi s tem postavimo eno izmed bistvenih vprašanj. Ali je kakovost nasploh nekaj, kar je točno definirano? Če je, za katera področja človekovega delovanja to velja, za katera pa je manj otipljivo ali pa sploh ni merljivo z znanimi parametri?

Temeljni opis opredeljuje kakovost kot skupek pozitivnih lastnosti oz. kot celoto prevladujočih lastnosti izdelka, snovi, storitve ali česarkoli drugega, npr. *kakovost življenja, bivanja, čutnih zaznav* itd.

Kot kaže praksa, je pojem močnejše vezan na predmetni oz. materialni svet. Da je odnos do kakovost lahko navidezen in individualno pogojen, se zlahka prepričamo. Kaj pa kakovost prevoda? Kako naj jo izmerimo, katere parametre moramo uporabiti, da bi dobili pravo in resnično sliko? Ali ni opis kakovosti prevoda bolj skupek intuitivnega odnosa do prevodne stvaritve, zasnovanega na lastnih konceptih glede kakovosti česarkoli?

Kako pa je npr. s kakovostjo v avtomobilizmu? To področje je do danes razvilo zelo dodelane koncepte kakovosti, na podlagi katerih so avtomobili razvrščeni v posamezne kakovostne razrede, ki so kupcem dobra orientacija pri odločitvi za naročilo. Je takšno prakso mogoče aplicirati tudi na prevajanje?

Ocenjevanje kakovosti mora potekati po določenih načelih, ki temeljijo na proučevanju prevodov, študiju ustrezne strokovne literature in bogatem izkustvenem segmentu.

Glede na naše izkušnje je mogoče trditi, da mnogi naročniki plačujejo za prevode bistveno preveč, hkrati pa so mnogi kakovostnejši prevodi umeščeni v sivino slovenskega povprečja, in to prav zaradi tega, ker naročnik pogosto ni sposoben preveriti kakovosti prevoda z vidika mikroanalize besedila. Za naročnika je težava že v tem, da nima izdelanega kritičnega odnosa do prevoda niti na ravni makroorganizacijskih prvin, kot so kakovost papirja, zapisa, členitev besedila (*npr. spričevalo o zaključnem izpitu zapisano enostavno linearno kot zapisnik, brez členitve oz. z nelogično členitvijo besedila glede na zahteve konvencij in besediloslovja*).

Eden izmed bistvenih korakov pri delovanju slovenskih prevajalcev je delovanje, ravnanje in ukrepanje v različnih delih te dejavnosti znotraj dogovorjenih in priporočenih okvirov. Delovanje v smeri dogovorjenih parametrov že pomeni doseganje nekaterih standardov glede kakovosti. Kakovost je zelo povezana tudi s količino prevajanja. Iz priporočil, ki jih članom dostavlja DZTPS, s pridom pa jih uporabljajo tudi drugi, je mogoče razbrati posamezne omejitve glede količine besedila, ki ga je prevajalec spodoben ustrezno prevesti v delovnem dnevu. Če se vztrajno povečuje količina besedila, je mogoče sklepati, da bo kakovost prevoda padla. Posledica zniževanja ravni kakovosti oz. opravljanja prevodne

dejavnosti v mejah minimalnega zagotavljanja standardov je zniževanje cene storitve. Ker pa ekonomska logika narekuje potrebo po določenem obsegu stalnega povpraševanja, mnogi prevajalci ali njihovi delodajalci (agencije ali druga podjetja) kompenzirajo kakovost s količino in si tako zagotavljajo dovolj naročil.

KAKO SPODBUJATI/DVIGOVATI PREVAJALSKO KULTURO NELEPOSLOVNIH BESEDIL?

Za začetek si oglejmo kratek opis vsebine radijske oddaje na programu HRT 1 29. 8. 2006 ob osmih zjutraj.

To je redna rubrika radijskega programa z različnimi temami z namenom spodbujanja promocije hrvaškega turizma.

V tokratni oddaji je bil govor o spodbujanju turizma v srednji Istri. Prvi sklop predlogov, ki jih je pripravil predstavnik lokalne turistične organizacije, se je nanašal na specifično promocijo turizma, povezano s *tartufi*. Mnogi vidijo prav v tem, tako eksotičnem delu turistične ponudbe veliko in obetavno možnost privabljanja tujih gostov. Razmišljanje je izredno primerno, je poudarila voditeljica, saj morsko vodo, sončne žarke in nekaj metrov še nepozidane obale ponujajo tako ali tako vsi. Ena izmed udeleženk razprave je poudarila, da ta del Istre ne bo prepoznaven po tartufih samo zato, ker tam rastejo, ampak bo prepoznaven le, če bodo o tem veliko oz. veliko več kot doslej govorili, pisali in objavljali v različnih medijih. Tako lucidna formulacija bodoče prepoznavnosti majhnega delčka turistične promocije najbrž ne potrebuje posebnega komentarja. Razmisliti pa je treba, ali ni prav preskromno obveščanje strokovne in druge javnosti o razmerah delovanja strokovnega prevajanja krivec za njegovo slabo prepoznavnost znotraj celotne kulturne sfere in tudi na ravni kulture prevajanja neleposlovnih besedil.

Bibliografija

- Apovnik, P./Karničar, L. 1989. Wörterbuch der Rechts- und Wirtschaftssprache, Wien-Mainz.
- Bußmann, H. 1990. Lexikon der Sprachwissenschaft, 2.Aufl. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Debenjak, D. 1992. Veliki nemško - slovenski slovar = Großes deutsch-slowenisches Wörterbuch, Ljubljana: DZS.
- Grosman, M.(et al.) 1997. »Književni prevod«, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Gruntar Jermol, A. 1999. »Besedotvorne in pomenske strukture v nemškem pravnem jeziku«, doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

- Hönig, H.G. / Kußmaul, P. 1996. »Strategie der Übersetzung«, Tübingen.
- Kautz, U. 2002. »Handbuch -Didaktik des Übersetzens und Doomschens«, München: Goethe - Institut.
- Kovačič, I./ Štrukelj I., ur. 1999. »Prevajanje in tolmačenje«, Ljubljana: Tematska številka Uporabnega jezikoslovja 7-8.
- Königs, F.G. 1989. »Übersetzungswissenschaft und Fremdsprachenunterricht« München: Goethe - Institut.
- Krajnc, A. 1982. »Motivacija za izobraževanje« Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Nord, C. 1997. »Translating as a Purposeful Activity« Manchester: St. Jerome Publishing.
- Prunč, E. 2001. »Einführung in die Translationswissenschaft, Band 1« Graden/Graz: Universität Graz, GTS
- Radegundis, S. 1989. »Wissenschaftliche Beiträge« München: Goethe - Institut.
- Reiß, K./Vermeer, H. J. 1991. »Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie«, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Reiß, K. 1983. »Texttyp und Übersetzungsmethode« Heidelberg: Julius Groos Verlag
- Snell-Hornby, M. 1989. »Wissenschaftliche Beiträge« München: Goethe - Institut.
- Wagner, E. 2002. »Translating for the European Institutions« Manchester: St. Jerome Publishing.

Računovodski izkazi in finančno poročanje

■ IZVLEČEK

Računovodski izkazi so posebna vrsta računovodskega poročila, s katerim podjetja poročajo zunanjim in notranjim uporabnikom računovodskih informacij. Namen računovodskega poročanja je dajati informacije o finančnem položaju, dosežkih in finančnih tokovih podjetja. Podjetja poročajo uporabnikom v letnih poročilih, ki obsegajo računovodsko poročilo in poslovno poročilo. Računovodsko poročilo sestavljajo računovodski izkazi in priloge s pojasnili k računovodskim izkazom. Najmanjši obseg informacij, ki jih mora podjetje razkriti, je določen z zakonom in računovodskimi standardi.

KLJUČNE BESEDE: računovodski, izkaz, poročilo, standard

■ ABSTRACT

Financial Statements and Financial Reporting

The financial statements are a special kind of accounting report by which the enterprises report to the external and internal users of accounting information. The purpose of accounting reporting is to provide information on financial position, financial performance, and cash flows of the enterprise. The enterprises report to their users in the annual reports that comprise the accounting report and the business report. The accounting report consists of the financial statements and the notes to the financial statements. The minimum scope of information to be disclosed is determined by the law and the accounting standards.

KEY WORDS: accounting, statement, report, standard

UVOD

Kaj so računovodski izkazi

Računovodski izkazi so posebna vrsta računovodskega poročila (*accounting report, financial report*), s katerim podjetja poročajo zunanjim in notranjim uporabnikom računovodskih informacij (*accounting information, financial information*).

Računovodski izkazi (*financial statements, accounting statements*) so javno dostopni izdelki računovodstva, ki v določeni obliki načrtno in urejeno predstavljajo računovodske podatke: bilanca stanja (*balance sheet*), izkaz poslovnega izida (*income statement, profit and loss account (Br), profit and loss statement (Am), income and expense statement (Am)*), izkaz finančnega izida (*cash flow statement*), izkaz sprememb kapitala (*statement of changes in equity, statement of retained earnings (Am)*).

(Dr. Ivan Turk: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije)

Namen računovodskega poročanja

Namen računovodskega poročanja je dajati informacije o finančnem položaju (*financial position*), dosežkih (*financial performance*) in finančnih tokovih podjetja (*cash flows*), ki širšemu krogu uporabnikov koristijo pri gospodarskem odločanju (*making economic decisions*). Podjetja poročajo zunanjim in notranjim uporabnikom predvsem z letnimi poročili (*annual report*). Letno poročilo obsega računovodsko poročilo (*accounting report*) in poslovno poročilo (*business report; management report; company report; directors' report*) za koledarsko (*calendar year*) ali poslovno leto (*business year, financial year (Br), fiscal year (Am)*).

Računovodsko poročilo sestavljajo računovodski izkazi (*financial statements*) in priloge s pojasnili k računovodskim izkazom (*notes to the financial statements*). Pripravi ga računovodska služba (*accounting department*).

Poslovno poročilo je poročilo o poslovanju podjetja, pripravi pa ga poslovodstvo. Je zelo pomembno, saj so v njem tudi neračunovodske (*non-accounting*) in nefinančne (*non-financial*) informacije. Poslovno poročilo mora praviloma vsebovati imena direktorjev in podatke o njihovih lastniških deležih v podjetju, vsebovati mora informacije o pomembnejših spremembah v dolgoročnih sredstvih in o pomembnih dogodkih, ki so se zgodili po datumu bilance stanja (*events after the balance sheet date*).

Najmanjši obseg informacij, ki jih mora podjetje razkriti, je navadno določen z zakonom in računovodskimi standardi. V Sloveniji je vsebina letnega poročila določena v Zakonu o gospodarskih družbah (*Companies Act*) in slovenskih računovodskih standardih (*Slovenian Accounting Standards*). Vsebina letnega poročila je odvisna od velikosti podjetja, vedno pa je poročilo sestavljeno iz dveh delov, in sicer iz računovodskega in poslovnega poročila.

Računovodske in druge informacije, ki jih zagotavljajo letna poročila, morajo biti razumljive, verodostojne in primerljive, da lahko uporabniki oz. deležniki (*stakeholders*), to so aktualni in potencialni lastniki (naložbeniki), zaposleni, kupci, upniki in posojilodajalci, poslovni partnerji, lokalne skupnosti, finančni analitiki, borze, mediji ter načrtovalci in analitiki državnega makroekonomskega razvoja, na podlagi teh informacij sprejemajo odločitve, predvsem ekonomske narave. Zato je treba znati brati te podatke, torej poznati temeljna pravila sestavljanja računovodskih izkazov oz. računovodski okvir, v katerem so bili pripravljeni.

Računovodski jezik

Računovodstvo oz. računovodski sistem (*accounting, accounting system*) je orodje, ki pomaga pri merjenju gospodarskih aktivnosti. Gospodarski sistemi in okoliščine poslovanja so v različnih državah različni in tako so različne tudi

računovodske metode. Razvoj računovodstva v različnih državah je pripeljal do različne prakse in različnih predpisov. Pred vstopom desetih novih držav v EU je bilo tako v 15 državah članicah kar 14 različnih računovodskih ureditev; z vstopom novih držav se je to število še povečalo. Zato ni čudno, da je EU želela uvesti enoten okvir računovodskega poročanja. Tako se je že leta 2000 odločila, naj bodo tak okvir mednarodni standardi računovodskega poročanja (*International Financial Reporting Standards*), ki so se tedaj imenovali še mednarodni računovodski standardi (*International Accounting Standards*).

Z razvojem globalnega gospodarstva se je povečala potreba po enotnem računovodskem jeziku, ki bo olajšal uporabo računovodskih izkazov, povečal njihovo zanesljivost in primerljivost. Naložbene priložnosti se pojavljajo na različnih koncih sveta in na najpomembnejših svetovnih borzah sodelujejo družbe z vsega sveta. Investitorji, ki se odločajo na podlagi računovodskih informacij, seveda ne morejo poznati vseh računovodskih rešitev (*accounting treatments*) posameznih držav. Ko primerjajo naložbene priložnosti, potrebujejo tudi primerljive računovodske informacije. Dejstvo je, da se lahko računovodski izkazi in čisti dobički družb bistveno razlikujejo samo zaradi priprave izkazov v skladu z različnimi računovodskimi predpisi oz. standardi. Znan primer, ki se pogosto omenja za podkrepitev tega, je nemški industrijski gigant Daimler-Benz AG (pred združitvijo s Chryslerjem), ki se je leta 1993 želel uvrstiti na ameriško borzo in je zato računovodske izkaze pripravil ne le na podlagi nemških predpisov, ampak tudi v skladu z ameriškimi standardi; po nemških predpisih je predstavil 733 milijonov ameriških dolarjev dobička, po ameriških standardih pa je ugotovil veliko izgubo, kar 1,3 milijarde ameriških dolarjev.

Uporabniki računovodskih izkazov si torej želijo enoten računovodski jezik, ki bi olajšal uporabo računovodskih izkazov ter povečal njihovo zanesljivost in izrazno moč. Prav tako družbe želijo poenostaviti pripravo računovodskih izkazov. Ni namreč malo družb, ki morajo sestaviti računovodske izkaze kar v več različicah: v skladu s predpisi svoje države, v skladu s pravili borz, na katere so uvrščene s svojimi vrednostnimi papirji, ter za davčne potrebe. Npr. mednarodno podjetje, ki ima odvisna podjetja v različnih državah, mora pripraviti računovodske izkaze na podlagi več zbirk računovodskih standardov oz. predpisov. Posamezna podjetja v skupini (*group companies*) morajo sestavljati računovodske izkaze v skladu z državnimi standardi oz. predpisi, npr. slovenskimi, francoskimi, angleškimi. Nato so ta podjetja v skupini dolžna te izkaze sestavljati tudi v skladu z državnimi standardi oz. predpisi obvladujočega podjetja (*controlling company, parent company*) za potrebe sestavljanja skupinskih računovodskih izkazov (*consolidated financial statements*). In če je obvladujoče podjetje uvrščeno na borzo (*listed/quoted on the stock exchange*) npr. v New Yorku, mora svoje skupinske izkaze pripraviti še v skladu z ameriškimi standardi oz.

ameriškimi splošno sprejetimi računovodskimi načeli – US GAAP (*United States General Accepted Accounting Principles*). Za vse to je seveda potrebnega veliko časa, prav tako pomeni tudi znatne stroške. Poleg tega lahko nastanejo neprijetne situacije, če se izidi poslovanja, ugotovljeni po enih ali drugih standardih, med seboj bistveno razlikujejo.

Zato obstaja močan interes za razvoj standardov, ki bi se uporabljali širom po svetu. Oboji, ameriški in mednarodni standardi so si leta prizadevali za prevlado v mednarodnem okolju, da bi postali svetovni standardi. Prejšnja leta je kazalo, da bodo primat prevzeli ameriški standardi, saj je predložitev računovodskih izkazov v skladu z US GAAP dovoljevala ali predpisovala večina najpomembnejših svetovnih borz. Zadnja leta so se razmere bistveno spremenile. Mednarodna organizacija komisij za vrednostne papirje (*The International Organisation of Securities Commissions*) je maja 2000 priporočila, naj njeni člani dovolijo mednarodnim izdajateljem vrednostnih papirjev uporabo MRS pri pripravi računovodskih izkazov za mednarodne ponudbe (*cross-border offerings*) in kotacije (*listings*).

Junija 2000 je EU v svoji strategiji objavila namero, da predpiše MRS za nekatere gospodarske družbe od leta 2005. Če k temu dodamo še znane težave, s katerimi se v zadnjih letih spoprijema računovodska stroka v ZDA zaradi prirejanja (*window dressing*) računovodskih izkazov (Enron in drugi), je razumljiva odločitev vse več držav, da uporabo MSRP predpišejo ali dovolijo.

RAČUNOVODSKI STANDARDI

Računovodski standardi so obvezna pravila o zbiranju (*collecting*), sporočanju (*reporting*) in predstavljanju (*presentation*) računovodskih informacij (*accounting information*) notranjim in zunanjim uporabnikom. Mednarodni računovodski standardi vsebujejo temeljna načela (*accounting principles*) za predstavljanje računovodskih informacij v računovodskih izkazih, pa tudi okvirna in podrobnejša navodila (*implementation guidance*) za uporabo teh izkazov.

Mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP)

International Financial Reporting Standards - IFRS

Razvoj MSRP

Mednarodne standarde računovodskega poročanja (MSRP) razvija in sprejema Odbor za mednarodne računovodske standarde IASB (*International Accounting Standards Board*) s sedežem v Londonu. Delovati je začel aprila 2001 kot naslednik Sveta za mednarodne računovodske standarde IASC (*International*

Accounting Standards Committee), ki je bil ustanovljen junija 1973 na podlagi dogovora med strokovnimi računovodskimi organizacijami Avstralije, Kanade, Francije, Nemčije, Japonske, Mehike, Nizozemske, Velike Britanije in Irske ter Združenih držav Amerike. Za cilj si je IASB postavil razvoj svetovnih računovodskih standardov, ki jih je poimenoval mednarodni standardi računovodskega poročanja – MSRP.

V okviru odbora IASB delujeta Sosvet za standarde SAC (*Standards Advisory Council*), ki formalno skrbi, da skupine in posamezniki iz različnih zemljepisnih in funkcijskih okolij svetujejo odboru, ter Svet za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja IFRIC (*International Financial Reporting Interpretations Committee*), ki pomaga odboru IASB pri vzpostavljanju in izboljševanju MSRP. Ustanovljen je bil marca 2002 kot naslednik strokovnega odbora za pojasnjevanje SIC (*Standing Interpretation Committee*).

MRS in MSRP

Oznaka mednarodni računovodski standardi (MRS) se uporablja v dveh pomenih:

- v širšem pomenu se uporablja kot sopomenka za MSRP,
- v ožjem pomenu se uporablja za posamezne standarde, izdane do aprila 2001.

IASB je ob ustanovitvi od svojega predhodnika sveta IASC prevzel do tedaj sprejete mednarodne računovodske standarde (MRS) in pojasnila odbora SIC ter jih skupno poimenoval mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP). Tako se imenujejo tudi standardi, ki jih od aprila 2001 sprejema IASB. V skupino MSRP pa sodijo še pojasnila IFRIC, ki jih izdaja Odbor za pojasnjevanje mednarodnih standardov računovodskega poročanja IFRIC (*International Financial Reporting Interpretations Committee*).

Zbirka Mednarodni standardi računovodskega poročanja MSRP (*IFRS*) vključuje:

- mednarodne računovodske standarde MRS (*IAS*), izdane do aprila 2001,
- pojasnila SIC, izdana do marca 2002,
- mednarodne standarde računovodskega poročanja MSRP (*IFRS*), izdane od aprila 2002, in
- pojasnila IFRIC, izdana od marca 2002.

Zasnova MSRP

Zbirka Mednarodni standardi računovodskega poročanja (*International Accounting Reporting Standards*) vsebuje poleg standardov in pojasnil k njim ter podlag za zaključke in navodil za uvedbo tudi predstavitev delovanja organizacije in

njenih organov ter temeljne podlage za pravilno uporabo MSRP. Tako najdemo v zbirki Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2005 (*International Financial Reporting Standards 2005*):

- predstavitev (*Introduction*),
- statut fundacije IASC (*IASC Foundation Constitution*),
- uvod v MSRP (*Preface to International Financial Reporting Standards*),
- okvirna navodila za pripravo in predstavitev računovodskih izkazov (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*),
- MSRP (*International Financial Reporting Standards*),
- MRS (*International Accounting Standards*),
- pojasnila (*Interpretations*),
- pojmovnik (*Glossary of Terms*),
- podlage za zaključke (*Basis for Conclusions*),
- navodila za uvedbo (*Implementation Guidance*).

V uvodu v MSRP (*Preface to International Financial Reporting Standards*) so predstavljeni cilji odbora IASB, opredeljena pa sta tudi namen in veljava standardov. V uvodu je opredeljen še pojem računovodski izkazi. Ti vključujejo:

- bilanco stanja (*balance sheet*),
- izkaz poslovnega izida (*income statement*),
- izkaz, ki kaže ali vse spremembe v kapitalu ali spremembe v kapitalu, razen tistih iz kapitalskih transakcij z lastniki in razdelitve lastnikom (*statement showing either all changes in equity or changes in equity other than those arising from capital transactions with owners and distributions to owners*),
- izkaz finančnega izida (*cash flow statement*),
- računovodske usmeritve (*accounting policies*),
- pojasnila (*explanatory notes*).

Izraz računovodski izkazi vsebuje popolno zbirko računovodskih izkazov za medletno ali letno obdobje ter zgoščeno zbirko računovodskih izkazov za medletno obdobje. (*The term »financial statements« includes a complete set of financial statements prepared for an interim or annual period, and condensed financial statements for an interim period.*)

Okvirna navodila za pripravljajanje in predstavljajanje računovodskih izkazov (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*) med drugim opredeljujejo:

- cilj poročanja (*the objective of financial statements*),
- temeljne postavke, na podlagi katerih se sestavljajo računovodski izkazi (*underlying assumptions*),
- kakovostne značilnosti računovodskih izkazov (*qualitative characteristics of financial statements*).

Za pravilno uporabo MSRP je nujno dobro poznavanje in razumevanje okvirnih navodil. Standarde je treba brati v povezavi s temi navodili.

Pri pripravljanju računovodskih izkazov v skladu z MSRP je treba upoštevati temeljni računovodski postavki (*accounting assumptions*):

- upoštevanje nastanka poslovnega dogodka (*accrual basis*)
Učinki poslov in drugih poslovnih dogodkov se pripoznajo takrat, ko nastanejo, in ne takrat, ko so plačani, ter se evidentirajo in se o njih poroča za obdobja, na katera se nanašajo.
- časovno neomejenost poslovanja (delujoče podjetje; *going concern*)
Računovodski izkazi so pripravljeni ob upoštevanju domneve, da podjetje ne bo bistveno skrčilo obsega svojega poslovanja ali ga celo opustilo, torej da bo delovalo še v dogledni prihodnosti.

Kakovostne značilnosti (*qualitative characteristics of financial statements*) so tiste lastnosti računovodskih izkazov, zaradi katerih so informacije v njih za uporabnike koristne. Okvirna navodila opredeljujejo štiri kakovostne značilnosti, ki jih morajo imeti računovodski izkazi, v okviru teh pa še nekaj podskupin značilnosti, ki jih je pri pripravi izkazov treba zagotoviti:

- razumljivost (*understandability*)
The information in financial statements must be readily understandable by users.
- ustreznost (*relevance*)
The information must be relevant to the decision-making needs of users.
 - bistvenost (*materiality*)
The relevance of information is affected by its nature and materiality.
- zanesljivost (*reliability*)
The information has the quality of reliability when it is free from material error and bias.
 - zvesta predstavitev (*faithful representation*)
To be reliable, the information must represent faithfully the transactions and other events.
 - prednost vsebine pred obliko (*substance over form*)
Transactions and other events must be accounted for and presented in accordance with their substance and economic reality and not merely their legal form.
 - nepristranskost (*neutrality*)
To be reliable, the information must be neutral, that is, free from bias.
 - previdnost (*prudence*)
Prudence is the inclusion of a degree of caution in the exercise of judgements needed in the making of estimates.

- popolnost (*completeness*)
To be reliable, the information must be complete within the bounds of materiality and cost.
- primerljivost (*comparability*)
Users must be able to compare the financial statements of an entity through time and of different entities.

O okvirna navodila se z resničnim in poštenim prikazovanjem oz. poštenim predstavljanjem poslovanja v računovodskih izkazih ne ukvarjajo neposredno. Pravijo pa, da so posledica uporabe glavnih načel o kakovostnih značilnostih in ustreznih računovodskih standardov navadno računovodski izkazi, ki dajejo resnične in poštene informacije.

V okvirnih navodilih so obravnavana še tale področja:

- opredelitev (*definition*),
- pripoznavanje (*recognition*) in
- merjenje (*measurement*) sestavin računovodskih izkazov (*elements of financial statements*).

Uporaba MSRP v EU

Za področje računovodskega poročanja v državah članicah EU so pomembne predvsem direktive (*directives*) in uredbe (*regulations*).

Direktiva je za vsako državo članico zavezujoča glede cilja, ki ga je treba doseči, vendar prepušča državnim oblastem izbiro oblike in metod. Države članice so zavezane prenesti zahteve direktiv v svoje zakonodaje.

Za računovodsko poročanje so pomembne predvsem:

- 4. (četrt) direktiva o računovodskih izkazih posameznih družb,
- 7. (sedma) direktiva o konsolidiranih računovodskih izkazih,
- 8. (osma) direktiva o dovoljenju osebam, ki so pooblašcene za obvezno revizijo računovodskih izkazov.

Uredba je splošno veljavna in zavezujoča kot zakon v nacionalnem pravu. Zavezujoča je v celoti in se neposredno uporablja v vseh državah članicah.

Za računovodsko poročanje je pomembna uredba o uporabi MRS, ki je bila sprejeta julija 2002. Ta uredba o uporabi MRS je nadnacionalni predpis, neposredno zavezujoč za države članice EU. Spremembe, vpeljene z uredbo, so najpomembnejše spremembe pravil računovodskega poročanja doslej. Nekateri govorijo kar o računovodski revoluciji. Uredba si je za cilj zastavila prevzem in uporabo MRS v EU z namenom harmoniziranja računovodskih informacij družb, zagotavljanja visoke stopnje transparentnosti in primerljivosti računovodskih informacij

in s tem učinkovito funkcioniranje kapitalskega trga EU. Uredba predpisuje računovodsko poročanje v skladu z MSRP le družbam v EU, ki so uvrščene na organizirane trge vrednostnih papirjev (*listed companies*) v EU, in sicer le za pripravo njihovih konsolidiranih računovodskih izkazov. Takšnih družb naj bi bilo v EU približno 7000. Uredba je začela veljati 1. januarja 2005.

Uredba uporablja izraz MRS, čeprav so bili v času objave standardi že preimenovani v MSRP.

MSRP se v EU neposredno ne uporabljajo. V uredbi so določene zahteve, ki jih morajo izpolnjevati MSRP, da so lahko prevzeti za uporabo v EU, med drugim, da prispevajo k evropskemu javnemu dobru. V uredbi je določeno, da o njihovi uporabnosti v EU odloča komisija. Mednarodni računovodski standardi so lahko prevzeti le, če niso v nasprotju z direktivami EU.

Uporaba MSRP v Sloveniji

Leto 2005 je bilo, kar zadeva računovodsko poročanje, prelomno tudi za Slovenijo.

Računovodski okvir je v Sloveniji predpisan v Zakonu o gospodarskih družbah (ZGD). Novela Zakona o gospodarskih družbah povzema določilo uredbe, da morajo družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah članicah EU in so zavezane h konsolidaciji, sestaviti konsolidirana računovodska poročila v skladu z MSRP. Poleg teh družb morajo sestavljati računovodska poročila v skladu z MSRP tudi banke in zavarovalnice, druge družbe pa, če tako odloči skupščina družbe.

Z uveljavitvijo uredbe se je Slovenija pridružila državam, kjer so kot računovodski okvir predpisani nacionalni in tudi mednarodni standardi oz. se uporaba teh standardov dovoljuje. Prav tako sodeluje v prizadevanjih za uveljavitev MSRP kot svetovnih standardov, saj svoje nacionalne računovodske rešitve približuje rešitvam v mednarodnih standardih. Zato so bili prenovljeni tudi SRS, tako da so vanje vključene najnovejše rešitve iz MSRP. Spremenjeni SRS veljajo za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2006, in po njem.

REVIDIRANJE IN REVIZIJSKI STANDARDI

Z računovodskimi izkazi je tesno povezana še ena stroka, in sicer revizijska stroka (*auditing*).

Tveganje je prisotno povsod v podjetju. Tvegajo lastniki, poslovodstvo, delavci, upniki in država. Vsak izmed navedenih želi svoje tveganje čim bolj zmanjšati. Med različnimi rešitvami igra pomembno vlogo kakovostno nadziranje

(*supervising*), ki zmanjšuje poslovno tveganje (*business risk*). Revidiranje je strokovno najzahtevnejša vrsta nadzora v primerjavi s kontrolo (*control*) in inšpekcijo (*inspection*).

Revidiranje

Revidiranje oz. naknadno presojanje je opredeljeno kot »sistematičen postopek nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih« (Taylor, Glezen, 1996; »*Auditing is a systematic way of objectively obtaining and evaluating financial and economic evidence.*«).

Revidiranje lahko opravljajo le strokovno usposobljene osebe – revizorji (*auditor*), ki so zaposleni v podjetju (*internal auditor*) ali zunaj njega (*external auditor*) ter se poklicno ukvarjajo s presojanjem (*auditing*) celotnega ali delnega poslovanja. Revizor se mora ravnati po kodeksu etike poklicnih računovodskih strokovnjakov (*Code of Ethics for Professional Accountants - IFAC Code*), ki ga je izdal MZRS (IFAC).

Etična načela pri revizorjevih poklicnih dolžnostih so:

- (a) neodvisnost (*independence*),
- (b) neoporečnost (*integrity*),
- (c) nepristranskost (*objectivity*),
- (d) poklicna sposobnost in potrebna skrbnost (*professional competence and due care*),
- (e) zaupnost (*confidentiality*),
- (f) poklicu primerno vedenje (*professional behaviour*).

Pri reviziji je treba natančno določiti revizijske cilje (*audit objectives*) in obseg revizije (*scope of audit*), tj. revizijske postopke (*auditing procedures*), ki so v danih okoliščinah potrebni za doseg cilja posamezne revizije. Revizijski postopki so postopki, ki jih uporablja revizor pri pridobivanju revizijskih dokazov (*audit evidence*) v skladu z revizijskimi standardi (*auditing standards*).

Vrste revizije

Glede na cilje revizije ločimo:

- revizijo računovodskih izkazov (*financial statements audit*), tj. revizija računovodskih izkazov z nalogo oblikovati mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih informacij; včasih jo imenujemo tudi revizija računovodstva oz. finančna revizija (*financial audit*);

- revizijo skladnosti s predpisi (*compliance audit*),
tj. revizija skladnosti s predpisi z nalogo presoditi, ali so spoštovani zakoni in drugi državni predpisi, pa tudi notranji pravilniki;
- revizijo poslovanja (*operational audit*),
tj. revizija, ki je bistveno širša od revizije računovodskih izkazov in zajema gospodarnost (*operating efficiency*), učinkovitost (*business efficiency*) in uspešnost poslovanja (*business effectiveness*).

Glede na povezanost posameznika oz. skupine, ki opravlja revizijo, s podjetjem ločimo:

- notranjo revizijo (*internal audit*), kjer posel revidiranja opravi organ ali oseba v isti organizaciji;
- zunanjo revizijo (*external audit*), ki jo za naročnika opravi revizijsko podjetje (*audit firm, accounting firm*) ali samostojni revizor (*independent auditor*).

Včasih je veljalo, da notranjo revizijo opravljajo revizorji, ki so zaposleni v podjetju. Danes je meja med notranjo in zunanjo revizijo vse bolj zabrisana, saj v skladu s SRS notranjo revizijo izvajajo tudi revizorji, ki niso zaposleni v revidirani organizaciji. Vsekakor pa mora biti notranja revizijska služba ločena od računovodske.

Pri zunanji reviziji ločimo:

- komercialno revizijo (*commercial audit*),
- državno revizijo (*state audit*).

Komercialna revizija je zunanja revizija, ki jo pooblašene revizijske družbe in/ali samostojni revizorji izvajajo v podjetjih na podlagi sklenjenih pogodb. Predmet zunanje revizije je celotno poslovanje podjetja z namenom preveriti verodostojnost postavk računovodskih izkazov. Po 1. členu Zakona o revidiranju (*Auditing Act*) je revidiranje računovodskih izkazov definirano kot »preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnejših pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi«.

Državna revizija je opredeljena kot del kontrolnega sistema za nadzor javnih financ. To revizijo izvaja računsko sodišče (*Court of Audit*), ki je vrhovna državna revizijska institucija, katere ureditev in pristojnosti določa Zakon o računskem sodišču (*Court of Audit Act*). Učinkovitost delovanja računskega sodišča nadzira državni zbor.

Revizijsko poročilo

Izdelek revizije je revizijsko poročilo (*audit report*), v katerem so predstavljene ugotovitve o končani reviziji. Je lahko kratko revizijsko poročilo (*short form audit report*) ali dolgo revizijsko poročilo (*long form audit report*). Kratko revizijsko poročilo je revizijsko poročilo pri reviziji računovodskih izkazov (*financial statements audit*) in je namenjeno predvsem javnosti, dolgo revizijsko poročilo pa je namenjeno naročniku revizije poslovanja (*operational audit*) ali revizije skladnosti s predpisi (*compliance audit*).

Revizijsko poročilo mora vsebovati jasno izraženo revizorjevo mnenje (*auditor's opinion*), ki ga revizor po opravljeni reviziji izrazi v listini, s katero pooblaščen revizor (*certified auditor*) seznani naročnika z ugotovitvami, do katerih je prišel pri revidiranju (*auditor's report*). Revizorjevo poročilo (*auditor's report*) mora vsebovati jasno izraženo mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov (*on whether the financial statements give a true and fair view of .../on whether the financial statements present fairly ...*) in mnenje, ali so računovodski izkazi sestavljeni v skladu z ustreznimi računovodskimi standardi (*... are prepared in compliance with ...*).

Revizorjevo mnenje (*auditor's opinion*) je lahko:

- pritrdilno mnenje (pozitivno, brez pridržkov) – (*unqualified opinion*),
tj. mnenje, da računovodski izkazi v celoti resnično in pošteno predstavljajo obravnavane pojave skladno z računovodskimi standardi;
- mnenje s pridržki – (*qualified opinion*),
tj. mnenje, da računovodski izkazi razen v posebej omenjenih primerih resnično in pošteno predstavljajo obravnavane pojave skladno z računovodskimi standardi;
- odklonilno mnenje (negativno) – (*adverse opinion*),
tj. mnenje, da računovodski izkazi kot celota ne predstavljajo obravnavanih pojavov resnično in pošteno, skladno z računovodskimi standardi;
- lahko pa revizor mnenje tudi zavrne oz. odkloni (*disclaimer of opinion*), kadar so možni učinki omejenega pregleda tako bistveni, da ne more dobiti dovolj dokazov za izdajo mnenja o računovodskih izkazih.

Vzorec revizorjevega poročila (ISA 700)

Unqualified opinion

INDEPENDENT AUDITOR'S REPORT

[Appropriate Addressee]

Report on the Financial Statements

We have audited the accompanying financial statements of ABC Company, which comprise the balance sheet as at December 31, 20X1, and the income statement, statement of changes in equity and cash flow statement for the year then ended, and a summary of significant accounting policies and other explanatory notes.

Management's Responsibility for the Financial Statements

Management is responsible for the preparation and fair presentation of these financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards. This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances.

Auditor's Responsibility

Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those standards require that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance whether the financial statements are free from material misstatement. An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the financial statements. The procedures selected depend on the auditor's judgment, including the assessment of the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control relevant to the entity's preparation and fair presentation of the financial statements in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by management, as well as evaluating the overall presentation of the financial statements. We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Opinion

In our opinion, the financial statements give a true and fair view of (or "present fairly, in all material respects,") the financial position of ABC Company as of December 31, 20X1, and of its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with International Financial Reporting Standards.

KORISTNE POVEZAVE

On-line dictionaries/glossaries

<http://www.answers.com>

<http://www.answers.com/main/ntquery?s=financial+statements>

<http://www.answers.com/main/ntquery?s=accounting&answers>

<http://www.investopedia.com/search/results.aspx?q=accounting>

<http://www.websters-dictionary-online.org/definition/account>

<http://www.specialinvestor.com/dictionary/>

<http://www.onelook.com>

<http://encyclopedia.laborlawtalk.com>

<http://encyclopedia.laborlawtalk.com/Accounting>

<http://www.glossarist.com/glossaries/business/management/accounting.asp>

<http://www.yourdictionary.com/diction4.html#accounting>

http://www.abrema.net/abrema/in_dex.html

http://www.eagletraders.com/books/int_fin_encyclopedia.htm

http://www.fraudsandscams.com/glossary_o.htm

Beginner's guide to financial statements

<http://www.sec.gov/investor/pubs/begfinstmtguide.htm>

IASB: International Financial Reporting Standards

<http://www.iasb.org/standards/index.asp>

Deloitte. IAS Plus: IFRS (Summary)

<http://www.iasplus.com/standard/standard.htm>

MasterCardBusiness: Understanding financial statements

<http://www.mastercardbusiness.com/mcbizdocs/smallbiz/finguide/finstat.html>

Slovenski inštitut za revizijo

<http://www.si-revizija.si>

NEKAJ POJMOV S PODROČJA RAČUNOVODENJA IN FINANČNEGA POROČANJA

Accounting/accounting system	računovodstvo, računovodski sistem – <i>ustroj računovodskega spremljanja (monitoring) in presojanja (assessing) sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov in odhodkov, ki ga sestavljajo knjigovodenje (bookkeeping), računovodsko predračunavanje (budgeting), računovodsko nadziranje (accounting supervising) in računovodsko proučevanje (accounting analysing)</i>
bookkeeping/bookkeeping system	knjigovodstvo – <i>ustroj knjigovodenja kot sestava knjigovodskih listin (bookkeeping document), poslovnih knjig (books of account), računovodskih obračunov (statement of account), uporabljenih metod, sredstev itd.</i>
subsidiary bookkeeping	razčlenjevalno/analitično knjigovodstvo – <i>deli knjigovodstva, od katerih se vsak ukvarja le z zaokroženim ožjim področjem celotnega poslovanja, zato pa do podrobnosti</i>
general bookkeeping	zbirno/sintetično knjigovodstvo – <i>knjigovodstvo, v katerem se izkazujejo spremembe in stanja sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov in odhodkov, razčlenjenih praviloma le na vrste, zastopane v računovodskih izkazih</i>
bookkeeping document	knjigovodska listina/dokument/ temeljnica
books of account	poslovne knjige, knjigovodski razvidi – <i>povezane knjige, kartoteke oz. datoteke s knjiženimi poslovnimi dogodki, vidnimi iz knjigovodskih listin</i>
main books of account	temeljne poslovne knjige, temeljni knjigovodski razvidi – <i>glavna knjiga (general ledger) in dnevnik (journal)</i>

subsidiary ledgers	pomožne poslovne knjige, pomožni knjigovodski razvidi
condensed financial statements	zgoščeni računovodski izkazi
condensed interim information	zgoščene medletne informacije
restatement – <i>a revision in a company's earlier financial statements. The need for restating financial figures can result from fraud, misrepresentation, or a simple clerical error.</i>	prenovljeni prikaz
creative accounting	ustvarjalno/kreativno računovodstvo
cost accounting	stroškovno računovodstvo
management accounting	poslovodno/upravljalno računovodstvo
environmental accounting	računovodenje ravnanja z okoljem
hedge accounting	obračunavanje varovanja pred tveganjem
accrual accounting	računovodenje na podlagi poslovnih dogodkov
cash basis accounting	računovodenje na podlagi plačil
forensic accounting – <i>forensic accounting utilizes accounting, auditing, and investigative skills to conduct an examination into a company's financial statements. Thus, providing an accounting analysis that is suitable for court (fraud).</i>	forenzično računovodstvo
aggressive accounting – <i>the practice of inappropriately misconstruing income statements for the purpose of pleasing investors and inflating stock prices.</i>	»agresivno« računovodstvo
voodoo accounting – <i>any form of accounting that does not follow principles of conservatism. While there are many methods by which financial statements can be fudged, it always comes down to inflating revenue or hiding expenses.</i>	»voodoo« računovodstvo
trial balance	zaključni list
budgeting	računovodsko predračunavanje
statement of account	računovodski obračun

break-even point – <i>no profit: total costs are equal to total sales volume</i>	prag dobička, prag pokritja odhodkov
accrued assets/income/revenue – <i>items of revenue not received but earned</i>	prehodno nezaračunani prihodki
accrued expense/cost/liabilities – <i>expense/cost incurred but not paid</i>	vnapij viračunani odhodki/stroški
deferred assets/income/revenue/ prepaid income	odloženi prihodki
deferred expense/cost	odloženi/neviračunani/razmejeni stroški/odhodki
depreciation (tangible fixed assets)	amortizacija
amortisation (intangible assets)	amortizacija
addition to assets	dodatek k sredstvom
disposal of assets	odtujitev sredstev
allowance – <i>allowance for bad debts</i>	popravek vrednosti – <i>uskladitev na temeljnem kontu izkazane vrednosti kake gospodarske kategorije s knjiženjem na posebnem kontu popravka vrednosti</i>
value adjustment	prilagoditev vrednosti – <i>neposredna sprememba na temeljnem kontu izkazane vrednosti kake gospodarske kategorije zaradi novih okoliščin</i>
reserve	rezerva – <i>rezerve so del kapitala, oblikovane so iz dobička in so predvsem namenjene kritju možnih prihodnjih izgub</i>
provision – <i>provisions for major repairs</i> – <i>provisions for deferred taxes</i>	rezervacija – <i>rezervacije so sedanja obveznost z negotovim rokom poravnave ali zneskom, ki pa ga je mogoče zanesljivo oceniti</i>
exchange gain – <i>foreign exchange earnings</i>	tečajni dobiček
exchange loss – <i>loss on fluctuations in the rate of exchange</i>	tečajna izguba
proceeds	iztržek – <i>denar, prejet za kaj prodanega</i>
yield – <i>the percentage rate of return paid on a stock in the form of dividends, or the rate of interest paid on a bond or note</i>	donos

yield rate	mera donosnosti, stopnja donosa
return	donos – v denarni merski enoti izražen uspeh pridobitne dejavnosti v opazovanem obdobju
ROA – (rate of) return on assets	donosnost/rentabilnost celotnih sredstev
ROE – (rate of) return on equity	donosnost/rentabilnost lastniškega kapitala
ROI – (rate of) return on investment	donosnost/rentabilnost posamezne naložbe
ROR – (rate of return) on revenue	donosnost/rentabilnost prihodkov
EBIT: Earnings before interest and tax	dobiček pred obrestmi in davki
EBITA: Earnings before interest, tax and amortisation	dobiček pred obrestmi, davki in amortizacijo
EBITDA: Earnings before interest, tax, depreciation and amortisation	dobiček pred obrestmi, davki in amortizacijo
FIFO (first in first out)	metoda vrednotenja fifo – metoda, po kateri so porabljene količine obračunane po prvih cenah zaloge, preostale pa po zadnjih
LIFO (last in first out)	metoda vrednotenja lifo – metoda, po kateri so porabljene količine obračunane po povratnem zaporedju zadnjih cen nabav, končne količine pa po zaporedju prvih cen nabav
weighted average valuation method	metoda vrednotenja zalog po tehtanih povprečnih cenah

Literatura

Directive 2003/51/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2003 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings. Official Journal of the European Union, 17. 7. 2003.

IASB: International Financial Reporting Standards (IFRSs). London, 2005.

International Accounting Standards (IASs) adopted in the European Union by the European Commission.

Marjan Odar: Spremembe 4. in 7. direktive Evropske unije, obvezna uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanja ter potrebne spremembe zakonodaje. Revizor 12/03.

Blanka Vezjak: S priključitvijo EU tudi v Sloveniji obvezni mednarodni standardi računovodskega poročanja. Revizor 11/03.

Blanka Vezjak: Temeljne značilnosti MSRP. Revizor 2/04.

Blanka Vezjak: Predstavitev MSRP – MRS 1 in 34 ter MSRP 1. Revizor 3/04.

Blanka Vezjak: Posebnosti uvajanja mednarodnih standardov računovodskega poročanja v letu 2005. 8. strokovni posvet revizorjev, Slovenski inštitut za revizijo, Radenci, september 2004.

Blanka Vezjak: Primerjava SRS 2001 IN MSRP 2004 – Gospodarske kategorije. Revizor 2/05.

Blanka Vezjak: Uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanja. Iks 9/04.

Geoffrey Holmes, Alan Sugden, Paul Gee, Mateja Vrankar, Vesna Hribar, Manuela Šribar, Maruša Hauptman: Interpretacija poslovnih poročil in računovodskih izkazov. Ljubljana: GV Založba, 2005.

Dr. Ivan Turk: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000.

Z mostov prava

■ IZVLEČEK

Pričujoči prikaz obsega nekaj za ta namen posebej prirejenih poglavij iz avtorjevega več kot desetletnega ukvarjanja z angleško pravno terminologijo. Najprej je navedenih nekaj splošnih ugotovitev glede povezave med pravnim jezikom in angleščino, sledi razpravljanje o specifičnih težavah v zvezi z omenjeno pravno terminologijo. V drugem delu avtor analizira štiri takšne pravne izraze.

KLJUČNE BESEDE: *angleški jezik, pravo, pravni, terminologija*

■ ABSTRACT

From the Bridges of Law

The presentation includes certain chapters specially adapted for this purpose from the author's more than ten-year dealing with English legal terminology. First, there are some general observations concerning the connection between the legal language and English; what follows is a discussion regarding specific problems in relation to the mentioned legal terminology. In the second part, four such legal terms are analyzed.

KEY WORDS: *English, law, legal, terminology*

KRATKA PREDSTAVITEV »MOSTOV PRAVA«

V pričujočem prikazu na kratko predstavljam nekaj (za ta namen posebej prirejenih) izsekov iz svojega več kot desetletnega ukvarjanja z angleško pravno terminologijo. Lahko bi rekel, da sem na tem področju v zadnjih trinajstih letih najprej zgolj študiral angleška pravna besedila, potem lektoriral oz. pregledoval terminološko ustreznost predvsem prevodov odločb Ustavnega sodišča RS v angleščino, prevajal odločbe in druga pravna besedila tega sodišča v angleščino,¹ naposled pa tudi pisal terminološke kolumne in vodil seminarje iz angleške pravne terminologije. Celoten projekt tovrstnega početja sem pred leti za potrebe izdaje prve zbirke terminoloških kolumn poimenoval Mostovi prava. Pri tem sem za »mostove« seveda našel navdih v glasilu DZTPS, dodal pa sem mu še svoj pravni priidih.

Ta zapis je delni vpogled v terminološko delavnico. Zadnja tri ali štiri leta sem terminološke kolumne o angleškem pravnem izrazju objavljial predvsem

¹ Glej angleške prevode odločb slovenskega ustavnega sodišča na njegovi domači strani: <http://www.us-rs.si>.

v pravnih revijah *Pravna praksa*, *Odvetnik*, *Evro pravna praksa*.² Vsega skupaj se je nabralo že več kot 150 terminoloških koticikov, do zdaj pa sem jih zbral v dveh knjižicah.³

V nadaljevanju torej najprej sledi nekaj splošnega o pravnem jeziku in njegovih stikih z angleškim jezikom ter tudi na splošno o razpravljanju glede angleške pravne terminologije. V drugem delu prispevka vzročno prikazujem štiri takšne – za ta zapis sicer nekoliko prirejene – terminološke koticike.

PRAVO IN (ANGLEŠKI) JEZIK

Jezik v celoti določa naše bivanje. Še toliko bolj to velja za človekovo racionalno razsežnost, kjer jezik gradi stopnice, mostove in določa načrte ter meje človekovim vsakdanjim popotovanjem. Družbena dejavnost, ki je izrazito racionalna in določena predvsem z obliko oz. formo jezika, je gotovo pravo. Tudi prava brez jezika ne bi bilo. V jeziku se namreč neločljivo prepleta oblika in vsebina. Takšen je širši pomen jezika za pravo kot družbeni in kulturni fenomen.

V ožjem smislu pa pomeni pravni jezik specifično pravno izrazoslovje oz. pravno terminologijo, to je tiste strokovne izraze, ki so navadno značilni samo za pravo. Ti so se izoblikovali v stoletjih ukvarjanja s pravom in zaradi »dogmatičnosti« omogočajo hitrejšo reševanje pravnih vprašanj, hkrati pa tudi preizkušnje rešitev v luči starodavne pravne modrosti. Sicer pa je pravni jezik navadno zaprt sistem, ki velja le za neki krog ljudi oz. za nekatere udeležence. To velja za področje znotraj neke nacionalne enote, denimo države. Relativna »nepredeljenost« pravnega izrazoslovja pa še toliko bolj velja za nadnacionalna srečanja npr. dveh različnih pravnih sistemov. Domača pravna nerazumevanja je moč preseči z domačimi strokovnjaki, za mednacionalno oz. mednarodno srečanje pa je treba zgraditi mostove, ki naj premostijo ne le jezikovno različnost, temveč pogosto tudi vsebinske razlike. Temu je namenjena graditev pravne terminologije nekega tujega jezika, prek katere se lahko spogledujemo s tujim pravnim sistemom.

² Za jezikoslovca oz. prevajalca gotovo ni odveč, če pojasnim, da je *Pravna praksa* osrednji pravniški tednik, ki se ukvarja predvsem s praktičnimi problemi pri pravnikovem delu, pri čemer izide dobrih petdeset števil na leto. Izdaja ga GV Založba. *Odvetnik* je glasilo Odvetniške zbornice Slovenije in obsega kakšne štiri številke na leto, *Evro pravna praksa* pa je že nehala izhajati in je bila namenjena zgolj spoznavanju novosti iz prava EU ob vstopanju Slovenije v to integracijo.

³ Glej M. Novak, *Mostovi prava*, *Pravna praksa*, GV Revije, Ljubljana (2004), in M. Novak, *Mostovi prava II*, *Pravna praksa*, GV Založba, Ljubljana (2006).

Katera pa je tista tuja pravna terminologija, ki omogoča domačemu pravnemu jeziku, da se najlažje požene čim dlje čez planke oz. da z lahkoto in tako z veseljem vabi k sebi v goste, ali da le rešuje, kar se rešiti da, pa je stvar posameznega zgodovinskega trenutka. Pred stoletji je bila takšna pravna terminologija pri nas predvsem nemška, ker so bili Nemci bodisi naši »gospodarji« bodisi smo delovali pod njihovim kulturnim vplivom ali so bili sami nekakšni »očetje« kontinentalnega pravnega sistema, katerega del je tudi naš pravni sistem. Tako je bil dolga stoletja prvi tuj jezik pravnikov – še celo prejšnje generacije – nemščina, to pomeni, da so najbolj obvladali nemško pravno terminologijo. Še danes je znanje tega jezika za kontinentalnega pravnika nujno potrebno – predvsem na širokem področju civilnega prava, pri kazenskem pravu pa se denimo vedno bolj uveljavljajo prvine iz anglosaških postopkov, tako da je vse aktualnejša – angleščina. Ta je tudi nasploh aktualnejša za pravnika današnjega časa. Temu botrujeta predvsem ameriški vpliv po drugi svetovni vojni na svetovna gospodarstva in pravne sisteme z »ideologijo« liberalne demokracije, pravne države, človekovih pravic in tržnega gospodarstva ter v zadnjem času globalizacija, katere prvi jezik je nedvomno angleščina, ki je danes gotovo prvi jezik vsesvetovne komunikacije med pravnimi svetovi. Zato je znanje pravne angleščine izrednega pomena za pravnika, ki hoče komunicirati s svetom v pravnem jeziku.

Ker gre npr. pri pravni slovenščini in pravni angleščini ne le za dva različna jezika, temveč tudi za dva različna pravna svetova, pomeni prečkanje mostu med obema v nekem smislu tudi nekatere ekskurze v primerjalno pravo. Kljub obstoju različnih pravnih sistemov zunaj zahodne civilizacije je razlika med kontinentalnim (*civil law*) in anglosaškim pravom (*common law*) vendarle eno izmed glavnih organizacijskih načel področja primerjalnega prava. »Skakanje« iz enega sistema v drugega pri prevajanju pogosto terja povsem ustvarjalne pristope, pri čemer je treba veliko pojasnjevati in dodatno razložiti, saj naj bi bil jezik prava predvsem jasen in razumljiv. Včasih gre celo za prestavljanje celih pravnih institutov iz enega pravnega sistema v drugega. Ustvarjalnost je tu močno poudarjena in tudi potrebna. Pravo kot *ars boni et equi* naj bi bilo predvsem umetnost jasnega in razumljivega. Dober prevajalec iz slovenske pravne terminologije v anglosaško mora poznati oba sistema, to pomeni, da mora biti šolan v slovenskem pravnem sistemu in vsaj deloma tudi v enem izmed anglosaških pravnih sistemov. Ne zdi se dovolj le ozko poznavanje terminologije, temveč je pogosto potrebno tudi temeljito vsebinsko razumevanje posameznega pravnega instituta. Za dober ali odličen prevod pa to še ni dovolj, kajti nujno je tudi izvrstno jezikovno znanje. Ker je vse te lastnosti skorajda nemogoče združiti v eni osebi, se v zadnjem času prakticirajo predvsem združevanja različnih profilov v delovnih skupinah: npr. pravniki z dobrim poznavanjem tuje pravne terminologije, pa tudi tujega jezika

nasploh ter strokovnjaki za tuj jezik kot prevajalci. Za izvrsten izdelek pa je seveda potrebno še sodelovanje tujih lektorjev.

MOSTOVI PRAVA KOT TERMINOLOŠKI IZZIVI

V terminoloških kottičkih skušam uporabljati specifičen slog, ki je neka-ko lasten kolumnam. Treba je pisati čim bolj preprosto, razumljivo, berljivo, ne toliko »znanstveno«, hkrati pa želim biti izčrpen, temeljit, vsako področje, ki ga obdelujem, želim prej čim bolj naštvdirati, da bi bralcu vendarle ponudil ne le nekaj koristnega, ampak tudi zanesljivega. Seveda gre pri tem za osebni zorni kot, rešitve pri drugih avtorjih so lahko tudi drugačne.

Kolumne naj bi bile nadalje aktualne – to je sicer težko uresničiti, kar se tiče aktualnih dnevnih pravno-političnih dogodkov, saj se terminološka vprašanja časovno navadno ne ujemajo z aktualnimi dnevnimi dogodki. Namen kolumn je predvsem praktična pomoč vsem, ki imajo opravka z angleško pravno terminologijo oziroma ki prevajajo slovenska pravna besedila v angleški jezik. Takšne kolumne so lahko nekakšno dopolnilo slovarjem za boljše razumevanje nekaterih pojmov. Pri izbiri tem izhajam predvsem iz problemov, na katere naletim pri prevajanju oziroma prebiranju in študiranju različne pravne literature. Tako ne zajemajo posameznih pravnih področij sistematično, ampak najdejo svoje »mesto pod soncem« predvsem zaradi terminoloških oz. prevajalskih zadreg, ki jih posamezni pravni izrazi povzročajo. Včasih pa nekatere teme tudi presegajo zgolj jezikoslovje, saj se prav pri prevajanju pogosto pokaže, da nekega pravnega instituta ne razumemo ali ga slabo razumemo. Takrat so kolumne lahko tudi vsebinsko pomagalo oz. ustvarjalni prispevek k vsebini pravne misli.

»Za začetek«⁴

S pričujočim sestavkom sem začel niz pisanj o vprašanjih v zvezi z angleško pravno terminologijo: predvsem pisanj o težavah pri prevajanju pravnih besedil iz slovenskega jezika v angleškega in v nasprotni smeri. Tedaj sem se odločil, da bom občasno načenjal tudi posamezna vsebinska vprašanja, ki se pojavljajo, ko poskušamo nekatere institute anglosaškega pravnega področja predstaviti v slovenskem jeziku – in seveda tudi nasprotno, ko želimo svet slovenskega prava pokazati angleško beročemu bralcu. Navsezadnje sta angleški in slovenski jezik jezika dveh povsem različnih pravnih sistemov: anglosaškega, ki temelji pretežno na precedenčnem pravu pravnih primerov, in kontinentalnega, ki ga

⁴ Glej M. Novak, Mostovi prava, *op. cit.*, str. 22.

zaznamuje predvsem prevlada zakonov. Zato ni čudno, da se pri tem pojavljajo številne težave. Kot sem poudaril že prej, se temu žal ne moremo izogniti, še posebej zato, ker je v današnjem svetu angleščina prevladujoč jezik sporazumevanja tudi v pravu in torej tudi v evropskih integracijah. Tako se zdi, da bo, kar zadeva umetnost in učinkovitost sporazumevanja, predvsem znanje angleškega jezika v veliki meri krojilo našo uspešnost v teh povezavah.

Na začetku pisanja omenjenih sestavkov sem menil, da bom izhajal iz izkušenj, pridobljenih med večletnim ukvarjanjem z angleško pravno terminologijo – najprej sem se z njo ukvarjal kot magistrant univerze Georgetown University Law School iz Washingtona, nato kot sodni tolmač za angleški jezik, pravnik redaktor pri prevajanju pravnih aktov EU v slovenščino in prevajalec na slovenskem ustavnem sodišču, predvsem za prevajanje odločb tega sodišča v angleščino. Več kot desetletno intenzivno ukvarjanje z omenjeno problematiko je tako napletlo cel kup vozlišč med angleškim in slovenskim jezikom, ki sem jih želel ne samo predstaviti bralstvu Pravne prakse, kjer sem pričenal tovrstno terminološko razpravljanje, temveč po možnosti tudi ponuditi v morebitno razpravo. Konec koncev od začetka večje odprtosti Slovenije v svet pridobiva takšne in podobne izkušnje vse več slovenskih pravnih strokovnjakov in prav se zdi, da te čim bolj krožijo. Lastna izkušnja pač lahko zadeva le en zorni kot.

V tem uvodnem prispevku sem se ustavil tudi pri najpomembnejših prevajalskih pomagalih – slovarjih, in sicer specialističnih slovarjih angleške pravne terminologije, ki jih premoremo v Sloveniji. Poleg nekaterih maloštevilnih slovarjev, ki se nanašajo le na ozka pravna področja, sem omenil v zadnjem obdobju izstopajoči Pravni slovensko-angleški prevajalski slovar izpod peresa Tomaža Longyke.⁵ Njegovo delo je v bistvu pionirsko delo s tega področja. Zaradi tega je nadvse pomembno, saj zajema bolj ali manj celotno sfero pravnega življenja, pri čemer je presenetljivo zanesljivo pri svojem sicer dokaj skopem izboru ponujenih gesel. Sicer pa je to začetek, na katerem je (bilo) treba graditi. No, vsekakor se zdi, da bi bil po nekako desetih letih resnejšega ukvarjanja z angleško pravno terminologijo v Sloveniji čas, da se stvari zastavijo kompleksneje. – Da bi Slovenija po vstopu v EU potrebovala še kaj več – še bolj dodelan, resen in izčrpen oz. temeljit angleško-slovenski ter slovensko-angleški slovar pravnega izrazoslovja. V teh letih ni malo prevajalskega znanja, ki se je nabralo po najrazličnejših državnih pisarnah (vlade (predvsem Služba vlade za evropske zadeve – SVEZ in Služba vlade za zakonodajo – SVZ), ministrstev, parlamenta, sodišč, upravnih organov itd.). Tam se zdi, da »sameva« nekako raztrgano, v glavnem za potrebe parcialnih, sicer navadno »domačih« uporabnikov, ne da bi ga združili v neko celoto, kamor tudi spada, saj je bilo navsezadnje pridobljeno z denarjem vseh nas, davkoplačevalcev. Takšen

⁵ T. Longyka, *Slovensko-angleški pravni slovar*, Zbirka Komunikacija, Ljubljana (2001).

obsežnejši slovar bi bil v bistvu državotvorno dejanje, saj ne bi bil le v interesu agresivnejših podjetij, ki po vstopu v EU gotovo še ambicioznejše nastopajo na evropskem trgu, temveč tudi v interesu državnih organov, za katere Bruselj kani postati »instanca« v obsevu veleevropskega združenja.

Vzemite v roke torej kakšen Black's Law Dictionary⁶ in v njem pogledite, kako briljantne in izčrpne so razlage posameznih pravnih institutov. Ne pravim, da bi potrebovali točno takšen slovar, ker je vse to pač že tam, želel bi si le, da bi se vsaj nekaj takšnega pravno-terminološkega duha znašlo tudi v prihodnjem temeljitem slovarju angleško-slovenske pravne terminologije.

»Prelomni primer«⁷

Že nekaj časa je jasno, da se obe veliki svetovni pravni družini približujeta druga drugi. Anglosaški tradicionalni precedenčni pravni sistem *common law* upošteva vedno več zakonodaje, kontinentalni pravni sistem pa vse bolj upošteva značilnosti precedenčnega prava. Za precedenčni sistem kot določen sistem pa seveda ni značilna le svojska pravna tehnika, temveč tudi posebno izrazoslovje, ki izraža posamezne lastnosti precedensov kot vzorčnih ali tipskih primerov.

Landmark decision je tista odločitev nekega (v določeni sodni hierarhiji) višokega sodišča, ki bistveno spremeni sodno prakso na nekem področju.

Izraz »*decision*« seveda pomeni zadevo, primer oz. (sodno) odločitev, »*landmark*« (*land* kot zemlja, ozemlje *mark* kot znak, znamenje) pa v dobresednem smislu pomeni znak, ki označuje neko ozemlje oz. njegovo mejo in ki učinkuje kot nekakšen smerokaz ali navigacijsko, usmerjevalno sredstvo. V simbolnejšem smislu pa izraz *landmark* pomeni predmet oz. dogodek, ki označuje neko obdobje ali stopnjo v razvoju. Je nekakšen preobrat oz. prelomnica (*turning-point*), ki označuje pomembno spremembo na nekem področju.

V pravnem jeziku pomeni *landmark decision* (ki mu pogosto pravijo tudi *landmark case*) izid primera ali zadeve, ki postavlja precedens (torej tipsko, vzorčno odločitev) na nekem področju. Ta bistveno spreminja razlago zakona ali pomeni nov primer na nekem področju. Takšni primeri so tako pomembni, da jih v procesu pravnega izobraževanja na pravnih fakultetah še vedno poučujejo, četudi v času študija ne veljajo več, vendar pričajo o pomembnem razvoju, ki je potekal na nekem pravnem področju. V nekem smislu bi lahko govorili tudi o revolucionarnih pravnih primerih, ki pomenijo oblikovanje novih standardov za odločanje v prihodnosti.

Izraz *landmark decision* sicer ni del povsem (ozkega) uradnega izrazoslovja v kontekstu precedenčnega prava. O tem priča tudi to, da npr. v Blackovem

⁶ Prva izdaja je celo iz leta 1891.

⁷ Glej M. Novak, Prelomni primer, Pravna praksa, št. 17, let. 25 (2006), str. 33.

pravnem slovarju o njem najdete komaj vrstico, v drugih, manj obsežnih angleških pravnih slovarjih pa niti tega ne. A vendar je ta izraz kot »pogovorni izraz« v pravni srenji tako pomemben, da ga je mogoče uvrstiti v širši uradni pravni izrazoslovni repertoar.

V Veliki Britaniji takšne odločitve navadno sprejemajo najvišja sodišča, kot so *Court of Appeal*, *House of Lords* ali *High Court of Justice of England and Wales*, v ZDA pa seveda vrhovno sodišče, lahko pa tudi višja sodišča (*United States Courts of Appeal*), če vrhovno sodišče sklene, da o primeru ne bo odločalo. Sicer je značilno, da vrhovna sodišča ameriških zveznih držav, ki so nadyse pomemben pravodajni dejavnik teh držav, redkeje sprejemajo takšne (»revolucionarne«) primere kot najvišja zvezna sodišča.

Iz sodne prakse ameriškega vrhovnega sodišča je kot takšen primer iz protirasnodiskriminacijskega prava znan primer *Brown proti Board of Education*, kjer je vrhovno sodišče razglasilo rasno segregacijo v javnih šolah za kršitev klavzule o enakem varstvu iz štirinajstega amandmaja ameriške ustave. Takšen primer je v kazenskem postopku tudi primer *Miranda proti Arizoni*, kjer je vrhovno sodišče oblikovalo znana štiri opozorila, s katerimi morajo obdolženca seznaniti pred odvzemom prostosti.

Težko je reči, da se je pri nas prevod izraza *landmark decision* (ali *case*) že dodobra ustalil. Tu pa bi vseeno opozorili na rešitev iz Angleško-slovenskega pravnega slovarja.⁸ Tam najdemo ustrezne prelomni primer, prelomni precedens, prelomna sodna odločitev. Vsekakor se zdi rešitev prelomna sodna odločitev tedaj, ko prevajamo *landmark decision*, povsem ustrezna.

Kaj pa, ko prevajamo izraz *landmark case*? Tu je problem predvsem glede samostalnika *case*. Tega enkrat prevajamo kot »primer«, drugič pa kot »zadeva«. Pri tem se zdi izraz »primer« sicer boljši prevod, izraz »zadeva« pa nekako bolj uporabljamo v slovenskem jeziku, ko govorimo o zadevah/primerih, o katerih odločajo sodišča. Sicer pa bi tu pustili odprti obe možnosti, saj se obe zdita povsem primerni: **prelomna zadeva/prelomni primer**. Pazimo le, da tedaj, ko se odločimo za eno izmed različic, v besedilih dosledno uporabljamo zgolj izbrano.

»Sovražni govor«⁹

V zadnjem času se je zaradi nekaterih dogodkov pri nas veliko govorilo o t. i. sovražnem govoru kot o tistem govoru, ki je »sovražno« usmerjen predvsem zoper posamezne marginalne družbene skupine. K številnim bolj ali manj ute-

⁸ J. Bajuk, S. Fajdiga, P. Longyka, G. Podbevšek, Angleško-slovenski pravni slovar, Prestige Group, Ljubljana (2003).

⁹ Glej M. Novak, Sovražni govor, Pravna praksa, št. 12, let. 25 (2006), str. 35.

meljenim razmišljanjem o tem vprašanju sem tudi sam dodal nekaj vrstic – tako glede terminologije kot tudi glede vsebinske podlage.

Seveda sem se pri tem skliceval na ameriško ustavno teorijo in prakso glede svobode izražanja (*freedom of expression* – ta obsega svobodo govora, *freedom of speech*, pa tudi svobodo tiska, *freedom of the press*) iz prvega amandmaja ameriške ustave, od koder pravzaprav izhaja ta izraz. V izvorniku takšni vrsti govora pravijo *hate speech*. *Hate* pomeni sovraštvo, mržnjo, za *speech* pa tako ali tako vemo.

Ideja varovanja svobode izražanja je seveda v demokratičnem varovanju iskanja resnice in odkrivanja boljših idej, ki vodi prek tekmovanja med nasprotujočimi si idejami. Vendar tudi svoboda govora ni absolutne narave, saj je treba pri tem tehtati oz. uravnoteževati (*balancing*) interese oblasti, da način izražanja primerno uredi, ter interese tistega, ki se na takšno svobodo sklicuje.

Ameriška ustavna teorija sicer na splošno ločuje med dvema tipoma govora: tistim, ki uživa veliko stopnjo varstva (*high degree of protection*), in onim, ki mu namenjajo nizko stopnjo varstva (*low degree of protection*). Za prvega je navadno značilna visoka stopnja ideološke vsebine (politične ideje, debate itd.), za drugega precejšnja stopnja emocionalnosti oz. spodbujanja uporabe sile ali nedovoljenega ravnanja, ne pa razumsko in logično razmišljanje.

Seveda tudi t. i. *high value speech* ni v celoti dovoljen. Prevladujoči preizkus za razsojanje med tovrstnim dovoljenim in nedovoljenim govorom je t. i. preizkus *clear and present danger* (torej jasna in neposredna nevarnost). Tu gre za ugotavljanje, ali kak govor pomeni le izražanje mnenja ali pa že spodbujanje k neposrednim (nasilnim) akcijam. Takšne vrste nedovoljeni govor je npr. subverzivni govor oz. tisti, ki je usmerjen k nasilju ali lahko sproži neposredno nezakonito delovanje. Sem spadajo t. i. *figthing words*, torej besede, ki lahko v poslušalcu sprožijo pripravljenost na boj in sovražne akcije. Sicer pa je v tem kontekstu ameriško vrhovno sodišče razlikovalo med zagovarjanjem nekaterih idej (*advocay*) kot ustavno še dopustnim govorom in (bolj neposrednim) napeljevanjem (*incitement*) k nezakonitim akcijam kot ustavno nedopustnim govorom.

Sovražni govor spada v t. i. manjvredni govor oz. *low value speech*. Ta navadno vključuje tudi obsceni govor skupaj s pornografijo (*obscenity, pornography*), razžalitev in obrekovanje (*defamation, libel*) ter komercialni govor (*commercial speech*). Seveda so takšne oblike govora deloma lahko tudi ustavno dopustne, razlika v primerjavi s tistim, kar imenujemo *high value speech*, pa je predvsem v tem, da je meja dopustnosti v prvem primeru veliko nižja.

Sovražni govor, če pri tem mislimo govor, ki je sovražno usmerjen proti nekaterim (še posebej marginalnim) skupinam, po ameriški ustavni teoriji natančneje spada v t. i. *group defamation* (nekakšna žalitev časti in dobrega imena ali skupinska razžalitev, obrekovanje). Če gre za takšen govor, bodo temu rekli *group slander*, če pa so takšne izjave v pisni obliki, bo šlo za *group libel*. Tu je

sicer meja dopustnosti višja, če je takšen govor usmerjen zoper javno osebo (*public official* ali *figure*), kjer mejo pomeni naklepno dejanje (*actual malice*), nižje pa je meja »spuščena« pri navadnih državljanih (*private figures*), kjer je za nedovoljenost dejanja dovolj že malomarnost (*negligence*).

Preizkus, ugotavljanja meje med ustavno dovoljenim in nedovoljenim govorom je lahko pri *low value speechu* drugačen (oz. nižji) kot pri *high value speechu*. Za takšno stališče se je vrhovno sodišče odločilo npr. v primeru *Beauharnais proti Illinoisu* (1952); obdolženi je natisnil letak, ki je pozival chikaške oblasti, naj ustavijo napade temnopoltih prebivalcev na premoženje in soseske belcev. V tej zvezi je sodišče menilo, da je takšno dejanje že samo po sebi nedopustno, četudi ni bilo »jasne in neposredne nevarnosti« za izvajanje nedovoljenih akcij. Tovrstni govor je primerjalo z obscenim in podprlo zakon, ki je prepovedoval zaničevanje na rasnih temeljih, odklonilna mnenja pa so zahtevala uporabo preizkusa *clear and present danger* tudi v takšnem primeru.

»Obče pravo«¹⁰

V Sobotni prilogi časnika Delo sem v pisanju nekega znanega avtorja med drugim zasledil izraz anglosaško »običajno« pravo, ki da je nekakšen sodoben zgled varovanja posameznikovih pravic tudi v evropskem kontinentalnem pravnem prostoru (Angleži naše pravo imenujejo *civil law*: po vsej verjetnosti zaradi obširne recepcije civilnega prava in kasnejših velikih civilnih zakonikov). Izraz me je malce presenetil, saj najprej nisem mogel čisto dojeti, za kaj pri tem gre, ker sem običajno pravo v angleški različici navadno poznal kot *customary law* (pri čemer je običaj *custom*). Za (pravni) običaj pa vemo, da je to neko ustaljeno (pravno priznано) vedenje oz. ravnanje.

A kmalu sem pomislil, da je avtor v bistvu mislil nekaj drugega, v smislu zgodovinskega zgleda varovanja posameznikovih pravic v razmerju do države, namreč anglosaški *common law*, ki pa je v nasprotju z običajnim pravom pravo sodišč (pri tem se zadeve lahko prekrivajo le toliko, kolikor so sodišča v sodbe prevzela neke poprejšnje običaje). Kaj je pravzaprav *common law* – in kako ga najustrezneje prevajamo –, pa najbolje pojasni zgodovina njegovega nastanka. Če to vsaj malce poznamo, poznamo bolje tudi njegovo vsebino.

Za nastanek *common law* in njegov razvoj je namreč pomembna normanska okupacija leta 1066 in uvajanje močne centralne oblasti, ki se ga je lotil kralj Viljem I. Da bi povečali učinkovitost pravnega sistema, so takrat namesto lokalnih sodišč in krajevnih običajev v Angliji začeli uvajati enotni pravni sistem za celotno kraljestvo. *Common law* so začeli imenovati pravo kraljevih sodišč, ki so bila

¹⁰ Glej M. Novak, Mostovi prava II, *op. cit.*, str. 56.

večinoma v Londonu. V nasprotju s prejšnjim lokalnim pravom je bilo za novo pravo značilno zapisovanje in objavljane sodb kraljevih sodišč ter novi, moderni postopki (sicer je za zgodnji razvoj *common law* – in tudi danes na splošno – značilen še poseben poudarek na postopku, materialne vsebine pa so se pojavile kasneje). *Common law* torej pomeni enotno, »uniformirano« (unified) pravo, ki kot takšno velja za celotno kraljestvo (in danes za celotno ozemlje neke države s takšnim pravnim sistemom). Gre torej za neko skupno oz. enotno pravo.

Sicer pa so tradicionalna pravna področja *common law* področja varstva pravic posameznika pred državnimi posegi. Tako se je *common law*, ki je bil in je po svoje v anglosaških državah še vedno primarnega pomena, tradicionalno nanašal na osebne svoboščine, premoženjske in pogodbene pravice ter osebno integriteto. Razmah zakonodaje pa je v tradicionalnih državah s *common law* prišel razmeroma pozno, namreč v 19. in 20. stoletju, predvsem zaradi Benthamovega pojmovanja demokracije (češ da v tradiciji zasidrani *common law* ovira socialne reforme in kodifikacijo) in naraščajoče vloge države zlasti v smeri varovanja javnega zdravja, družbene blaginje (npr. izobraževanje, socialno varstvo) in nekaterih ekonomskih ciljev. Če potegnemo ločnico med zakonodajo in *common law*, bi lahko rekli, da v anglosaških deželah prva temelji bolj na kolektivnih ciljeh, drugo pa bolj na varstvu pravic posameznika. Tako ni čudno, da je sedaj, v času varovanja ustavnih človekovih pravic posameznika (predvsem pravic negativnega statusa), tradicionalna vloga *common law* še posebej zanimiva. Pri tem so pozornosti vredne zlasti izkušnje ameriškega vrhovnega sodišča, saj so se po drugi svetovni vojni prenašale tudi na evropska ustavna sodišča in na Evropsko sodišče za človekove pravice, seveda v ustreznih kontinentalni preobleki.

Kako pa smo Slovenci prevajali oz. prevajamo *common law*? Moj vtis je, da so prejšnje generacije pravnikov dokaj redno poznale oz. prevajale ta izraz kot **obče pravo**. V zvezi s tem se spomnim vsaj razprave o razlikovanju med občim in običajnim pravom profesorja pravne zgodovine Vilfana s Pravne fakultete v Ljubljani in tudi prevoda svoje magistrske naloge iz ZDA, ki mi jo je prevedel tolmač za latinski jezik, že pokojni Vladimir Škerlak, kot »magisterij iz občega prava«. Za današnji trend pa se zdi, da takšen prevod nekako opušča in raje uporablja izraz v izvirniku, se pravi, da ga ne prevaja.

Osebo se mi zdi izraz obče pravo primeren tako vsebinsko kot tudi jezikovno. Edina težava je, da bi bil v tem primeru nepoučeni bralec lahko prvi hip nekoliko zmeden, pri izvirnem izrazu pa bi prej vedel, za kaj gre. Vsekakor priporočam, da izraz obče pravo očistimo pajčevine. A vendarle naj pri tem dodam, da bi zavaljo izrazoslovne vsebinske točnosti pred izraz obče pravo verjetno morali pristaviti še pridevnik »anglosaško« oz. »anglo-ameriško«, kajti izraz »(evropsko) obče pravo« se v pravni zgodovini uporablja za povezavo

recipiranega rimskega prava, delov kanonskega prava in lombardskega fevdnega prava v enoten sistem norm, ki je subsidiarno veljal v zahodni in srednji Evropi na celotnem ozemlju neke države od nekako 15. stoletja do velikih kodifikacij v 19. stoletju.¹¹

Seznam temeljne literature

- H. C. Black & ur., Black's Law Dictionary (6. izd.), West Publishing Co., St. Paul (1990)
- J. Bajuk, S. Fajdiga, P. Longyka, G. Podbevšek, Angleško-slovenski pravni slovar, Prestige Group, Ljubljana (2003)
- L. Brown, ur., The New Shorter Oxford Dictionary I in II, Clarendon Press, Oxford (1993)
- Collin (prir. M. Ažman – Bizovičar), Poslovni slovar, Državna založba Slovenije, Ljubljana (1995)
- Constitution of the Republic of Slovenia, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana (2005)
- S. H. Gifis, Law Dictionary (Barron's Legal Guides), Barron Educational Series (1991)
- <http://www.google.com>
- <http://www.gov.si/evroterm>
- T. Longyka, Slovensko-angleški pravni slovar, Samozaložba (zbirka Komunikacija), Ljubljana (2001)
- M. Novak, Mostovi prava, Pravna praksa, GV Revije, Ljubljana (2004)
- M. Novak, Mostovi prava II, Pravna praksa, GV Založba, Ljubljana (2006)
- Pravo, Leksikon Cankarjeve založbe (2. izd.), Ljubljana (2003)
- L. Šega, Veliki moderni poslovni slovar, Cankarjeva založba, Ljubljana (1997)
- Slovenski pravopis, Založba ZRC, Ljubljana (2001)
- Veliki slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana (2002)
- K. Zweigert, H. Kötz, Introduction to Comparative Law, Clarendon Press, Oxford (1998)

¹¹ Glej Pravo, Leksikon Cankarjeve založbe, Ljubljana (2003), str. 210.

Izboljšave elektronskih slovarjev

■ IZVLEČEK

Članek obravnava možnosti za izboljšavo slovarjev z vidika prevajalca. Slovarji so osnovni pripomočki pri delu prevajalcev, v zadnjem času se jim pridružujejo tudi dvojezični korpusi. Danes dostopni slovenski elektronski slovarji so nastali iz izdelkov, ki so bili prvotno narejeni za knjižno obliko, nato pa so bili ti slovarji navadno po liniji najmanjšega odpora predelani v računalniške programe. Elektronski slovarji bi lahko omogočali bistveno več kot knjižni slovarji: iskanje po celotnem besedišču v slovarju, iskanje podobnih besed, terminološko analizo besedila, uporabo korpusa za primere rabe, dinamično povezavo med slovarjem in korpusom, stalno dopolnjevanje slovarja namesto priprave popolnoma novih slovarjev vsakih nekaj desetletij. Kot primer praktične uporabe predlaganih načel je na kratko predstavljena terminološka zbirka Evroterm.

KLJUČNE BESEDE: terminološka zbirka, spletni slovar, korpus, stalne izboljšave, iskanje po celotnem besedilu, Evroterm

■ ABSTRACT

Improving Electronic Dictionaries

The article presents some possibilities for improving dictionaries from the translator's point of view. Dictionaries, glossaries and terminology databases (recently, parallel corpora as well) are the basic tools for translators. The existing Slovenian electronic dictionaries are based on dictionaries in book form – the data from those books were usually transformed into computer software using the line of least resistance. However, electronic dictionaries could provide more functionality than books: full-text search, fuzzy search, terminological text analysis, corpus as a source of collocations, dynamically linked dictionary and corpus and continuous improvements of the dictionary, instead of new dictionary projects every few decades. The Evroterm terminology database is presented as an example of practical use of the proposed improvements.

KEYWORDS: terminology database, on-line dictionary, corpus, continuous improvements, full-text search, Evroterm

UVOD

Če razvoj slovarjev primerjamo z razvojem avtomobilov, smo sedaj v tisti fazi, ko je Carl Benz izpregel konje izpred kočije in nanjo namestil motor, zdaj pa se ponosno prevaža naokoli. Slovarji danes v Sloveniji praviloma najprej izidejo v knjigi, potem pa jih računalnikarji pretvorijo v elektronsko obliko (Anžlovar 2004) – najprej torej izdelamo kočijo, potem odžagamo oje in kočijo predelamo tako, da je nanjo mogoče namestiti motor.

V prihodnosti bo treba postopek povsem spremeniti: kočija in avto sta dva različna izdelka, zato ju je treba snovati in izdelovati ločeno; slovarji v knjižni

obliki naj bodo za bibliofile, prevajalci pa večinoma potrebujejo slovarje v elektronski obliki in pri sestavljanju takih slovarjev je treba čim bolj izkoristiti vse možnosti informatike. Potem se ne bo dogajalo to, da po angleško-slovenskem slovarju ne moremo iskati slovenskih besed (npr. *Veliki angleško-slovenski slovar* na CD-ju), in potem bo preprosto graditi večjezične slovarje. Primeri rabe, kolokacije in izjeme ne bodo omejeni na znanje ali prepričanje sestavljavcev slovarja, temveč jih bo slovar samodejno potegnil iz korpusa.

IZBOLJŠAVE SLOVARJEV

Iskanje po celotnem besedilu

Prvi elektronski slovarji so bili knjige, pretvorjene v elektronsko obliko – taki so pri nas npr. Amebisovi slovarji (<http://www.amebis.si>): vsebina elektronske verzije *Velikega angleško-slovenskega slovarja* je enaka vsebini knjige s tem naslovom, le iskanje je hitrejše, ker ni treba obračati strani. Večja preglednost je dosežena z uporabo različnih barv za iztočnico, prevode in besedne zveze, možno je iskanje v polju zadetkov, na poljubnem strokovnem področju in po primerih rabe, lahko se dodajajo opombe – in ob še nekaterih manjših dopolnitvah se tu napredek tako rekoč konča.

Manjka pa najpomembnejša izboljšava – čeprav bi jo bilo mogoče narediti povsem preprosto: **namesto da je iskanje omejeno samo na angleške iztočnice, bi lahko iskali tudi po slovenskih prevodih besed in besednih zvez.** Programerji znajo rešiti to nalogo, a najbrž založnik meni, da bi imel slovar s tem večjo vrednost, kot so mu jo bili pripravljeni dodeliti, saj bi nenadoma postal tudi slovensko-angleški slovar. Dva slovarja za ceno enega na trgu, kjer skoraj ni konkurence – to pa res nima smisla!

Iskanje podobnih besed

Pri pisanju občasno nastajajo napake; lahko zaradi tipkanja ali pa, ker si človek napačno zapomni zapis besede. Med pisanjem v urejevalniku besedil nas črkovalnik opozori na morebitno napako; če želimo, nam predlaga (po njegovem mnenju) pravilno besedo. Pri iskanju besede v slovarju pa v takem primeru sploh ne dobimo zadetka. **Kadar elektronski slovar ne najde besede, ki jo vtipkamo, bi bilo prijazno do uporabnika, če bi program prikazal tudi zadetke, ki so podobni iskani besedi.** (Tak način iskanja (»približno iskanje«) je mogoče uporabljati pri Amebisovi elektronski različici Nemško-slovenskega slovarja Igorja Antiča.)

Korpusi

Pripomoček, katerega korist prevajalci spoznavajo šele v zadnjih letih, so korpusi prevodov. Uvod v korpus je npr. v (Hirci 1999).

Slovar in korpus se zdita povsem različna izdelka: v slovarju so podatki urejeni po abecedi, korpus pa je neurejena zbirka in šele ob izpisu rezultatov iskanja dobimo iz nje po svoje urejen izvleček. V resnici je (vsaj z vidika prevajalca) podobnost med slovarjem in korpusom precej večja, kot se zdi na prvi pogled: če kot najosnovnejšo obliko slovarja vzamemo **glosar, v katerem vsaki besedi v prvem jeziku ustreza beseda v drugem jeziku, je to najenostavnejša oblika korpusa**. Po drugi strani pa bi v dovolj velikem dvojezičnem korpusu našli vse besede iz slovarja, le preslikave med besedami moramo poiskati sami – več o tem je npr. v (Vintar 2003) – **korpus torej lahko obravnavamo kot neke vrste neurejen glosar ali glosar z veliko količino šuma**.

Ponavadi se korpusi in slovarji obravnavajo ločeno – na spletu je na voljo npr. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* in korpus *Nova beseda*, ki vsebuje tudi slovensko leposlovje. Smiselno bi bilo, da bi bile ob zadetkih iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika narejene povezave na primere iz korpusa slovenskega leposlovja – tako bi videli, kako se iskana beseda uporablja v knjižnem jeziku, namesto tega pa je na spletu ista verzija slovarja z enakimi primeri, kot so jih v knjižno obliko vnesli sestavljavci slovarja. Enako stanje je na CD-ju.

Razumljivo je, da je v knjižni obliki slovarja število primerov rabe omejeno, saj smo omejeni z naravo medija – odvisno od debeline papirja je mogoče knjigo kolikor toliko neproblematično uporabljati, če obsega do približno 2000 strani. Če je slovar preobširen, postane pretežek. To težavo rešimo tako, da slovar izide v več zvezkih – a tudi tu se pri praktični rabi hitro pojavi meja. Pri računalniških medijih je ta omejitev nekaj redov velikosti višja – ste poskusili izračunati, koliko znakov je v (Grad 1997)? V knjigi je skoraj 1400 strani, na strani je 5000 do 6000 znakov, in če ta podatka zmnožimo, dobimo od 7 do 8,4 milijona znakov, to pa je le odstotek kapacitete CD-ja!

Ena od osnovnih umetnosti sestavljanja slovarjev je torej tudi izbira ustreznih primerov rabe (več o tem je v (Drstvenšek 2003)). Pri tem lahko nastane več težav:

- vsak avtor ima omejeno znanje in nekaterih primerov ne vključi v slovar (pogosto izpadejo novejša besedna zveze – prav te pa bi bile za uporabnike slovarja najzanimivejše);
- morda poskuša avtor dokazati kako svojo hipotezo in izbere tiste primere, ki potrjujejo njegovo mnenje, nasprotnih pa ne uvrsti v slovar;
- avtorji slovarjev so običajno ljudje z večdesetletnimi izkušnjami – zato se v slovarju znajdejo tudi besede in besedne zveze, ki so v sodobni rabi redkejšje.

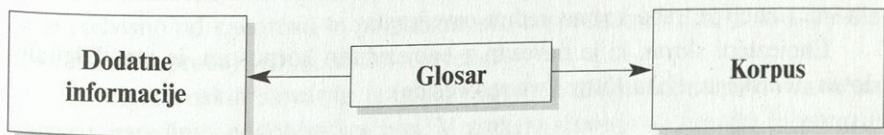
Te probleme rešimo, če sestavimo korpus in slovar priredimo tako, da išče primere rabe neposredno v korpusu – če je korpus sestavljen uravnoteženo in če kakšni primeri niso namenoma odstranjeni, bi morali dobiti dejanske primere rabe. Dejstvo je, da se zaradi velike količine podatkov v korpusu pojavljajo napake, vendar iz množice zadetkov – kljub morebitnim napakam – navadno lahko izluščimo pravilo.

Korpus v povezavi s slovarjem

Iz knjižnih izdaj slovarjev smo navajeni, da so primeri rabe navedeni statično – v knjigah ne more biti drugačnega načina prikaza. Pri elektronskem slovarju pa je smiselno, da je povezava med iztočnico in primeri rabe dinamična – vzpostavi se šele pri iskanju.

Z vidika prevajalca lahko na splošno rečemo, da posamezen zapis v slovarju sestavljajo trije deli (slika 1):

- **glosar** (prevod iztočnice v prvem jeziku v besedo v drugem jeziku),
- **dodatne informacije** o iztočnici (odvisno od besedne vrste, jezika, obsega slovarja in ciljnih uporabnikov); seznam podatkov, ki naj bi jih vsebovala terminološka zbirka, je naštet v standardu *ISO 12616*;
- **primeri rabe** – tu je najenostavneje uporabiti kar korpus prevodov; tudi tu lahko navedemo dodatne podatke: zanesljivost prevoda, področje, vir, celotno besedilo ipd.

Slika 1: Posamezni elementi slovarja in povezave med njimi

V takem sistemu imamo lahko dve smeri iskanja:

- 1) *glosar* → *dodatne informacije* → *korpus*: uporabnik pogosto ne potrebuje vseh podatkov, zato je smiselno, da se mu informacije odpirajo postopno: najprej iz glosarja dobi seznam iztočnic (lahko tudi s prevodi), ki ustrezajo iskanemu kriteriju, ob kliku izbrane besede dobi dodatne informacije, ob ponovnem kliku pa primere rabe (seznam zadetkov iz korpusa z besedili v izvirnem in ciljnim jeziku). Obstajajo še druge možnosti, način izpisa pa je odvisen od izvedbe slovarja (v slovarju, ki je nameščen na računalniku uporabnika, se lahko izvajajo zahtevnejše operacije kot v slovarju, ki je na spletnem strežniku), namena slovarja, količine informacij in predvidene običajne poti iskanja.

2) *glosar* → *korpus* → *dodatne informacije*: v slovarjih je vedno omejena množica besed; če je slovar splošen, v njem manjkajo strokovni izrazi, če je omejen na neko strokovno področje, pa v njem ni splošnih izrazov, zato se vedno zgodi, da kakega pojma ne najdemo. Ob primerno velikem korpusu pa je zelo verjetno, da je vsaj nekaj iskanih pojmov v korpusu, zato je smiselno iskanje omogočiti tudi v drugi smeri in uporabnik iz okolice iskane besede ugotovi pomen neznane besede. Če pa je iskana beseda tudi v glosarju, je smiselno, da ob njej uporabniku ponudimo še pot do dodatnih informacij o tem pojmu.

Z vidika prevajalca ima povezava slovarja in korpusa tele **prednosti**:

- več načinov iskanja,
- večja verjetnost, da najde pomen iskane besede,
- več podatkov o iskani besedi,
- hitrejša in lažja iskanje.

Pomanjkljivost tega načina je predvsem v rabi korpusa. V dobrem korpusu je več deset milijonov besed. Vseh podatkov v korpusu ni mogoče preveriti (oziroma bi bilo to preverjanje predrago), zato so v korpusih napake; praviloma je v korpusih več napak kot v slovarjih. Uporabnike je treba opozoriti na to – če se kak zadetek zelo razlikuje od drugih, je možno, da ne gre za izjemo, temveč za napako in takrat mora uporabnik preveriti podatek še v kakem drugem viru. Pripombe uporabnikov o napakah so zelo dobrodošle in na podlagi teh povratnih informacij je treba korpus redno osveževati.

Enojezični slovar, ki je povezan z enojezičnim korpusom, je npr. Digitalni slovar nemškega jezika (<http://www.dwds.de>).

Terminološka analiza besedila

Iskanje, pri katerem v iskalno okence vpišemo besedo, so računalnikarji prevzeli od iskanja po slovarjih v knjigah in je uporabno, če nas zanima pomen majhnega števila besed. Realno življenje strokovnega prevajalca pa je (lahko) povsem drugačno: prevajalec ob besedilu pogosto dobi navodilo: »Upoštevajte terminologijo iz našega glosarja.« Že če je v glosarju nekaj sto besed, ki jih prispeva več prevajalcev, glosar pa se stalno dopolnjuje, je nemogoče na pamet vedeti vse izraze. V takih primerih nam vsaj malo pomagajo prevajalska orodja, kot je npr. Trados (meni Tools => Translate => Translate terms). Prevajalec pa si želi več: program bi moral analizirati izvirno besedilo, označiti, kateri izrazi so v terminološki zbirki, s klikom pa bi uporabnik dobil terminološke podatke o njih (po želji seveda v povezavi s korpusom). Tak analizator bi bil precejšen korak naprej v primerjavi z

iskanjem posamezne besede. Namesto strojnega prevajanja, pri katerem pogosto dobimo povsem neuporabne rezultate, bi bil za prevajalce torej zelo uporaben pripomoček, ki bi se ustavil korak pred strojnim prevajanjem.

Prikaz na zaslonu

Pri iskanju v slovarjih in korpusih običajno dobimo veliko količino podatkov. Te je treba urediti in na zaslonu prikazati tako, da uporabnik čim prej najde iskano. Poleg smiselne razporeditve so **osnovna pomoč pri tem barve** – različne informacije naj bodo različno obarvane, manj pomembni podatki so preprosto v črni barvi. Pomoč barv pri uporabi slovarja je razvidna že iz Amebisovih slovarjev. Pri korpusu je uporabniku v pomoč, če so posamezne enote jasno ločene druga od druge in če je iskana beseda pobarvana (če je natisnjena samo krepko – kot je npr. v korpusu *SVEZ-IJS* –, jo je na gosto popisanem zaslonu težje najti). **Pri vzporednem dvojezičnem korpusu je lažje najti ustreznico v obeh jezikih, če sta izpisa v obeh jezikih vzporedna.** Pri zaporednem izpisu zaradi daljše poti, ki jo mora opraviti oko, vzporejanje traja dalj časa, kar vidimo, če primerjamo korpus *SVEZ-IJS* z *Evrokorpom*. Dodatna pomoč uporabniku je, če je v izpisu zadetkov iz korpusa pobarvan tudi prevod iskane besede (če ga program najde v glosarju).

Stalne izboljšave

V preteklosti je bil način dela tak, da se je zbrala ekipa, naredila slovar in ta je (odvisno od kakovosti in pomembnosti) nespremenjen doživel nekaj ponatisov in bil naprodaj več let ali celo desetletij.

Pri elektronskih slovarjih je lahko postopek drugačen: osnovno različico slovarja naredimo podobno kot prej. V vsakem slovarju so napake in pomanjkljivosti, tudi če je narejen še tako skrbno. S spremembo knjižne verzije slovarja so veliki stroški (poleg očitnih stroškov s pripravo in tiskom nove izdaje se pojavi še nekaj vprašanj: kdo bi kupil preostalo naklado stare izdaje z napakami, če je na voljo novejša različica; kako pogosto (ali pri kolikšnem številu napak) izdajati osvežene verzije ipd.). Pri elektronskih slovarjih so te težave rešene s samo naravo medija, saj je strošek za CD bistveno nižji od stroškov tiska knjige, še vedno pa so težave, ker obstaja več različic slovarja. Vse se bistveno poenostavi z uporabo interneta: **če je slovar na spletu, moramo osveževati podatke le na enem mestu, vsak uporabnik pa ima vedno na voljo najnovejšo različico.** Ker ljudje nimajo vedno pri roki računalnika v povezavi z internetom, je smiselno omogočiti dostop do slovarja tudi z mobilnim telefonom.

V proizvodnji že več desetletij uporabljajo načelo *Demingovega kroga stalnih izboljšav* in to idejo lahko smiselno uporabimo tudi pri razvoju slovarjev.

Vsebinske izboljšave

Pri osveževanju gre za več opravil:

- popravljanje napak,
- dodajanje novih iztočnic,
- dodajanje novih pomenov že vključenim iztočnicam,
- označevanje pojmov, ki sčasoma zastarijo.

Na najočitnejše napake nas opozorijo uporabniki slovarja, postavi pa se vprašanje, katere iztočnice dodajati v slovar. Tega se lahko lotimo na različne načine.

- 1) Če pri takem projektu sodeluje računalnikar, bo trdil, da se v računalništvu pojavlja največ novih besed, zato je najpomembneje dodajati te besede. Strokovnjaki iz drugih ved imajo lahko drugačne utemeljitve: pravnik bo trdil, da se slovenski in angleški pravni red že v osnovi bistveno razlikujeta in je zato treba v slovarju to razliko čim bolj osvetliti; predstavnik kake humanistične stroke bo morda trdil, da slovarja z njegovega področja sploh ni in mora biti zato v splošnem slovarju več tovrstnega besedišča. Razmerja med novimi besedami z različnih področij je pri takem načinu zelo težko določiti.
- 2) Druga možnost je, da uporabimo čim večji korpus, izračunamo frekvenco pojavljanja besed in dodajamo besede, ki se pojavljajo večkrat. Pri tem postopku nekako avtomatiziramo prej omenjeno idejo, a zadeva deluje le, če se korpus stalno osvežuje – v starem korpusu ne moremo najti novih besed. (Lönneker 2004) predlaga, da pri takem dopolnjevanju kot vir za nove besede uporabimo korpus literarnih virov.
- 3) Tretja možnost je najpreprostejša in najbolj demokratična, seznam besed, ki jih je treba dodati, pa se ustvarja kar sam: **dodajamo tiste besede, ki jih uporabniki niso našli v delujoči verziji slovarja**. Vsak slovar je praviloma narejen zato, da bi ga uporabljali drugi ljudje, ne avtorji slovarja. V (Jakopin 2004) je navedena možnost, da analiziramo dnevnik spletnega strežnika. Pogosto (vsakodnevno) osveževanje slovarja razen pri redkih izjemah (npr. dopolnjevanje terminološke baze med prevajanjem zelo obsežnega besedila) ni izvedljivo zaradi prevelikih stroškov. Če pa se osveževanja lotimo le enkrat na leto, lahko pri zelo obiskanih strežnikih nastanejo težave, ker se dnevniške datoteke izredno napihnejo (npr. na strežniku www.gov.si se vsakih deset dni ustvari približno 1 GB dnevnika). Boljša rešitev je, da program, ki išče po slovarju, sam v datoteko zapisuje besede, ki jih ni v trenutno delujoči različici slovarja. Najpogostejše besede s tega seznama so prvi kandidati za dopolnitev slovarja.

Na to, da je treba pregledati podatke tudi z vidika zastarevanja besed, redkeje pomislimo – a je pri takem načinu dela treba biti pozoren tudi na to. S to temo se ukvarja npr. (Brookes 2004).

Z rednim osveževanjem podatkov lahko precej odpravimo pomanjkljivosti zaradi napak v slovarju in korpusu.

Tehnične izboljšave

Tehnične postopke osveževanja (pretvorba zapisa, prenos podatkov med strežniki, statistične obdelave) je večinoma mogoče avtomatizirati. Pogostost osveževanja je odvisna od tega, koliko novih ali spremenjenih podatkov se pojavi v časovni enoti – osveževanje je lahko vsakomesečno, vsakotedensko ali celo vsakodnevno.

Poleg vsebine slovarja lahko spreminjamo tudi funkcionalnost programa – nove funkcije so na voljo vsem uporabnikom od trenutka, ko jih uvedemo.

Res je, da se s tem pojavijo dodatni stroški, vendar je vrednost slovarja bistveno večja, saj vsak trenutek vsebuje ažurne informacije in zato ne zastari. Velike zagonske stroške imamo samo ob prvi pripravi slovarja.

Redno osveževanje podatkov uporablja npr. Telekom pri telefonskem imeniku: kmalu po tem, ko priključi novega naročnika, so njegovi podatki na voljo na spletu.

Varstvo intelektualne lastnine

V pripravo slovarjev je vložena bistveno več dela kot npr. v pisanje romana, zato je prodajna cena ustrezno višja, zaradi tega pa se pogosteje pojavi problem nedovoljenega kopiranja. Slovarja v knjižni obliki nima smisla kopirati, saj bi bila cena tega enaka ali celo višja od cene v knjigarni, poleg tega je tak slovar težje uporabljati (trenutno zanemarimo, da knjig brez privoljenja avtorja ali založnika sploh ni dovoljeno kopirati). Amebisovi slovarji na CD-jih so sicer zaščiteni tako, da jih je mogoče namestiti le na en disk, vendar je to zaščito mogoče obiti (opis postopka najdemo celo na internetu). Če se držimo pravil, ki jih predpisuje založnik, pa zabredemo v drugačne težave:

- denimo, da imam namizni in prenosni računalnik, uporabljam pa le enega naenkrat; pri takem načinu zaščite mi ena licenca za elektronski slovar ne zadostuje;
- denimo, da se mi pokvari disk, na katerem je nameščen slovar, podatkov pa ni možno obnoviti in je treba disk zamenjati;
- ali še huje: denimo, da mi ukradejo računalnik.

V zadnjih dveh primerih je na zaščitni disketi zapisano, da sem program namestil na disk - a diska nimam več. Z računom in ustreznimi potrdili je od proizvajalca verjetno mogoče dobiti novo zaščitno disketo, je pa ob tem nekaj dodatnih opravkov in nekaj dni bom brez slovarja.

Omenjene težave nastajajo zato, ker je dovoljenje za uporabo programa omejeno na računalnik, namesto da bi bilo omejeno na osebo.

Če želimo še znižati stroške in slovarja na CD-ju sploh ne izdamo, temveč imamo vse podatke le na spletu, se zdi, da je zaščita celo slabša kot pri CD-jih (zaščita z imenom in geslom ni resna zaščita, ker si ljudje posojajo gesla).

Vendar obstaja tudi možnost profesionalne zaščite - banke jo uporabljajo za stranke, ki želijo imeti dostop do svojih računov prek interneta, državna uprava pa uporablja ta postopek za komunikacijo z državljani pri prenosu zaupnih podatkov (npr. oddaja napovedi dohodnine) - **to so spletna digitalna potrdila**. Na naslovu <http://www.sigen-ca.si> je predstavitev agencije *SIGEN-CA*, ki izdaja spletna digitalna potrdila za državljane in poslovne subjekte, ter opisi postopkov za pridobitev spletnih digitalnih potrdil in uporabo teh potrdil.

Postopek uporabe bi bil v grobem takle (Lah 2004): organizacija, ki bi želela na tak način omejiti dostop do svojih slovarjev (ali drugih podatkov), bi morala pridobiti spletno digitalno potrdilo za svoj strežnik, uporabniki (kupci) slovarja pa bi morali dobiti spletno digitalno potrdilo za svoj brskalnik (to potrdilo lahko dobite brezplačno na upravnih enotah), mogoče pa bi bilo uporabiti tudi bančno spletno digitalno potrdilo (če ga potencialni kupec že ima, nima pa npr. potrdila *SIGEN-CA*). Kupec bi plačal letno naročnino, ki bi bila bistveno manjša od zneska za nakup slovarja, in bi potem imel za neko obdobje dostop do slovarja. Ob prijavi uporabnika na slovarski strežnik bi ta zahteval spletno digitalno potrdilo uporabnika in bi ga primerjal s stanjem v svoji bazi (do kdaj ima uporabnik dovoljenje za dostop do strežnika). Po preverjanju podatkov bi uporabnik delal kot običajno. Podrobnosti glede dogajanja na strežniku so na omenjeni spletni strani (Poslovni subjekti - spletna potrdila za strežnike => uporaba spletnega potrdila => izberemo vrsto strežnika).

Podobno kot pri posojanju gesel si tudi tu uporabniki lahko med seboj izmenjajo spletna digitalna potrdila - a je ta možnost bolj teoretična, saj bi imel lastnik sposojenega bančnega spletnega digitalnega potrdila s tem možnost opravljanja vseh bančnih storitev v imenu druge osebe (to pa je podobno, kot če komu posodimo bančno kartico in mu zaupamo tudi geslo za bankomat) ali dostop do vseh zaupnih podatkov pri poslovanju z državno upravo (pri uporabi spletnega digitalnega potrdila *SIGEN-CA*), kar je celo več, kot če bi komu posodili osebno izkaznico, ker pri spletnem digitalnem potrdilu ni mogoče preveriti videza lastnika. Občasno bi se morda dogajale zlorabe dostopa, a menim, da bi bilo teh pojavov bistveno manj, kot je nedovoljenega kopiranja CD-jev.

Dobrih strani prenosa slovarja na splet in zaščite s spletnimi digitalnimi potrdili je več:

- ponudnik slovarja vzdržuje podatke na enem mestu;
- vsi uporabniki imajo dostop do zadnje različice slovarja;
- ni več izdelave in distribucije CD-jev;
- dovoljenje za uporabo slovarja je omejeno na osebo, ne več na računalnik; če ima uporabnik več naprav, naenkrat pa uporablja le eno (npr. doma, v službi, prenosni računalnik, mobilni telefon), ima brez slabe vesti omogočen dostop do slovarja z vseh naprav. Prav tako ni težav, če mora zamenjati računalnik - če le ima kopijo spletnega digitalnega potrdila;
- z vidika uporabnika je začetni strošek bistveno manjši kot pri nakupu CD-ja in je zato več potencialnih kupcev.

Slaba stran je ta, da je slovar dostopen le prek spleta, a danes imajo tako rekoč vsa podjetja neposreden dostop do interneta, hkrati pa se povečuje tudi delež prebivalstva, ki ima dostop do interneta prek ADSL-a ali kabelske televizije, zato bo tak način dostopa vedno zanimivejši.

Druga slaba stran je ta, da uporabniki še niso navajeni uporabljati spletnih digitalnih potrdil (težave nastajajo pri prevzemu potrdila, ne naredijo varnostne kopije, pozabijo geslo). Ker pa vedno več aplikacij zahteva spletna digitalna potrdila, bo sčasoma teh težav vse manj.

PRIMER: EVROTERM

Terminološka zbirka, ki uporablja izboljšave, omenjene v 2. poglavju (razen omejitve dostopa - za zdaj so podatki prosto dostopni), je **Evroterm** (<http://www.evroterm.gov.si>) v kombinaciji z Evrokorpusom (<http://www.evrokorpus.gov.si>). Evroterm sem v *Centru Vlade RS za informatiko* začel razvijati leta 2000 (Krstič, 2000) v sodelovanju s Službo za prevajanje, redakcijo in terminologijo pri *Službi Vlade RS za evropske zadeve*. Terminološka zbirka in korpus sta nastajala ob prevajanju pravnih aktov ES v slovenščino. V zbirki so pretežno angleški in slovenski izrazi (več kot 85.000), poleg tega je okrog 17.000 izrazov tudi v francoščini in nemščini, okoli 5000 izrazov pa je še v drugih desetih jezikih (češčina, danščina, finščina, italijanščina, nizozemščina, poljščina, portugalsščina, slovaščina, španščina in švedščina). Iskanje ni omejeno na iztočnice, temveč lahko iščemo po vseh sinonimih: v času pisanja tega članka je bilo v bazi 85.400 vpisov (konceptov), ki so bili poimenovani s 95.000 slovenskimi in 91.800 angleškimi izrazi. V korpusu je več kot 27 milijonov besed. Ob iskanju posamezne besede dobimo vse možne prevode in druge podatke, ki

so jih o posameznem pojmu navedli sestavljavci zbirke. Korpus je vzporedni dvojezični (angleško-slovenski), poravnava pa je na ravni prevodne enote v Tradosovem programu Translator's Workbench (ponavadi je to stavek, lahko je tudi vrstica pri naštevanju po točkah, naslov, napis pod sliko ali tabelo, vsebina celice v tabeli itd.).

Iskanje

Sodobni programi imajo navadno množico funkcij (ki jih uporabnik nikoli ne potrebuje), zato so nekatere pogosto uporabljane funkcije skrite globoko v sistemu menijev. Menim, da je pomemben napredek v nasprotno smer naredil iskalnik Google: razen nekaj vrstic besedila nad iskalnim okencem in pod njim je osnovni ekran tako rekoč prazen. Po drugi strani pa strokovnjaki za terminologijo ali korpusse potrebujejo dodatne možnosti, s katerimi lahko filtrirajo preveliko količino izpisa, ki se pojavi pri preprostem iskanju in ob veliki količini podatkov v bazi. V terminološki zbirki in korpusu zato lahko uporabljamo preprosto ali izpopolnjeno iskanje.

Iskanje po terminološki zbirki

Preprosto iskanje: v iskalno okence vpišemo iskani izraz (besedo, del besede ali niz besed) in kliknemo iskalni gumb. Rezultat je seznam zadetkov v vseh jezikih. Če iskane besede ni, nas program na to opozori, hkrati pa poišče podobne besede, in če obstajajo, jih izpiše. Ob kliku na zadetek dobimo prevod besede in dodatne informacije o njej. V dodatnih informacijah so prevodi izbrane besede za štiri najzanimivejše jezike napisani v štirih različnih barvah, ker domnevamo, da prevajalci najbolj potrebujejo te podatke, v nizu besed pa obarvano besedo hitreje opazimo. Besede v drugih enajstih jezikih so napisane le krepko. Besede v angleščini in slovenščini so podčrtane, to pomeni, da jih je mogoče klikniti – ob tem dobimo seznam zadetkov iz korpusa, ki vsebujejo iskano besedo. Če se v polju *TermRef* pojavi veljavna oznaka predpisa po zapisu Celex, dobimo tudi povezavo na ta predpis in s klikom lahko vidimo celoten dokument.

Če po Evrotermu iščemo z mobilnim telefonom, je izpis seveda omejen na najnujnejše podatke: področje in izraze v vseh jezikih.

Pri razširjenem iskanju imamo več možnosti:

- določimo jezik izvirnika,
- določimo enega ali več jezikov prevoda,
- izberemo eno ali več področij,

- izberemo način ujemanja (popolno ujemanje, začetek izraza, konec izraza, del izraza ali iskanje podobnih besed),
- izberemo način izpisa:
- seznam zadetkov s prevodi in področji,
- popoln izpis.

Če pri prvem načinu izpisa kliknemo označeno besedo, dobimo dodatne informacije o tej besedi (kot pri preprostem iskanju).

Če program ne najde iskane (ali njej podobne) besede v terminološki zbirki, preveri, ali obstaja v korpusu.

Iskanje po korpusu

Pri preprostem iskanju v iskalno okence vpišemo iskani izraz (besedo, del besede ali niz besed), program pa preišče slovenski in angleški del korpusa in izpiše zadetke. Če izberemo izpopolnjeno iskanje, lahko iskanje omejimo na jezik, področje, kakovost prevoda, oznako predpisa in izberemo eno- ali dvojezični izpis ali le število zadetkov. Program najprej preveri, ali je iskana beseda v glosarju – če obstaja, izpiše prevod, ki je hkrati kazalec na dodatne informacije (te so enake, kot če iščemo v Evrotermu), nato pa se izpišejo zadetki iz korpusa. Če je program našel prevod, ta podatek uporabi pri dvojezičnem izpisu in barvno označi iskani izraz in prevod tega izraza. Če prevoda iskane besede ni v glosarju, je pobarvana samo iskana beseda. Če je v polju »ID« navedena veljavna oznaka predpisa po strukturi Celex, je ta pretvorjena v povezavo, in če jo kliknemo, vidimo celotno besedilo predpisa v angleščini; če kliknemo še katerikoli drug navedeni jezik držav članic EU, pa dobimo dvojezično poravnano besedilo (za slovenščino kliknemo SL). Poravnava ni omejena na angleško-slovensko: eden od parametrov, ki jih vidimo v naslovu (URL-ju), je »lngl=en,sl«. Če tu namesto »en« napišemo npr. »de«, bomo isti predpis dobili poravnan v nemščini in slovenščini.

Terminološka analiza besedila

Na spletni strani Evrotermu obstaja tudi povezava na Terminator. Ob kliku te povezave se odpre novo okno, katerega večino zaseda prazen okvir. S funkcijo »kopiraj in prilepi« lahko vanj vnesemo celotno besedilo, ki ga je treba prevesti, označimo jezik in sprožimo obdelavo. Pri daljših besedilih je treba malo počakati (npr. obdelava besedila, ki obsega 40.000 znakov (7400 besed), traja okoli 70 sekund), ampak rezultat je pogosto vreden truda: program vse izraze, ki obstajajo v Evrotermu, pretvori v hipertekstne povezave, in če kliknemo tako povezavo, dobimo vse terminološke podatke o izbranem izrazu (enako kot če bi iskali prav

ta izraz). Zadreg glede terminologije potem ni več; zdaj je povsem jasno, kateri izrazi so v terminološki zbirki – pri teh torej prevajalec nima svobode izražanja.

Res je, da tovrstna analiza v Terminatorju najboljše deluje za angleška besedila (ker je v njih najmanj pregibnih oblik), prikazana pa je možnost, kako pri računalniškem iskanju narediti korak naprej od iskanja posameznih besed.

Prednosti programa

V programih Evroterm in Evrokopus so uporabljene prej naštetе razširitve:

- terminološka zbirka je dvojezična (deloma petnajstjezična), iskanje pa je možno po vseh jezikih v zbirki;
- uporabnik lahko na preprost ali kompleksnejši način preiskuje terminološko bazo in korpus, informacije se mu prikazujejo postopno: najprej seznam zadetkov, potem prevod z dodatnimi informacijami, po želji še primeri rabe ali celotno besedilo predpisa, kjer se pojavi iskana beseda;
- terminološka zbirka in korpus sta povezana, to pa uporabniku prinaša dodatne koristne informacije; zbirka in korpus se lahko širita neodvisno drug od drugega;
- korpus uporablja podatke iz glosarja za preglednejši izpis;
- mogoče je terminološko analizirati celotno besedilo izvirnika;
- vsebina glosarja in dodatnih informacij se osvežuje vsaj enkrat na teden, vsebina korpusa pa vsakih nekaj mesecev.

SKLEP

Profesor Wolfgang Teubert je leta 1999 članek *Korpusno jezikoslovje in leksikografija* končal z mislijo (citiram): »Uveljavlja se prepričanje, da mora biti naslednja generacija slovarjev, tako enojezičnih kot tudi dvojezičnih, vsaj preverjana s korpusom, če že ne zasnovana na korpusu. Vendar konec koncev korpusnojezikoslovno izhodišče hoče več. Interaktivni postopki naj bi zahtevnemu uporabniku omogočali neposreden dostop do korpusnega gradiva in mu prepuščali interpretacijo jezikovnih podatkov, namesto da bi mu bili ti, kakor je bilo običajno doslej, posredovani skozi očala leksikografov.« (konec citata). Slovar je seveda bistveno kompleksnejša zadeva kot terminološka zbirka – ampak nekje je pač treba začeti in lahko rečemo, da je Evroterm v povezavi z Evrokopusom eden prvih korakov v tej smeri.

V članku je naštetih nekaj možnosti, kako zasnovati nove slovarje, da nas omejitve iz knjižnih izdaj ne bodo omejevale tudi pri elektronskih slovarjih:

- iskanje po obeh jezikih v enem slovarju (in možnost iskanja po celotnem besedilu);

- iskanje podobnih besed;
- razdelitev slovarja na tri dele: glosar, dodatne informacije in primeri rabe;
- samostojen razvoj teh treh delov;
- uporaba korpusa za iskanje primerov rabe;
- korpus kot dopolnilo podatkov v slovarju in glosar kot dopolnilo podatkov v korpusu;
- terminološka analiza besedila, ki ga je treba prevesti;
- redno osveževanje podatkov;
- zaščita dostopa do slovarja prek interneta s spletnimi digitalnimi potrdili.

Prikazano je, kako so navedeni predlogi za izboljšave uporabljeni v terminološki zbirki Evroterm.

Literatura

- ANŽLOVAR, Petra, 2004: Slovarji: težave se začnejo že z izborom besed. *Nedelo*, 6. junija, str. 27.
- BROOKES, Ian, 2004: Painting the Fort Bridge: Coping with Obsolescence in a Monolingual English Dictionary. *Proceedings of the Eleventh Euralex International Congress*. Lorient: France: EURALEX 2004, str. 221-231.
- DRSTVENŠEK, Nina, 2003: Vloga besedilnega korpusa pri postavitvi geselskega članka v enojezičnem slovarju. *Jezik in slovstvo*, 48/5. 65-81.
- GRAD, Anton, ŠKERLJ, Ružena, VITOROVIČ, Nada, 1997: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- HIRCI, Nataša, 1999: Pogled v prihodnost: vloga prevodoslovnih besedilnih korpusov v Sloveniji. *Uporabno jezikoslovje* 7-8/1999, str. 137-154. Ur. I. Kovačič, I. Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje.
- ISO 12616, 2002: Translation-oriented terminography. ISO, Geneva.
- JAKOPIN, Primož, LÖNNEKER, Birte, 2004: Query-driven Dictionary Enhancement. *Proceedings of the Eleventh Euralex International Congress*. Lorient: France: EURALEX 2004, str. 273-284.
- KRSTIČ, Adriana, ŽELJKO, Miran, 2000: Evroterm - terminologija EU na internetu. *Zbornik referatov posvetovanja INDO 2000*, str. 112-116.
- LÖNNEKER, Birte, ROZMAN, Katarina, 2004: Online SLO-DE-SLO: spletni slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar. *Zbornik 7. mednarodne multikonference Informacijska družba IS 2004*, zvezek B: *Jezikovne tehnologije*, str. 56-63. Ur. T. Erjavec, J. Gros.
- TEUBERT, Wolfgang, 1999: Korpusno jezikoslovje in leksikografija. *Zbornik Študije o korpusnem jezikoslovju*, 2005, str. 103-136. Ur. V. Gorjanc, S. Krek.
- VINTAR, Špela, 2003: Uporaba vzporednih korpusov za računalniško podprto ustvarjanje dvojezičnih terminoloških virov: doktorska disertacija. Ljubljana. [COBISS.SI-ID 21981538]

Viri na spletu

Amebis: <http://www.amebis.si>

Center Vlade RS za informatiko: <http://www.gov.si/cvi>

Demingov krog stalnih izboljšav: <http://academic.emporia.edu/smithwil/00sum476/citeam-pr.htm>

Digitalni slovar nemškega jezika: <http://www.dwds.de>

Evrokorpus: <http://www.gov.si/evrokor/>

Evroterm: <http://www.gov.si/evroterm/>

Korpus Nova beseda: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html

Korpusi ELAN, SVEZ-IJS in TRANS: <http://nl2.ijs.si/index-bi.html>

Nemško-slovenski slovar (avtor: Igor Antič, programska oprema: Amebis, d. o. o.):
<http://www.amebis.si/izdelki/mknesl/>

SIGEN-CA: <http://www.sigen-ca.si>

Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

Služba Vlade RS za evropske zadeve: <http://www.gov.si/svez>

Trados: <http://www.trados.com>

Drugi viri

Pogovor s Pavlo Lah o uporabi spletnih digitalnih potrdil, Ljubljana, junij 2004

Osrednje težave pri uporabi podatkovnih baz *Evrokorpus in Evroterm*

■ IZVLEČEK

Spletni podatkovni bazi *Evrokorpus* in *Evroterm* sta pomembni orodji za strokovne prevajalce, predvsem zaradi svojega obsega, zaradi strokovnosti njunih ustvarjalcev in zaradi rednega ažuriranja. Pri vnašanju terminov, prevodnih ustreznic in kontekstov, v katerih se termini pojavljajo, sodeluje veliko zunanjih sodelavcev, kar je hkrati prednost in slabost obeh baz. Zaradi decentraliziranega pristopa je za posamezne termine pogosto vnesenih nepotrebno veliko ekvivalentov, to pa otežuje delo prevajalcem.

KLJUČNE BESEDE: splet, besedilni korpus, podatkovna zbirka, *Evrokorpus*, *Evroterm*

■ ABSTRACT

The Main Problems in Using the *Evrokorpus* and *Evroterm* Databases

The internet databases *Evrokorpus* and *Evroterm* are important tools for technical translators, especially due to their size, the professionalism of their compilers and the need for their regular updating. Many external translators are contributing terms, their translation equivalents and contexts, which is at the same time both the advantage and the drawback of the databases. Often too many translation equivalents are unnecessarily included, thus complicating work for translators.

KEY WORDS: internet, text corpus, database, *Evrokorpus*, *Evroterm*

Pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo so se morali slovenski prevajalci spoprijeti z ogromno količino pravnih dokumentov, ki jih je bilo treba prevesti, predvsem iz angleščine v slovenščino in v nasprotni smeri. Kot poroča Željko (2002, str. 1), so pri delu naleteli na težave zaradi novih terminov, zaradi nepopolnih in zastarelih splošnih slovarjev, zaradi uporabe različnih terminov z istim pomenom v novih pravnih slovarjih in zaradi razpršenosti terminologije posameznih znanstvenih področij v številnih tiskanih in spletnih slovarjih. Edina rešitev je bila izdelava nove slovenske terminološke baze, ki bi omogočila harmonizacijo terminologije ter kakovostno prevajanje pravnega reda Skupnosti in drugih dokumentov. Nastajati je začela terminološka zbirka *Evroterm*¹, kasneje pa še korpus besedil *Evrokorpus*².

¹ *Evroterm*. [Spletna različica]. Dostopno na: <http://www.evroterm.gov.si/>

² *Evrokorpus*. [Spletna različica]. Dostopno na: <http://www.evrokorpus.gov.si/>

EVROTERM IN EVROKORPUS

Kot trdi Željko (2002, str. 5), je *Evroterm* najpopolnejši spletni slovar, ki vsebuje slovenski jezik. Avgusta 2005 je bilo v njem zbranih skoraj 67.000 vpisov (leto prej dobrih 61.000), po podatkih iz julija 2004 pa opravijo uporabniki v njem v povprečju skoraj 14.000 iskanj na dan.³ Po klasifikaciji terminoloških podatkovnih baz Cabréjeve (1999, str. 178) spada v kategorijo informativnih bank podatkov, katerih namen je širiti ustrezno terminologijo, med drugim pa naj bi zagotovil standardizacijo terminologije v dokumentih, ki so povezani s predpristopnimi dejavnostmi Republike Slovenije, in v dokumentih, povezanih s projektom priprave slovenskih različic evropskih pravnih aktov. Javno dostopno bazo *Evroterm* uporabljajo predvsem prevajalci, ki delajo v Sloveniji in tujini, diplomati v tujini ter strokovnjaki iz javnega in zasebnega sektorja, pa tudi novinarji, študenti prevajalstva in drugi študenti. Uporaba baze po podatkih Službe Vlade RS za evropske zadeve ves čas narašča.

Podatki v *Evrotermu* so uporabnikom na voljo v obliki slovarja in v obliki korpusa; obe zbirki sta prepleteni. Korpus se imenuje *Evrokorpus* in je v uporabi od leta 2002 (Željko, 2002, str. 1). Kot navaja Lajovic (1999), so korpusi »velike eno- ali večjezične zbirke besedil, ki naj predstavljajo jezik v njegovi dejanski rabi«. Namenjene so enaki rabi kot primeri rabe pri opisu večpomenskih terminov v splošnih slovarjih: predstavljajo, v kakšnih kontekstih se lahko posamezen termin pojavi in kakšen pomen ima lahko glede na konkreten kontekst.

Evrokorpus je dvojezični korpus prevodov pravnega reda Skupnosti; sestavljen je iz pomnilnikov prevodov pravnih aktov EU in prevodov, ki nastajajo v Sektorju za prevajanje Službe Vlade RS za evropske zadeve. Vsebuje prevodne enote v angleščini in slovenske prevode teh enot, tako da spada po Željku (2002, str. 3) med najpreprostejše dvojezične korpuse. Aprila 2005 je bilo v njem 22 milijonov besed (julija 2004 še 8,7 milijona) ali okoli 11 milijonov besed v posameznem jeziku, kar pomeni več kot 600.000 prevodnih enot. Namenjen je predvsem prevajalcem pravnih in drugih besedil, povezanih z EU, strokovnjakom in pravnikom, ki sodelujejo pri pripravi slovenskih različic pravnega reda Skupnosti. Kadar prevajalec ne pozna ustreznice iskanega termina v nekem kontekstu (na primer, če tega termina ne najde v drugih slovarjih) in bi rad preveril, kako so termin doslej prevajali drugi prevajalci, lahko po *Evrokorpusu* išče dvojezično; če pozna ustreznico termina, a ga zanimajo posebnosti rabe (to je pomembno predvsem, če prevajalec ne prevaja v materni jezik), pa lahko po bazi išče enojezično.

³ Web Server Statistics for www.gov.si. [Spletna različica].

Dostopno na: <http://www.sigov.si/stat/html#req> (4. 8. 2004)

PRIPOROČILA ZA PREVAJANJE TERMINOV

Podatkovni bazi *Evroterm* in *Evrokorpus* vsebujeta jezik za posebne namene, strokovni jezik, ki ga pri delu uporabljajo strokovnjaki z različnih področij. Najpomembnejša značilnost jezika za posebne namene v primerjavi z jezikom za splošne namene, ki ga uporabljamo pri vsakdanjem sporazumevanju, je večja natančnost pri poimenovanju – vsak termin naj bi, če je to le mogoče, poimenoval samo en koncept⁴. To morajo upoštevati uporabniki terminov, tisti, ki poimenujejo nove koncepte, in prevajalci, ki strokovno besedilo prevajajo v drug jezik. Vsak termin naj bi prevajali samo z eno ustreznico, ta pa naj bi se uporabljala samo za en koncept (če je to mogoče glede na pomenski polji termina in ustreznice).

Termini naj bi bili enopomenski, hkrati pa tudi, kot priporoča Mednarodna organizacija za standardizacijo ISO (2003, str. 25–27):

- transparentni (termin je transparenten, če lahko iz njega brez definicije vsaj delno razberemo koncept, ki ga označuje);
- konsistentni (termini, ki so že v rabi, in novi termini morajo biti konsistentni v vsem sistemu konceptov – v vsem jeziku za posebne namene posamezne stroke);
- primerni (novi termini se morajo prilagoditi domačim, ustaljenim vzorcem v neki jezikovni skupnosti, biti morajo čim nevtralnější in brez konotacij);
- jezikovno gospodarni (čim jedrnatejši);
- primerni za izpeljave (omogočati morajo ustvarjanje izpeljank);
- slovnično pravilni (upoštevati morajo morfološke, morfosintaktične in fonološke norme jezika, v katerega jih umestimo) in
- v domačem jeziku (čeprav veliko terminov nastane s sposojanjem iz drugih jezikov, moramo pri izbiri najustreznejšega termina, če se le da, dati prednost izrazom iz domačega jezika).

Ta priporočila niso pomembna le za tvorbo novih terminov, saj je ta večinoma domena strokovnjakov, ki na posameznem področju ustvarjajo nove koncepte in nova poimenovanja zanje, ampak tudi za prevajalce. V diplomskem delu sem na izbrani skupini leksikalnih elementov preverjal, ali tudi ustvarjalci baz *Evroterm* in *Evrokorpus* upoštevajo ta priporočila. Posvetil sem se predvsem pravilu, da je treba, če je to le mogoče, vsak termin prevajati z eno ustreznico. Kadar sem naletel na več ustreznice za en termin, sem primernost posamezne ustreznice tehtal tudi prek priporočil ISO.

⁴ Termin, predvsem kratice, lahko pomenijo različne koncepte v različnih strokah, v isti stroki pa naj bi vsak termin označeval samo en koncept.

POMISLEKI OB UPORABI *EVROTERMA* IN *EVROKORPUSA*

V diplomskem delu sem analiziral termine, ki vsebujejo angleško besedo *law*, in besede iz njene besedne družine. Te termine sem izbral zato, ker spadajo v pravni strokovni jezik, to pa je jezik, v katerem je pravilen prevod še posebno pomemben, saj lahko že rahlo drugačen pomen prevedenega termina spremeni pomen celotnega besedila. Prevajanje pravnih besedil, ki nastajajo na ravni EU in na ravni posameznih držav članic (ta besedila so zajeta v obeh podatkovnih bazah), je še posebno težavno tudi zato, ker nekatera nastajajo v okviru anglosaškega prava (v Veliki Britaniji), druga pa v okviru kontinentalnega prava (v državah celinske Evrope); posamezni termini lahko, kot navaja tudi Novak (2004, str. 14–15), v enem pravnem sistemu označujejo povsem drug koncept kot v drugem pravnem sistemu, zato je prevajanje takih besedil izjemno zahtevno.

Analizo sem opravil od julija do decembra 2004; analiziral sem 82 terminov, vsakega v vseh kontekstih, v katerih se je pojavljal v *Evrokorpusu*. Tako sem analiziral 7287 kontekstov za različne termine. Za vsak termin, ki sem ga vključil v analizo, sem skušal najti ustrezno angleško definicijo (ali definicije, če je šlo za večpomenski termin), nato sem to primerjal z definicijo (ali definicijami) slovenskih ustreznic, ki sta jih za posamezen termin ponujala *Evroterm* in *Evrokorpus*. Čeprav sem uporabljal več kot 30 splošnih in posebnih slovarjev ter pravnih priročnikov, pa tudi približno toliko drugih specializiranih virov (predvsem spletnih), mi nekaterih angleških in slovenskih definicij ni uspelo najti. To je ena od težav, s katero se strokovni prevajalci redno spoprijemajo, saj novi koncepti in s tem novi termini nastajajo tako hitro, da je včasih nemogoče priti do definicij. Prav zato je še toliko pomembnejša kakovost prevodov v *Evrotermu* in *Evrokorpusu*, saj sta to najpomembnejša vira za slovenske prevajalce pri iskanju ustreznic za nove, neznane termine.

Toda niti na ti dve podatkovni bazi se prevajalci, kot sem ugotovil v analizi, ne smejo povsem zanesti – čeprav odgovorni za *Evroterm* trdijo, da je povprečna zanesljivost izraza v terminološki zbirki 4 (pri čemer pomeni 1 najmanjšo zanesljivost in 5 največjo zanesljivost). Od 54 parov termin-ustreznica(e), ki sem jih glede na dostopnost definicij lahko primerjal, se jih je le 33 (61 %) semantično povsem ujemalo; 19 (35 %) se jih je ujemalo delno (ustreznica ali ustreznice so zajemale ožje ali širše semantično polje kot termin), 2 (4 %) pa se sploh nista ujemala.

Čeprav je vzorec zelo majhen, kaže skrb zbujajoče stanje glede zanesljivosti *Evroterma* in *Evrokorpusa*: če malce poenostavimo, bi lahko rekli, da moramo približno vsak tretji prevod v obeh bazah jemati z rezervo, saj obstaja verjetnost, da se njegov pomen le delno ujema s pomenom izvirnega termina ali se sploh ne ujema. Le zelo široka analiza bi pokazala, ali je to sklepanje pravilno, toda pomembno je, da se na predlagane ustreznice v *Evrotermu* in *Evrokorpusu*

prevajalci ne morejo povsem zanesti, ampak jih morajo preverjati še pri drugih virih – to pa je zelo zamudno opravilo, ki si ga večina strokovnih prevajalcev zaradi časovne stiske ne more privoščiti, zato trpita kakovost prevodov in jasnost prevedenih besedil.

V *Evrokorpusu* so to težavo skušali rešiti tako, da označujejo, na kateri stopnji obdelave je posamezen objavljen kontekst: ali je šele preveden, ali so opravili strokovno redakcijo prevedenega besedila, ali so že opravili pravno redakcijo, ali je kontekst finaliziran. Toda to problema ne odpravi v celoti, saj za številne redkeje uporabljene termine sploh še ni kontekstov, ki bi bili finalizirani (in torej povsem zanesljivi), poleg tega pa se tudi pri že finaliziranih besedilih pojavlja za isti termin v podobnih kontekstih več različnih ustreznice in je prevajalec zopet postavljen pred dilemo, katerega naj izbere.

Baz nisem analiziral s stališča avtorjev baz, ampak s stališča prevajalca – uporabnika baz, ki se spoprijema z vsemi banalnimi težavami svojega poklica in nima niti časa niti virov, da bi si lahko privoščil v *Evrokorpusu* iskati samo finalizirane prevode – porabi pač, kar najde v kratkem času, ki mu je za prevod na voljo. Zato se v analizi nisem oziral na stopnjo obdelave, ampak sem enakovredno obravnaval vse ustreznice. Večina prevajalcev se namreč, kot sem opazil, zanaša na ustreznice, ki jih ponuja *Evroterm*, kjer stopnja obdelave ni označena, zaradi pomanjkanja drugih virov pa pogosto sprejmejo tudi v *Evrokorpusu* navedene ustreznice – če ni drugih, celo tiste na začetnih stopnjah obdelave, saj so ves čas v časovni stiski.

Menim, da bi *Evroterm* postal bistveno kakovostnejše orodje, kot je (čeprav je tudi v sedanjem stanju, to je treba poudariti, neprecenljiv), če bi odgovorni uvedli dodatno fazo pregledovanja vnosov, to je standardizacijo terminov. Čeprav je razumljivo, da se niti v strokovnem jeziku vseh besed in besednih zvez ne da prevesti samo z eno ustreznico, saj ima tudi strokovni termin lahko več pomenov in se lahko prevaja z več ustrezniciami (tak primer je bil na primer v moji analizi termin *illegal*, katerega pomen glede na kontekst zajemajo tri ustreznice, *nezakonit*, *prepovedan* in *na črno*), je vendarle marsikateri angleški termin v *Evrotermu* preveden z nepotrebno veliko slovenskimi ustrezniciami. Zakaj bi termin *legal* prevajali enkrat z ustreznico *zakonit* in drugič z ustreznico *legalen*, če sta slovenski besedi dejansko sopomenki, prva slovenskega izvora in druga sposojen iz tujega, verjetno angleškega jezika? Podoben primer je termin *illegal immigration*, ki je bil v *Evrokorpusu* v času moje analize preveden s kar štiri ustrezniciami s povsem enakim pomenom: *ilegalna migracija*, *nezakonito priseljevanje*, *nezakonita imigracija* in *ilegalno priseljevanje*. Očitno je, da sedanji način dela pri obeh podatkovnih bazah ne zadošča za učinkovito standardizacijo posameznih ustreznice, saj sta v besedilih z oznako finalizirano navedeni ustreznici *ilegalna migracija* in *nezakonito priseljevanje*.

Poleg tega je v obeh podatkovnih bazah slovenski jezik oziroma priporočilo ISO, naj ima domači jezik prednost pred termini, sposojenimi iz tujih jezikov, vse prepogosto odrinjeno na rob: *Evroterm* na primer za termin *illegal immigration* predlaga ustreznico *ilegalne migracije*, čeprav ima ustreznica *nezakonito priseljevanje*, vzeta iz slovenskega jezika, povsem enak pomen in je uporabna v enakih kontekstih. Jasno je, da je vsaka v *Evrotermu* navedena slovenska ustreznica angleškega termina plod kompromisa med zahtevami prevajalcev, lektorjev in širše jezikoslovcev, ki sodelujejo pri projektu, ter zahtevami pravnikov, ki pogosto (ne le pri tem projektu) kažejo odpor do slovenjenja tujih terminov, češ da se pri tem del izvirnega pomena lahko izgubi, vendar menim, da bi tako pomembni orodji, kot sta *Evroterm* in *Evrokorpus*, morali delovati tudi v dobro slovenskega jezika. To pomeni, da bi za to odgovorna Služba Vlade RS za zakonodajo morda morala nekoliko dlje tehtati domačo in iz tujega jezika izposojeno ustreznico kakšnega termina ter pri končni odločitvi vendarle dati večjo težo slovenskemu jeziku – seveda, če pomen domače ustreznice to dopušča. Drugače lahko izgovor, da si je lažje izposoditi ustreznico iz tujega jezika kot najti ustrezen slovenski izraz, povsem prevlada in tujke lahko – pod pokroviteljstvom vladne službe – kaj hitro povsem povozijo slovenski jezik.

Dodatno fazo standardizacije slovenskih terminov (s slovenjenjem, kjer je mogoče in smiselno) bi v *Evrotermu* lahko uvedli vsaj za sprotno vnašanje, še koristneje za prevajalce, ki bazo uporabljajo, in za kakovost baze pa bi bilo tudi standardiziranje že vnesenih slovenskih ustreznic. Čeprav je to po zagotovilih odgovornih za bazo trenutno neizvedljiva naloga, bi morda vendarle lahko razmislili, kako jo izpeljati, saj bi tako dejansko dobili izjemno kakovosten in uporaben spletni slovar slovenskega in tujih jezikov.

Problem pomanjkanja standardizacije se kaže tudi v bazi *Evrokorpus*. Ta problem ne izvira iz baze, ampak iz kakovosti prevajanja pravnih besedil v Sloveniji nasploh, kjer standardizacija terminov očitno ni med prednostnimi nalogami – *Evrokorpus* samo odseva te razmere. Res je, da je to baza javno objavljenih besedil in da ne bi bilo smiselno, če bi se besedila, objavljena v *Evrokorpusu*, razlikovala od izvirnih prevodov teh besedil, saj bi tako oba, baza in korpus, torej zbirka besedil, ki kaže dejansko rabo jezika, izgubila pomen. Morda pa bi lahko bazo nadgradili in poleg besedil, kot se pojavljajo v različnih virih, navedli nekakšne opombe, ki bi opozarjale na manj zaželenе termine in navajale ustrežnejše – to bi *Evrokorpus* povzdignilo iz korpusa besedil v še koristnejši pripomoček, saj bi prevzel tudi funkcijo pravopisa in neznansko olajšal delo prevajalcev ter prispeval k izboljšanju kasnejših prevodov.

Termini, ki sem jih analiziral, so bili v *Evrotermu* in *Evrokorpusu* prevedeni z eno do 17 ustrezniciami; s petimi ekvivalenti ali več je bilo od 82 terminov prevedenih 15 terminov, z desetimi ekvivalenti ali več pa pet terminov. Ti podatki že

brez nadaljnje obravnave nakazujejo neustrezno stanje, saj naj v jeziku za posebne namene ne bi bilo besed ali besednih zvez, ki bi imele tako širok pomen, da bi morale biti v drug jezik prevedene s tako številnimi ustreznici. V kasnejši obravnavi sem zato skušal glede na svoje terminološko znanje in poznavanje prava izločiti čim več ustreznice za posamezen termin. Analiziral sem pomen posameznih terminov in predlaganih ustreznice ter preučil, koliko ustreznice je glede na pojavljanje v različnih kontekstih res potrebnih. Od 52 terminov, ki so bili prevedeni z več ustreznici, mi je uspelo za 34 terminov določiti eno samo slovensko ustreznico, ki je ustrezala vsem pomenom izvirnega angleškega termina in je bila uporabna v vseh kontekstih, navedenih v *Evrokorpusu*. Večinoma je bila to ustreznica, ki se je najpogosteje pojavljala kot prevod izbranega termina v *Evrokorpusu*, v približno tretjini primerov pa je bila primernejša ustreznica, ki sicer ni bila najpogosteje uporabljena. Za nekaj terminov sem presodil, da nobena od ustreznice, ki so bile navedene v *Evrotermu* in *Evrokorpusu*, ni primerna, in sem zato predlagal novo – v nekaj primerih je šlo za ustreznice, ki jih uporabljamo za prevod drugega termina, nekatere niso bile poslovenjene, čeprav bi lahko bile, nekatere so bile nepotrebno dolge in zapletene. Če bi se bolje spoznal na pravo ali bi imel pri delu strokovno pomoč, bi verjetno število ustreznice lahko zmanjšal še za več terminov.

Podatki o obdelanih terminih so zajeti v preglednici. Ustreznice, ki jih za posamezen termin predlagata *Evroterm* in *Evrokorpus*, sem po analizi kontekstov, v katerih se posamezen termin pojavlja, razdelil na ustrezne in neustrezne, v preglednici pa sem navedel tudi število vseh ustreznice, ki se za posamezen termin pojavljajo v obeh bazah. S krogcem (°) sem označil ustreznico, ki se v *Evrokorpusu* za posamezen termin najpogosteje pojavlja; včasih se dve ali več ustreznice pojavlja enakovredno in v teh primerih sem s krogcem označil vse najpogosteje uporabljene ustreznice. Če se mi ustreznice, ki so navedene v obeh bazah, niso zdele primerne, sem predlagal nove. Z zvezdico (*) sem označil termine, pri katerih zaradi pomanjkanja definicij in premalo kontekstov nisem mogel preveriti primernosti ustreznice. Pri teh sem vse uporabljene ustreznice navedel kot primerne.

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
application of laws	1	uporaba zakonov	-	-
application of legislation	2	uporaba zakonodaje°; izvajanje zakonodaje°	-	-
check on legality	1	preverjanje zakonitosti	-	-
civil law	1	civilno pravo	-	-
common law*	2	običajno pravo°; obče pravo°	-	-
Community law	6	pravo Skupnosti°	zakonodaja Skupnosti; pravni red Skupnosti; pravni akti Skupnosti; pravni predpisi Skupnosti; zakon Skupnosti	-
Community legislation	4	zakonodaja Skupnosti°	predpisi Skupnosti; pravila Skupnosti; pravo Skupnosti	-
control of legality	1	nadzor zakonitosti	-	-
domestic law	8	domače pravo	nacionalna zakonodaja°; domača zakonodaja; notranja zakonodaja; nacionalno pravo; nacionalni predpisi; nacionalni pravni predpisi; notranje pravo	-
examine the legality	1	preveriti zakonitost	-	-
illegal	7	nezakonit°; prepovedan; na črno	ilegalen; nelegalen; protizakonit; nedovoljen	-
illegal activity	4	nezakonita dejavnost; nezakonito ravnanje	nezakonito dejanje°; nedovoljena dejavnost	-
illegal immigrant	3	nezakonito priseljena oseba°	ilegalen migrant°; tujec, ki je nezakonito vstopil°	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
illegal immigration	4	nezakonito priseljevanje	ilegalna migracija°; ilegalna imigracija; nezakonita migracija	-
illegal measure	1	nezakonit ukrep	-	-
illegal sway	1	protizakonita podreitev osebe	-	-
illegal trade	2	-	nezakonita trgovina°; nedovoljen promet	nezakonito trgovanje
internal law	6	notranje pravo	notranja zakonodaja°; nacionalna zakonodaja; nacionalni predpisi; nacionalno pravo; nacionalni zakoni	-
internal legislation	4	notranja zakonodaja°	nacionalna zakonodaja; notranji predpisi; domača zakonodaja	-
international law	2	mednarodno pravo°	mednarodna zakonodaja	-
law	7	zakonodaja°; zakon; pravo; pravna ureditev	predpis; pravni akt; pravni red	-
law and order	6	javni red in mir°	javni red; red in mir; zakonitost in red; javna varnost; pravo in red	-
law enforcement*	8	pregon°; kazenski pregon; izvajanje zakona; odkrivanje in pregon; sodni pregon; uveljavljanje zakona; izvršilen	policijski	-
law enforcement agency*	3	organi pregona°; organi kazenskega pregona; organi odkrivanja in pregona	-	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
law enforcement authority*	3	organi pregona°; organi sodnega pregona; organi odkrivanja in pregona	-	-
law enforcement official	1	uslužbenec organov pregona	-	-
law enforcement service	2	služba kazenskega pregona	organ kazenskega pregona°	-
lawful	5	zakonit°; zakonitost	zakonski; legalen; pravilen	-
lawyer	2	pravnik	odvetnik°	-
legal*	15	praven°; zakonski; soden; zakonit; pravniško; zakonsko določen; predpisan; javnopraven; pravno formalen; uraden; overjen; primeren; pravno-organizacijski; na področju predpisov	fizičen	-
legal capacity	2	pravna sposobnost°; pravna in poslovna sposobnost	-	-
legal certainty	2	pravna varnost°	pravna gotovost	-
legal cooperation	2	pravno sodelovanje°	pravna pomoč	-
legal instrument	11	pravni instrument°	predpis; pravni akt; zakonski instrument; pravni instrument; zakonodajni instrument; zakonski predpis; zakonsko sredstvo; pravna listina; pravni dokument; pravni element	-
legal means	4	pravna sredstva°	pravno sredstvo; pravni posel; zakonito	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
legal opinion	1	pravno mnenje	-	-
legal order	1	pravni red	-	-
legal person	3	pravna oseba°	javnopravna oseba; oseba javnega prava	-
legal practice	1	pravna praksa	-	-
legal regulation	3	pravni predpis°; predpis	zakonska ureditev	pravna ureditev
legal remedy	1	pravno sredstvo	-	-
legal status	3	pravni status°	pravni položaj; status	-
legal system	5	pravni sistem°	pravni red; notranjepravni sistem; pravna ureditev; ustavna pravila	-
legal tender	1	zakonito plačilno sredstvo	-	-
legalisation	3	-	overitev°; legalizacija°; zakonodaja	uzakonitev
legality	3	zakonitost°	pravna veljavnost; dopustnost	-
legality and regularity	1	zakonitost in pravilnost	-	-
legally	17	zakonito°; po zakonu; v skladu z zakonom; zakonit; z zakonom	pravno; zakonsko; imeti zakonsko pravico; zakonski; zavezovati; uradno; legalno; zavezujoč; pooblaščen; praven; javno objavljen; dopustno	-
legally and substantially coherent	1	pravno in vsebinsko skladen	-	-
legally committed	1	-	zavezovati°	pravno zavezovati
legally defined position	1	-	zakonski položaj	pravni položaj; z zakonom določen položaj
legally entitled	1	imeti zakonsko pravico	-	-
legally fixed	1	zakonito določen	-	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
legally identifiable body	1	pravno prepoznaven organ	-	-
legally made public	1	javno objavljen	-	-
legally notifiable disease	2	bolezen, ki jo je treba po zakonu prijaviti°	bolezen, ki jo je treba prijaviti°	-
legally protected	2	pravno zaščiteno°	zavarovan°	-
legally qualified*	2	imeti pravno izobrazbo°; pravno usposobljen°	-	-
legally regulated short-time	1	zakonsko urejen skrajšani delovni čas	-	-
legally represent	1	zastopati po zakonu	-	-
legally valid	1	pravno veljaven	-	-
legally-binding decision	1	pravno obvezujoča odločitev	-	-
legally-held weapons	1	-	zakonito hranjeno orožje	dovoljeno orožje
legislate	1	izdajati predpise	-	-
legislation	7	zakonodaja°	zakoni; predpisi; pravni predpis; zakonodajni predlog; pravna ureditev; zakonodajni akt	-
legislative	9	zakonodajen°; zakonski; zakon; zakonodaja	praven; predpis; na področju zakonodaje; zakonsko predpisani; normativen	-
legislative approximation	2	-	zakonodajno prilagajanje°; zakonodajno približevanje	približevanje zakonodaje
legislative authority	2	zakonodajni organ°; zakonodajna oblast	-	-
legislative harmonization	1	zakonodajno usklajevanje	-	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
legislative instrument	3	zakonodajni instrument	predpis°; zakonski akt	-
legislative measure	5	zakonodajni ukrep°	upravni ukrep; predpis zakonodaje; ukrep; zakonski ukrep;	-
legislative proceeding*	1	zakonodajni postopek	-	-
legislative procedure	3	zakonodajni postopek°	zakonit postopek; postopek sprejemanja zakonov	-
legislative provision	5	zakonodajna določba°	pravni predpis; zakonodaja; zakonska določba; predpis	-
legislator	2	zakonodajalec°	zakonodaja	-
legitimate	10	zakonit°; zakonski	legitimen; upravičen; pravno utemeljen; dovoljen; pravno upravičen; utemeljen; zakonski; praven; tehten	-
national law	17	nacionalno pravo	nacionalna zakonodaja°; nacionalni zakon; nacionalni predpis; notranja zakonodaja; zakonodaja; zakon; državna zakonodaja; notranje pravo; zakonodaja države; državni zakoni; domače pravo; nacionalna določba; nacionalni izvedbeni predpis; notranji zakoni; domača zakonodaja; državno pravo	-

Pisno prevajanje	Št. ustreznih, navedenih v bazah	Primerne ustreznice	Neprimerne ustreznice	Predlagana nova ustreznica
national legislation	9	nacionalna zakonodaja°	zakonodaja; notranja državna zakonodaja; nacionalni predpisi; domača zakonodaja; zakonodaja posamezne države; predpisi; zakonodaja na ravni države; nacionalno pravo	-
secondary law	1	sekundarno pravo	-	-
secondary legislation	5	sekundarna zakonodaja°	drugotna zakonodaja; izvedbena zakonodaja; predpisi sekundarne zakonodaje; predpisi	-
unlawful	3	nezakonit; nedovoljen; protipraven	-	-
the rule of law	3	vladavina prava	pravna država°; načela pravne države	-

ZAKLJUČEK

Naj še enkrat poudarim, da sta bazi *Evroterm* in *Evrokorpus* neprecenljivi za slovenske strokovne prevajalce in za druge uporabnike, saj močno presegata uporabnost vseh tiskanih slovarjev in tudi vseh drugih spletnih prevajalskih pripomočkov. Hkrati pa je tudi res, da bi se ju dalo še precej izboljšati, saj se v sedanjem stanju nanju ni mogoče povsem zanesti.

Glavna težava obeh baz je pomanjkanje skrbi za standardizacijo terminov. V različnih besedilih se zato za isti termin pojavljajo različne ustreznice, to pa bistveno krni razumevanje prevedenih besedil in sploh kakovost prevajanja. Seveda je nekatere termine nujno prevajati z več ustreznici, saj se pomenska polja besed v različnih jezikih pogosto ne prekrivajo povsem, kljub temu pa je številnost ustreznih za posamezne termine v bazah *Evrokorpus* in *Evroterm* pretirana.

Menim, da bi bilo mogoče težave rešiti z uvedbo dodatne faze preverjanja vnosov v spletnih bazah, pri kateri bi si prizadevali predvsem za standardizacijo ustreznih. V tej fazi bi morali ustvarjalci preučiti vse predlagane ustreznice za

nov vnos (če bi se dalo, pa tudi tiste, ki so za posamezen termin že navedene v obeh bazah), jih analizirati v različnih kontekstih, v katerih se pojavljajo, in se odločiti za najprimernejšo(e). Pri tem bi morali upoštevati terminološka priporočila ISO o transparentnosti slovenskih terminov, njihovi konsistentnosti, primernosti, jedrnatosti in slovnični pravilnosti ter se izogibati nepotrebnim tujkam. V *Evroterm* bi nato lahko vnesli le najprimernejšo ustreznico (ali ustreznice), v *Evrokorus* pa bi lahko pri objavljenih besedilih neprimerne ustreznice opremili s priporočilom primernejše ustreznice.

Viri

- Cabré, M. T. 1999. *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishinh Company.
- International Standard Organisation. 2003. *Slovenski standard SIST ISO 704: 2003. Terminološko delo – Načela in metode. Terminology Work – Principles and Methods*. Geneva: ISO Copyright Office.
- Lajovic, J. 1999. »Jezikovne tehnologije. Vsi različni, vsi enakopravni tudi v informacijski družbi?« V *Delo, Sobotna priloga*. 30. april, 1999. [Spletna različica]. Dostopno na: <http://nl.ijs.si/sdjt/bib/jt-delo.html> (8. 8. 2005)
- Novak, M. 2004. *Mostovi prava: utrinki iz anglosaškega pravnega izrazoslovja*. Ljubljana: GV Revije: Pravna praksa.
- Petrović, D. 2005. *Lexical Contrastive Analysis of Selected Lexical Elements in Texts from the Evrokorus Database*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za angleški jezik in književnost.
- Željko, M. 2002. »Pripomočki na spletu za prevajalce zakonodaje EU.« V *Jezikovna tehnologija. Zbornik B 5. mednarodne multikonference*. [Spletna različica]. Dostopno na: <http://nl.ijs.si/isjt02/zbornik/sdjt02-05zeljko.pdf> (31. 7. 2005)

Odgovor na članek Davorja Petrovića o težavah pri uporabi Evroterma in Evrokorpusa

A Reply to the Article by Davor Petrović on Evroterm and Evrokopus Databases

Evroterm in Evrokopus sta največji zbirki na svojem področju. Glede na to, kako sta nastajali (nastanek je opisan na spletnih straneh www.gov.si/evroterm), je jasno, da zaradi tega verjetno vsebujeta tudi največ napak. Gre za načelno vprašanje: ali naj pilimo stvari do perfekcije in naj slovarji izhajajo vsakih nekaj desetletij (npr. slovenski pravopis, veliki ang.-slo. slovar, tehniški slovar ...) ali pa uporabimo možnost, ki se je pokazala nekako pred 15 leti, in slovar ali korpus gradimo postopno, ga popravljamo, dopolnjujemo, odstranjujemo napake, dodajamo funkcionalnosti tudi pri programski opreми ipd., izdelek pa je ves čas dostopen na internetu. Če je naš cilj čim večja kakovost, se zdi, da je prva pot boljša – a ko pogledamo rezultate, v vsakem slovarju najdemo napake, tudi če je narejen še tako skrbno in tudi če so pri nastajanju sodelovali še taki strokovnjaki. Pri prevajanju pravnega reda Evropskih skupnosti ta možnost sploh ni prišla v poštev, ker je bilo za prevajanje časa le približno šest let. Edina možnost je bila, da je terminološka zbirka nastajala sproti, med prevajanjem. Velik del Evroterma je zbirka izrazja, ki smo ga dobili od različnih strokovnjakov; vir težav (nedoslednosti, več izrazov za isti pojem, uporaba tujk) je torej v strokah, tega pa Evroterm ne more odpraviti (morda bi zdaj šlo, ko so neskladja jasneje vidna – a očitno je, da stroke dopuščajo več izrazov za isti pojem). Nestandardizacija izrazja v Evrokopusu pa je preprosto posledica hitrega vzporednega dela res številnih prevajalcev (bolj ko je šel projekt h koncu, hitreje je teklo prevajanje), pri čemer je razpoložljiva terminologija stalno zaostajala za potrebami (po domače bi se reklo, da smo se z avtomobilom začeli voziti, čim je delal motor in so se vrtela kolesa, avtomobil pa smo dograjevali kar med vsakodnevno uporabo), uredniki pa na neskladje niso bili pozorni, ker dokumentov niso videli na tak način, kot jih je zdaj mogoče videti v Evrokopusu (kar nekaj težav je bilo, preden so ljudje sprejeli idejo spletnega korpusa za potrebe prevajanja – moj glavni razlog za uvedbo korpusa pa je bil prav poenotenje terminov – torej to, kar se zdaj kaže kot problem).

Toliko na splošno, zdaj pa še nekaj komentarjev k trditvam, zapisanim v članku. Gospod Petrović piše: »... se v analizi nisem oziral na stopnjo obdelave, ampak sem enakovredno obravnaval vse ustreznice.« Tale stavek je verjetno ključen pri vsej zgodbi in pojasnjuje, zakaj so rezultati analize taki, kot so. Pri običajnih slovarjih (kjer domnevamo, da so vsi izrazi popolnoma preverjeni) bi bil tak postopek v redu. Zakaj je v Evrotermu pri številnih izrazih podatek o zanesljivosti (številka od 1 do 5)? Zakaj je v Evrokorpusu pri vsakem zadetku označeno, iz katere faze prevajalskega postopka je dotični stavek? Prav zaradi tega, ker smo se ustvarjalci teh dveh baz ves čas zavedali, da ne moremo zagotavljati popolnosti – lahko pa prevajalcem ponudimo že uporabljene rešitve in jim z oceno zanesljivosti ali kakovosti vnaprej damo indikacijo glede vrednosti zadetka. Če je torej g. Petrović presodil, da prevodi terminov, ki imajo oceno manj kot 5, niso popolni, in je enako ugotovil tudi za zadetke iz korpusa, ki so na nižji stopnji od *finalizirane*, je ugotovil samo to, kar so napisali že snovalci obeh baz: tako označeni zbrani podatki niso popolnoma preverjeni. Je take stvari treba preverjati v analizi? Bi bilo bolje, da iz Evroterma odstranimo vse izraze, ki imajo oceno zanesljivosti manj kot 5, in iz Evrokorpusa vse prevode, ki imajo stopnjo redakcije nižjo od *finalizirane*? V prvi različici Evrokorpusa je bilo le okoli milijon besed, vse so bile iz delovnih prevodov (najnižja stopnja) – pa vendar sem tudi v tej zbirki pri svojem prevajalskem delu našel nekaj rešitev, ki jih ni bilo mogoče najti nikjer drugje, zato sem menil, da mora biti Evrokorpus čim prej javno dostopen.

Naslednji problematičen postopek pri analizi je ta, da g. Petrović enakovredno uporablja terminološko zbirko in korpus ter sešteva in primerja različne slovenske izraze za en angleški izraz. Jasno je, da je slovar (glosar, terminološka zbirka ipd.) narejen veliko skrbneje kot katerikoli korpus. V slovarju je zato praviloma manj napak, pri korpusu pa so napake, nedoslednosti, različni izrazi za isto stvar in podobne težave tako rekoč neizogibne. Slovar nam zato kaže idealen svet, korpus pa nam kaže dejansko stanje stvari – in tega ne moremo direktno primerjati. Ko presojamo vrednost zadetkov iz korpusa, se je zadeve torej treba lotiti statistično: če dobimo 100 zadetkov in se v 80 primerih uporablja en izraz, v 20 primerih pa drugi (za isto besedo v prvem jeziku), je verjetnost, da smo na pravi poti, če izberemo prvi izraz, približno 80-odstotna. Nič več. Gotovosti ni.

V tabeli avtor navaja npr. tale primer:

Community legislation	4	zakonodaja Skupnosti ^o	predpisi Skupnosti; pravila Skupnosti; pravo Skupnosti
-----------------------	---	-----------------------------------	--

V prvem stolpcu je angleški izraz, v drugem je število ustreznice v obeh bazah, v tretjem stolpcu naj bi bile primerne ustreznice, v četrtem pa neprimerne.

Če iskani izraz poiščemo v Evrotermu, dobimo le en prevod: zakonodaja Skupnosti (nazadnje popravljen 25. 2. 2003 – torej je bil avtorju na voljo tudi v času pisanja njegove diplomske naloge). To je edini prevod, ki ga predlaga Evroterm. Če potem iščemo v Evrokorpusu, dobimo 619 zadetkov (tale članek je bil napisan maja 2006, zato bodo bralci ob preverjanju po branju morda dobili drugačne rezultate), program pa je narejen tako, da izpiše samo prvih 200 zadetkov, pri čemer jih sortira po fazi redakcije in najprej izpiše najboljše. Od teh 200 jih je 58 v fazi »finalizirano«, preostali so iz faze »pravna redakcija«. Med temi 200 sem štirikrat našel prevod »predpisi Skupnosti«, nobenega prevoda »pravilo Skupnosti« in nobenega prevoda »pravo Skupnosti« – vsi drugi zadetki so bili »zakonodaja Skupnosti!«. Če iskanje omejim na finalizirane prevode (najvišja stopnja redakcije – tik pred objavo), dobim 58 zadetkov, od teh je 57 »zakonodaja Skupnosti« in eden »predpisi Skupnosti«. Statistično vzeto je rezultat odličen – in ga pri iskanju po korpusih redko dosežemo. Ta podatek kaže še na dvojce: v tabeli g. Petrovića manjka podatek o številu posameznih zadetkov – iz priložene tabele se zdi, da se ustrezne pojavi kar enakomerno pomešano, dejansko pa iz tega primera vidimo, da je število pojavitev priporočenega izraza iz Evroterma pravzaprav presenetljivo visoko. Prikazani rezultat kaže še na nekaj: korpus se osvežuje, prevodi v njem se izboljšujejo, čeprav morda ne na tak način, kot je predlagal avtor; po tistem, ko je delal analizo za diplomsko nalogo, se je število prevodnih enot v korpusu povečalo približno za 2,5-krat, pri čemer smo dodajali predvsem prevode z višjih stopenj redakcije.

G. Petrović neke v svojem članku zapiše trditev: *če malce poenostavimo, bi lahko rekli, da moramo približno vsak tretji prevod v obeh bazah jemati z rezervo, saj obstaja verjetnost, da se njegov pomen le delno ujema z izvirnim terminom ali se sploh ne ujema*. Vem, da so v obeh zbirkah napake, vendar na oko (ob vsakdanji uporabi Evroterma in Evrokorpusa) nimam občutka, da je kar tretjina prevodov napačnih. Glede na prej navedena dejstva pa vidimo, zakaj je avtor prišel do tega sklepa: ker je upošteval število različnih prevodov nekega izraza, ne pa število ponovitev posameznega prevoda. Če se v 200 prevedenih stavkih za en angleški izraz uporabljata dva različna slovenska izraza, se na prvi pogled zdi (ob zahtevi, da za en koncept uporabljamo le en izraz), da je pol prevodov problematičnih. Slika pa je povsem drugačna, če upoštevamo še pogostost pojavljanja: potem (v prej omenjenem primeru) razmerje ni več 50 : 50 %, temveč 4 : 196 oz. 2 : 98 % (v finalizirani verziji celo 1 : 57, kar je še nekaj desetink odstotka boljši rezultat) – to je pa že nekaj čisto drugega; sam menim, da je napak in pomanjkljivosti v korpusu v resnici več kot 2 %. Celotne tabele seveda nisem preverjal (in verjetno v vseh primerih ne bi dobil tako dobrega rezultata), lahko pa preverimo še en izraz z dna tabele: za »unlawful« Evroterm predlaga prevod »nezakonit« ali »protipraven« (zadnji popravek novembra 2005 – torej

ne vemo, kakšno je bilo stanje v času pisanja diplomske naloge). V Evrokorpusu je med 30 finaliziranimi zadetki 29 prevodov (96,7 %) »nezakonit« in eden »nedovoljen«, če iskanje razširimo na vse prevode, se med 119 zadetki 83-krat pojavi prevod »nezakonit« (69,7 %), drugih nisem analiziral. Iz tega drugega primera vidimo, kakšna je razlika, če analiziramo vse prevode ali le finalizirane.

Glede več prevodov za en izraz ima avtor tudi nekaj pomislekov. Vzemimo primer iz analize:

Community law	6	pravo Skupnosti ^o	zakonodaja Skupnosti; pravni red Skupnosti; pravni akti Skupnosti; pravni predpisi Skupnosti; zakon Skupnosti
---------------	---	------------------------------	---

Za »Community law« sta v Evrotermu dve prevodni ustreznici: pravo Skupnosti in zakonodaja Skupnosti. Angleščina je precej ohlapen jezik (zato npr. vodja slovenske skupine prevajalcev za prevajanje sodb Evropskega sodišča predlaga, da bi sodbe prevajali iz jezika postopka, če to ni mogoče, pa raje iz francoščine ali nemščine kot iz angleščine) in lahko en izraz pogosto prevedemo na več načinov. Zanimivo pri tem je, da sta za omenjeni izraz dva prevoda tudi v francoščini in nemščini – torej stanje v slovenščini sploh ni tako grozno!

Če se mi ustreznice, ki so navedene v obeh bazah, niso zdele primerne, sem predlagal nove ustreznice, piše g. Petrović. Obdelal je 82 terminov, od teh se mu jih zdi povsem neustreznih sedem in zanje predlaga nov izraz, drugačen od tistega v bazi. Ker je teh primerov malo, si lahko ogledamo vse:

1. Izraz *illegal trade* je v Evrotermu preveden kot nedovoljena trgovina in nezakonito trgovanje (zadnja sprememba leta 2001). G. Petrović predlaga izraz nezakonito trgovanje. Torej smo usklajeni (in mi ni jasno, kako se je ta izraz sploh znašel na seznamu problematičnih).
2. Za *legal regulation* g. Petrović predlaga izraz pravna ureditev, v Evrotermu najdemo zakonska ureditev (z opombo, da gre za prevod iz slovenščine v angleščino), v Evrokorpusu pa je v stanju »finalizirano« le en zadevek: ... set out under a special legal regulation ... je prevedeno kot ... iz posebnih predpisov ...
3. Legislation je v Evrotermu prevedeno kot zakonodaja (z opombo: Služba za zakonodajo – Office for Legislation). G. Petrović tu predlaga uzakonitev (???). V Evrokorpusu je 960 finaliziranih zadetkov, v katerih se pojavlja izraz legislation, že pregled prvih desetih pa kaže, da uzakonitev pri njih ne pride v poštev: harmonization of legislation se v slovenščini čisto v redu sliši kot uskladitev (ali usklajevanje) zakonodaje, national legislation je nacionalna zakonodaja ipd.

Izraz uzakonitev ne pride v poštev v nobenem od teh primerov (verjamem pa, da bi bil morda kdaj tudi to primeren prevod). Tomaž Longyka je v svojem slo.-ang. pravnem slovarju napisal, da izrazu zakonodaja ustreza legislation, za uzakonitev (česa) pa ima izraz regulation (of sth.) by statute. Evroterm pravi, da je uzakonitev enactment.

4. *Izraza legally committed ni v Evrotermu, v Evrokorpusu sta dva zadetka (oba na stopnji »finalizirano«), prevedena kot zavezovati. Strinjam se s predlogom g. Petrovića, da je v tem primeru natančnejši izraz pravno zavezovati. Izraz se v 700.000 prevodnih enotah pojavlja le dvakrat, torej ga verjetno ne srečamo prav pogosto – in ga najbrž zaradi tega tudi ni v Evrotermu.*
5. *Tudi izraz legally defined position je zelo redek: v Evrokorpusu se pojavi le enkrat; v stavku, ki je šel skozi pravno redakcijo, je preveden kot zakonski položaj. V Evrotermu tega izraza ni, g. Petrović predlaga pravni položaj ali z zakonom določen položaj.*
6. *Legally-held weapons je že tretji silno redek izraz: obstaja le en zadetek v Evrokorpusu (pravna redakcija) in tam je national inventories of legally-held weapons owned by the country's authorities preveden kot nacionalni register zakonito hranjenega orožja v lasti državnih organov. G. Petrović predlaga dovoljeno orožje, a se mi zdi, da v tem kontekstu to ne gre.*
7. *Zadnji očitek leti na legislative approximation, ki naj bi bil po Petrovićevem predlogu preveden kot približevanje zakonodaje. V Evrotermu so pod enim vpisom združeni trije izrazi: approximation of laws, approximation of legislation in legislative approximation, predlagana prevoda pa sta dva: približevanje zakonodaje in prilagajanje zakonov (tudi v nemščini sta dva prevoda). Zadnji popravek tega vpisa je res novembra 2005, vendar je citat iz Evropskega sporazuma o pridružitvi med RS in Evropskimi skupnostmi in njihovimi članicami, torej je bil podatek vpisan že prej (ne vemo pa, ali je bil g. Petroviću na voljo med pisanjem diplomske naloge).*

In kakšen je rezultat? Od sedmih »neustreznih« prevodov se dva v Evrotermu skladata s Petrovićevimi predlogi. Predlog, da bi legislation prevedli kot uzakonitev, je mimo (morda gre za napako v tabeli). Ostanjejo trije silno redki izrazi (ki se vsi skupaj v Evrokorpusu pojavijo le štirikrat(!)). Poleg teh je še legal regulation, pri katerem ne morem biti razsodnik. Ampak vseeno: kaj je že pisalo o analizi: če malce poenostavimo, bi lahko rekli, da moramo približno vsak tretji prevod v obeh bazah jemati z rezervo. Ali pa moramo malo z rezervo jemati tako mnenje?

Pravo ni moja specialnost, si pa lahko predstavljam, da se tudi tu, podobno kakor npr. v tehniških strokah, za en pojem lahko uporablja več kot en izraz. Konkretno za izraz »illegal immigration« v Evrotermu obstajata dva prevoda: »ilegalne migracije« in »nezakonito priseljevanje«. Izraz »ilegalne migracije« ima oceno zanesljivosti 5, kot vira sta navedena Ministrstvo za zunanje zadeve in Služba vlade za zakonodajo, povsem slovenska ustreznica nima ocene. Domnevam, da so v tem primeru oba izraza potrdili pravniki – in ti imajo pač različne poglede na stvari. Problem pri tej zadevi je, da v času prevajanja zakonodaje Evropskih skupnosti ni bilo strokovnega glosarja ali slovarja, ki bi ga naredila ustanova s primerno težo (npr. Pravna fakulteta). Verjetno bi bili prevodi pravnih besedil najboljši, če bi jih prevajali pravniki prevajalci – a v Sloveniji je takih ljudi premalo in po besedah Darje Erbič, ki je bila prvi vodja prevajalske ekipe za prevajanje pravnega reda EU, je bil velik problem v projekt pritegniti pravnike. Kot zanimivost: Pravna fakulteta v Ljubljani se je problematike pravne terminologije v Evrotermu lotila šele po vstopu Slovenije v EU, analiza pa še vedno ni končana.

Še en citat iz članka g. Petrovića: ... *se na predlagane ustreznice v Evrotermu in v Evrokorpusu prevajalci ne morejo povsem zanesti, ampak jih morajo preverjati še pri drugih virih – to pa je zelo zamudno opravilo, ki si ga večina strokovnih prevajalcev zaradi časovne stiske ne more privoščiti, zato trpi kakovost prevodov in jasnost prevedenih besedil.*

Tristo hudičev! Ali sem pravilno razumel navedeni stavek? Zaradi napak v Evrotermu trpi kakovost prevodov?! Če je tako, bi bilo pa treba Evroterm prepovedati! Ali pa vsaj odstraniti s spleta! Seveda bi bilo idealno, če bi obstajal en sam slovar, v katerem bi prevajalec našel vse odgovore na svoja vprašanja. Ampak česa takega za zdaj še ni. Za prevajalce bi bil zelo uporaben *OneLook Dictionary* (www.onelook.com) za slovenščino. Upal sem, da se bom lahko sam lotil tega, a za zdaj zaradi pomanjkanja časa slabo kaže. Tudi tak »enogledni« slovar ne bi dal vseh odgovorov, bi pa skrajšal čas iskanja. Viri niso nikoli stoodstotno zanesljivi. Edina rešitev za prevajalca je specializacija za eno ali dve področji, katerih terminologijo pozna (in razume!) v obeh jezikih. Če jo razume, je slovar zanj dodatni vir informacij in lahko utemelji svoj prevod, tudi če je kakšna beseda zapisana drugače kot v slovarju (potem tudi ne potrebuje 30 splošnih in posebnih slovarjev ter priročnikov). Če se zanaša le na slovar in nima svojega znanja, je pa hudo, se strinjam. No, test je preprost: po mojih izkušnjah s prevajanjem računalniških in strojniških besedil je v današnjih besedilih, ko vsi pisci predvsem hitijo, na vsakih pet strani besedila vsaj ena vsebinska napaka. Če jo prevajalec najde in ve, kaj bi v resnici moralo pisati tam, potem obvlada zadevo. Če ne, se pa bojim, da bo poleg Evroterma potreboval še veliko dodatnih virov.

Končam lahko tam, kjer sem začel: Evroterm bo toliko dober (uporaben, zanesljiv, standardiziran ...), kolikor ga bodo sooblikovali njegovi uporabniki. Pri slovarju, ki je natisnjen v knjigi, so napake nepopravljive do natisa nove izdaje, pri Evrotermu pa so uporabniki povabljeni k izboljševanju trenutnega stanja; v zadnji tretjini zapisa o Evrotermu na spletu piše: *Evroterm je živa zbirka, v kateri se terminologija stalno izboljšuje in dopolnjuje, pri čemer so dobrodošli vaši strokovni predlogi. Komentarje glede vsebine terminološke zbirke ipd. pošljite terminologiji Adriani Krstič - Sedej ali Nataši Zaviršek - Žorž, pripombe glede delovanja programa pa avtorju programa Miranu Željku.* Klik na ime vam (ob pravilni nastavitvi programa) odpre program za pošiljanje pošte z vpisanim elektronskim naslovom ciljne osebe. Več od tega ne moremo narediti. Ko pošljete sporočilo, pa je od stanja vpisa odvisno, kaj se bo zgodilo - če podatek še ni vpisan, bo verjetno dodan brez težav; če najdete tipkarsko napako, bo odpravljena prej kot v enem tednu; če pa že obstaja prevod, ki ima zanesljivost ocenjeno s 5, bo treba predlog za spremembo malo bolj utemeljiti.

Še en odgovor na članek Davorja Petrovića »Osrednje težave pri uporabi podatkovnih baz Evrokorpus in Evroterm«

Another Reply to the Article by Davor Petrović »The Main Problems
in Using the Evroterm and Evrokorpus Databases«

V zvezi s člankom Davorja Petrovića bi kot sourednica in soustvarjalka terminološke baze *Evroterm* želela opozoriti na nekaj netočnosti, ki so se zapisale avtorju.

Glavna pomanjkljivost avtorjeve analize baz *Evroterm* in *Evrokorpus* je, da je obe analiziral skupaj in hkrati ni navedel, ali je posamezni analizirani izraz iz prve ali iz druge. Res je, da se bazi dopolnjujeta, vendar pa gre za dve različni bazi. *Evrokorpus* kaže stanje dejanskih prevodov v različnih fazah – od delovnega prevoda do dokončne različice, *Evroterm* pa je izbor nekaterih izrazov iz posameznega prevoda. Ti izrazi so v nadaljnji terminološki obdelavi opremljeni z dodatnimi podatki, npr. področje, primarni vir (dokument, v katerem izraz najdemo), sekundarni vir (drugi dokumentni referenčni viri izraza), opombe, zanesljivost, raba izraza, tudi sobesedilo in definicije.

Avtor v povzetku piše: »Pri vnašanju terminov, ekvivalentov in kontekstov, v katerih se termini pojavljajo, sodeluje veliko zunanjih sodelavcev, kar je hkrati prednost in slabost obeh baz. Zaradi decentraliziranega pristopa je namreč za posamezne termine pogosto vnesenih nepotrebno veliko ekvivalentov, to pa otežuje delo prevajalcem, ki bazi uporabljajo, in slabi kakovost njihovih prevodov.«

Dejstvo je, da sta bazi začeli nastajati v času prevajanja pravnega reda EU. V *Evrotermu* še vedno prevladujejo izrazi iz pravnih aktov EU, po letu 2005 pa se baza dopolnjuje z izrazi iz prevodov, ki nastajajo v okviru Službe za prevajanje, tolmačenje, redakcijo in terminologijo Generalnega sekretariata Vlade RS¹, ter iz drugih slovarjev in glosarjev, ki nastajajo v okviru državnih organov. Pri

¹ Junija 2005 se je Sektor za prevajanje, redakcijo in terminologijo Službe Vlade RS za evropske zadeve združil s Službo za prevajanje, tolmačenje in lektoriranje Generalnega sekretariata Vlade RS v enotno Službo za prevajanje, tolmačenje, redakcijo in terminologijo v okviru Generalnega sekretariata Vlade RS.

prevajanju in redakcijah pravnih aktov EU je resnično sodelovalo veliko prevajalcev, strokovnih in pravnih redaktorjev ter lektorice (skupaj skoraj tisoč sodelavcev). Kljub tolikšnemu številu sodelavcev ter ogromni količini prevedenih dokumentov (okrog 85.000 strani Uradnega lista EU) je terminologija, zbrana v bazi *Evroterm*, usklajena do stopnje, do katere je bila v danem trenutku lahko. Naj poudarim, da je terminološka baza *Evroterm* živa baza, ki se stalno dopolnjuje in pregleduje. Avgusta 2005, ko je avtor pregledoval posamezne vpise v bazi, je bilo teh skoraj 67.000, v času, ko pišem ta odgovor (junij 2006), jih je 78.760. Baza pa se ne le stalno dopolnjuje z novimi strokovnimi izrazi, ampak v njej dve terminologinji sistematično pregledujeva in popravljava vse vpise, ki imajo zanesljivost 4 ali manj. To so predvsem izrazi iz prevedenega pravnega reda EU, ki so bili vneseni v bazo po strokovni redakciji (stopnja zanesljivosti 4), slovenski pravniki jezikoslovci v institucijah EU pa še niso opravili pravne redakcije in finalizacije prevoda. To dejansko pomeni, da poleg vnašanja novih terminov pregledava najmanj 300 že vnesenih vpisov na mesec in slovenske prevedke usklajiva s finalizirano različico pravnega akta. Kjer je za posamezen pojem več slovenskih ustreznicev, te še dodatno preveriva v slovenskih pravnih aktih in v drugih dokumentnih virih. Izrazi po redakciji dobijo oznako zanesljivosti 5. Trditev, da uporaba baz zaradi terminoloških ekvivalentov slabi kakovost prevodov, je zato skrajno neprimerna in arogantna. Ne le da lahko prevajalec preveri izraze v *Evrotermu*, kjer je ekvivalentov manj, tudi v *Evrokorpusu* je pogostnost nekaterih izrazov večja kot drugih.

V pravo, ki si ga je za analizo izbral avtor, je, kot ugotavlja, pravilen prevod še posebej pomemben, »*saj lahko že rahlo drugačen pomen prevedenega termina spremeni pomen celotnega besedila*«. Verjamem, da se je avtor analize lotil zelo temeljito, a je od 82 izbranih terminov le pri 54 našel primerne definicije – predvsem zaradi novih konceptov, ki še niso bili opisani in definirani v priročnikih, leksikonih in slovarjih. Za analizo je avtor izbral enega najtežjih in najbolj nedorečenih področij, kjer v času prevajanja pravnih aktov EU ni bilo niti splošnega slovenskega pravnega slovarja, kaj šele specializiranega slovenskega slovarja s področja prava EU². Sam priznava, da kljub uporabi 30 različnih virov ni mogel najti vseh definicij. Na podlagi tega trdi, da je v obeh bazah preveč slovenskih ekvivalentov in se sprašuje o zanesljivosti *Evroterm*a. Priporočilo, naj bi se vsak termin, če je le mogoče, prevajal z eno ustreznico, je bilo v danih razmerah dejansko težko upoštevati. Dejstvo je namreč, da se tudi v slovenski zakonodaji za enake pojme uporabljajo različni izrazi – sopomenke.

² Slovenski pravni leksikon, ZRC SAZU, ki je izšel l. 1999, vsebuje samo izraze slovenskega prava do l. 1991 – torej nobenih novih konceptov Evropske unije (ki je bila formirana s Pogodbo o Evropski uniji l. 1992).

Avtor je analiziral 82 strokovnih izrazov, ki vsebujejo angleško besedo *law* oz. izraze iz njene besedne družine, od tega 54 podrobneje. V času, ko je bila narejena analiza, je bilo 54 terminov 0,087 odstotka vseh vpisov (od 62.000) v terminološki bazi *Evroterm*. Avtor piše: »Od 54 parov termin-ustreznica(e), ki sem jih gledel na dostopnost definicij lahko primerjal, se jih je le 33 (61 %) semantično povsem ujemalo; 19 (35 %) se jih je ujemalo delno (ustreznica ali ustreznice so zajemale ožje ali širše semantično polje kot termin), 2 (4 %) pa se sploh nista ujemala. Čeprav je vzorec zelo majhen, kaže skrb zbujajoče stanje glede zanesljivosti *Evroterm*a in *Evrokorpus*a: če malce poenostavimo, bi lahko rekli, da moramo približno vsak tretji prevod v obeh bazah jemati z rezervo, saj obstaja verjetnost, da se njegov pomen le delno ujema z izvirnim terminom ali se sploh ne ujema.«

Ne le da je analizirani vzorec zelo majhen; trditi, da je zanesljivost celotne zbirke vprašljiva, na podlagi obravnave vzorca 0,87 promila, je vsaj nestrokovno, in – ponovno mi na misel pride že omenjeni izraz – arogantno.

Na avtorjevo trditev, da bi *Evroterm* postal kakovostnejše orodje, »če bi odgovorni uvedli dodatno fazo pregledovanja vnosov«, sem odgovorila že v prvem delu tega odgovora. Namesto da piše napačne in nepreverjene trditve, bi se lahko o podrobnostih obdelave izrazov v *Evrotermu* pozanimal pri odgovornih za vsebinski del *Evroterm*a, saj sta njuna e-naslova dostopna tudi na predstavitveni strani *Evroterm*a.

Pri analizi izbranih 82 terminov avtor navede število slovenskih ustreznice v obeh bazah skupaj, katere od ustreznice se mu zdijo primerne, katere neprimerne in v šestih primerih sam predlaga ustreznejše prevode. Ko sem sama pregledovala te termine (mimogrede – na podlagi avtorjeve analize sem nekatere terminološke vpise tudi popravila in dopolnila), sem ugotovila, da jih 32 sploh ni v *Evrotermu*, ampak le v *Evrokorpusu* (so pa v *Evrotermu* drugi termini, ki vsebujejo katerega od analiziranih izrazov). Vse izraze, ki so v *Evrotermu* in jih je navedel avtor, sem, kot že rečeno, pregledala in po potrebi popravila. Tako sem v *Evrotermu* dopolnila izraz *illegal immigration*, ki ga avtor poudari kot primer dajanja prednosti tujemu izrazu pred domačim. V času, ko je nastal njegov članek, je bil res na prvem mestu izraz 'ilegalne imigracije', ki je iz dokumentov t. i. Schengenskega *acquis*a. Tudi v slovenskih pravnih aktih je izraz 'ilegalne migracije' domač, npr. v *Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS*, Ur. l. RS 56/2001 (vir: spletna baza slovenskih pravnih aktov IUS-INFO). Od 33 terminov, ki v bazi *Evroterm* vsebujejo besedo ali del besede *illegal*, je le pet takih, ki imajo samo ustreznico ilegalen, en terminološki vpis ima obe – *ilegalen* in *nezakonit* – in en vpis ima ustreznico *nelegalen*. Spet je torej popolnoma neprimerno na podlagi enega primera trditi, da bi »odgovorna Služba Vlade RS za zakonodajo morda morala nekoliko dlje tehtati domačo in iz tujega jezika izposojeno ustreznico kakšnega termina ter pri končni odločitvi vendarle dati večjo težo slovenskemu jeziku – seveda, če pomen domače ustreznice to dopušča«. Stališče Sektorja za

prevajanje, redakcijo in terminologijo SVEZ je bilo, da se vedno uporabi domači izraz, če se ta pomensko ne oddaljuje od izvirnika. Tako stališče ima tudi nova, združena Služba za prevajanje, tolmačenje, redakcijo in terminologijo. Kot sem že napisala, je bila pri tako veliki količini prevodov in številnih sodelujočih popolnoma usklajena terminologija nedosegljiv ideal, ki ga je zaradi različnih stališč različnih strokovnjakov z različnih področij še danes težko doseči. *Evroterm* s svojo dostopnostjo, načinom preverjanja izrazov in odprtostjo za utemeljene predloge in popravke pa nedvomno tudi prispeva k uveljavljanju nove, še neuveljavljene slovenske terminologije.

Nekatere težave pri strojnem prevajanju iz slovenščine v angleščino

■ IZVLEČEK

V članku je najprej na kratko opisana zgodovina strojnega prevajanja in osnovne metode, ki se zanj uporabljajo. Drugi del opisuje nekatere težave, ki so se pojavile pri razvoju slovensko-angleškega prevajalnika *Presis*, in nekatere možne rešitve zanje.

KLJUČNE BESEDE: *strojno prevajanje, zgodovina, metode, razvoj, prevajalnik*

■ ABSTRACT

A Few Difficulties with Machine Translating from Slovenian into English

The first part of the article briefly describes the basic methods and history of machine translation. The second part presents some problems encountered during the development of Slovenian to the English machine translator *Presis*, alongside with some possible solutions.

KEY WORDS: *machine translating, history, methods, development, machine translator*

ZGODOVINA STROJNEGA PREVAJANJA

Zametke zamisli o mehanizaciji prevajalskega procesa so poznali že v 17. stoletju. Dejanske možnosti za takšno prevajanje so nastale šele v prejšnjem stoletju. V petdesetih letih so se začele raziskave o uporabi računalnikov kot pripomočkov za prevajanje naravnih jezikov. V šestdesetih in sedemdesetih letih so prvi sistemi večinoma vsebovali obsežne dvojezične slovarje, v katerih so vnosi za besede iz izhodiščnega jezika imeli eno ali več ustreznih v ciljnem jeziku. Hkrati so vsebovali nekaj pravil za izbiro pravilne besede v končnem prevodu. Kmalu je postalo jasno, da so nekatera pravila za besedni red preveč zapletena in nepredvidljiva ter da je potrebna sistematičnejša metoda sintaktične analize.

Zaradi semantičnih pregrad, na katere so naleteli raziskovalci in za katere niso imeli rešitev, je kopnel tudi začetni zanos. Konec osemdesetih let 20. stoletja pa se je zgodil velik preobrat. Najprej je skupina družbe IBM objavila rezultate poskusov s sistemom (Candide), ki je temeljil na statistični metodi. Potem je neko japonsko podjetje začelo uporabljati metode, ki so temeljile na korpusih prevodnih primerov, torej je šlo za uporabo na primerih temelječega strojnega prevajanja.

V tem obdobju so se sistemi strojnega prevajanja razvili iz večinoma razi-skovalnih v bolj praktične aplikacije, aplikacije za poklicne prevajalce idr.

Te usmeritve so se nadaljevale še ob koncu devetdesetih let 20. stoletja. Uporaba prevajalnih sistemov in drugih prevajalskih orodij je naglo narasla, po-sebno v velikih podjetjih. Zelo hitro so te sisteme začeli uvajati pri lokalizaciji programske opreme. Močno sta narasli tudi prodaja prevajalnih sistemov za osebne računalnike in dostopnost prevajalnih sistemov na internetu (Altavista in drugi). V Evropi se dejavnosti, povezane s strojnim prevajanjem, izvajajo predvsem na tehle področjih: razvoj prevajalskih namizij, lokalizacija program-ske opreme, leksikološki viri in terminologija ter jezikovna tehnologija; to podpi-ra predvsem Evropska skupnost (Hutchins, 1996, str. 199).

Širitev uporabe sistemov strojnega prevajanja je v Evropi veliko počasnejša od pričakovane. Trgi so majhni in razdrobljeni, prevajalci pa sistemom niso na-klonjeni. Sisteme strojnega prevajanja uporabljajo zdaj le v večjih prevajalskih agencijah in večjih podjetjih. Manjša podjetja so bolj naklonjena prevajalskim namizjem in skupni rabi baz prevodov. Za cenejše različice sistemov strojnega prevajanja se zanimajo tisti, ki le občasno prevajajo. Vseeno so take različice najbolj prodajane v Severni Ameriki in na Japonskem.

METODE STROJNEGA PREVAJANJA

NEPOSREDNI PRISTOP (DIRECT APPROACH)

Neposredni pristop (Hutchins, 1992, str. 72) je značilen/značilna za prvo generacijo prevajalnih sistemov. Temelji na strategiji brez vmesnih stopenj v procesu prevajanja. Izvirno besedilo se pretvori neposredno v besedilo v cilj-nem jeziku. Prevajanje temelji na dobesednem prevajanju z nekaterimi prilago-ditvami besednega reda v ciljnem jeziku. Z jezikovnega vidika se je kmalu poka-zalo, da manjka pomemben element – analiza strukture izvirnega besedila, še zlasti analiza slovničnih razmerij.

Statistično strojno prevajanje (Statistical Machine Translation; SMT)

Statistično strojno prevajanje (Vičič, 2002, str. 13) je bilo do sedaj le redko uporabljano zaradi zahtevne matematične podlage, ki je potrebna za uporabo in razvoj statističnih metod strojnega prevajanja. Besedila morajo biti natančni pre-vodi iz izhodiščnega jezika v ciljni jezik. Ciljni in izhodiščni jezik se lahko pri uporabi zamenjata, ker so povedi v izhodiščnem jeziku natančni prevodi tistih v ciljnem jeziku. Tehnika statistične obdelave besedil je primerna za veliko količi-no besedil, ki ponujajo zadovoljivo število informacij o nekem jeziku oziroma

zadovoljivo število informacij za prevod med dvema jezikoma. Vzporedni korpusi se uporabljajo kot podlaga za učenje prevajanja. Za izboljšanje rezultatov prevajanja se uporablja različica trifaznega vzorca analiza-prenos-sinteza.

Sistem strojnega prevajanja, ki temelji na primerih (Example Based Machine Translation)

Ti sistemi temeljijo na dvojezičnem korpusu parov povedi. Z uporabo najboljšega algoritma želijo poiskati najboljši približek izhodiščne povedi. Tak sistem je še posebno privlačen za prevajanje zapletenih samostalniških povedi. Lahko se uporablja tudi za prevajanje povedi, ki so strukturno podobne že prej prevedenim povedim. Vseeno je treba to metodo razlikovati od sistemov, ki temeljijo na korpusih. Ti so bili namreč razviti za prevajanje besedil v nekem korpusu, pozneje pa se uporabljajo še za druga besedila. Metoda, ki temelji na primerih, pa ni nujno omejena na neki korpus ali podjezik (Hutchins, 1992, str. 125). Pravi sistem, ki temelji na primerih, ne uporablja slovničnih pravil, le primere povedi¹.

Interlingua

Interlingua (Hutchins, 1992, str. 73) je postopek, ki je prvi vključil analizo. Vmesna stopnja prevajalskega postopka je od jezikov neodvisni tako imenovani vmesni jezik (interlingua). Postopek je razdeljen na prevod iz izhodiščnega jezika v vmesni jezik in prevod iz vmesnega jezika v ciljni jezik. Izvirno besedilo je analizirano, prevod pa sestavljen na podlagi te analize, ki zagotovi vse potrebne podatke za sestavo prevoda. Ta metoda je najprivlačnejša za večjezične sisteme. Vsak modul analize je neodvisen od drugih modulov analize in tvorjenja. Ciljni jezik nima na rezultat analize nobenega vpliva. Cilj analize je medjezikovna/vmesna predstavitev. Prednost tega sistema je tudi preprosta možnost dodajanja novih jezikov. Za vsak jezik se dodata modula analize in tvorjenja. Težava tega sistema je opredelitev vmesnega jezika, tudi pri tesno povezanih jezikih (npr. romanski jeziki).

TRANSFERNO STROJNO PREVAJANJE (TRANSFER APPROACH)

Transferna metoda (Hutchins, 1992, str. 75) se uporablja v sistemih, ki imajo vgrajene dvojezične module med vmesnimi predstavitevami. Plod analize je abstraktna predstavitev izvirnega besedila. Naloga dvojezičnega transfernega

¹ <http://www.essex.ac.uk/linguistics/clmt/MTbook/HTML/book.html>

modula je preoblikovanje predstavitev izhodiščnega jezika v predstavitev ciljnega jezika. Transferna metoda ima tri stopnje, in sicer pretvorbo izhodiščnega besedila v abstraktno izhodiščno predstavitev, v kateri se reši večpomenskost ne glede na jezik, prenos predstave v abstraktno ciljno predstavitev in tvorjenje besedila v ciljnem jeziku.

Danes temelji večina sistemov na transfernem pristopu, pri čemer se v boljših sistemih vse bolj uveljavljajo empirični pristopi (statistično strojno prevajanje, na primerih temelječe strojno prevajanje).

Presis

Presis (PREvajalni SIStem) je strojni prevajalnik podjetja Amebis, ki za zdaj strojno prevaja iz slovenščine v angleščino in v nasprotni smeri. Program za prevajanje uporablja predvsem pravila. V prvi fazi analizira vhodno besedilo in ga pretvori v vmesni jezik, v drugi fazi pa ga iz vmesnega jezika prevede v izhodni jezik. Večina težav pri strojnem prevajanju nastane v prvi fazi (predvsem gre tu za težave, ki so kritične za razumevanje strojnega prevoda).

Neuspešna analiza

Stavčni analizator še ne zna analizirati vseh slovenskih stavkov. V času pisanja članka tako na primer manjka možnost, ko je členek pred povedkom in ne le pred drugimi stavčnimi členi (*»Danes že delam.«*). Te pomanjkljivosti se postopoma odpravljajo z dodajanjem novih pravil v analizator in novih načinov zapisa vmesnega jezika.

Druga težava pri analizatorju so za zdaj večstavčne povedi, kjer so posamezni stavki razbiti z vrinjenimi stavki (*»Stavek, ki je tak, je problem.«*). Tako razbitih stavkov še ne zna združiti, zato analizira posamezne dele in to privede do napačnih analiz.

Naslednja možnost so nepopolni stavki (tipično pri odgovorih na vprašanja). Pri takih stavkih se lahko pojavijo težave, kakršna je ta, da sicer prehodni glagol nima ob sebi predmeta, to pa zmede analizator, ki predmet pričakuje.

Kadar analizatorju ne uspe analizirati vhodnega stavka, prevajalnik potem prevaja besedo za besedo. V splošnem so rezultati takega prevajanja zelo slabi, zato je čim boljši analizator kritičen za kakovost prevajanja.

Dvojno zanikanje

V slovenščini mora analizator upoštevati, da nekatere besede (npr. *nikoli, nič, nihče, noben*) predstavijo tudi povedek v nikalno obliko, v angleščini pa mora

biti v takem primeru povedek obvezno v trdilni obliki. Na srečo takih besed ni veliko in se da celoten seznam razmeroma preprosto vgraditi v analizator, ta pa potem to reši že pri pretvorbi v vmesni jezik.

Vezljivost glagolov

Pri glagolih potrebujemo za uspešno analizo še podatek, na kakšen način se glagol uporablja:

Strgal je hlače.

Hlače so se strgale.

Strgalo se mu je.

Presis za to uporablja (glagolske) predloge. Predloga vsebuje glagol in podatek, s katerimi predmeti ali predlogi se ta glagol kot povedek veže, ter morebitne omejitve pri uporabi predloge (nekateri predloge se lahko uporabljajo le v nekaterih časih, zahtevajo točno določene predmete in podobno).

Predloge so potem združene v pomene. Tukaj so dodane tudi slogovne oznake, da lahko Presis prevaja s predlogo s čim bolj podobno slogovno oznako (če ima vhodna predloga oznako pogovorno, bo kot prvi prevod izbrana izhoda predloga s tako oznako).

Del predlog so lahko tudi točno določene besede. Tako je mogoče v prevajalnik vnesti cele fraze. V Presisu je na primer vnesena predloga, kjer je z glagolom »reči« povezan samostalni »bob« v funkciji predmeta v dajalniku in tožilniku. V angleščini je vnesena podobna predloga z glagolom »call« in samostalnikom »a spade« v funkciji predmetov. Tako lahko prevajalnik brez težav prevede stavek »Jutri bo bobu rekel bob.« z ustrezno angleško frazo.

Pomeni glagolov

Včasih pa sama predloga ne zadošča za razločitev pomena:

Osvojil je prvo mesto.

Osvojil je zlato.

Osvojil je občinstvo.

Osvojil je dekle.

Take primere je mogoče reševati tako, da se pri pomenu, sestavljenem iz predlog, pove, kateri pomen za predmet oziroma za osebek tipično nastopa z njim.

Slaba stran te rešitve je to, da je treba pri vsakem glagolskem pomenu vpisati pogoste spremljajoče pomene. Vendar se da iskanje takih kombinacij delno

avtomatizirati s preiskovanjem korpusov, kjer se najde seznam dvoumnih kombinacij, ki jih je treba potem ročno obdelati. Pri preiskovanju korpusov si je mogoče kdaj pomagati tudi s tem, da so dvoumnosti v različnih jezikih različne. Tako je mogoče poiskati možne pare pomenov v dveh korpusih v različnih jezikih (pri čemer pri dovolj velikih korpusih sploh ni treba, da so v korpusih ista besedila) in narediti seznam parov pomenov, ki se pojavljajo v obeh korpusih. Taki pari so potem kandidati za ročno dodajanje na seznam povezanih pomenov.

Druga možnost je dodajanje povezav pomenov v trenutku, ko se naleti na neustrezne prevode, vendar je za to rešitev potrebnega preveč ročnega preverjanja prevodov, da bi lahko bila glavna metoda, je pa zelo pomembna kot dopolnitev.

Ostajajo zelo dvoumni primeri, kjer tudi tako ni mogoče ugotoviti pravega prevoda, saj je lahko več kombinacij poudarjenih:

Prevedel je program.

Ta stavek ima štiri osnovne pomene.

Nekdo je prevedel računalniški program v drug jezik.

Nekdo je prevedel program prireditve.

Nekdo je s prevajalnikom prevedel računalniški program v izvršilno obliko.

Računalniški program je nekaj prevedel.

Ugotavljanje pravega pomena je v tem primeru popolnoma odvisno od konteksta.

Več možnih besednih vrst za isto besedo

Pri nekaterih besedah v slovenščini se zgodi, da gre pri isti besedi lahko za več besednih vrst. Kadar sta obe možnosti sintaktično pravilni, se mora analizator odločiti, katera je verjetnejša.

Tipična primera za to sta predloga *od* in *brez*, kjer gre lahko tudi za rodilnik množine oziroma dvojine samostalnikov *oda* in *breza*.

Besedna zveza »*prtljaga brez nadzora*« lahko programu pomeni tudi »*prtljago od brez od nadzora*«.

Taki primeri se najpogosteje rešujejo tako, da se na primer zmanjša ocena analiz, ki vsebujejo samostalnik »*breza*«, s čimer dobi prednost predlog »*brez*«.

Časovna prislovna določila

V slovenščini je kar nekaj prislovnih določil časa, ki so po zgradbi sicer bolj podobna predmetom v četrtem sklonu. Najpogosteje so sestavljena iz pridevnika (oz. pridevniškega zaimka ali pa tudi števnik) in samostalnika, ki izraža čas.

V takih primerih jih je kdaj težko ločiti od osebk:

Vsak večer gleda televizijo.

Pokaže se, da je pri teh besedah smiselno kot prvo možnost upoštevati pri-slovno določilo časa, kar je v slovenščini večkrat pravilno. Ni pa mogoče tega vedno zanesljivo trditi:

Vsak večer je lep.

Ta stavek lahko pomeni, da so vsi večeri lepi, ali pa da je nekdo lep vsak večer.

Zaimki

Pri prevajanju zaimkov se pojavlja nekaj težav, ki jim Presis za zdaj še ni kos. *Osvojil je to.*

Za glagol »osvojiti« (pravzaprav natančneje za glagolsko predlogo »osvojiti PR4«) pozna Presis več pomenov, ki jih zna razlikovati glede na pomen predmeta, povezanega s tem povedkom. Vendar kadar je predmet osebni oziroma kazalni zaimek, teh kombinacij ni mogoče uporabiti, ne da bi se najprej ugotovilo, katero besedo zaimek nadomešča.

Druga težava je prevajanje samih zaimkov. Zaimke moškega oziroma ženskega spola, ki nadomeščajo predmete in ne živih bitij, je v angleščini namreč treba nadomestiti z zaimkom za srednji spol. Za to je potreben postopek za ugotavljanje, katero besedo nadomešča zaimek, poleg tega je za vse angleške besede treba imeti podatek o spolu.

Dvoumni stavki

»Dela brez besed,« se na prvi pogled zdi popolnoma enostaven stavek. Ampak računalnik najde zanj kar nekaj možnih razlag:

- nekdo dela brez besed,
- dela so brez besed,
- dela sta brez besed,
- dela so od brez od besed,
- pri čemer je povsod »beseda« lahko tudi čitalniška prireditev.

Stavki v naravnem jeziku so v splošnem veliko bolj dvoumni, kot opazimo na prvi pogled, ker pri branju samodejno izločamo manj verjetne možnosti; te pa delajo strojnemu prevajalniku težave, ker mu ne uspe, da bi se jih znebil.

Kontekst

Odprl je čebelnjak. Potem je prijel matico.

Prijel je ključ. Potem je prijel matico.

Ena od težav, ki jih bodo sčasoma morali rešiti strojni prevajalniki, če bodo hoteli biti res uporabni, je upoštevanje konteksta. Med možnimi rešitvami je

gradnja asociacijskih mrež pomenov (del te mreže so že povezave med pomeni predlog in samostalnikov). Beseda s posameznega področja bo morala povečati verjetnost pomenov s tega področja, seveda pa je treba upoštevati, da to ni vedno nujno pravilno:

Odprl je čebelnjak. Potem je privil matico.

V tem primeru je povezava med povedkom in predmetom pomembnejša od trenutnega konteksta.

Pri kontekstu se lahko zgodi tudi to, da so pomembni stavki za stavkom, ki se prevaja, ne le pred njim:

Ima mačka. Je črne barve.

Ima mačka. Včeraj je preveč pil.

V takih primerih si bo prevajalni program moral zapomniti prejšnje dvoumnosti in se po potrebi vračati. Druga možnost je dvojna analiza – v prvem prehodu prevajalnik poišče najtipičnejše poudarke konteksta in jih potem uporabi v drugem prehodu analize.

Ni enakovrednega prevoda

Prva težava so besede, za katere še ni prevoda in jih je treba prevajati opisno. Tipična težava so različne vrste jedi – angleščina pač nima ustreznega izraza za povitico. Te vrste težave so še pogostejše pri prevajanju iz angleščine v slovenščino, kjer slovenskemu tehničnemu izrazoslovju pogosto ne uspe sproti slediti novostim. Določanje prevodov za nove besede je zelo zapleteno delo, ki mu strojni prevajalniki zlepa ne bodo kos.

Včasih je težava tudi to, da se stvari navadno v enem jeziku izrazijo drugače kot v drugem.

Primer »*Prisilil me je, da sem to prebral.*« bi se v angleščino najbolje prevedel s »*He made me read this.*«, kar bi bilo bolj dobesečno »*Prisilil me je prebrati to.*«. Dobeseden prevod »*He made me that I read this.*« v angleščini zveni nenavadno.

Napake v vhodnem besedilu

Strojni prevajalniki so izjemno občutljivi za napake v vhodnem besedilu. Ne znajo uganiti, katera beseda bi morala biti namesto zatipkane, kje manjka vejica ... V takih primerih analiza stavka navadno ne uspe (ali pa uspe, vendar je pomen nesmiseln: »*To nebo poceni.*«, kjer nekaj poceni nebo). Posledica tega so popolnoma napačni prevodi.

Možna rešitev za to je, da slovar pozna pogosto zatipkane besede (»življenski«) in so te potem pri analizi in prevajanju popolnoma enakovredne praviim (»življenjski«). Nekatere besede same po sebi sicer niso napačne, vendar

so napačne v nekaterih pomenih (»nebo« kot zanikana oblika glagola biti za prihodnost). Prav tako mora analizator tolerirati pogoste slovnične napake (»na velikemu vrtu«, »Nisem prebral knjigo.«) in narediti analizo, ki je enakovredna analizi pravilnega stavka.

Prevajalnik Presis prepozna večino tipov slovničnih napak, ki jih najde slovnični pregledovalnik BesAna, s čimer je omogočeno pravilno prevajanje stavkov, v katerih so take napake.

ZAKLJUČEK

Na poti do zanesljivega strojnega prevajanja nas čaka še zelo veliko dela. Nekatere težave so tehnično razmeroma preprosto rešljive (npr. vezave glagolov in kombinacije pomenov glagolov in samostalnikov), vendar je veliko dela z vnosom podatkov. Pri drugih (zaimki) bo več dela pri analizatorju, vendar ne bo nujno dolgotrajno vnašanje v slovar. Pri tretjih (nove besede, širši kontekst) računalniki še dolgo ne bodo nadomestili človeka.

Kljub vsem tem težavam pa strojni prevajalnik vedno uspešneje prevaja enostavna besedila. Pogosto sicer še zgreši pravi pomen, vendar potem ponudi pravi pomen med drugimi možnostmi. In včasih nam šele računalnik s svojimi »nenavadnimi« prevodi pomaga, da se zavemo, kako dvomni so pravzaprav kdaj stavki.

Viri

- Arnold, D., in sod. 2001. *Machine Translation: An Introductory Guide*. London: Blackwells-NCC. Dostopno na medmrežju.
<http://www.essex.ac.uk/linguistics/clmt/MTbook/HTML/book.html>
 Prevezeto 20. 4. 2005
- Hutchins, W. John, in Somers, Harold L. 1992. *An introduction to machine translation*. London: Academic Press.
- Hutchins, W. John. 1996. »The state of Machine translation in Europe«. V *Expanding MT Horizons: proceedings of the Second Conference of the Association for the Machine Translation in the Americas*, 2–5 October 1996. Montreal, Quebec, Canada. 198–205.
- Hutchins, W. John. Ni podatka. »The History of MT in a nutshell«. Neobjavljen članek. Dostopno na medmrežju.
<http://ourworld.compuserve.com/homepages/WJHutchins/Nutshell.htm> Prevezeto 15. 1. 2005
- Vičič, J. 2002. »Avtomatsko prevajanje iz slovenskega v angleški jezik na osnovi statističnega strojnega prevajanja«. Magistrska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za računalništvo in informatiko.

Novi člani DZTPS • New Members of DZTPS

JANA ERZETIČ, angleški jezik • English

MAJA GRŽINA, italijanski jezik • Italian

DAMIJAN JAMŠEK, angleški jezik • English

MARIJA KAVČIČ, angleški in nemški jezik • English and German

ALJANKA KLAJNŠEK, italijanski in španski jezik • English and Spanish

KATJA KRAJNC, nemški jezik • German

SONJA KRMC, nemški jezik • German

ALENKA LESKOVAR, angleški in nemški jezik • English and German

DARINKA OJDANIČ, angleški, nemški in nizozemski jezik • English, German and Dutch

JANA OPARA, ruski jezik • Russian

JANIKA PLISSON, angleški in francoski jezik • English and French

MILENA POLANIČ, nemški jezik • German

TINA POTRATO, angleški in nemški jezik • English and German

ALEKSANDER ŠIMON, madžarski jezik • Hungarian

MARHARYTA ŠTOVIČEK, ruski in beloruski jezik • Russian and Belarusian

KARMEN ULČNIK, angleški in nemški jezik • English and German

SONIA VAUPOT, francoski in španski jezik • French and Spanish

VLASTA VIDMAR, angleški in italijanski jezik • English and Italian

Iskalnik po članih društva najdete na društveni spletni strani www.dztps.si.

Members of DZTPS can be contacted online at the Association's website www.dztps.si.

Predstavlja se vam Jaro Lajovic

■ IZVLEČEK

Jaro Lajovic je zdravnik, prevajalec medicinskih in farmacevtskih besedil, eden od soavtorjev temeljnega slovenskega učbenika interne medicine, pred leti tudi urednik ugledne medicinske strokovne revije ter številnih zdravstvenih priročnikov, splošnih leksikonov in enciklopedij. Bil je eden od sestavljalcev *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS*. Je dejaven član slovenskih in mednarodnih strokovnih združenj. V društvu DZTPS zelo tvorno deluje že petnajst let.

KLJUČNE BESEDE: *intervju, zdravnik, prevajalec, urednik, medicina, farmacija, računalništvo, jezikoslovje, statistika*

■ ABSTRACT

Introducing Jaro Lajovic

Jaro Lajovic is a consultant in medicine, translator of medical and pharmaceutical texts, and co-author of the essential Slovene textbook of internal medicine; for several years he was editor of a renowned medical scientific journal and has also been editor of several health handbooks, general dictionaries and encyclopedias. He was one of the compilers of the *Comprehensive OXFORD-DZS English-Slovene Dictionary*. Jaro Lajovic is an active member of several Slovenian and international associations. Over the last fifteen years he has been one of the most active members of the Slovenian translators' association DZTPS.

KEY WORDS: *interview, doctor, translator, editor, medicine, pharmacy, computing, linguistics, statistics*

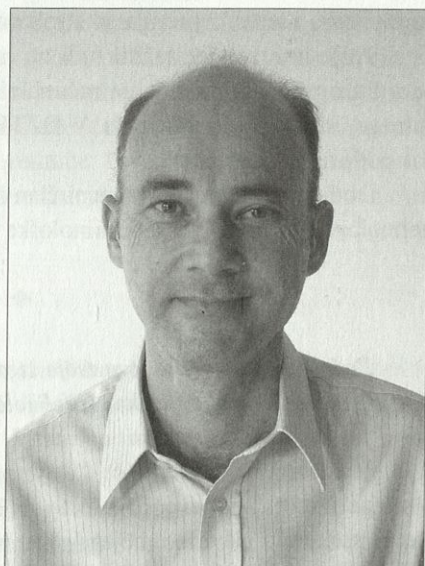

Foto: Andrej Lajovic

Jaro Lajovic, petnajst let član DZTPS in zadnji dve obdobji tudi član upravnega odbora društva, je po izobrazbi zdravnik. Specializiral je interno medicino in je med avtorji prvega slovenskega strokovnega učbenika *Interna medicina*. Poleg medicine so njegovo zanimanje že med študijem pritegnili računalništvo, jezik in jezikoslovje. Tedaj je bil glavni urednik strokovne revije *Medicinski razgledi*. Po študiju se je usmeril v praktično medicino. Po več kot desetih letih kliničnega dela (več let v ljubljanskem Kliničnem centru) se je odločil za samostojno delo,

ki združuje strokovno prevajanje, avtorsko in uredniško delo ter svetovanje. Medtem je opravil tudi podiplomsko izobraževanje iz statistike. Je soavtor *Slovenskega velikega leksikona* in *Velikega angleško-slovenskega slovarja Oxford*. Bil je glavni urednik slovenske izdaje *Velikega zdravstvenega priročnika MSD*, (so)urednik je bil tudi pri številnih drugih projektih, od *Velikega splošnega leksikona*, več strokovnih zbornikov in poljudnomedicinskih publikacij do *Družinske zdravstvene enciklopedije*. Pri večini teh del, pa tudi pri drugih, je sodeloval kot prevajalec. Zadnja leta največ časa namenja prevajanju strokovnih besedil iz medicine in farmacije.

Svoje interese je razširil tudi na računalniško podprto prevajanje. Dejaven je v Evropskem združenju za računalniško prevajanje; od leta 2001 je član izvršilnega odbora tega združenja. V DZTPS je vodil nekaj seminarjev o računalniško podprtem prevajanju.

Dodajmo še, da je ustanovni član in tajnik Slovenskega društva za jezikovne tehnologije in predsednik terminološke komisije Statističnega društva Slovenije.

Področij, na katera sega tvoje strokovno delovanje, je več: medicina, prevajalstvo, urednikovanje, jezikovne tehnologije, statistika. Kaj od tega bi postavil na prvo mesto, kako bi razvrstil afinitete?

Vprašanje je zahtevnejše, kot se zdi na prvi pogled. Če bi moral kaj od naštetega izbrati kot prvo, bi bilo to najbrž prevajanje. To je v zadnjih petnajstih letih pomenilo glavnino mojega dela, hkrati pa gre za področje, ki mi je posebej blizu: gre za nekaj, za kar je potrebnega veliko posluha – besede so filigransko orodje –, veliko truda, zavzetosti, znanja ... Gre za delo, ki nikoli ni nezahtevno, a vrača zadovoljstvo, če je dobro opravljeno. Lastno zadovoljstvo nad pripravljanim besedilom, ki ga dopolnjuje zadovoljstvo tistih, za katere je besedilo pripravljeno. Tak opis se morda zdi presenetljiv, saj govoriva o »suhih« znanstvenih in tehniških besedilih. A po mojem prepričanju vsak prevajalec potrebuje vsaj kanček tistega občutka, ki ga laik pričakuje od prevajalca poezije. Mislim, da to niti ni povezano (samo) z usposobljenostjo prevajalca: gre za lastnosti, ki naj bi jih prevajalec imel in naj bi si zanje tudi prizadeval. Za uspešnost našega dela je ključna sposobnost »asimilacije« izvirnika in posredovanja tega.

Ker mi je prevajalstvo pri srcu, me pritegujejo tudi s tem povezana vprašanja: od računalnikov do programov in interneta, ki so v zadnjih dveh desetletjih močno spremenili prevajalsko delo. Seveda je tu tudi nastavek zanimanja za prepoznavnost samega profila prevajalca, vrednotenje prevajalskega dela, standarde kakovosti in korektnosti – etike, če želiš –, organiziranosti področja in tako naprej. To so stvari, pri katerih nas čaka še veliko dela in ki žal ne gredo tako hitro, kot bi želeli, da bi šle.

A vrnila se k tvojemu vprašanju. Našteti področji ni mogoče razvrstiti tako, da bi bilo eno prvo in eno zadnje, ker so tesno povezana in zato omogočajo, da prinesem drugačen, širši – in s tem, upam, kakovostnejši – pristop v projekte, pri katerih me povabijo k sodelovanju. Povezovanje področij je pomembna in dragocena oblika specializacije. Strokovnjakov, ki poglobljeno obvladajo posamezna področja, je precej. Vedno pa primanjkuje tistih, ki lahko z obvladovanjem nekaj področij delujejo povezovalno. Tega bi se morali zavedati vsi prevajalci. Vsakemu, ki se z jezikoslovno izobrazbo odpravlja na pot poklicnega prevajalca, toplo priporočam, naj izbere stroko, v katero se bo poglobil in jo spremljal: šele to odpira vrata kakovostnim prevodom, s tem pa tudi vrata zadovoljstvu z lastnim delom. Morda je to »poklicna deformacija«, a med delom prevajalca in zdravnika vidim številne vzporednice. Odgovornost, potreba po dodatni specializaciji, resnost, zaupnost ... vse to (pa še kaj) so stvari, ki so povezane z delom prevajalca in zdravnika.

Osnovno smer v življenju si ponavadi zakoličimo s študijem. Izbral si medicino in v zdravniški praksi si prebil več let. Kje in kako se je na tej poti prebudil Jaro – prevajalec?

Ljudje nosimo v sebi različne zmožnosti. V zgodnjih letih se praviloma odločimo za eno smer in se ji posvetimo; razlogi za odločitev, ki jo potem uresničimo, niso vedno povsem razvidni niti nam samim. Tudi pri meni je zaradi spleta okoliščin medicina »zmagala« nad matematiko (ta ji je bila najmočnejša tekunica), računalništvom in nad pravom, ki se je tudi vpletalo v razmislek. Včasih se zdi, da je naključje tisto, ki dokončno odloči, verjetneje pa odloči najmočnejša afiniteta. Vsaj zase bi rekel tako, saj odločitve za študij medicine nisem nikdar obžaloval; če bi moral izbirati še enkrat, bi izbral enako. Delo v medicinski praksi sem imel rad, dalo mi je marsikaj in me je človeško obogatilo. To zadnje omenjam iz hvaležnosti do vseh – nekaterih kolegov in številnih bolnikov –, ki so mi to podarili.

Jeziki se torej niso kazali kot ena od možnosti pri izbiri študija. Odločitev za nadaljnjo pot v smeri prevajanja se zato najbrž zdi presenetljiva. Vanjo se splete nekaj niti: ljubezen do knjig, ki jo je od otroških let vodilo navdušenje nad tem, kaj je mogoče doseči z besedami, najstniška ljubezen do pisanja, kot posebna sreča pa več kot odličen srednješolski učitelj angleščine, profesor Petelinšek.

Seveda je še nekaj, kar je odigralo vlogo, čeprav to zaradi odmaknjenosti časa težko umestim. Moj oče je bil po študiju pravnik, odrasčal pa je v liberalnem, demokratično in s tem tedaj proangleško usmerjenem okolju. Izvrstno je obvladal angleščino, in ko je bil zaradi svojih političnih stališč nezaželen in preganjan,

se je preživiljal s prevajanjem. Uveljavil se je in pozneje, ko so se vremena malo zjasnila, so ga ob njegovem pravniskem delu naprošali še za prevode. To je bilo v mojih otroških letih in ne dvomim, da je tisto, kar sem tedaj ujel (ne da bi se danes spominjal, kaj je to bilo), ostalo v meni in vplivalo name.

Pogosto me vprašajo, zakaj sem od medicine prešel k prevajanju. Povod je bil precej trivialen: po razmisleku se mi je začelo kazati, da v tako in drugače problematičnih razmerah tedanje prakse nadaljevanje pomeni pot v nezadovoljstvo. Ker sem si do tedaj nabral precej uredniških in nekaj prevajalskih izkušenj, okoliščine pa so se primerno sestavile, sem se odločil za skok v »svobodo«. Potrebna je bilo kar nekaj poguma, a odločitve nisem nikdar obžaloval. Vsaj do- slej se je obnesla zelo dobro.

Ko si se začel ukvarjati s prevajanjem – je bilo to dopolnilo tvojega osnovnega po- klica ali nasprotno: odmik, želja, da bi se v življenju ukvarjal s čim povsem drugim?

Sprva je šlo za dopolnilo poklicnega dela: slovenjenje in prirejanje infor- mativnega gradiva, ki se je – še v času dela v bolnišnici – prevesilo v prevajal- sko in uredniško sodelovanje z založbami. Podrobnostim se morava zaradi preobširnosti odreči. Pa vendar: konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let so računalniki šele vstopali v založniško delo. To je dalo tedanjim projek- tom neki mik in jih postavljalo kot izziv. S programiranjem računalnikov sem se ukvarjal od srednje šole. Ko so se pojavili prvi mikroračunalniki, smo jih za- čeli uporabljati kot pripomočke za pisanje. Moj prijatelj dr. Primož Jakopin, ki je dejaven na področju jezikovnih tehnologij, je razvil odlično programsko opremo za več okolij in takoj smo jo začeli s pridom uporabljati. Spomnim se sestankov, na katerih smo sredi osemdesetih let v prostorih DZTPS razpravlja- li o teh temah.

To je bil računalniško romantičen čas. Tedanja država do nove tehnologije ni bila prijazna, zato smo opremo dobivali, kakor smo vedeli in znali. Drznejši so male računalnike tovorili v nahrbtnikih čez severno steno Mangarta. Sam ni- sem bil med njimi in spominjam se, da sem moral jugoslovanski carini plačati kazen zaradi »laganja uradni osebi« (ali tako nekako), ker sem prijavil prenizko vrednost uvoženega računalnika ...

Želja po ukvarjanju z nečim povsem drugim me je v zvezi s prevajanjem spremljala le v trenutkih, ki sem si jih vzel povsem zase. Pa bom to drobtinico navrgel, ker me privlači še danes. Po spletu okoliščin (med drugim tudi tega, da sem se osem let učil latinščine) se mi je italijanski jezik dovolj približal, da sem vzel v roke nekatere italijanske pesnike. Očarali so me npr. Quasimodo, Monta- le, Ungaretti. Prebiral sem Zlobčeve prevode, hkrati pa sem se spraševal, kako

bi se sam lotil njihovih še neprevedenih izmuzljivih »čipk«, prepolnih asociativnih povezav. To so bili poskusi ukvarjanja z nečim povsem drugim – poskusi, ki so v prevajalskem smislu to seveda tudi ostali.

Praviš, da vidiš podobnost med delom zdravnika in prevajalca. Verjetno nihče ne bi ugovarjal, da zdravniški poklic zahteva celega človeka. Glede prevajanja pa še obstaja mnenje, da je to bolj neka pristočasna dejavnost, s katero se lahko ukvarja vsak, ki ga to veseli.

Dotikava se širšega vprašanja intelektualnega dela. Zato je vzporednic veliko in lahko veljajo tudi za druge dejavnosti. Gotovo pa je zanimiva primerjava zdravniškega in prevajalskega dela. Tudi zato, ker osvetli nekatere glavne primanjkljaje na prevajalskem področju.

Za opravljanje vsakega intelektualnega dela morajo biti izpolnjeni nekateri formalni pogoji. Večinoma je to dosežena formalna izobrazba. Temu se potem glede na zahtevnost, okoliščine in drugo pridružuje »nadgradnja«. Na primer v obliki specializacije, stalnega izobraževanja, tudi institucionalnih okvirov za zagotavljanje nekih standardov ter s tem možnosti za varovanje uporabnika in izvajalca. Hkrati morajo biti za ustrezno raven stroke izpolnjeni še nekateri zunanji pogoji, zlasti ustrezna ozaveščenost izvajalcev in uporabnikov.

Kaj ta poenostavljena skica pomeni v praksi? Za izvajanje zdravniškega dela je potrebna diploma fakultete. Temu se danes nujno pridružujeta specializacija s posameznega področja in stalno izpopolnjevanje. V medicini je to vključeno v nadzor Zdravniške zbornice. Zbornica spremlja omenjene zadeve, med njenimi nalogami je tudi zagovarjanje interesov bolnikov in zdravnikov. Glede zunanjih pogojev, katerih izpolnitev je vsaj tako nujna, sta tu zdravniška zavest, tudi etika, in ozaveščenost uporabnikov. Ustrezno obveščena in, vsaj kar zadeva osnovna dejstva, izobražena javnost je nujna za ustrezno raven in delovanje zdravstvenega sistema.

Pri prevajanju je položaj podoben, a so stvari so veliko manj dorečene. V DZTPS so pogoji za sprejem v članstvo jasni. Trg prevajalskih storitev je že precej bolj nezadovoljiv. To samo po sebi ne bi bila taka težava – tudi z »zdravljenjem« se ukvarjajo mazači –, ko bi bili bolj dorečeni drugi dejavniki. Specializacija je tudi pri prevajanju danes podobno nujna, kot je v medicini; tega se kolegi(ce), ki delajo po visokih standardih, zavedajo in se usmerjajo na specifična področja. Zlasti mlajšim bi morali to potrebo predstaviti čim prej. Ne govorim o formalizaciji tega, temveč preprosto o zavedanju, da je to potrebno. Le obvladanje področja, s katerim se prevajalec ukvarja, ga postavlja v enakovreden in suveren položaj v razmerju do naročnikov. Omogoča tudi ustvarjanje javne podobe poklica in, ne nazadnje, daje

izhodišča za finančno uspešnost. Tudi stalno izobraževanje je vzporednica z medicino. Menim, da je DZTPS v tem pogledu naredil veliko.

Če slediva prej zarisani skici, prideva do točke, ki zbuja med prevajalci precej pozornosti, zanimanja in tudi polemik – do zamisli o zborničnem sistemu urejanja stroke. Ta tema zaradi pomembnosti in obširnosti presega okvir tega pogovora. Vseeno na kratko: menim, da je ta smer prava. Duh časa ji je sicer manj naklonjen, zlasti ker delovanje takega sistema razume narobe (praviloma se vulgarizira kot cehovstvo in podobno) oziroma ga omejuje le na eno komponento. A dobro delujoč zbornični sistem zagotavlja jasna pravila in preglednost, hkrati pa tudi zavzetost. Nasprotovanje tej smeri urejanja je voda na mlin usvarjanja in/ali ohranjanja »ribarjenja v kalnem«, v katerem potegne kratko prevajalska skupnost, posredno pa celoten prostor, vezan na njeno delo.

Tudi o drži prevajalcev in ozaveščenosti uporabnikov je mogoče reči veliko. Menim, da bi se morali zavzemati za boljšo prepoznavnost naše stroke, z izpolnjevanjem visokih strokovnih standardov in s korektnim komuniciranjem (tudi medsebojnim!) gojiti njen ugled, s kompetentnostjo pa »vzgajati« uporabnike in javnost. Zdravniki se že dolgo vključujejo v izobraževanje bolnikov, a v prevajalstvu je to precejšnja *tabula rasa*.

Pri znanstveno-tehniškem prevajanju je poznavanje strokovnega izrazja in razumevanje vsebine zelo pomembno. Medicinsko izhodišče ti je tu v veliko pomoč, a najbrž se vseeno pojavljajo izzivi. Kako se spoprijemaš z njimi?

Poznavanje področja, ki ga prevajaš, ni le prednost – je nujnost – to se navezuje na že izrečeno o specializaciji. Vsaka stroka ima področja, ki so posebno trdi orehi. Praviloma so to področja, ki se hitro razvijajo. Tega je veliko zlasti v naravoslovju. Seveda se, tudi če si strokovnjak za neko področje, neredko znajdeš v zadregi. Ne toliko v smislu razumevanja kot v smislu srečevanja novih izrazov. Znajdeš se pred tem, da je treba ugotoviti, ali je kak strokovnjak že predlagal/uporabil slovenski izraz; pri tem pač izkoristim svoj krog strokovnih poznanstev, upošteva tudi to, kateri od zdravniških kolegov jeziku posveča pozornost. Ne nazadnje pa je včasih treba oblikovati rešitev. To so najzamudnejši vidiki dela: iskanje informacij v osebnih stikih na eni strani ali razmislek o ustreznem terminu na drugi. Navsezadnje mora biti izbira taka, da jo lahko zagovarjaš.

Medicinskega dvo- ali večjezičnega slovarja za slovenščino še nimamo. Kako premoščaš to vrzel?

Tudi tu je poznavanje stroke in s tem poznavanje virov v veliko pomoč. Ker gre razmislek o tem tako rekoč »samodejno«, ga tule ni najlažje prestreči v praktično uporaben odgovor. Zagotovo je splet nekaj, brez česar si prevajalskega dela ni več mogoče predstavljati: iskanje, za katero je potrebne nekaj specifične večšine, pomaga najti vsaj okvir vsebinske ali terminološke rešitve. V podrobnosti o spletnih virih se ne bi spuščala, a omenim naj npr. bibliografsko zbirko COBISS. V njej je mogoče najti v knjižnicah dosegljive publikacije, po katerih je treba seči, če na spletu ali v slovarjih ni odgovora, hkrati pa pri evidentiranih člankih pogosto najdemo povzetke v angleščini in slovenščini, to pa je lahko pot do specifičnih terminov.

Od »klasičnih« virov so tu enojezični strokovni slovarji, kot sta *Dorland* in *Stedman* za angleščino in *Slovenski medicinski slovar* za slovenščino. Slednji je veliko in pomembno delo, za rabo katerega pa je pri prevajanju potrebnega dovolj medicinskega predznanja.

Spraševali so me, ali ne bi kazalo pripraviti angleško-slovenskega in slovensko-angleškega medicinskega slovarja. Na Inštitutu za biomedicinsko informatiko so pred časom razmišljali o slovenjenju znanega medicinskega tezavra MESH, a je pobuda zaradi praktičnih vidikov zastala. Tak projekt bi lahko bil odlično izhodišče za slovar. Dodati pa moram, da je zamisel o »klasičnem« slovarju za tako specifično in dinamično multidisciplinarno področje, kot je medicina, pri današnjih alternativnih možnostih verjetno preživeta. Pri tem imam v mislih predvsem spletne rešitve wiki – wikipedijo in wikislovarje. Verjetno bi bila Sekcija za medicinsko terminologijo pri SAZU pravo mesto za začetek takega dela; seveda pa morajo biti za to izpolnjeni nekateri pogoji, npr. kader, računalniška podpora itn.

Poleg angleščine delam tudi z nemščino, oboje skoraj izključno v stroki. To omenjam, ker vem, da se pri prevajanju medicine in farmacije pojavljajo terminološki problemi tudi pri delu z drugimi jeziki. Iskanje rešitev je podobno, čeprav včasih zahtevnejše.

Leta 2002 je izšel Veliki zdravstveni priročnik za domačo uporabo, prevod ameriškega priročnika Merck Manual of Medical Information – Home Edition. Pripravo izdaje si vodil kot glavni urednik, deloma si sodeloval kot prevajalec. Kateri so bili glavni izzivi pri tem delu?

Ta knjiga je morda najboljšo poljudno delo iz medicine. To je razumljivo, saj je nastala iz strogo strokovnega, zdravniškega priročnika z več kot stoletno

tradicijo. Temu strokovnemu priročniku so odvzeli za laika nepotrebne podrobnosti, besedilo pa preoblikovali za lažjo berljivost.

Prestavitev v slovenščino smo zastavili podobno: k prevajanju smo povabili ugledne slovenske medicinske strokovnjake, tako da je vsak poslovenil besedilo iz svoje stroke. Prosili smo jih, naj predlagajo spremembe, kjer se lokalna situacija razlikuje od ameriške, opisane v knjigi – naj bo glede obolenosti, zdravljenja ali drugih podrobnosti. Morda največja težava je bila uveljavitev sprememb, ki so jih predlagali strokovni sodelavci oziroma ki sem jih predlagal sam, v pogovoru z založnico izvirnika. Vendar smo v argumentiranih pogovorih dosegli različico, s katero smo lahko zadovoljni.

Manj znano je, da je ta knjiga lahko imeniten terminološki, slovarski ali pojasnjevalni pripomoček za prevajalca, ki se ukvarja z medicino. Izvirnik in prevod sta pripravljena »stran na stran«, to pomeni, da lahko pogled v stvarno kazalo slovenske izdaje pripelje do izraza v angleški in nasprotno. Pomanjkljivost je, da teh dveh besedil ni v elektronski obliki (Merckov angleški domači priročnik na spletu ni identičen s tedaj uporabljeno knjigo), zato si je mogoče tako pomagati le, če sta pri roki slovenska in ameriška izdaja.

Kako si kot samostojni prevajalec organiziraš delovni dan?

Vsi, ki opravljamo to delo, vemo, da je nujna precejšnja samodisciplina. Pri velikem obsegu dela nedoslednosti hitro podrejo razpored – tega pa si pri partnerjih, ki so tudi sami vezani na roke, človek ne želi privoščiti. Spoštovanje dogovorjenih rokov in kakovost izročenih besedil sta pri našem delu ključna. Mimogrede: včasih se mi zazdi, da se prevajalci tega premalo zavedajo.

Samostojno določanje urnika pa prinaša tudi dragoceno svobodo, ki si je sicer ne bi mogel privoščiti. Razpored dela čez dan je povsem prožen. Ob ustreznem načrtovanju in pravočasnem dogovoru s partnerji si je mogoče načeloma privoščiti tudi več prostih dni, kot bi si jih lahko sicer. Skratka: osebno sem s takšnim *modusom vivendi* zelo zadovoljen.

Le bežno sva se doslej dotaknila tvojega tretjega interesnega področja – računalniških orodij za prevajalce in računalniškega prevajanja. Lahko poveš več o tem?

Nastavke zanimanja za uporabo računalnika pri prevajanju sem že omenil. Ko sem se odločil, da bo prevajanje moja glavna dejavnost, se je razmišljanje o možnih računalniških orodjih kot pomoči pri delu vrnilo. Prebiral sem članke s tega področja in najprej navezal stike z Muriel Vasconcellos, *spiritus movens* Ameriškega združenja za računalniško prevajanje (AMTA). Z njeno spodbudo

Poročilo Jara Lajovica o konferenci AMTA, Združenja za računalniško prevajanje v Amerikah, ki je bila oktobra 2003 v New Orleansu

in ob podpori profesorja dr. Štefana Adamiča sem se ob Chesapeake Bayu v ZDA udeležil svoje prve konference s tega področja.

Taka srečanja so bogat vir informacij in stikov. Začele so se tkati vezi, sam sem nato redno spremljal srečanja AMTA in Evropskega združenja za računalniško prevajanje (EAMT). Ob tem se je širilo moje obzorje na področju, ki sem ga spremljal pozorno, a ves čas z vidika uporabnika, ki pri delu čuti potrebo po odrojdih in izbira najustreznejša med tistimi, ki so na voljo, ne da bi se sam spuščal v njihov razvoj. Ker so me zanimali razmislek, težave in dosežki pri »malih« jeziki, sem obiskal družbo, ki je v Bilbau razvijala sistem za baskovski jezik, in o tem tudi poročal EAMT.

EAMT povezuje ljudi z zanimanjem za prevajalska orodja z računalniškim prevajanjem vred. Njegovi člani so uporabniki, razvijalci, raziskovalci, pa tudi »opazovalci« tega razgibanega področja. Obstajata še ameriško in azijsko združenje, vsa skupaj so povezana v Mednarodno združenje IAMT. EAMT organizira konference, izdaja bilten, vzdržuje redno posodabljan priročnik *MT Compendium*, vzdržuje spletno mesto z gradivom, neformalno pa omogoča stike, ki se posebej razvijejo na dogodkih v njegovi organizaciji.

Dogodki v organizaciji EAMT so bili tedaj »zahodnoevropsko« usmerjeni – zemljepisno in vsebinsko. Zdelo se mi je prav, da bi njihov krog razširili, zato sem se zavzemal, da bi katerega od njih pripravili pri nas. Kaže, da so bili moji argumenti prepričljivi, in izvršilni odbor se je odločil, da bo srečanje združenja leta 2000 v Ljubljani. Lokalne odgovornosti sem prevzel sam, veliko praktično pomoč pa je zagotovil predsednik SDJT dr. Tomaž Erjavec. Konferenca je bila uspešna, sodelujoči pa zadovoljni ne le s strokovnim programom, ampak očarani tudi nad Ljubljano in Slovenijo, ki sta bili za večino tujih udeležencev dotlej neznanki. Uspešno izpeljana naloga je najbrž botrovala temu, da so me leta 2001 na *Machine Translation Summitu* v Santiagu de Compostela izvolili v izvršilni odbor EAMT, v katerem še vedno sodelujem.

Naj ob tem omenim še spletno mesto, ki ga pripravlja in razvija John Hutchins, eden vodilnih poznavalcev področja, (so)avtor knjig in prispevkov o računalniškem prevajanju in nekdanji predsednik EAMT: <http://ourworld.com-puterve.com/homepages/wjhutchins>.

Računalniško prevajanje je že dolgo izziv za razvijalce in za uporabnike. V širši javnosti si marsikdo naivno predstavlja, da bodo računalniki nadomestili prevajalce. Kaj meniš o tem?

Računalniško prevajanje priteguje največ pozornosti, navdušenja in pomislekov, a je le eno od orodij za računalniško podprto prevajanje. Če prevajalec dela z jezikovnimi pari, za katere obstaja taka podpora, jo lahko s pridom uporabi. Sicer pa je za poklicnega prevajalca koristneje, da pozornost osredotoči na druga orodja, od pomnilnikov prevodov do pripomočkov za luščenje terminologije.

Področje računalniškega prevajanja je zelo propulzivno. Klasičnim sistemom (zasnovanim na pravilih) so se v novejšem času pridružili statistični in zasnovani na zgledih, ob tem pa še hibridni. V raziskovalnem smislu se morda tu dogaja več kot kdajkoli prej, kar je opazno tudi na naših konferencah, kjer se zadnja leta povečuje delež raziskovalnih prispevkov.

Verjamem v računalniško prevajanje. Seveda pa moram to prepričanje umestiti v okvir. Večinoma programska oprema omogoča »nekakšno prevajanje« besedil, ki bi sicer sploh ne bila prevedena. Tipičen zgled so spletne strani v neznanem jeziku. Če ne bi obstajala možnost, da jih uporabnik s klikom spremeni v obliko, iz katere lahko vsaj približno razbere, za kaj gre, bi take strani zanj ostale nedostopne. Ta segment za prevajalce ni zanimiv, razen morda posredno, saj lahko odpira potrebo po njihovi storitvi, če se uporabnik želi poglobiti v besedilo, ki ga je »ujel« tako.

Zanimivejši sistemi prevajalcu ponudijo dovolj dober »surov« prevod, da se prevajalčevo delo nadaljuje od tam. Zgled v velikem obsegu uporabljanega sistema te vrste je orodje, zraslo iz evropskega projekta EuroTra, ki ga uporabljajo Skandinavci za prevajanje patentne dokumentacije. V potrditev prepletenosti teh orodij naj omenim, da lahko podobno sposobnost (čeprav z-manjšim dosegom) pokažejo nekateri pomnilniki prevodov, če so njihove baze dobro grajene in vzdrževane.

Še korak dlje so sistemi, kot je EuroSystran: program, ki ga je zasnovala družba Systran, a ga je pozneje povsem prevzela, vzdrževala in gradila Evropska unija. Tu so prevodi med nekaterimi jezikovnimi pari zelo dobri, med drugimi pa tako zadovoljivi, da jih uporabniki v ustanovah EU uporabljajo brez posegov prevajalcev. Če pa je besedilo potrebno kot čista različica, je sodelovanje prevajalca seveda nujno.

Ali bo računalnik sčasoma nadomestil prevajalca? Na nekaterih področjih morda, nikakor pa stroj ne pomeni tekmeča v dogledni perspektivi, v nekaterih smereh – recimo v literaturi – pa sploh ne.

***Zaokroživa najin pogovor proč od stroke, s tvojim prostim časom. Kaj te vese-
li in ti daje energijo za nadaljnje delo?***

»Ljudje so vse, kar imamo,« je rekel nekdo in strinjam se. Rad imam čas, ki ga z bližnjimi in s prijatelji namenimo pogovoru, obisku gledališča, izletu, kolesarjenju ... Prevajalsko delo je precej »solistično« in deloma si zato želimo stika z drugimi. A meni ne gre le za to: z miselno razgibanimi ljudmi (na srečo jih v moji okolici ni malo) je vse veliko zanimivejše – za nekakšno ustvarjalnost v takšnih stikih gre, za nove poglede, razlage, zamisli, načrte ...

Prosti čas zelo rad izpolnim tudi z branjem. Med neleposlovjem sem segal in še veliko segam po delih o zgodovini, zlasti naši polpretekli. Če želi človek ti-
sto, kar doživlja danes, umestiti in razumeti, potrebuje temeljit pogled nazaj in razmislek o njem. Ne le o dejstvih, temveč tudi o človečnosti, modrosti, etiki ... Tega se premalo zavedamo, čeprav je že Cicero dejal: »Historia ... lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae.« Na pol poti od take literature k leposlovju so esejske objave, med katerimi občudujem tiste izpod peresa Draga Jančarja. Z njegovim imenom sva že pri leposlovju, ki je drugi del branja. A tega ni mogoče strniti na kratko, saj ni ulovljivo v nekaj stavkov.

Navzven razgibani čas je namenjen zlasti hoji in kolesarjenju. Ker smo precej v Kranjski Gori, so ti izleti in prevožene poti razprostrti zlasti tam okoli. Kadar pa je mogoče, je daljši prosti čas namenjen tudi potovanjem. Naj bo za konec tale anekdota s potovanja. Tri leta po slovenski osamosvojitvi sva z boljšo polovico pet tednov z avtodomom križarila po Novi Zelandiji. Seveda je bilo treba vsakokrat, ko je beseda nanesla na najino domovino, pojasnjevati, kje, kaj, koliko itd. En sam sogovornik je vedel, da Slovenija meji z Makedonijo, večini je pomagala šele omemba Avstrije in Italije. Tako sva na ladji v Milford Soundu, na jugu Južnega otoka, sedela s prijaznim starejšim parom, ki ga je zanimalo, od kod sva. »Iz Slovenije,« sva povedala, »če veste, kje je to.« »Seveda! Slovenija, Bled, Bohinj, Kranjska Gora!« sta naju presenetila. Izkazalo se je, da sta Angleža, ki sta hodila na Gorenjsko na počitnice. »Blizu Kranjske Gore je slap, pod njim pa most le za dve osebi,« je dodal gospod. Ja, res majhen svet: poznavalci so v tem že prepoznali nekdanji most na poti do spodnjega Martuljškega slapa ...

Ob slovesu Janka Modra

8. maj 1914 - 20. oktober 2006

■ IZVLEČEK

Prispevek je nekrolog ob slovesu Janka Modra, nestorja slovenskih književnih prevajalcev. Prevajal je večinoma klasična leposlovna dela ter tudi stvarno literaturo. Prevajal je iz 22 jezikov, njegova dediščina pa velja za izjemno v svetovnem merilu. Gotovo nam bo ostal v spominu kot svetel zgled erudijskega prevajalca, ki je kulturo drugih narodov približal slovenskim bralcem.

KLJUČNE BESEDE: *nekrolog, slovo, književni in strokovni prevajalec, nestor*

■ ABSTRACT

Farewell to Janko Moder

This obituary is in tribute to Janko Moder, the Nestor of Slovenian literary translators. He was mainly a translator of classical literary works, and also of some reference works and handbooks. He translated from 22 languages and his vast heritage is universally exceptional. In our memory he will remain as a shining example of a man of erudition, who brought the cultures of foreign nations close to the Slovene readers.

KEY WORDS: *obituary, farewell, literary and technical translator, Nestor*

V 93. letu starosti se je od nas poslovil Janko Moder, nestor slovenskih književnih prevajalcev, za katerim ostaja velikanski opus raznovrstnih slovenskih literarnih prevodov (okoli 400 romanov in približno 200 dramskih izvedb) ter okoli 100 prevodov strokovnih knjig. Ob tem mu je uspelo objaviti še številna druga dela in prispevke, tudi v *Mostovih*.

Prevajal je iz 22 jezikov, po več del hkrati, kot bi bil redno vadil svojo izrazno prožnost in iskrivost. V Modrovem prevodu lahko tako prebiramo dela svetovnih klasikov, vse od Shakespeara, Molièra, Goetheja in Schillerja pa do Brechta, Ibsna, Strindberga, Dostojevskega in Čehova, da ne omenjamo še vseh drugih avtorjev posameznih nacionalnih književnosti.

Za prevode v slovenščino je (dvakrat) prejel Sovretovo nagrado, za prevode iz norveščine nagrado kralja Olafa, za prevode iz nizozemščine pa nagrado Martina Nijhoffa. Bil je dobitnik srebrnega častnega znaka svobode Republike Slovenije in le nekaj dni pred smrtjo je za prevajalsko delo prejel nagrado Škrabčeve ustanove iz Ribnice.

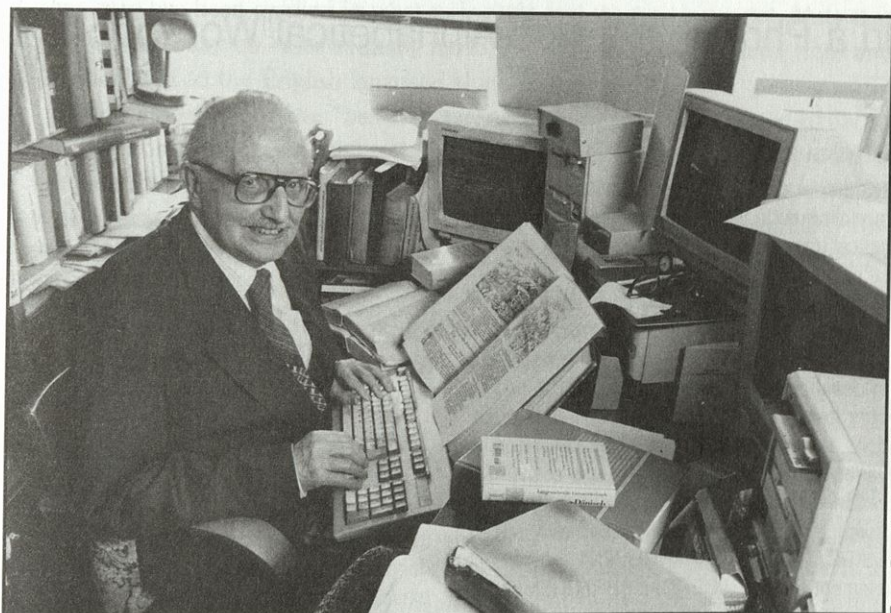

Foto: Borut Krajnc / Mladina

Janko Moder l. 1995 v svoji domači delovni sobi

Življenje Janka Modra je bilo kljub težkim življenjskim izkušnjam prežeto z vedrino, ki jo je izžareval kot nasmejan in naklonjen sogovornik. Tudi svoje pozne dni je preživel duhovno svež in poln delovnih načrtov, med številnimi knjigami, ki so napolnjevale sleherni prostor njegovega doma. Pri prevajanju si je pomagal s tremi računalniki ...

In kako se mu je uspelo naučiti dvaindvajset jezikov, iz katerih je prevajal?

»... Tako je pač nanoslo: nekoliko je šlo pri tem za šport, nekoliko je bilo odsev potrebe, nekoliko konjiček, ...« je ob osebnem jubileju povedal za *Delo**.

* Tomažič, Agata. 2004. »Nekoliko je šlo pri tem za šport.« Pogovor: Janko Moder, 90 let. V: *Delo*, 15. maja 2004, str. 35.

In a Phrase, the Non-Alphabetical Wordbooks

ABSTRACT

The paper discusses general-purpose, mostly monolingual, non-alphabetical or partly alphabetical (mostly topical) English-language reference sources that lag behind the A-Z dictionary in overall importance. Among such sources, the thesaurus is the most significant type, though it is far from being the only one. What they have in common is that they have been designed to offer lexical assistance when it comes to questions other than word/phrase comprehension. A variety of reference tools make use of thematization in many different ways, though chiefly in some combination with alphabetization. THE-MATIC/TOPICAL ARRANGEMENT – as a supplement to ALPHABETICAL ARRANGEMENT – remains a useful mode in creating language resources, even though there is no single universally valid method of arrangement in thematic lexicography.

KEY WORDS: *thesaurus, topical, thematization, wordbook*

IZVLEČEK

Z eno besedo, neabecedni slovarji

Članek obravnava splošne, predvsem enojezične, neabecedne ali le delno abecedno urejene priročniške vire za angleški jezik, ki so podrejeni abecedno urejenim slovarjem. Čeprav je med njimi najvažnejši tezaver, je danes za angleščino na voljo precejšnje število jezikovnih pripomočkov slovarskega tipa, ki so vsaj delno urejeni neabecedno (največkrat tematsko). Skupno jim je to, da želijo uporabniku pomagati pri vseh tistih leksikalnih vprašanjih, pri katerih NE gre za omogočanje razumevanja besede oz. besedne zveze v (tujem) jeziku. Številni priročniki na razne načine upoštevajo tematsko ureditev, a povečini v kombinaciji z abecednostjo. TEMATSKOST – kot dopolnilo ABECEDNOSTI – je vsekakor koristen organizacijski princip pri sestavi jezikovnih priročnikov, čeprav zanjo nimamo splošno veljavne metode urejanja.

KLJUČNE BESEDE: *tezaver, tematski, tematskost, jezikovni priročnik*

INTRODUCTION

Alphabetical dictionaries are not the only, and not necessarily the best, way of arranging the words of a language. (McCarthy 1990: 138)

Would you agree with the above observation? Many people take alphabetical ordering for granted just because we all learned the alphabet in the same way, as an **invariant series**. It just leaves no doubts. But the literature is brimming with ideas about semantic ordering, synonym listings, topical arrangements, thematic list words, lexical fields, semantic networks... Even though the alphabetized word-defining or word-translating reference known as the **dictionary** is (still) the order

of the day, there is a lot for the translator to consider in terms of diversified access to lexical items, whether print, CD-ROM, or on-line. This survey of non-alphabetical language reference sources in English is necessarily selective, but judicious care has been applied in what to include and what to leave out. Note that there may be today on offer as many as 15,000 dictionaries of various sizes and types dedicated to the English language alone (Green 1996: 29).

When asked about the "basic" reference sources translators are likely to need the most, the standard answer is usually: One, a general bilingual dictionary (both directions); two, a comprehensive general monolingual L1 (=mother tongue) dictionary; three, a reliable up-to-date desk-size monolingual L2 (=foreign language) dictionary plus a general L2 learners' dictionary; four, a large general encyclopedia such as the CD-ROM version of the *Encyclopaedia Britannica* or the very comprehensive online-only *Wikipedia*, first started only in 2001. But what about non-alphabetical reference sources?

DICTIONARY VS. THESAURUS

There are many situations in which what translators really need is NOT the **dictionary**, but a work based on **meaning associations** between words and phrases. Such works are needed e.g. when the translator knows that there is a word for a concept but does not know it or cannot think of it, or when a given mother-tongue word is not listed in the relevant bilingual dictionary. But is there a "universal" complement to the dictionary? Well, at best in a restricted sense: The **thesaurus**, a reference source that acts as a complement to the traditional dictionary. A **DICTIONARY** is to be consulted if users have a word in mind they need information about, while a **THESAURUS** is needed if they have a meaning in mind which they want words for.^[1] While the two do not serve the same needs, most users seem to prefer dictionaries, chiefly for three reasons: (1) Their straightforward A-Z arrangement; (2) because they provide manageable information on meaning, usage, and/or pronunciation; (3) because of the simple one-step lookup process. "A dictionary provides information about a *word* by listing its meanings, whereas a thesaurus provides information about an *idea* by listing the range of words and phrases associated with it" (Pitha ed. 1996: vii). Yet many users seem oblivious of this distinction, regarding thesauruses as being less essential and more specialized.

Thesaurus lexicography reflects "the intention to help users with encoding tasks, which involves the grouping of words and phrases into sets of (near-)synonyms so that the most appropriate items can be chosen to express a particular concept" (Hartmann and James 1998: 143) – even if what is involved may be more than synonymy alone.

Most thesauruses merely *list semantically related* words rather than explaining their meaning: Their approach is **onomasiological** (from meaning to word), that is, one that starts with a concept and enumerates possible lexical items whereby that concept can be expressed. Dictionaries, by contrast, are **semasiological** (from word to meaning): They list words and provide their meanings. Thus although in an alphabetical dictionary *animals* and *zoos*, for example, are far apart, in the human mind (and hence in a thesaurus) they are close together. General thesauruses are thus designed to help the user find the word(s) or phrase(s) they do not know or cannot remember.^[2]

This duality is usually close to the distinction between alphabetical and thematic organization (semasiological=alphabetical, onomasiological=thematic). Onomasiological resources are chiefly useful for **encoding** activities (here L1-to-L2 translation), and they are not particularly useful for beginners, “first because they usually demand a higher command of the target language, and second because they will surely be more motivated to use the kind of dictionaries with which they are most familiar in their native language, that is, alphabetical dictionaries” (Márquez Linares 1998: 167).

Despite this distinction, the two modes can be – and have been – combined in a single reference work (see below), and “combining a semasiological with an onomasiological dictionary is an old dream of lexicographers” (Geeraerts 2000: 80).

Although the thesaurus has been given much less attention than the dictionary, the number of English thesauruses and other non-alphabetical reference tools published in the last decade or so is quite large.¹

One important point: Whatever the nature of the non-alphabetical tools discussed below, it is a fact that they almost never *really* ignore alphabetization.

THESAURUS DEFINED

The word **thesaurus** has several senses (McArthur ed. 1992: 1040); not all of them are relevant in this paper² that focuses on those language reference tools including the modern thesaurus, specifically of English, in which general

¹ Some linguists (e.g. Sierra 2000) have recognized an urgent need for more “onomasiological dictionaries.”

² Specifically, I have ignored the **documentation thesaurus**, aka **field thesaurus** or **information retrieval thesaurus**, a specialized tool comprising a classified list of terms for use in indexing and information retrieval in specific fields of knowledge (a selection of such works can be found on the “Web Thesaurus Compendium” website, listed in the bibliography).

vocabulary items are organized semantically rather than alphabetically. The relevant senses are as follows:

- (1) a work of reference presented as a treasure house of information about words (whether monolingual, bilingual, alphabetical, or thematic)
- (2) a work of reference containing lists of associated, usually undefined, words (such as synonyms), arranged thematically
- (3) a work of reference containing such lists but presented alphabetically.

Peters and Kilgariff (2000: 288), who define *thesaurus* simply as “a resource in which words with similar meanings are grouped together,” point out that “the varieties” include not only Roget, Macquarie and others, produced to help writers with word selection, but also WordNet and EuroWordNet (lexical databases based on psycholinguistic principles), thesauruses produced manually for use in information retrieval systems (domain-specific thesauruses), and “automatic thesauruses” produced by processing corpora. Again, this essay is restricted to the first of these.

Some linguists regard the thesaurus as a kind of dictionary; some others equate it with the dictionary of synonyms, whether with synonym discussions such as Belanger (ed. 1987) (**discriminating synonymy**), or with mere lists of synonyms (**cumulative synonymy**). The two differ in kind, and are designed to serve different needs. Second, thesauruses that do not contain synonym discriminations may be either narrowly synonym-oriented or semantically broader, the former providing “paradigmatic” information, the latter offering both “paradigmatic” and “analogical” information (Ilson 1991: 294)^[3]. Thus Lipka (2002: 42) defines the thesaurus as a type of “non-alphabetical, thematic reference book” in which “lexical items are arranged on a more or less intuitively determined basis of similarity of meaning and association. This principle of arrangement is more linguistic than a mere alphabetical listing. However, in practice, explicit semantic criteria are not used and normally modern linguistic research in the area is not drawn upon.”

THE THESAURUS: ITS USE

The thesaurus can in most cases be used profitably only by proficient native speakers, since the user must, one, distinguish between close and distant synonyms, establish register, distinguish common and rare words, match collocations, etc. (Rogers 1996: 81), and two, already know what the words offered actually mean – or else s/he would be at a loss when it comes to selecting the right word without consulting other reference sources, which would make the

whole process complex and time-consuming. The prime target user of such a work is thus likely to be the ADULT EDUCATED NATIVE SPEAKER looking for that elusive word s/he already knows but cannot recall. Parenthetically, the same type of user can be said to be the prime user of synonym discriminations, of which – despite several recent rather superficial attempts – the best two were published way back in the 1960s (Hayakawa 1968/1971 and Gove ed. 1968).

While such a work represents an attempt to organize vocabulary in terms of meaning, it has often come under fire for its alleged subjective arrangement³. Not one of them has “uncovered the key to conceptual universality, which is at best elusive and at worst ill-conceived” (Rogers 1996: 82). As Lipka (2002: 43) observes, Roget’s *Thesaurus*⁴ and many later works are organized according to logical connection and semantic likeness, that is, subject matter. They are not based on a strict semantic classification. On the other hand, the alphabet (McArthur 1986a: 162) is convenient because it represents an **objective series** known to everybody, while thematization exists in a multitude of forms and is thus a **subjective, variant series**. Yet semantic arrangement does make sense, if only because words evoke **semantic networks** that can be language-specific (Kramsch 1998: 131, 17): Hence the steady flow of thematic wordbooks, often designed to be used in conjunction with rather than instead of alphabetized sources. The era of the electronic dictionary available on CD-ROM is likely to contribute to the creation of an improved reference tool – one incorporating a dictionary, a thesaurus, and a general encyclopedia, and with diversified search facilities. The **translator’s workbench** (Rogers 1996: 71, 83–89), a sophisticated set of computer tools, is one way of doing it.

The **bilingual thesaurus**, general or specialized, is not the subject of this paper. General bilingual thesauruses are few in number; the very first English/French thesaurus I am aware of came out only in 1998 (Lamy 1998). Designed for English-speaking users of French, it is arranged thematically, with subdivisions into topic categories, and with two A–Z indexes – English–French and French–English – of 8,000 words each. It contains 15 major sections (subdivided into a total of 142 subheadings): position, movement and travel; time; the natural environment; everyday things; society, family and relationships; emotions, feelings and attitudes; wanting; knowledge and thought processes; body

³ In fact, the thesaurus has been taken to task on several counts (e.g. in Crystal 1995: 158), notably for failing to provide definitions associated with lists of semantically related items, indicate the stylistic levels at which the lexemes are used, provide a principled basis to the way lexemes are organized within entry paragraphs, and list also the less commonly occurring lexemes.

⁴ Peter Mark Roget (1779–1869) was a British physician who originated the thesaurus, bringing out the first edition of his *Thesaurus of English Words and Phrases* in 1852.

and health; food and drink; work and leisure; money, worth, economy; abstract terms to describe the world; ways of communicating; and conversational gambits. It lists analogous words, phrases and expressions and includes many examples of use, aside from explaining in what contexts the different synonyms are to be used. There are also paragraph-long explanations of certain (especially culture-bound) terms such as *le tiers provisionnel* (p. 185), *bank cards* (p. 181), and *being asked to produce documents* (p. 206). Another general bilingual thesaurus is the Serbocroatian-English work by Dajković (1981). Alphabetization and thematization can be combined in both words and pictures, usually with the addition of back-matter alphabetical indexes: e.g. Walter (ed. 1994) comprises 450 categories of words grouped by topic or semantic relatedness, many subcategorized, and 48 "language-for-communication" situation-specific expressions (mostly from spoken language).

THESAURUSES TODAY: TITLES AND TYPES

General monolingual thesauruses of the English language often exist in a variety of formats, with smaller "spinoffs" of larger works, ranging from the pocket-size editions (e.g. Schwarz ed. 1992 and Spooner comp. 1992) through popular paperback editions (e.g. Pearsons and O'Connor eds. 1996 and Princeton Language Institute ed. 1993), all the way to the respectable "college" productions (e.g. Sutherland rev. and ed. 1998 and Jellis ed. 2002). Some of them are **conceptual** (e.g. Daintith et al. eds. 1993, Kirkpatrick ed. 1987/1998, Kipfer ed. 2001), but many more are **alphabetical** (e.g. Mackie and Butterfield eds. 2002, Hanks ed. 2000/2004, Manser ed. 2004; Urdang 1991/1997 and Jellis ed. 2002 each offer dual access to their entries). Loughridge (1990: 105) observes that "A thesaurus is nowadays generally understood to be a list of words either systematically arranged according to their meanings or the ideas or concepts they express, or listed alphabetically with their synonyms, and, sometimes, antonyms and related phrases." Since most modern desk-size thesauruses are alphabetical, they are different from dictionaries only in that they do not claim to explain or define word senses but only to provide synonyms and related words.

A thesaurus can be arranged also in terms of alphabetized concepts (Bernard ed. 1990); moreover, there may be lexical information added to mere lists of semantically related items making up thesaurus entries, chiefly in the alphabetical variety (definitions of each sense of polysemous headwords and/or example sentences showing meanings). Finally, at least one work provides unusual equivalents or related items of general-language words while sticking to the familiar thesaurus format (Ehrlich 1994).

HYBRIDS AND OTHER NON-ALPHABETICAL BREEDS

As a reference tool, the general thesaurus is often felt to be of limited usefulness, because it merely **lists** alternatives and/or semantically related items, thus performing chiefly the function of a memory jogger for proficient language users. For this reason, a few works try to combine various types of information, notably definitions, examples of use, and semantically related word lists organized along looser principles of **semantic relatedness**. All alphabetical, such works were created out of the recognition that what the user seeks is "a more appropriate term than the one he has in mind" (Doherty ed. 1989: iii). However, since the user may be seeking "a synonym, a word stronger or weaker in force, one of slightly different meaning, a more starchy or more folksy word, an idiomatic phrase that conveys the same idea, or a word that to a greater or lesser degree contrasts with his starting point" (Kay ed. 1976: 3a, Doherty ed. 1989: iii), there exists also e.g. *Webster's Collegiate Thesaurus* (Kay ed. 1976)⁵, a thesaurus-like wordbook where synonym lists are supplemented with lists of "related" and "contrasted" words.

There are also a few *hybrid works* available with elements of both thesauruses and dictionaries, mostly designed for advanced learners of English, also referred to as **onomasiological learners' dictionaries** or **learners' thesauruses**, notably

- a – McArthur's pioneering *Longman Lexicon* (1981), organized in fourteen pragmatic semantic fields. This work combines thematization with linguistic semantic structuring;
- b – the innovative, basic-concept-based "production dictionary," *Longman Language Activator*TM (Summers ed. 1993/2002), and the intermediate-level, more pedagogical but also considerably modified *Essential Activator* (Summers and Gadsby eds. 1997). The 2002 *Activator*TM is also available on the CD-ROM version of the 4th edition of the *Longman Dictionary of Contemporary English* (Summers ed. 2003);
- *Oxford Learner's Wordfinder Dictionary* (Trappes-Lomax 1997), a vocabulary-building tool featuring 630 alphabetized keywords with reverse-dictionary type of treatment including many contextualized examples, plus 23 front-matter topic areas, each with further subdivisions. It is available also on the CD-ROM of the latest edition of Hornby's *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (Wehmeier ed. 2005);

⁵ A later version of this work is conveniently available free of charge at <http://www.m-w.com/thesaurus.htm>.

- the Cambridge bilingual *Word Routes* series (started 1994), a set of thematic and illustrated dictionaries geared toward the learner of English, such as Walter (ed. 1994);
- "pedagogical" bilingual thesauruses such as Lamy (ed. 1998), or the monolingual Lee (1983), the latter referred to as a "pragmalinguistic" thesaurus.

MOREOVER, THERE EXIST TODAY A HOST OF "COMBINED WORDBOOKS"

- (1) Combining features of dictionaries with those of thesauruses, whether in two successive sections, the dictionary-part usually followed by the thesaurus-part; with thesaural entries appended to the relevant dictionary entries only (e.g. Tulloch ed. 1995 and the pocket-size Makins ed. 1990); or with the thesaurus part following the relevant dictionary entries on a page-by-page ("divided page") basis, both covering the same section of the alphabet.⁶ Oxford University Press (<http://www.oup.co.uk>) and HarperCollins Publishers (<http://www.collins.co.uk>) in particular each offer a range of such combined works typically providing their selections of alternative words with matching dictionary and thesaurus entries together on the same page for one-stop lookup.
- (2) Presenting "combined" lexical information in some semantics-based (thematic) fashion, virtually always in some combination with alphabetization. This may well be the optimum reference format (cf. Chapman 1974). Major English-language dictionary publishers now routinely offer a combined dictionary and thesaurus (Fraser 2003: 34).

Other variations include Kipfer (2002), which combines indiscriminated synonyms with a reverse dictionary, to be briefly discussed below.

Some of the works referred to belong to the dynamic tradition of the English monolingual learners' dictionaries. The **onomasiological dictionary** tradition, formerly represented in the pedagogical field only by McArthur (1981), not only spawned several new types of work (referred to above) but also resulted in the fact that the leading English monolingual learners' dictionaries on CD-ROM (*Oxford, Longman, Collins COBUILD, Cambridge*, but not *Macmillan*)

⁶ Hartmann and James (1998: 143, 69) enter the term **thesaurus-cum-dictionary** and its synonym **hybrid**, where they recognize only one type of a thesaurus in combination with a general dictionary, viz. the one "which splits each page into a traditional dictionary section and a thesaurus section from the corresponding part of the alphabet."

now offer also “semantic” access to vocabulary items that is *not* available in the print versions. Thus the *Longman* (Summers ed. 2003) CD-ROM incorporates not only the 2002 *Activator*TM, but also another two “topical” features, viz. the Word set button on the toolbar and the Subject search facility (ten basic “themes,” each subdivided first into “headings” and each of these in turn into “subject areas”). Two, the revised *Cambridge* (Gillard ed. 2003 / Walter ed. 2005) offers the “Smart Thesaurus” facility; what you get with each headword is two features showing in two adjacent windows: Topicalized list of words followed in the next window by the same list where each item appears complete with the standard lexicographical treatment. Also, its Advanced Search facility enables you to find, for example, 154 matches of AmE (“region”) terms in the field of education (“topic”), or over 5000 AmE (“region”) terms. Three, the 2001 *COBUILD* on CD-ROM (Sinclair ed. 2001) – sold, unlike the others, as a separate product – includes a small but useful alphabetical *Collins Thesaurus*. However, the CD-ROM accompanying 2003 *COBUILD Dictionary* (Sinclair ed. 2003)⁷ has dropped this feature. Four, the *Oxford Advanced* (Wehmeier ed. 2005) incorporates also *Oxford Learner’s Wordfinder* (Trappes Lomax 1997).

Next, there are various “specialized thesauruses”, say the 600-page historical thesaurus of “love, sex, and marriage” (Coleman 1999), testifying to the complexity of human closest social and emotional relationships. It is arranged by meaning, the terms being listed chronologically within semantic fields, with dates of usage, notes on individual terms, and background information about changes in social conditions, religious beliefs, and medical advancements. Such works are clearly beyond the scope of this survey.

There are also in existence wordbooks that combine thesaural information with various other types of lexical data; e.g. Berold (1987) is a thematic vocabulary book including collocational information and warnings about false friends.

Thanks to the advent of computerization, such combined works are likely to proliferate in the years to come, particularly online. Tulloch (ed. 1995), for example, is a 1900-page print dictionary and thesaurus in fully integrated text (300,000 synonyms and over 190,000 dictionary definitions) created by electronically splicing and trimming (McArthur with Becker and Blaney 1999: 260) two wordbooks: *Concise Oxford Dictionary* (8th edition [Allen ed. 1990]) and *Oxford Thesaurus* (Urdang 1991), with 23 encyclopedic appendices thrown in for good measure, the synonyms given being keyed to each meaning they are related to. However, the optimum format and size of the alphabetical and the semantic modes combined may not be this easy to achieve. Integrated dic-

⁷ Note that overall, the 4th edition of the *COBUILD* underwent very little revision compared with the 3rd one.

tionary and thesaurus tools demonstrating the flexibility of online sources are now available on the Web (cf. especially <http://www.wordsmyth.net/> and <http://www.yourdictionary.com/>), some offering additional reference tools (e.g. <http://www.thefreedictionary.com/>).

Importantly (Rundell and Ham 1994: 175), there is a distinction between the **semantic-field** and the **concept-based** approaches. The former approach (e.g. McArthur 1981) to e.g. CRIME includes specific types of crime, such as *murder* or *shoplifting*. By contrast, the concept-based approach (e.g. Summers ed. 1993/2002) covers these notions in the areas where they belong *CONCEPTUALLY: murder* at KILL (which is where a student wishing to encode this notion would naturally look), and *shoplift* at STEAL.

Some authors argue for the basic pair of the **semantic-field** (or **associative**) **approach** vs. the **synonym-based approach**, which roughly corresponds to the distinction between the CONCEPTUAL THESAURUS and the ALPHABETICAL THESAURUS (Landau (2001: 138–41). The former's entry structure is much broader and semantically diverse, while the latter's is narrower and tighter. This is quite logical, given that a broad concept preceded and followed by its related concepts can be handled in a semantically much more detailed and diverse manner; strict alphabetization, by contrast, calls for a semantically more focused approach, as the A–Z headwords following each other will often be totally unrelated in meaning, each representing a veritable "world of its own."

There is little empirical evidence about how such works are used in practical language work. Lewis (1997: 209) e.g. believes that it is "most helpful if users simply browse under particular headings so that half-remembered lexis is re-activated for them."

MORE RELATED WORDBOOKS

There are on the English-language-reference market also a number of related topical tools such as **pictorial dictionaries** and "**reverse**" **dictionaries**^[4]. The former include Clark and Mohan (eds. 1995), an all-English version of the Duden line of pictorial dictionaries, where an alphabetical index – two indexes in bilingual versions – is linked to numeric references identifying the given page and the individual drawing corresponding to each term. Its competitors include Corbeil and Manser (1988), the comprehensive, 35,000-item Corbeil and Archambault (eds. 2002), and several pictorial dictionaries combining photographs and drawings with textual material, such as the specialized Bragonier and Fisher (eds. 1984), or the more general, "twice topical" – on two levels – Evans et al. (eds. 1998), often in a format that is more modern than that of the *Duden*.

The reverse-dictionary category, or the WORD-FINDING DICTIONARIES category, includes Bernstein (1988), Kahn (ed. 1989), and Edmonds (ed. 2002), Kahn (ed. 1989) combining elements of the pictorial dictionary and thematization in general (e.g. list of Indian terms, picture of insect, picture of leaf shapes, table of terms pertaining to laboratory equipment, where thematization and alphabetization often interact) – plus a 10,000-entry A-Z dictionary of “tricky or reasonably difficult terms” (p. 577) – with the “reverse” dictionary proper. Edmonds (ed. 2002), designed to help you find words you know but cannot bring to mind, contains 31,000 entry-words grouped under a wide range of subject areas and key words/concepts. Another hybrid is the 700-page Kipfer (2002); combining features of a dictionary of indiscriminated synonyms with those of the reverse dictionary, it was designed for users who know the elusive word they want to say but just cannot think of, but can describe what they are thinking. It incorporates thesaurus-type synonym entries (e.g. **abound:** *crawl, flourish, overflow, swarm, teem*; **above all:** *chiefly, especially, indeed, mostly, primarily*) as well as reverse-dictionary entries organized under various “cue” or “clue” words (=those you know) that lead you to the “target” words (=those you need), e.g. **accuse and charge with crime:** *indict, crime, to accuse formally of:* *charge, indict, charge with an offense: indict*; **accent on last syllable, word with:** *oxytone*, plus dozens of topical lists, charts, and tables, say the list of acids, clothing types, and tools. A more specialized topical wordbook lists thousands of adjectives and adverbs divided into 572 thematic categories (Kipfer 2003); you get an array of word choices used to describe someone/something. Another specialized work, Kipfer (2001), has been designed for people who need a synonym not for single words but for **phrases** such as *flower arrangement, sports arena, or crowning achievement*. Its 10,000 alphabetized multi-word entries lead the user to synonyms of phrases. While showing ingenuity, such works contain a highly subjective selection of items and are thus of limited value. They are entertaining and interesting to browse, chiefly designed as resources for writers and word lovers; much of what they list belongs to the arcane vocabulary that many users may be better off avoiding.

There is also the “world’s only full-language reverse-dictionary” that promises to take you from a mere idea to the precise word, Henry G. Burger’s *Wordtree* (1984 and later revisions), a somewhat controversial though highly original but also expensive and widely publicized and reviewed American work (cf. Burger 1988 and Riggs 1989) that readers of this survey are urged to look at for themselves (<http://www.wordtree.com>).

Other related **topical/thematic tools** include either TOPICAL WORDBOOKS such as Glazier (1992) and McCutcheon (1992/2003), or WORD-FINDERS in a specialized sense of the term (e.g. Welsh 1989, Grambs 1993, Sisson 1994), the

latter chiefly leading the user to a highly personal – and thus arbitrary – selection of unusual, specialized, foreign (sometimes verging on the bizarre) words rather than to lists of related words. The bulky Glazier (1992) arranges – and defines – its 75,000 entries “in a logical structure” (inside front flap) in some 800 divisions organized in 7 major sections (Nature, Science and Technology, Domestic Life, Institutions, Arts and Leisure, Language, The Human Condition), with a full A–Z index. McCutcheon (1995/2003) combines a concise A–Z thesaurus with a “word-find reverse dictionary,” adding elements of a vocabulary builder. Some works employing both alphabetization and thematization are difficult to classify; for instance, a German *Lernwörterbuch in Sachgruppen* (Pollmann-Laverentz and Pollmann 1982) is organized in 201 topicalized lists, each listing non-alphabetized English-language items that are followed by two columns: Their equivalent(s) in German and typical English collocations where they exist, with an A–Z index of English words (pp. 249–84). Also, Basescu (1976), a tiny paperback “designed to increase *your* speech color and fluency” (p. 1), is divided into five sections grouping related words, “each concerned with one area of thought” (back cover), and each with further subdivisions. The front matter contains the Scan Key (the contents), and there is an A–Z index (pp. 95–132), preceded by an appendix of foreign terms (pp. 86–94). Each entry is briefly defined only in its relation to the group in which it occurs.

Some of the sources are only available in print form, while others exist in CD-ROM versions (as well), and some are available online (notably Jost ed. 1995 and the *Merriam-Webster's Collegiate Thesaurus* [cf. footnote 5], both free of charge, unlike *Roget's New Millennium™ Thesaurus* [Kipfer ed. 2005]). There is also the original WordNet®, an online-only lexical reference system inspired by psycholinguistic theories of human lexical memory. Some 140,000 English nouns, verbs, adjectives and adverbs are organized into synonym sets, each representing one underlying lexical concept. Different relations link the synonym sets. Finally, another two online works of interest to translators are the *Think-map Visual Thesaurus*, and the *OneLook Reverse Dictionary*.

THEMATIZATION GALORE

Thematization of any conceivable type – but usually combined with alphabetization – in reference works is quite common, typically in the form of a thematic index following the main A–Z section, say in proverb dictionaries (e.g. Fergusson 1983), in slang dictionaries (e.g. Spears 1998, Dickson 1998)^[5], in pictorial dictionaries (Corbeil and Manser eds. 1988), and in dictionaries of euphemisms (Bertram 1998). But even these thematic indexes are commonly

organized alphabetically, in terms of both topical categories and the items listed within each category. Second, alphabetization is amply present in the thematic organization of the main body of many reference books followed by an A-Z index, including the famous *Guinness Book of World Records* (e.g. Matthews ed. 1996), slang dictionaries (e.g. Ayto 1998), and “factfinders” (e.g. Crystal ed. 2003) that are organized in a dozen or so broad areas of knowledge, each of which is then broken down into subsections.⁸ Both of these “list-of-contents-type” sections usually form part of the front matter. The extremely varied main part of works such as factfinders is commonly followed by a detailed A-Z index. The back-matter index can be left out (e.g. in Franck 1990), the idea being that the twin front-matter lists will be enough for most reference purposes. Even such encyclopedic (in contrast to lexical) works as a dictionary of inventions (Messadié 1991) can display thematic arrangement; in such sources, the typical pattern of arrangement is twofold:

- one, **topical chapters** (e.g. agriculture and food; chemistry and physics; communication, culture and the media; daily life, etc.) given in A-Z fashion, each chapter consisting of a number of – again alphabetized – encyclopedic-type entries (e.g. agriculture and food: biological battle against insects; canned food; cereal crops; chemical pesticides; fertilizer; harvester; incubators; irrigation; livestock rearing, etc.),
- two, an **alphabetical index** of headwords and other entries.

So, in such cases a topical work makes use of alphabetization on three levels.

Another common pattern is alphabetized entries followed by a back-matter index ordered by field and, within each field, again alphabetically, the fields themselves being typically, if somewhat unexpectedly or even illogically, listed yet again alphabetically. An *A-Z of Modern America* (Duchak 1999), for instance, has sizable Indexes (pp. 371–405) divided into clothing, customs and traditions, daily life, economy, education, environment, foreign policy, health, history, housing and architecture, immigration, language, etc. A reference work on Britain (Room 1990) follows a similar arrangement: A back-matter index (pp. 431–69) containing categories such as animal world, charities, clothing, daily life, education, food and drink, history, language, law, life and society, London (over 130 entries!), and media. In any case, there must be thousands

⁸ This organization makes such works partly different from the alphabetized variety: Chalker (1999: 243) notes that a topical slang dictionary's (Ayto 1998) format “is unquestionably useful if you want to learn as many slang synonyms as possible for a particular word or phrase or to explore the language of a particular area of meaning,” or to “explore a concept,” while an alphabetized competitor “is a better choice if you are interested in the range of meanings belonging to a word or phrase” – which is the very essence of monolingual dictionaries.

of situations where the non-alphabetical organization of a limited lexical inventory makes perfect sense, whether or not for translation purposes: It certainly makes sense, for example, to provide, s.v. **games**, a list comprising not only games named but also e.g. "place," "equipment," "person in charge," and "scoring," (say *basketball - court - ball - referee - point*). Sometimes, such key items - highlighted - are given in context, as in Bragonier and Fisher (eds. 1984). In Evans et al. (eds. 1998), most double-page spreads combine pictorial material with mini-essays on the topic in question (e.g. Jurassic period, p. 70; insects, p. 168; digestive system, p. 248; train equipment, p. 330; fresco, p. 434; guitars, p. 512; ice hockey, p. 550; CD-ROM, p. 584).

A special type of **"mini" thematization** that is useful for logical reasons can be found e.g. in the pocket-size DeVinne (ed. 1990), a dictionary of discriminated synonyms with several appendices including "collateral adjectives" (pp. 258-71), i.e. adjectives that correspond to certain nouns in meaning but not in form, such as *cattle - bovine*, *back - dorsal*, *year - annual*, *son - filial*, *chance - fortuitous*, not to mention the innocent-looking *leaf* and its adjectival monsters *foliaceous*, *foliar*, *foliate*, *foliose*, *frondescent*, and *frondose*. These lists are given alphabetically by noun in topical sections (e.g. zoology, time, family, general). Such adjectives can be further broken down: Schur (1987: 9-13) restricts them by providing a listing, in facing columns, of those "collateral adjectives" ending solely in *-ine* that designate zoological or entomological families (e.g. *feline - cats*, *ovine - sheep*, *ursine - bears*, not to mention *rupicaprine - chamoix* and *tolypeutine - armadillos*). While such items do not seem likely candidates for core vocabulary lists, they do group semantically related words that get listed far apart from each other through the vagaries of alphabetization.

As Augarde (2000: 136) observes, practical problems associated with thematic lexicons are considerable: Words related in sense are not necessarily easy to group together. Second, alphabetical order is the norm because it is, for most purposes, the most user-friendly arrangement. These may well be two powerful reasons why thematization as an organizing principle is (still) regarded as being inferior to the "ordered" alphabetization, though the underlying organization of the mental lexicon is all semantic and not one bit alphabetical. Small wonder, then, that (Jackson and Zé Amvela 2000: 165) there is no thematically arranged general dictionary, although thematic lexicography has a long tradition, and although "many lexicographers still find the thematic arrangement a useful and revealing way of arranging words" (e.g. Godman and Payne 1979, McArthur 1981).

Although thematic lexicography had existed long before Roget^[6], Roget's *Thesaurus* (1852) was the first full-fledged conceptually arranged thesaurus. It tried to arrange all the words of English in a hierarchical structure (Miller 1991: 159). Its basic structure grouping items according to logical connection,

association, and semantic likeness has remained unchanged.⁹ It was followed more than half a century later by the alphabetical variety, identified as "Roget's *Thesaurus* in dictionary form," a semantically tighter wordbook often restricted to the provision of near-synonyms and sometimes antonyms, today the dominant variety thanks to the overall simplicity and ease of access associated with alphabetical ordering universally known in one and the same form, as contrasted with the inherently idiosyncratic topical arrangement.

While Roget expected users of his book to master his system of categories and thus to begin their word searches with it – i.e. conceptually – rather than with the alphabetical index, most people using Roget's thesaurus to find a particular word today typically first consult the index for some related but more general word. There they are directed to the appropriate categories of semantically related words.

CONCEPTUAL VS. ALPHABETICAL: THE IMPLICATIONS

As to their entry arrangement, thesauruses are either **alphabetical** or **conceptual**. The alphabetical variety, very popular precisely because of its straightforward dictionary arrangement, is associated with more selectivity in the number of entries (rare words, names, and types of things are generally excluded) and is thus more narrowly **SYNONYM-ORIENTED**, because each concept-entry, being as it is listed alphabetically, represents a "semantic world of its own," being preceded and followed as a rule by semantically totally unrelated items (e.g. the headwords **mortify**, **mother**, **motif**, **motion**).

By contrast, the conceptual variety, which seems to be losing ground because the use of its printed versions calls for a two-stage lookup process that takes up more time, is associated with extreme inclusiveness (rare, non-English, obsolete items and proper names are included without any apparent principle of selection), and is more loosely **SEMANTIC-FIELD-ORIENTED**, or even semantic-association-focused, because each concept-entry is preceded and followed by semantically related concept-entries (e.g. the entries **angle**, **curve**, **straightness**, **circularity**). This type of thesaurus is basically a non-alphabetized sequence of categories of semantically related lexical items based on conceptual proximity; its thematic classification is based either on a detailed categorization/

⁹ Despite the typical focus of many authors on the conceptual organization, Roget did what most of his followers did as well: Use alphabetization in the back-matter index, and take into account grammar, by organizing the entries by word classes (nouns followed by adjectives, verbs, and so on, within any given entry-article).

hierarchization indicative of more philosophical intellectual abstractions (notably Roget's 1852 *Thesaurus*), or on more pragmatic categories (e.g. McArthur 1981). True, the electronic thesaurus obviates the need to first consult an A-Z index, but then such use comes close to consulting an A-Z thesaurus in the first place.

Alphabetical thesauruses tend to be more homogeneous than conceptual thesauruses, though the basic problem common to any thesaurus – the number of (near-)synonyms and other semantically related items listed after a headword – remains: Where is “the cut-off point after which words become so remote from the headword that their presence becomes misleading?” (McArthur with Becker and Blaney 1999: 261)

In fact, BOTH alphabetical and conceptual thesauruses rely on alphabetization (Landau 2001: 139): In the alphabetical ones, the user is advised to go either straight to the alphabetized entry, whereas in the conceptual ones, the user is told to consult the A-Z index first, and then to move to the main part and find there the item first looked up in the index, plus an array of lexical items related to it semantically. Further, alphabetization and thematization combined can be found in a variety of reference sources (e.g. Franck 1990, Matthews ed. 1996, Spears et al. 1994, or Fergusson 1983), frequently with a front-matter outline of contents, a thematic organization in the main body, and a detailed A-Z index in the back. In such works, each thematic section is usually arranged alphabetically. Occasionally, thematic sections offer “additional” help; *Cambridge International Dictionary of Idioms* (Walter and Pye eds. 1998), for instance, offers back-matter Theme Panels (pp. 439–54) showing topic groups of “idioms grouped according to their meaning or function” (ibid., p. vii) (e.g. anger, business, happiness and sadness, health, intelligence and stupidity, money, remembering and forgetting, speaking and conversation, success and failure). Indeed, quite a few dictionaries of idioms contain a thematic index, such as *COBUILD Idioms* (Sinclair ed. 2002) with its 17-page thematic index preceding the 70-page A-Z index, or the *Cambridge American Idioms* (Heacock ed. 2003) with a 16-page back-matter thematic index. Of course, all of these works incorporate also sizable alphabetical indexes.

Finally, the two modes have existed side by side for centuries (McArthur 1995). For instance, a standard conceptually arranged thesaurus (Chapman ed. 1992) was published in an A-Z version too (Chapman ed. 1994).

So: It seems that the basic organizing principle of the monolingual general-language thesaurus is **word association**. But this means admitting to a vague, subjective, and idiosyncratic type of organization. It is, then, easy to understand why there have been so far very few successful attempts at organizing lexical information non-alphabetically.

USING THE THESAURUS

Overall, the thesaurus is a tool for **encoding** rather than decoding, and those who can put it to good use are mainly proficient (educated) native speakers and advanced foreign learners/users. A thesaurus will be used when "our principal problem is not to find the exact meaning of a word but to find the exact word for a meaning which is floating, so to speak, in our heads," that is, when we are "stuck for the 'right' word" (Quirk and Stein 1990: 170). This implies the semantically looser semantic-field type of thesaurus rather than the synonym one. Partington (1998: 46-47) concludes that since being able to make a choice among a selection of near-synonyms calls for acquiring as much information as possible about the contexts in which each lexical item is used (as each has its own pattern of behavior), the thesaurus - which simply gives lists of synonyms - "is positively dangerous for the non-native speaker." However, his reviewer (Horváth 2001) disagrees, calling for an empirical comparison of the naturalness of the writing of learners who used a thesaurus and those who did not for a given writing task.

According to Hatch and Brown (1995: 383), there seems to be natural progression in the type of dictionaries that learners prefer: They go from picture dictionaries to bilingual dictionaries, and then to monolingual dictionaries and thesauruses. Thesauruses "are principally of use to those who wish to expand their vocabulary and improve precision of expression, avoid repetitiveness in speech or writing and the use of obscure or hackneyed words, choose the appropriate level of word for each occasion, or simply to identify a vaguely remembered word or phrase ..." (Loughridge 1990: 105).

As to specific groups, **writers** are likely to consult thesauruses for stylistic variation (synonyms); **students** will resort to them to, well, please their teachers, but perhaps also to improve their writing (synonyms); **translators** use them for various encoding tasks (not only synonyms). **Advertisers** seem to be mostly in need of synonym-oriented works, **word-game players** preferring comprehensive conceptually arranged tools.

Endnotes

- [1] Discussions of the subject refer to the "traditionally alphabetic" kind of wordbook, in the first place the dictionary, and to what are variously known as "topical," "thematic," or "classified" reference works; sometimes both are labeled *dictionaries*.
- [2] Hartmann and James (1998: 101-2) cite three typical examples of onomasiological dictionaries: thesaurus, synonym dictionary, and word-finding (or "reverse") dictionary; such works present words or phrases as expressions of semantically linked concepts, which may be meanings, ideas, notions, word families and similar relationships that can be designated

in different ways: by pictures, words, terms, definitions, synonyms or translation equivalents. The important criterion is the direction from concept to word, rather than from word to explanation. ... "Because of this conceptual, systematic or ideological approach, thematic order is sometimes preferred to alphabetical order."

Monolingual learners' dictionaries now do include non-alphabetical information; thus the *Hornby* dictionary (Wehmeier ed. 2005: 99, 159) provides a vocabulary-building note on how to express the concepts of BAD and VERY BAD, and a note (action / part of body / you are...) on actions expressing emotions, e.g. *bite / lips / nervous*.

- [3] In Ilson's (1991: 294) words, "analogical" information (=information about the lexical field of which a given lexical unit is a part) is given sparingly by English-language dictionaries and thesauruses, but more extensively by French dictionaries. An English-language "alphabetical and analogical" dictionary might at its entry for *horse* provide cross-references to types of horse (*mare, pony*), its colors (*bay, roan*), its parts (*hock, pastern*), its gaits (*trot, canter*), and other "horsy" words (*saddle, jockey, gymkhana*). Such items do get grouped in conceptual thesauruses, whose basic organizing principle (=word association) often contributes to an overall impression of a lack of systematicity.

- [4] The reason for quotes around the adjective *reverse* is that this is a popular sense; in stricter linguistic usage, *reverse dictionary* (Hartmann and James 1998: 119, 9) is a scholarly reference work characterized by "the back-to-front arrangement of items," i.e. one that lists words in reverse alphabetical order, that is, alphabetically by last-to-first rather than first-to-last letter order, so that words ending in *a* come first and those ending in *z* come last (Crystal 1997: 414), e.g.:

redemption	option
exemption	adoption
resumption	eruption
presumption	corruption
consumption	insertion
assumption	assertion

There seems to be currently only one "reverse" dictionary freely available on the Web for online consultation, at <http://www.onelook.com/reverse-dictionary.shtml>.

- [5] While specialized language thesauruses are outside the scope of this paper, let us note that there are several thesauruses of English slang in existence (Lewin and Lewin 1994, Green ed. 1986/1999, Chapman ed. 1989), though their use must surely be severely restricted.
- [6] McArthur (1986b) identifies several varieties of thematic presentation, notably
- travelers' phrase books, such as the topical Berlitz booklets
 - pictorial wordbooks, such as the Duden *Bildwörterbücher*, with an alphabetic index attached to thematically organized lists
 - specialized vocabulary lists arranged in topics or classes in language textbooks, an ancient lexicographical (especially bilingual) sub-tradition
 - individual innovative 20th-century works such as Bragonier and Fisher (eds. 1981) and McArthur (1981), and
 - elements within or behind alphabetical works which are either overtly or covertly thematic (e.g. grouped appendices in standard works, or whole volumes of classified glossaries such as Miller 1981).

References and Bibliography

- Allen, R.E., ed. 1990. *The Concise Oxford Dictionary of Current English*. 8th edn. Oxford: Clarendon Press.
- Augarde, T. 2000. Review of *Living Words*, by T. McArthur (1999). *International Journal of Lexicography* 13, no. 2 (June): 135-37.
- Ayto, J.R. 1998. *The Oxford Dictionary of Slang*. Oxford: Oxford University Press.
- Basescu, S. 1976. *The Word Bank*. 2nd rev. edn. New York: Pinnacle Books, 1977.
- Belanger, M.G., ed. 1987. *Webster's Compact Dictionary of Synonyms*. Springfield, MA: Merriam-Webster.
- Bernard, J.R.L., ed. 1990. *The Macquarie Encyclopedic Thesaurus: The Book of Words*. A Kevin Weldon Production. Macquarie University, NSW: Macquarie Library Pty.
- Bernstein, T.M. 1988. *Bernstein's Reverse Dictionary*. 2nd edn. rev. and expanded by D.L. Grambs. New York: Times Books.
- Berold, K., comp. 1987. *Words You Can Use*. Berlin: Cornelsen.
- Bertram, A. 1998. *NTC's Dictionary of Euphemisms*. Lincolnwood, IL: NTC Publishing Group.
- Bragonier, R., Jr., and Fisher, D., eds. 1981. *What's What: A Visual Glossary of the Physical World*. Maplewood, NJ: Hammond; New York: Ballantine Books, 1982.
- Bragonier, R., Jr., and Fisher, D., eds. 1984. *What's WhatTM in Sports: The Visual Glossary of the Sports World*. Maplewood, NJ: Hammond.
- Burger, H.G. 1988. "The Wordtree": An Add-On, Binomial Brancher of Process Words." In *Standardization of Technical Terminology: Principles and Practices (Volume 2)*, ed. R.A. Strehlow, 34-44. Philadelphia: American Society for Testing and Materials.
- Chalker, S. 1999. Review of Ayto (1998) and of *The Cassell Dictionary of Slang*, by J. Green. *International Journal of Lexicography* 12, no. 3 (September): 242-45.
- Chapman, R.L. 1974. "Roget's Thesaurus and Semantic Structure: A Proposal for Work." *Language Sciences* no. 31 (August): 27-31.
- Chapman, R.L., ed. 1989. *Thesaurus of American Slang*. New York: Harper & Row.
- Chapman, R.L., ed. 1992. *Roget's International Thesaurus[®]*. 5th rev. edn. New York: HarperCollins Publishers. [6th edn. ? Kipfer ed. 2001]
- Chapman, R.L., ed. 1994. *Roget A to Z*. New York: HarperCollins Publishers.
- Clark, J.O.E. 1988. *Word for Word: A Dictionary of Synonyms*. Harrap's Reference. London: Harrap.
- Clark, M., and Mohan, B., eds. 1995. *The Oxford-Duden Pictorial English Dictionary*. 2nd rev. edn. Oxford: Oxford University Press.
- Coleman, J. 1999. *Love, Sex, and Marriage: A Historical Thesaurus*. Costerus, New Series 118. Amsterdam and Atlanta: Editions Rodopi.
- Collins COBUILD on CD-ROM. 2001. London: HarperCollins Publishers.
- Corbeil, J.-C., and Manser, M.H., eds. 1988. *The Facts on File Visual Dictionary*. Oxford and New York: Facts on File Publications.
- Corbeil, J.-C., and Archambault, A., eds. 2002. *The Firefly Visual Dictionary*. Toronto: Firefly Books.
- Crozier, J., Gilmour, L., and Summers, E., eds. 2005. *Collins Internet-Linked Dictionary of Synonyms & Antonyms*. Glasgow: HarperCollins Publishers.
- Crystal, D. 1995. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. 1997. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press.

- Crystal, D., ed. 2003. *The New Penguin Factfinder*. London: Penguin Books.
- Daintith, J.; Martin, E.A.; Alexander, F.; and Wright, J., eds. 1993. *Bloomsbury Thesaurus*. Compiled and prepared for typesetting by Market House Books Ltd. London: Bloomsbury Publishing. [2nd edn. 1997 ed. by F. Alexander]
- Dajković, J. 1981. *Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski rečnik sinonima i antonima s fonetskim izgovorom / An English-Serbocroatian and Serbocroatian-English Dictionary of Synonyms and Antonyms*. Belgrade: Privredni pregled.
- Dalby, A. 1998. Review of *The Oxford Thesaurus*, 2nd edn., ed. L. Urdang. *The Linguist* 37, no. 1: 13–14.
- Davidson, G.W., ed. 2002. *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. 150th anniversary edition. London: Penguin Books. [concise paperback edition 2004]
- DeVine, P.B., ed. 1990. *The Right Word III: A Concise Thesaurus. Based on The American Heritage Dictionary*. Rev. edn. Boston: Houghton Mifflin.
- Dickson, P. 1998. *Slang: The Authoritative Topic-by-Topic Dictionary of American Lingoes from All Walks of Life*. Rev. edn. [29 topics covered] New York: Pocket Books.
- Doherty, K.M., ed. 1989. *The Merriam-Webster Thesaurus*. Springfield, MA: Merriam-Webster. [Based on and abridged from Kay ed. 1976]
- Duchak, A. 1999. *A-Z of Modern America*. London: Routledge.
- Edmonds, D.J., ed. 2002. *The Oxford Reverse Dictionary*. Oxford Paperback Reference. New edn. Oxford: Oxford University Press.
- Ehrlich, E. 1994. *The Highly Selective Thesaurus for the Extraordinarily Literate*. New York: HarperCollins / Harper Reference.
- Evans, J.; Caruso, L.; Jones, P.; Mason, J.; and Stalker, G., eds. 1998. *Visual Encyclopedia*. London: Dorling Kindersley. [1st edn. 1994 as *Ultimate Visual Dictionary*]
- Fellbaum, C., ed. 1998. *WordNet: An Electronic Lexical Database*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Fergusson, R. 1983. *The Penguin Dictionary of Proverbs*. Penguin Reference Books. Harmondsworth, Middx: Penguin Books.
- Fergusson, R.; Manser, M.H.; and Pickering, D., eds. 2000. *The New Penguin Thesaurus*. London: Penguin Books.
- Franck, I.M. 1990. *On The Tip of Your Tongue: The Word/Name/Place Finder*. New York: Penguin Books USA/Signet.
- Fraser, J. 2003. "Impudent Ignorance' or Treasure Trove?" *The Linguist* 42, no. 2 (April-May): 34–35.
- Geeraerts, D. 2000. "Adding Electronic Value: The Electronic Version of the *Grote Van Dale*." In *Proceedings of the Ninth EURALEX International Congress, EURALEX 2000, Stuttgart, Germany, August 8th – 12th, 2000*, 2 vols., ed. Heid, U. et al., 75–84. Stuttgart: Universität Stuttgart/Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung.
- Gillard, P., ed. 2003. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gilmour, L., ed. 1995. *Collins Thesaurus*. Glasgow: HarperCollins Publishers. [2nd rev. edn. Mackie and Butterfield eds. 2002]
- Glazier, S. 1992. *Random House Word Menu™*. New York: Random House. [New, expanded posthumous edn. 1997]
- Godman, A., and Payne, E.M.F. 1979. *Longman Dictionary of Scientific Usage*. Harlow, Essex: Longman Group.
- Gove, P.B., ed. 1968. *Webster's New Dictionary of Synonyms: A Dictionary of Discriminated Synonyms with Antonyms and Analogous and Contrasted Words*. Springfield, MA: G. & C. Merriam.

- Grambs, D.L. 1993. *The Describer's Dictionary*. New York: W.W. Norton.
- Green, J. 1996. *Chasing the Sun: Dictionary-Makers and the Dictionaries They Made*. London: Jonathan Cape; London: Pimlico, 1997.
- Green, J., ed. 1986. *Slang Thesaurus*. London: Elm Tree Books; Harmondsworth, Middx: Penguin Books, 1988. [2nd edn. 1999. London: Penguin Books]
- Hanks, P.W., ed. 2000. *The New Oxford Thesaurus of English*. Oxford: Oxford University Press. [2nd edn. 2004 ed. by M. Waite]
- Hartmann, R.R.K. 1995. "Pedagogical Lexicography: Some Desiderata." In *Current Approaches to the Lexicon*, ed. R. Dirven and J. Vanparys, 405–11. Duisburg Papers on Research in Language and Culture #24. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Hartmann, R.R.K., and James, G. 1998. *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge.
- Hatch, E., and Brown, C. 1995. *Vocabulary, Semantics, and Language Education*. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Hayakawa, S.I., ed. 1968. *Funk & Wagnalls Modern Guide to Synonyms and Related Words*. New York: Funk & Wagnalls. British edn. 1971, rev. by P.J. Fletcher. London: Cassell, 1971; Harmondsworth, Middx: Penguin Books, 1987. [Revised as *Guide to Related Words*, revising editor E.H. Ehrlich. London: Cassell, 1994; London: Penguin, 1996, issued as *The Penguin Guide to Synonyms and Related Words*]
- Heacock, P., ed. 2003. *Cambridge Dictionary of American Idioms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horváth, J. 2001. Review of Partington 1998. *Language Learning & Technology* 5, no. 3 (September): 2–27. At <http://llt.msu.edu/vol5num3/review2/>
- Ilson, R.F. 1991. "Lexicography." In *The Linguistics Encyclopedia*, ed. K. Malmkjær, 291–98. London: Routledge.
- Jackson, H.T., and Zé Amvela, E. 2000. *Words, Meaning and Vocabulary: An Introduction to Modern English Lexicology*. Open Linguistics Series. London: Cassell.
- Jellis, S., ed. 2002. *Microsoft® Encarta® College Thesaurus*. A Bloomsbury Reference Book. New York: St. Martin's Press.
- Jost, D.A., ed. 1995. *Roget's II: The New Thesaurus*. 3rd edn. Boston: Houghton Mifflin. [P. Strupp is also listed as the editor] At <http://www.bartleby.com/62/>
- Kahn, J.E., ed. 1989. *Reader's Digest Reverse Dictionary*. London: Reader's Digest Association. [Rptd. with amendments 1996]
- Kay, M.W., ed. 1976. *Webster's Collegiate Thesaurus*. Springfield, MA: G. & C. Merriam. [with later revisions]
- Kipfer, B.A. 1992. *Roget's 21st Century Thesaurus in Dictionary Form*. New York: Dell Publishing; London: Robert Hale, 1993.
- Kipfer, B.A. 2001. *Roget's Thesaurus of Phrases*. Cincinnati, OH: Writer's Digest Books.
- Kipfer, B.A. 2002. *The Writer's Digest Flip Dictionary*. 2nd edn. Cincinnati, OH: Writer's Digest Books.
- Kipfer, B.A. 2003. *Roget's Descriptive Word Finder*. Cincinnati, OH: Writer's Digest Books.
- Kipfer, B.A., ed. 2001. *Roget's International Thesaurus®*. 6th edn. Robert L. Chapman, Consulting Editor. New York: HarperResource / HarperCollins Publishers.
- Kipfer, B.A., ed. 2005. *Roget's New Millennium™ Thesaurus*, First Edition (v 1.0.0). Advertisement/announcement & sign-up page at <http://thesaurus.reference.com/help/faq/roget.html>
- Kirkpatrick, B., ed. 1987. *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. New [6th] edn. Harlow, Essex: Longman Group UK; London: Viking, 1995.
- Kirkpatrick, B., ed. 1998. *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. New [7th] edn. London: Viking [Contains 987 categories]; London: Penguin Books, 2000.

- Kirkpatrick, B., ed. 2000. *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. London: Penguin Books.
- Kirkpatrick, B., comp. 1995. *The Concise Oxford Thesaurus*. Oxford: Oxford University Press. [2nd edn. 2002 ed. by M. Waite]
- Kirkpatrick, B.; Pickering, D.; and Manser, M.H., eds. 1998. *The Cassell Thesaurus*. London: Cassell.
- Kramsch, C. 1998. *Language and Culture*. Oxford Introductions to Language Study. Oxford: Oxford University Press.
- Laird, C.G., ed. 1985. *Webster's New World Thesaurus*. Rev. edn. updated by W.D. Lutz. New York: New World Dictionaries/Prentice Hall Press.
- Lamy, M.-N. 1998. *The Cambridge French-English Thesaurus*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Landau, S.I. 2001. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. 2nd edn. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Lee, W.R. 1983. *A Study Dictionary of Social English*. Ed. B. Newson. Oxford: Pergamon Press.
- Lewin, E., and Lewin, A.E. 1994. *The Thesaurus of Slang*. Rev. 2nd edn. New York: Facts on File Publications; Ware, Herts.: Wordsworth Editions, 1995, entitled *The Wordsworth Thesaurus of Slang*.
- Lewis, M. 1997. *Implementing the Lexical Approach*. Hove, East Sussex: Language Teaching Publications.
- Lindberg, C.A., ed. 1999. *The Oxford American Thesaurus of Current English*. New York: Oxford University Press.
- Lindberg, C.A., comp. 2004. *The Oxford American Writer's Thesaurus*. New York: Oxford University Press.
- Lipka, L. 2002. *English Lexicology*. Narr Studienbücher. Tübingen: Gunter Narr.
- Loughridge, B. 1990. *Which Dictionary? A Consumer's Guide to Selected English-Language Dictionaries, Thesauri and Language Guides*. London: Library Association Publishing.
- Lutz, W.D. 1994. *The Cambridge Thesaurus of American English*. New York and Cambridge: Cambridge University Press.
- Mackie, W., and Butterfield, J., eds. 2002. *Collins Thesaurus: The Ultimate Wordfinder*. New edn. Glasgow: Collins/HarperCollins Publishers.
- Makins, M., ed. 1990. *Collins GEM Dictionary and Thesaurus*. London and Glasgow: William Collins Sons.
- Manser, M.H., ed. 2004. *The Chambers Thesaurus*. New edn. Edinburgh: Chambers Harrap Publishers / Chambers.
- Márquez Linares, C.F. 1998. "Dictionary Awareness." In *Aspects of Modern Language Teaching in Europe*, ed. W. Gewehr with G. Catsimali, P. Faber, M.J. Raya and A.J. Peck, 161-75. London: Routledge.
- Matthews, P., ed. 1996. *The Guinness Book of Records 1996*. New York: Bantam Books.
- McArthur, T. 1981. *Longman Lexicon of Contemporary English*. Harlow, Essex: Longman Group.
- McArthur, T. 1986a. *Worlds of Reference*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McArthur, T. 1986b. "Thematic Lexicography." In *The History of Lexicography*, ed. R.R.K. Hartmann, 157-66. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- McArthur, T. 1995. "Culture-Bound and Trapped by Technology: Centuries of Bias in the Making of Wordbooks." In *Cultures, Ideologies, and the Dictionary*, ed. B.B. Kachru and H. Kahane, 381-89. Lexicographica, Series Maior #64. Tübingen: Max Niemeyer.

- McArthur, T., with Becker, H. and Blaney, J. 1999. Review of *The Oxford Thesaurus in A-Z Form*, 2nd edn. (1997), by L. Urdang. *International Journal of Lexicography* 12, no. 3 (September): 257-61.
- McArthur, T., ed. 1992. *The Oxford Companion to the English Language*. Oxford: Oxford University Press.
- McCarthy, M.J. 1990. *Vocabulary*. Language Teaching: A Scheme for Teacher Education. Oxford: Oxford University Press.
- McCutcheon, M. 1992/2000. *Descriptionary: A Thematic Dictionary*. New York: Facts on File Publications; New York: Ballantine Books, 1993. [2nd rev. edn. 2000]
- McCutcheon, M. 1995/2003. *Roget's Superthesaurus*. Cincinnati, OH: Writer's Digest Books. [3rd rev. and expanded edition 2003]
- Messadié, G. 1991. *Great Inventions through History*. Edinburgh: W & R Chambers. Reissued as *The Wordsworth Dictionary of Inventions*. Wordsworth Reference. Ware, Herts: Wordsworth Editions, 1995.
- Miller, D.E. 1981. *The Book of Jargon: An Essential Guide to the Inside Languages of Today*. New York: Macmillan Publishing.
- Miller, G.A. 1991. *The Science of Words*. New York: Scientific American Library.
- OneLook Reverse Dictionary. At <http://www.onelook.com/reverse-dictionary.shtml>
- Partington, A. 1998. *Patterns and Meanings: Using Corpora for English Language Research and Teaching*. Studies in Corpus Linguistics 2. Amsterdam: John Benjamins.
- Pearsall, J., ed. 1998. *The New Oxford Dictionary of English*. Oxford: Clarendon Press. [Rev. editions 2003 and 2005]
- Pearsons, E., and O'Connor, J., eds. 1996. *Random House Roget's Thesaurus*. Rev. edn. New York: Ballantine Books.
- Peters, W., and Kilgarriff, A. 2000. "Discovering Semantic Regularity in Lexical Resources." *International Journal of Lexicography* 13, no. 4 (December): 287-312.
- Pitha, E.W., ed. 1996. *Bartlett's Roget's Thesaurus*. Boston: Little, Brown.
- Pollmann-Laverentz, C., and Pollmann, F. 1982. *How to Use Your Words: Lernwörterbuch in Sachgruppen*. Dortmund: Lambert Lensing.
- Princeton Language Institute, ed. 1993. *21st Century Synonym and Antonym Finder*. (B. A. Kipfer, Head Lexicographer) New York: Dell Publishing/A Laurel Book.
- Quirk, R., and Stein, G. 1990. *English in Use*. Harlow, Essex: Longman Group UK.
- Riggs, F.W. 1989. Review of H.G. Burger, *The Wordtree* (1984). *International Journal of Lexicography* 2, no. 2 (Summer): 147-51.
- Rogers, M.A. 1996. "Beyond the Dictionary: The Translator, the L2 Learner and the Computer." In *Words, Words, Words: The Translator and the Language Learner*, ed. G.M. Anderman and M.A. Rogers, 69-95. Topics in Translation #7. Clevedon, Avon: Multilingual Matters.
- Room, A. 1990. *An A to Z of British Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Rundell, M., and Ham, N. 1994. "A New Conceptual Map of English." In *EURALEX 1994 Proceedings*, ed. W. Martin, W. Meijs, M. Moerland, E. ten Pas, P. van Sterkenburg, and P. Vossen, 172-80. Amsterdam: N.p.
- Schur, N.W. 1987. *1000 Most Challenging Words*. New York: Facts on File; New York: Ballantine Books, 1988.
- Schwarz, C., ed. 1992. *Chambers Mini Thesaurus*. Edinburgh: W & R Chambers.
- Sierra, G. 2000. "The Onomasiological Dictionary: A Gap in Lexicography." In *Proceedings of the Ninth EURALEX International Congress, EURALEX 2000, Stuttgart, Germany, August 8th-12th, 2000*, 2 vols., ed. Heid, U. et al., 223-35. Stuttgart: Universität Stuttgart/Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung.

- Sinclair, J.McH., ed. 2001. *Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners*. 3rd edn. Glasgow: HarperCollins Publishers.
- Sinclair, J.McH., ed. 2002. *Collins COBUILD Dictionary of Idioms*. 2nd edn. Glasgow: HarperCollins Publishers.
- Sinclair, J.McH., ed. 2003. *Collins COBUILD Advanced Learner's English Dictionary*. 4th edn. Glasgow: HarperCollins Publishers.
- Sisson, A.F. 1994. *Sisson's Word and Expression Locator*. 2nd edn. rev. by B.A. Kipfer. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. [First edn. 1966]
- Spears, R.A. 1998. *NTC's Thematic Dictionary of American Idioms*. Lincolnwood, IL: NTC Publishing Group.
- Spears, R.A.; Kleinedler, S.R.; and Birner, B.J. 1994. *NTC's Dictionary of Everyday American English Expressions Presented According to Topic and Situation*. Lincolnwood, IL: National Textbook.
- Spooner, A., comp. 1992. *The Oxford Minireference Thesaurus*. Oxford: Clarendon Press.
- Summers, D., ed. 1993/2002. *Longman Language Activator™: The World's First Production Dictionary*. Harlow, Essex: Longman Group UK. [2nd rev. edn. 2002]
- Summers, D., ed. 2003. *Longman Dictionary of Contemporary English*. New [4th] edn. Harlow, Essex: Pearson Education / Longman.
- Summers, D., and Gadsby, A., eds. 1997. *Longman Essential Activator (R): Put Your Ideas into Words*. Harlow, Essex: Addison Wesley Longman.
- Sutherland, F., rev. and ed. 1998. *Random House Webster's College Thesaurus*. Rev. and updated edn. New York: Random House. [newly revised 2000]
- Thinkmap Visual Thesaurus. At <http://www.visualthesaurus.com>
- Trappes-Lomax, H. 1997. *Oxford Learner's Wordfinder Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Tulloch, S., ed. 1995. *The Oxford Dictionary and Thesaurus*. Corrected reissue of *The Reader's Digest Oxford Wordfinder* (1993). Oxford: Oxford University Press.
- Urdang, L., rev. and ed. 1978. *The Synonym Finder*. By J.I. Rodale. Rev. edn. Emmaus, PA: Rodale Press. Reissued as *Longman Synonym Finder*. Harlow, Essex: Longman Group, 1986.
- Urdang, L. 1991/1997. *The Oxford Thesaurus: An A-Z Dictionary of Synonyms*. Oxford: Clarendon Press. [2nd revised 1997 entitled *The Oxford Thesaurus in A-Z Form*]
- Walter, E., ed. 1994. *Cambridge Word Routes: Anglais-Français*. General ed. M.J. McCarthy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walter, E., ed. 2005. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walter, E., and Pye, G., eds. 1998. *Cambridge International Dictionary of Idioms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- "Web Thesaurus Compendium." At <http://www.darmstadt.gmd.de/élutes/thesalpha.html>
- Wheheier, S., ed. 2005. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. By A.S. Hornby. 7th edn. Oxford: Oxford University Press.
- Welsh, G.S. 1989. *What's the Word That Means ...? How to Find the Word That You Can't Remember or One That You Don't Know but Would Like To*. Chapel Hill, NC: Algee Books.

Thesauruses Profiled

■ ABSTRACT

The wordbook listing focuses on the most significant contemporary works referred to in my article "In a Phrase, the Non-Alphabetical Wordbooks". Many minor revisions, abridgments, pocket and compact editions, reprints, etc., of the works listed have been left out. The relevant bibliographical details can also be found in the foregoing article.

KEY WORDS: *thesaurus, topical, thematization, wordbook*

■ IZVLEČEK

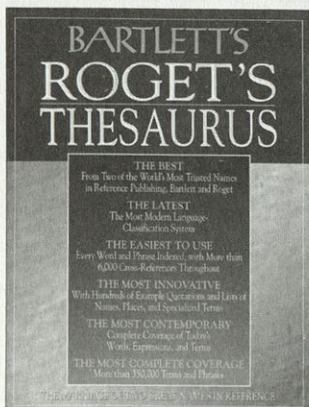
Tezavri se predstavijo

Seznam tezavrov se osredotoča na izbor najpomembnejših sodobnih del, ki so omenjena v mojem članku »Z eno besedo, neabecedni priročniki«. Revidirane, skrajšane, žepne in strnjene izdaje ter ponatisi so večinoma izpušeni. Vsi bibliografski podatki za ta dela so prav tako navedeni v mojem pravkar omenjenem članku.

KLJUČNE BESEDE: *tezaver, tematski, tematskost, jezikovni priročnik*

BARTLETT'S ROGET

<xxxii + 1415pp.> <Pitha ed. 1996>

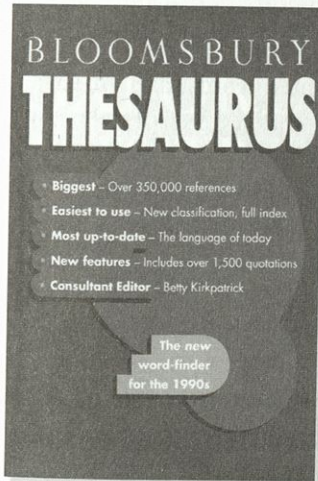

A British-made but American-revised Rogetian conceptual thesaurus containing over 350,000 entries. John Bartlett's quotations are provided at the beginning of many categories to illustrate the meanings of the words in the category. The text is divided into 24 large groups of related subjects, each being itself divided into main-subject categories containing relevant words listed in order of word class: chiefly nouns, adjectives, verbs, adverbs. The categories are in turn subdivided into numbered paragraphs that group together words of similar meaning. Many paragraphs end with

cross-references to related categories. There are also 100 almanac-like lists (e.g. branches of chemistry, deities, nicknames for inhabitants, card games, rivers) interspersed in the body of the work. There are two lists, one grouped by concept and the other alphabetical, plus a directory of sidebar lists. The index (pp. 751-1415) includes every item listed in the main part.

BLOOMSBURY THESAURUS

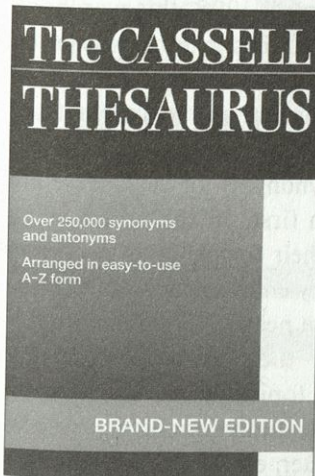
<xxx + 1569pp.> <Daintith et al. eds. 1993>

A large Roget-type conceptual thesaurus with 350,000 references, 1,500 quotations plus 100 lists of e.g. musical instruments, bones of the body, parts of a computer, and 5,000 cross-references. It is organized in 16 semantic classes comprising 879 categories and has a full index (pp. 880-1569). The classification in the first part covers major branches of knowledge, together with countries, places, rivers, and seas, the second part showing a more traditional thesaurus division: existence, the material world, and the emotions. An enlarged edition appeared (London: Bloomsbury, 1997) under the editorship of F. Alexander. This version has over 13,000 "key entries" in 815 categories.

CASELL THESAURUS

<xiii[iii] + 764pp.> <Kirkpatrick, Pickering and Manser eds. 1998>

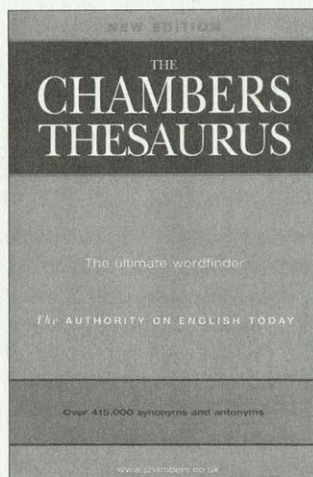

An A-Z-type straightforward wordbook listing 250,000 synonyms and antonyms, similar to Lutz (ed. 1994), another simple synonym-oriented 250,000-entry work created in a tradition that lays stress on the overall simplicity and ease of finding needed information. In polysemous headwords, each group of synonyms is preceded by a brief italicized definition in parentheses to help pinpoint senses - introduced by boldface numbers, and subsenses by lowercase letters - for each such group. Senses are ordered on the basis of frequency. Antonyms are given for each sense division. The work uses descriptive labeling and includes standard and colloquial English (inside

front flap), including multiword items. This work is similar also to Lindberg (ed. 1999) that features 15,000 main entries and 350,000 synonyms. Key entries include lists of opposites with cross-references to other entries. There are also (as alternatives to definitions) sample sentences or phrases for each sense division, and synonym studies.

CHAMBERS THESAURUS

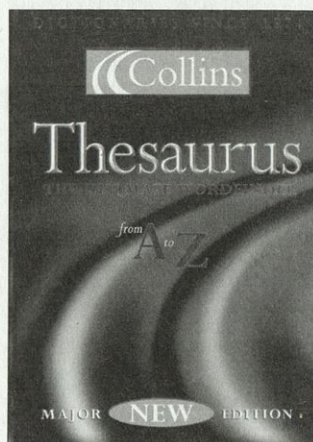
<viii + 1128pp.> <Manser ed. 2004>

Based on the 1986 *Chambers 20th Century Thesaurus*, this is an 18,000-headword, 415,000-entry A-Z guide to synonyms, related words, and antonyms grouped by register (unmarked vs. formal, slang, technical, etc.). Senses within an entry are given in numbered sections. Separate parts of speech (e.g. **act** as noun and as verb) have separate synonym lists. Included are explanatory notes on confusable words (e.g. *defective* or *deficient*?), 500 hyponym panels (types of food, ballet terms, longest rivers, Charities in the UK), and 300 synonym nuance panels (e.g. *snug*, *cosy*, *convenient*, *agreeable*, *enjoyable*, *delightful* etc. concisely treated under *comfortable*). Some synonyms are quite abstruse.

COLLINS THESAURUS

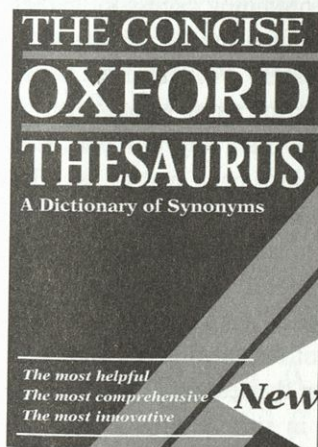
<xviii + 1133pp.> <Mackie and Butterfield eds. 2002>

A revision of Gilmour ed. 1995, this wordbook comprises over 550 word lists, antonyms (labeled "opposites"), labels, usage notes, and the "related words" feature providing (cf. s.v. *bee*) e.g. related adjectives, collective nouns, habitation, fondness for, fear of, etc. Key synonyms for each sense are underlined and shown first, all the others being arranged in order of their frequency of occurrence. Every sense of every entry includes an illustrative example. There are nearly 3,000 quotations. Note that the larger thesauruses increasingly include usage notes, topical word lists, quotations, guides to potentially confusing words, synonymies, appendices on speaking and writing better, etc. – and even mini-essays on words, as in Lindberg (comp. 2004).

CONCISE OXFORD

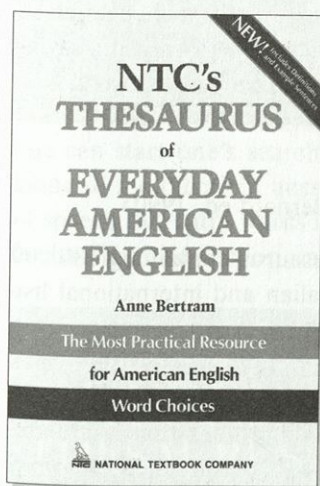
<viii(i) + 896pp.> <Kirkpatrick comp. 1995>

Expanded from Kirkpatrick's smaller *Oxford Paperback Thesaurus*. A straightforward A-Z listing of headwords followed by their synonyms; each numbered sense of polysemous items is headed by one or two (rarely more) brief italicized examples of use. There are over 350,000 synonyms and antonyms, with two or three antonyms being typically given at the end of many entry-articles. The work has 400 tables for thematic sets of vocabulary items ranging from gymnastic events, human glands and herbs to types of therapy, worms and writers, otherwise typically given in the conceptual variety of the thesaurus.

EVERYDAY AMERICAN

<xi(i) + 415pp.> <Spears et al. 1994>

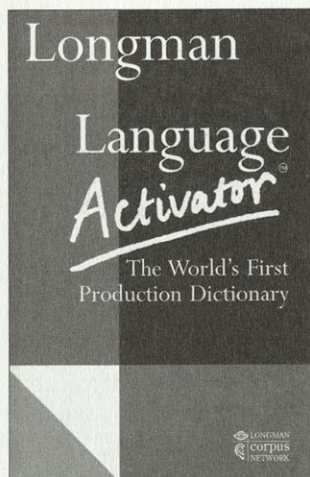

A specialized work, this is a simple but interesting guide to some 7,000 common CONVENTIONAL PHRASES in American English, grouped into 774 topics listed under 18 major categories of social interaction. There are a front-matter topic and situation index (pp. 3-26) with a list of major category headings and their topics, which can also be used for browsing through the topics, and a back-matter word and concept index (pp. 337-415) allowing the user to locate a topic based on a key word or concept that is part of the topic.

LANGUAGE ACTIVATOR

<F34 + 1587pp. + B11> <Summers ed. 1993/2002>

An intermediate-to-advanced-level learners' innovative "production dictionary" providing help in speech or writing in producing language in context. Based on a research project using corpora of written and spoken English and organized

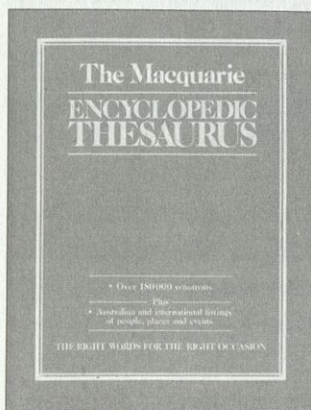
by concept. There are 1052 alphabetized common concepts (e.g. *far, father, fed up, feel hot/cold/tired etc, find*) providing access to 23,000 word and phrase meanings. The user starts with the concept, called the KEY WORD, s/he wants to express and accesses the right words/phrases to express that concept. Each key word, in bold capitals and given also in a back matter list (B1-B4), is divided into smaller sections shown in a numbered "menu" of meanings; the user selects the number that most closely corresponds to the needed concept, and goes to that numbered section to discover ways of lexicalizing it. The items listed are treated like in the learners' dictionaries:

pronunciation, grammar information, definition(s) in simple language, examples of use. Many items are printed in lowercase bold and cross-referred to the major concept under which they are listed.

The Longman Essential Activator® (Summers and Gadsby eds. 1997) is a smaller, intermediate-level user-friendly spinoff work diverging from the parent work in several ways. It features 30 topical "essential word banks," "essential communication" (21 situational-pragmatic headings such as suggestions, permission, saying no), and "essential grammar" sections following the main body of the work.

MACQUARIE THESAURUS

<15(1)pp. + 530 + 6 + 470 [last three unpagged]> <Bernard ed. 1990>

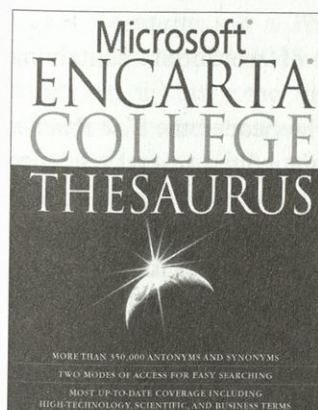
A large Australian thesaurus containing 180,000 synonyms plus "Australian and international listings of people, places and events" (front cover). Heavily Australasian-oriented, it consists of 812 alphabetized keywords heading the individual articles, and a "Wordfinder" index that is ordered alphabetically and by part of speech, so that e.g. *note* has 21 noun entries followed by 6 verbal entries. Each index item is followed by a two-part number (keyword number and paragraph number) directing the user to the appropriate place in the work. Polysemous items may have several entries;

number has six keyword entries. Each keyword-headed article is arranged semantically and, where applicable, by part of speech. Some entry-articles are

very full: MUSICIAN (#499) has 30 noun paragraphs of items, including 25 with titles such as *Baroque Composers, Italian; Twentieth Century Australian Composers; Tenors, World; Australian pop groups, 1950s and 1960s; Musicals, composers and librettists*, each with its own list. In other listings, the most important items are boldfaced. Cross-references ("related keywords"), typically 4 or 5, are often supplied at the end of entries. Stylistic and field labels are given (e.g. *U.S., Scot.; obs., archaic; ling., naut.*) where appropriate.

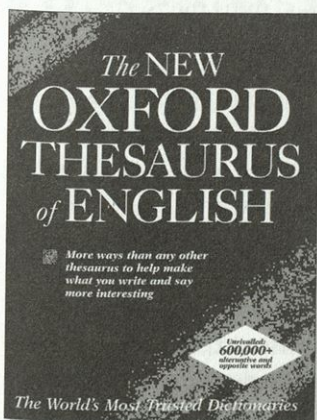
MICROSOFT® ENCARTA® COLLEGE THESAURUS

<xxvi + 1166pp.> <Jellis ed. 2002>

Based on the *Encarta® Thesaurus*, edited by K. Rooney and S. Jellis (London: Bloomsbury Publishing, 2001), this substantial work includes British and American material, and offers two modes of access: First, there is the A-Z "Quick-Reference Section" (pp. 1-1021) with 40,000 A-Z entries and over 350,000 synonyms and antonyms. Second, the "Thematic Section" (pp. 1023-1166) lists 1,279 themes arranged under 5 main headings (The Way Things Are or Seem to Be, Concepts and Ideas, Move and Function, People and Their Way of Life, The World around Us). Thus

one can start one's search from either a word or an idea/concept. Words relating to the theme in question are listed alphabetically according to their part of speech. All entry words in the Quick-Reference Section have a cross-reference to the Thematic Section. Included are 130 "Compare and Contrast" explanatory paragraphs (e.g. *try, attempt, endeavor, strive* under *try*) and 300 "Display Panels" (types of dresses, types of video equipment, etc.).

NEW OXFORD THESAURUS

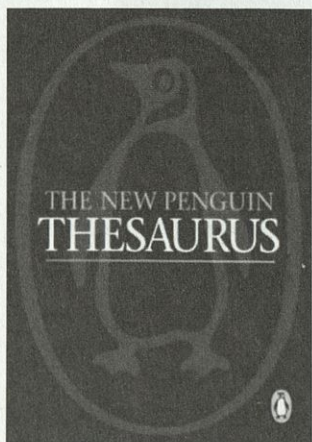
<x + 1087pp.> <Hanks ed. 2000>

A large alphabetical thesaurus featuring over 600,000 entries (cover figure that includes both synonyms and antonyms) and 500 boxed lists of related items, e.g. accents and diacritical marks, architects, athletic events, chairs and stools, dinosaurs, largest natural lakes, tools, and viruses.

The work provides also related terms (notably adjectives relating to a headword that have a different origin [e.g. *lactic* for *milk*] and words that are semantically closely associated with a headword), combining forms, 150 in-text notes on “awkward synonyms” (e.g. *appropriate*, *suitable*, *proper*, *fitting*) and on “confusables” (e.g. *economic*, *economical*). Most synonym sets are headed by a “core synonym” printed in bold small capitals, and are illustrated with an example of use in the relevant sense. Included are synonyms from every variety of English. A revision appeared in 2004.

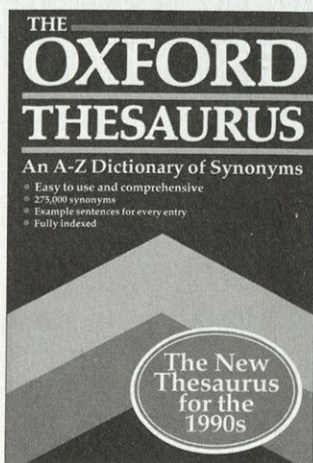
NEW PENGUIN THESAURUS

<xiv + 666pp.> <Fergusson et al. eds. 2000>

A simple A-Z type of wordbook containing almost 400,000 entries.

Rosalind Fergusson, who headed the *New Penguin Thesaurus* editorial team, edited several reference works including Fergusson (1983) and *The New Nuttall Dictionary of English Synonyms and Antonyms*, revised edition (London: Viking, 1986), a simple A-to-Z synonym dictionary including a selection of antonyms in small capitals at the end. Such works today occasionally incorporate supplements, chiefly devoted to aspects of writing well, such as the 32-page “Literally Speaking” in Crozier et al. (eds. 2005).

OXFORD THESAURUS

<xii + 1042pp.> <Urdang 1991/1997>

An A-Z wordbook with 10,000 headwords offering some 275,000 synonyms, followed by a full A-Z synonym index (pp. 559–1042) listing all the entries, not only headwords. The work features a twin-access system for locating words. If the item looked up is not a headword in the main body, the user is to turn to the index, which directs them to every headword under which each synonym appears. Every synonym listed that also has headword status is marked by a degree sign in both the body and the index. Each numbered synonym set

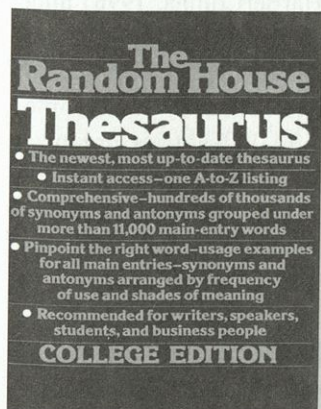
representing a single sense division is followed by an example sentence or two. Within each group the synonyms are given in order of closeness to the meaning of the headword. Usage labeling is provided and so are cross-references.

[Note: A smaller synonym-oriented work, Clark (1988), is also organized in two parts, the first being an 8,000-entry alphabetical listing of "key words" with their synonyms (in up to three categories: synonyms of the literal meaning, figurative synonyms, and specialist synonyms), arranged by part of speech, the second one being a 50,000-word index of all the significant synonyms with references to the headword(s) under which they are listed. This double arrangement has been designed to enable the user to find any item s/he might be looking up, not only headwords but also their synonyms.]

Oxford Thesaurus saw a 2nd edition (1997; pp. ix[i] + 1078, of which 1-591[1] main body and 593-1078 the index) that added not only "a handful of refinements" (p. iii) but some 50,000 antonyms given after each relevant sense discrimination. The revision advertises over half a million "alternative words" (front cover). A review (McArthur with Becker and Blaney 1999: 260) points to a lack of reciprocity: e.g. that s.v. **patent** in the sense 'obvious' the antonyms given include *opaque* and *obscure*, whereas *patent* itself is not listed as an antonym under either **opaque** or **obscure**. The new edition contains (Dalby 1998) 12,000 headwords in the main body and about 37,500 index headwords.

RANDOM HOUSE WEBSTER'S COLLEGE THESAURUS

<viii [unpaginated] + 792pp.> <Sutherland rev. and ed. 1998>

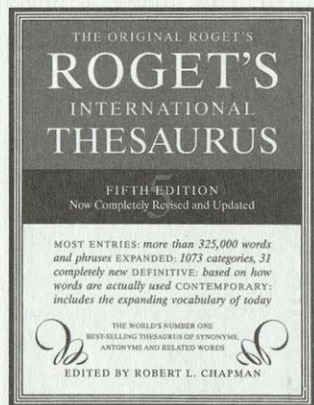
Revision of a 1984 original (itself based on a 1975 *Family Word Finder*), with over 1,000 new main entries. A simple and user-friendly A-Z work with over 400,000 synonyms and antonyms listed under 12,000 main entries. If an entry belongs to more than one part of speech, it is so divided. Polysemous items are given by boldface numbers introducing major sense divisions, each beginning with one or more example sentences to show meaning and context, followed by synonym lists associated with the given sense. Synonyms are arranged so that the commonest

ones (frequency of use), and the ones closest in meaning to the main entry (semantic proximity), come first. Semicolons separate synonym groups with different shades of meaning or levels of use. Antonyms are listed at the end of entry-articles, and are keyed to the relevant senses by the same numbers.

Hyponym lists are provided (introduced by *variously*). Running heads list the first and last entry on each page. There are brief front-matter essays on the non-sexist vocabulary and on neologisms. The work was revised and expanded (2000) as *Random House Roget's College Thesaurus*, edited by C.G. Braham, E. Pearsons, and S.B. Flexner, with an addition of 400 synonym studies.

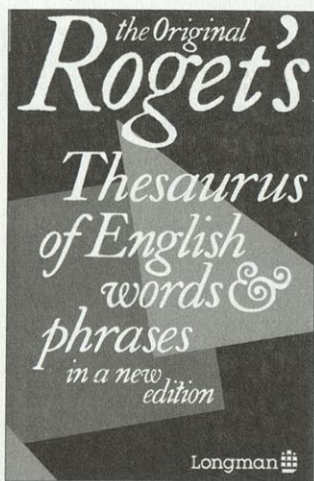
ROGET'S INTERNATIONAL

<xxvi + 1141pp.> <Chapman ed. 1992>

The American descendant (5th edition) of the 1852 *Roget*, with 325,000 entries in the conceptual framework. Featured are 1073 categories – of which 31 new to this edition – numbered consecutively in a single sequence, organized in 15 classes. It includes many word lists and a comprehensive index (pp. 763–1141). The commonest words in a given category are boldfaced. References from the index to the text are made with two-part numbers, the first part being the category number, the second the number of the paragraph within that category. The work exists in an alpha-

betized version as well (Chapman ed. 1994). An updated British edition, drawing on the 200-million-word version of COBUILD's Bank of English corpus and on a language monitoring program for new words and senses, was published as *Collins Roget's International Thesaurus*® (Glasgow: HarperCollins, 1996) under the editorship of D. Treffry (née Adams) and L. Gilmour. [Pp. xxi(i) + 1058]

A 6th American edition of *Roget's International* was published in 2001, edited by B.A. Kipfer. There are now over 330,000 entries organized into 1075 categories. The index takes up a full third of the book (pp. 787–1248). Overall, this revision concentrated on including new words and phrases and deleting some obsolete ones.

ROGET'S THESAURUS OF ENGLISH WORDS AND PHRASES

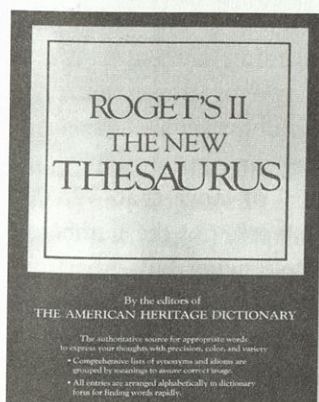
<xlix(i) + 1381pp.> <Kirkpatrick ed. 1998>

The British descendant (7th) edition of Roget's 1852 *Thesaurus*; in most cases, new words and senses were only added. This conceptually arranged

work now contains 987 categories. Updated concise 800-odd-page editions bearing the same title appeared in 2000 (Kirkpatrick ed. 2000) and 2004, edited by G.W. Davidson. Yet another major edition of the 1998 work appeared in 2002 (London: Penguin Books); it introduced literary quotations and "text boxes" for particular areas of vocabulary. A paperback followed in 2003, a concise edition duly coming out in 2004. All were edited by G.W. Davidson. There are few structural changes but many additions (e.g. computing, the Internet, biotechnology, beauty treatments; Americanisms).

ROGET'S II

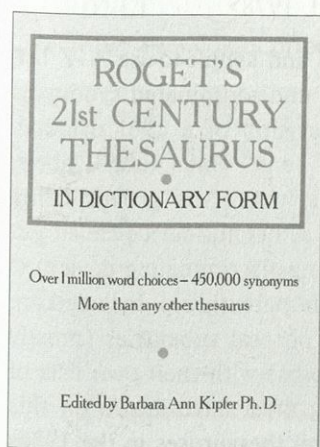
<xv(i) + 1200pp.> <Jost ed. 1995>

New (3rd) edition of a work first brought out in 1980. A straightforward and fairly selective A-Z presentation of synonyms; each numbered sense division is headed by a definition and followed by a relatively brief but carefully constructed synonym list. There is now a Category Index (pp. 1153-1200) providing access to related words and antonyms listed elsewhere in the work. This work is also available online, free of charge (cf. the Bibliography below).

ROGET'S 21st CENTURY

<xi(i) + 978pp.> <Kipfer ed. 1992>

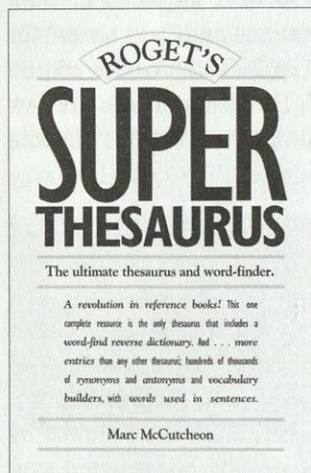

Features 17,000 alphabetized headwords including phrasal verbs, with brief definitions, 450,000 synonyms, and a Concept Index (pp. 919-78), basically a semantic hierarchy of the commonest concepts used in English, with 837 concepts (followed by synonym strings of varying length) classified according to their subject and usage, grouped under 10 general categories of interest, and numbered in a single sequence. The Index provides more lexical material than is offered in the synonym entry-articles. Each headword represents one sense only, so that several senses means several headwords. Separate entries are

also included for different word classes (e.g. *pass* has 4 nominal and 9 verbal entries). Synonyms representing nonstandard usage are asterisked.

SUPERTHESAURUS

<viii [unnumbered] + 609pp.> <McCutcheon 1995/2003>

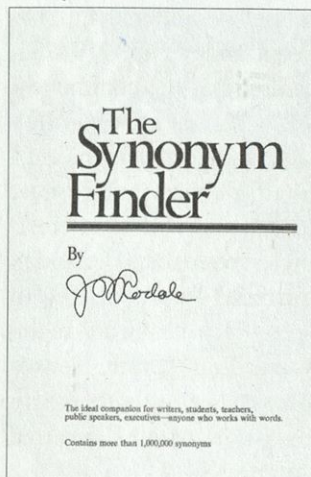

A blend of an alphabetical thesaurus of synonyms (and some antonyms) for all entries, including asterisked slang and informal terms, quotations, a brief "word-find" reverse dictionary (with selected word lists such as abbreviations, army terms, terms relating to a castle, dog breeds and terms, prison terms) for major entries, which lists words by their definition first, and a select dictionary of foreign terms and other "vocabulary-building" items with capitalized entries, pronunciations, brief definitions and example sentences. Minor words are listed with two or three basic synonyms. Numbered sense divisions are introduced by capitalized synonyms or phrases. The front

flap claim that we "get a tremendously rich treasury of more than 325,000 words" refers to the total number of WORDS in the work, not the number of thesaurus entries or headwords. An intriguing, wide-ranging but superficial wordbook. The author also wrote (McCutcheon 1992/2000) a 20-odd-category-long thematic compilation, with definitions of each term.

SYNONYM FINDER

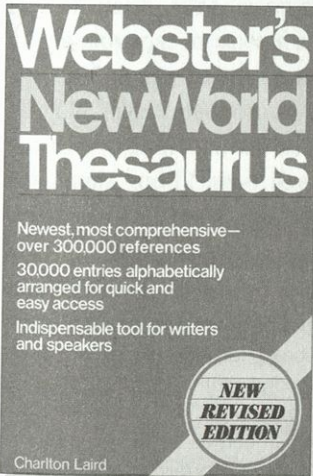
<v(i) (unnumbered) + 1361pp.> <Urdang rev. and ed. 1978>

A very comprehensive and simple-to-use A-Z listing of over 1,000,000 indiscriminated synonyms (inside front flap); revision of a 1961 original. There are numbered senses plus usage labels, further discriminations within the groups being shown by semicolons. A helpful device called *gist information* (=a meaning-discriminating device) is occasionally supplied in parentheses. Included are separately numbered phrasal subentries (mostly idioms and phrasal verbs) with their own lists of related items. Urdang must have drawn on this work in creating several thesauruses in the 1980s and beyond, especially the Oxford work (cf. above, *Oxford Thesaurus* [Urdang 1991/1997]).

WEBSTER'S NEW WORLD THESAURUS

<ix(i) + 854pp.> <Laird ed. 1985>

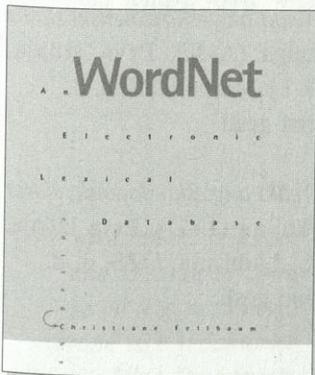

A revision of a 1971 original, updated by W.D. Lutz who added 7,000 new items. A comprehensive A-Z synonym book featuring 30,000 main entries and "300,000 references – synonyms" (back cover) listed in the order of frequency of use. The last pages are "Synonymies," with 160 small-print articles of discriminated synonyms. Each new sense is introduced by a boldface number and a sense-discriminating word or phrase or sentence in square brackets. Antonyms are given where they exist. Some entries include hyponym lists, such as famous magazines s.v. **magazine**, famous speed races s.v. **race** sense 3, and types of revenue s.v. **revenue**. An expanded revision, edited by

M. Agnes, appeared as *Webster's New World™ Roget's A-Z Thesaurus* (New York: Macmillan Publishing, 1999). It features an all-new thematic index based on Roget's own categories, while retaining the A-Z listing in the main body. An appendix now provides lists of terms grouped by their endings, such as *-cracy/-crat* (government types) and *-ology/-ologist* (fields of scholarship). Webster's New World reference titles are now published by John Wiley & Sons, New York.

WORDNET

[At <http://www.cogsci.princeton.edu>]

An electronic resource started around 1980 by G.A. Miller of Princeton University, originating in his work on experimental tests to determine how children's brains learn language, WordNet is a collection of 140,000 nouns, verbs, and adjectives providing not only their definitions but also information on how every entry is semantically linked to other items (synonyms, antonyms, hyperonyms, etc.). There are also topical lists and other features. The underlying idea is that all human language can be mapped in

one huge spider-web of words. Online dictionaries (e.g. EuroWordNet) modeled on WordNet have also been built.

Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS dokončan

■ IZVLEČEK

Predstavljen je največji in najobširnejši angleško-slovenski slovar za slovenske uporabnike, katerega drugi del je izšel konec leta 2006. Slovar je obenem prvi slovenski korpusni slovar, pripravljen na podlagi angleško-francoskega slovarja založb Oxford in Hachette ter slovenskega besedilnega korpusa *Fida* in drugih virov. Gesla in prevodne ustreznice so izbrane posebej za slovenske uporabnike. Med viri ni bil uporabljen *Veliki angleško-slovenski slovar* avtorjev Antona Grada, Ružene Škerlj in Nade Vitorovič.

KLJUČNE BESEDE: slovar, izčrpn, angleški jezik, slovenski jezik, besedilni korpus

■ ABSTRACT

Completion of the OXFORD-DZS Comprehensive English-Slovene Dictionary

The largest and most comprehensive English-Slovene dictionary for Slovenian users is presented, the second volume of which was published at the end of 2006. The dictionary is the first Slovenian corpus dictionary, prepared by means of the *Oxford-Hachette English-French Dictionary*, the *Fida* Slovenian text corpus and other sources. The entries and translation equivalents were independently selected for Slovene users, and the *Comprehensive English-Slovene Dictionary* by Anton Grad, Ružena Škerlj and Nada Vitorovič was not used among the sources.

KEY WORDS: dictionary, comprehensive, English, Slovene, text corpus

Krek, Simon, ur. 2005. *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS. Prva knjiga (A-K)*. Prva izdaja. Prvi natis. Slovarji DZS. Ljubljana: DZS, d. d.

1.036 strani s slovarskimi gesli

ISBN 86-341-1559-3

Krek, Simon, ur. 2006. *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS. Druga knjiga (L-Z)*. Prva izdaja. Prvi natis. Slovarji DZS. Ljubljana: DZS, d. d.

1.202 strani s slovarskimi gesli

ISBN 86-341-3040-1

V obeh knjigah skupaj:

117.402 gesel na 2.238 straneh

Cena: 59,910 SIT [250 EUR]

Potem ko smo pred letom in pol dobili prvi del *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS* s slovarskimi črkami od A do K, o čemer sem že pisala v *Mostovih* 2005, je ob zadnjem slovenskem knjižnem sejmu izšla tudi druga knjiga slovarja, in sicer s slovarskimi črkami od L do Z.

Izid druge knjige in s tem celotnega *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS* nedvomno pomeni izjemno uspešen zaključek, tako strokovno kot tudi organizacijsko izredno zahtevnega projekta, ki ga je v dvanajstih letih nastajanja vodil **Simon Krek**, glavni urednik slovarja in tudi urednik slovarskega programa založbe DZS, od katere se je z dokončanjem tega dela poslovil.

*Urednik **Simon Krek**
na predstavitvi ob izidu
druge knjige slovarja,
1. decembra 2006
v Cankarjevem domu.*

*V ozadju **Dušan
Gabrovšek**, svetovalec za
leksikografijo, in **Marko
Stabej**, svetovalec za
slovenski jezik.*

Foto: Nanika Holz

Pri strokovnih odločitvah sta pri slovarski pripravi sodelovala red. prof. dr. **Dušan Gabrovšek** kot svetovalec za leksikografijo in izr. prof. dr. **Marko Stabej** kot svetovalec za slovenski jezik, celotno slovarsko gradivo pa so temeljito pregledale in leksikografsko uredile štiri višje redaktorice, in sicer **Katarina Grabnar**, mag. **Mojca Šorli**, mag. **Nina Drstvenšek** in **Nanika Holz**.

*Na uredniškem sestanku
dne 11. avgusta 2006
so od leve proti desni
zbrane višje redaktorice
slovarja: **Nina Drstvenšek**,
Nanika Holz, **Katarina
Grabnar** in **Mojca Šorli**.*

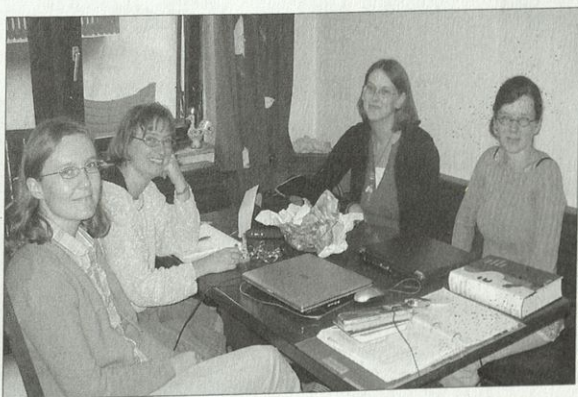

Foto: Polonca Kocjancić

Na sproščeni predstavitvi ob izidu, ki jo je založništvo DZS pripravilo 1. decembra 2006 na 22. slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu, je glavni urednik slovarja posvetil posebno pozornost prav zgoraj in v nadaljevanju omenjenim sodelavcem, ki so slovar soustvarili. Pri slovarski pripravi je namreč poleg omenjenih sodelovalo še pet redaktorice in redaktor, osem leksikografinj in dva leksikografa, pri redakciji slovenskega besedila pa še petnajst slovenistik in dva slovenista.

V strokovno redakcijo in redakcijo strokovnih imen, ki jo je vodil mag. Aleš Pogačnik, je bilo vključenih 58 strokovnjakov in strokovnjakinj za različna področja ter 31 strokovnih svetovalcev. Mag. Neville Hall je redigiral angleško besedilo v slovarju, za redakcijo angleške izgovarjave, ki je navedena ob angleških iztočnicah, pa je poskrbela dr. Smiljana Komar.

Že po številu sodelujočih (čez 130) je slovar izjemen podvig slovenskega založništva, saj se izdaja lahko častno primerja s podobnimi slovarji leksikografsko razvitih zahodnoevropskih držav in zagotovo upravičuje največjo investicijo, ki jo je katera od slovenskih založb doslej namenila za razvoj slovenskega dvojezičnega slovaropisja.

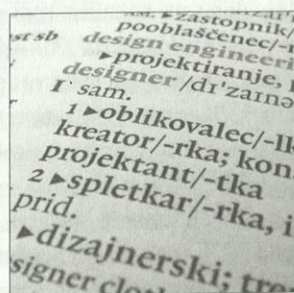
Ker splošni uporabniki ob izrazih *leksikograf* in *leksikografinja* večinoma prej pomislijo na sestavljalce leksikonov ter enciklopedij, in ne slovarjev, bi leksikografinje in leksikografe pri slovarju morda lahko slovensko imenovali tudi *slovaristke* in *slovariste*. Prav tako bi morda *leksikografijo*, angl. *lexicography*, ki ima v slovarju navedeni slovenski ustreznici *leksikografija* in *slovaropisje*, lahko imenovali tudi

slovaristika, saj je leksikografija obenem tudi področje uporabnega jezikoslovja, se pravi da je tudi uporabna veda o pisanju in sestavljanju slovarjev.

V seznamu avtorskih sodelavcev na eni od začetnih strani slovarja nas namreč nekoliko zmoti ženska oblika *leksikografka*, navedena ob moški obliki *leksikograf*, saj bi bilo verjetno primerneje navesti obliko *leksikografinja*, kot je v slovarju pod iztočnico *lexicographer* tudi zapisano. Lahko se seveda vprašamo, zakaj v seznamu sodelujočih avtorjev nista uporabljeni slovenski ustreznici *slovaropisec* in *slovaropiska*, ki sta prav tako zapisani kot prevodni ustreznici besede *lexicographer*. Domači slovenski tvorjenki verjetno povsem ne ustrezata dejanskemu opisu omenjenega poklica. Poleg tega moška oblika *slovaropisec* pomenko še nekako implicira spoštovanje in sodobnost v smislu tradicionalne in popularne ali oglaševalske kulture, saj ob njej začutimo sorodnost s tvorjenkama *romanopisec* in *tekstopisec*, ženska oblika *slovaropiska*, pa verjetno zaradi podobnosti z nekdaj pogosto rabljeno tvorjenko *strojepiska*, asociativno zdrsne na raven osebe, ki obvlada pisarniška dela in veščine. Čeprav so ta opravila v slovaropisju gotovo koristna, jih seveda ne smemo primerjati z znanjem in veščinami, ki so potrebna za uspešno sestavljanje in urejanje slovarjev.

Treba je tudi poudariti, da je vsa sodelujoča uredniška ekipa univerzitetnih strokovnjakov in pomožnega osebja pri *Velikem angleško-slovenskem*

slovarju OXFORD-DZS skupinsko usklajeno delovala ter tako doprinesla izjemen strokovni potencial, ki je ob primernem vodenju tudi v slovenskih razmerah lahko ustvaril najsodobnejši in najobsežnejši angleško-slovenski slovar doslej. Pri pripravi so bila upoštevana sodobna slovaristična dognanja in metodologija modernega dvojezičnega slovaropisja, uporabljene so bile sodobne jezikovne tehnologije in enojezični besedilni korpusi (*British National Corpus*, *Bank of English*, korpus slovenskega jezika *Fida*, svetovni splet), kar doslej še ni bila praksa pri nobenem drugem slovenskem eno- ali dvojezičnem slovarju.

In zakaj ima slovar v naslovu blagovno znamko britanske založbe Oxford University Press?

Slovar namreč zgolj po formatu spominja na enciklopedično izdajo enojezičnega učnega slovarja *The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* iz leta 1992; ne le po formatu, ampak tudi po izdaji v dveh knjigah (zvezkih) pa nekoliko tudi na enojezični slovar *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles* iz leta 1990, ki je namenjen uporabnikom, katerim je angleščina materni jezik. Najverjetneje sta bila oba slovarja pri sestavljanju *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS* uporabljena le kdajpakdaj kot referenčna priročnika, kajti izhodiščni geslovnik ni povzet po njiju.

The Shorter Oxford English Dictionary pojasnjuje okoli 180.000 angleških gesel v obeh knjigah slovarja in tako skupaj z gesli na 75 straneh dodatka obsega okoli 2.700 strani. Omenjeni slovar je tudi zaradi bolj strnjene in drobnejšega tipografskega zapisa obsežnejši od *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS*. Slednji namreč na približno 2.250 straneh pregledno in v dvobarvnem tisku obravnava okoli 120.000 angleških gesel, ki so bodisi prevedena v slovenščino ali pojasnjena s slovenskimi razlagami. Kljub temu verjetno lahko uporabimo slovar *The Shorter Oxford English Dictionary* za primerjavo, ki lahko pokaže, ali so angleške besede v podobnem deležu zastopane po posameznih slovarskih črkah.

Pri slovarju *The Shorter Oxford English Dictionary* v dveh knjigah lahko ugotovimo, da ponuja šestino obsega znamenitega slovarja *The Oxford English Dictionary (OED)*, ki velja za najuglednejši slovar angleškega jezika, obenem pa obravnava ker tretjino besedišča omenjenega slovarja. *Skrajšani OED* podobno ohranja zgodovinsko in razvojno nizanje pomenov ter navajanje citatov iz literarnih in drugih virov. Na natisnjenih straneh navaja približno 33 odstotkov več gesel, in sicer po drugačnem izboru in v popolnoma drugačni razporeditvi kot *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS*. Na vsaki strani ima natisnjenih približno 20 odstotkov več gesel, kot jih je natisnjenih na vsaki strani *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS*.

V prvi knjigi slovarja *The Shorter Oxford English Dictionary* so obravnava gesla od »A« do »Markworthy« na 1280 straneh, v drugi knjigi pa so na 1.318 straneh (od str. 1.281 do str. 2.598) nanizana gesla od »Marl« do »Z«. Če ne upoštevamo

gesel v dodatku, vidimo, da gesla od A do Z obsegajo skupaj približno 2.600 strani in da se polovica natisa ustavi nekje na strani 1.300, približno pri geslu »Meditation«, kar ponuja zastopanost gesel po abecedi res tudi v razmislek. Prva polovica besed reprezentativnega angleškega besedišča se torej približno izteče na dobri tretjini slovarske črke M, ki obsega približno 128 strani. Gesla na M se namreč začnejo na strani 1.253 in končajo na strani 1.381.

Polovica slovarskih gesel v *Velikem angleško-slovenskem slovarju OXFORD-DZS* se izteče na strani 1.119, nekje pri geslu »magic«, kar je pravi čudež, čeprav med prevodnimi ustreznici te iztočnice žal ne najdemo tega prevedka. Besedno zvezo »as if by magic«, pravilno prevedeno »kot po čudežu« oziroma »čudežno«, najdemo v geselskem članku šele v rubriki z idiomi, čeprav bi težko rekli, da je besedna zveza idiomatska. Slovarska črka M obsega v slovarju 103 strani (od str. 1.116 do str. 1.219), dobra tretjina črke M je obdelana približno do strani z geslom »mechanical«, ki ga najdemo le en list pred glagolom z »meditate«. Res neverjetno!

Sicer pa ima *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS* v naslovu blagovno znamko OXFORD, ker je založništvo DZS pridobilo pravice za uporabo geslovnika iz slovarja *The Oxford-Hachette French Dictionary* iz leta 1994, ki velja za prvi korpusni slovar nasploh. Izvirni geslovník je bil med pripravo angleško-slovenskega slovarja še posodobljen in ustrezno prilagojen potrebam slovenskih uporabnikov.

Ker so slovenski slovaropisci pri sestavljanju in urejanju prvega slovenskega korpusnega slovarja uporabljali poleg angleško-francoskega dela *Francoskega slovarja Oxford-Hachette* tudi druge sodobne angleške enojezične vire, je morda zanimivo videti še primerjavo s pogosto rabljenim besediščem, zbranim v slovarju *The New Oxford Dictionary of English*. Ta velja za Oxfordov vir z največjo avtoriteto za vprašanja modernega angleškega jezika in je bil drugi temeljni slovarski vir pri pripravi novega velikega angleško-slovenskega slovarja. Kot tretje slovarske vire je slovarsko uredništvo uporabljalo še britanske enojezične slovarje za učenje angleščine in druge vire, katerih uporabo je omogočila založba OUP.

Pri pregledu prve izdaje slovarja *The New Oxford Dictionary of English* iz l. 1998, ki jo je uredila Judy Pearsall pod glavnim uredništvom Patricka Hanksa, lahko ugotovimo, da knjiga na 2.152 straneh obsega geslovník od »A« do »Zyrian«, in nekje na polovici, tj. na str. 1.076, lahko najdemo besede od »liquorish« do »literal«. V drugi izdaji iz l. 2003, ki sta jo uredila Catherine Soanes in Angus Stevenson, lahko približno na polovici knjige z obsegom 2.054 strani, tj. na str. 1.027, preberemo besede od »loaded« do »lobby«.

Upoštevajoč abecedo, lahko torej tudi s primerjavo z najsodobnejšim Oxfordovim slovarjem, ki je bil sestavljen povsem na novo s pomočjo inovativnih leksikografskih in kognitivnih tehnik za analizo jezikovne rabe in pomenov, ugotovimo, da je sodobno besedišče v *Velikem angleško-slovenskem slovarju OXFORD-DZS* še vedno odlično zastopano, saj lahko s precejšnjo verjetnostjo domnevamo,

da se približno polovica besed angleškega jezika v sodobni rabi začenja na črke od A-L, druga polovica pa od M-Z.

Zelo pomembno je tudi poudariti, da je *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS* zasnovan popolnoma na novo in brez uporabe doslej največjega *Velikega angleško-slovenskega slovarja* avtorjev Antona Grada, Ružene Škerlj in Nade Vitorovič, ki je prvič izšel l. 1978 in se od takrat redno ponatiskuje. Prednost slednjega pred novim *Velikim angleško-slovenskim slovarjem OXFORD-DZS* ostaja seveda ta, da je dostopen v elektronskih izdajah.

Založništvo DZS je z izdajo novega *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS* ne le potrdilo svoje nacionalno poslanstvo, ki ga je podedovalo od Državne založbe Slovenije, ampak tudi dokazalo zmožnost velikega poslovnega tveganja, ki so si ga lahko privoščili le kot »Držni Znanilci Sprememb«. Dejstvo je, da doslej še nobena druga slovenska založba ni pripravila in izpeljala tako velikopoteznega in naložbeno zahtevnega razvojnega projekta – vrednost naložbe je poslovna skrivnost –, ki bi obstoječo slovensko slovarsko tradicijo, večinoma temelječo na zbiranju gradiva posameznih marljivih avtorjev oziroma soavtorjev, prestavil na sodobne leksikografske temelje uredniško vodenih priprave. Slovar je res »največji med velikimi« in je glede na obseg namenjen najširšim možnim uporabniškim skupinam. Želimo si lahko le, da bi bil *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS* v knjižni izdaji tudi prodajno čim uspešnejši, saj bi lahko prevajalci verjetno tako prej dobili slovar v elektronski izdaji.

Kljub temu, da je za strokovno oceno izbora v *Velikem angleško-slovenskem slovarju OXFORD-DZS* objavljenega besedišča, njegove obravnave in prevodnih ustreznih, razporeditve ter uskladitve besedila še nekoliko zgodaj, je gotovo že dolgo znano, da bi si glede na profesionalno pripravljeni angleško-slovenski del slovarja čimprej želeli tudi podoben novi *Veliki slovensko-angleški slovar*. Dobro uigrana slovaristična ekipa Izobraževalnega založništva DZS bi ga gotovo v najhitrejšem možnem času lahko tudi najboljšo pripravila.

Razumljivo pa je tudi, da bi za projekt nujno potrebovali finančno podporo države, saj ne moremo pričakovati, da bi naložba, ki se šele v več letih poplača,

Foto: Mojca M. Hočevar

Urednik **Simon Krek** na Euralexovi konferenci v Torinu, 9. septembra 2006, začenja predstavitev *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS*

dejansko bremenila le založbo. Zato se lahko le sprašujemo, zakaj je bil profesionalno izdelani slovarski projekt za pripravo slovensko-angleškega dela slovarja s strani Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo že drugič zavrnjen, saj Slovenci čimprej potrebujemo izčrpen, sodoben in zanesljiv slovar tudi za prevajanje v angleščino. Kot bi ne bilo nikogar, ki bi se zares zavedal nuje, da potrebujemo sodoben slovar, na katerega bi se lahko zanesljivo opirali pri izražanju v angleščini!

Glede na vključenost Slovenije v Evropsko unijo in dejavno vlogo naše države v širši mednarodni skupnosti pa je tudi v vsesplošnem nacionalnem interesu, da bi Slovenci znali v čim boljši angleščini v mednarodnih sredinah suvereno izražati svoja stališča ter jih tako tudi lažje uveljavljati. Z *Velikim hrvatsko-angelskim rječnikom* Željka Bujasa, ki je po avtorjevi smrti izšel v celoti l. 2005, nas sosedje Hrvati nedvomno močno prekašajo.

Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD-DZS je izšel v Diviziji založništev delniške družbe DZS (www.dzs.si), ki jo vodi predsednik uprave **Bojan Petan**. Založniško divizijo sta v času nastajanja obeh delov slovarja vodila **Andrej Založnik** in **Ada de Costa Petan**, glavna urednica Izobraževalnega založništva DZS pa je bila **Tanja Železnik**. Avtorske pravice za slovar imata **DZS** in **Oxford University Press**.

Knjižno opremo je domišljeno oblikoval **Tomato Košir**, ki je izdelal tudi pregledno oblikovno podobo geselskih člankov in na 21. slovenskem knjižnem sejmu l. 2005 prejel za slovar nagrado za najlepše oblikovano knjigo. Prvo knjigo slovarja je likovno-grafično uredil **Nedžad Žujo**, drugo knjigo slovarja pa **Helena Vrišer**. Za računalniško pripravo je poskrbelo podjetje **Amebis**, za računalniški prelom pa podjetje **Syncomp**.

Slovar je bil uspešno predstavljen tudi na XXII. mednarodni konferenci Evropskega leksikografskega združenja *Euralex 2006* v Torinu, kjer je med udeleženci kratkih predstavitev slovarskih izdaj in projektov zbudil precejšnje zanimanje.

Veliki angleško-slovenski
slovar OXFORD-DZS
razgrnjen pred Euralexovo
strokovno javnostjo v Torinu,
9. septembra 2006

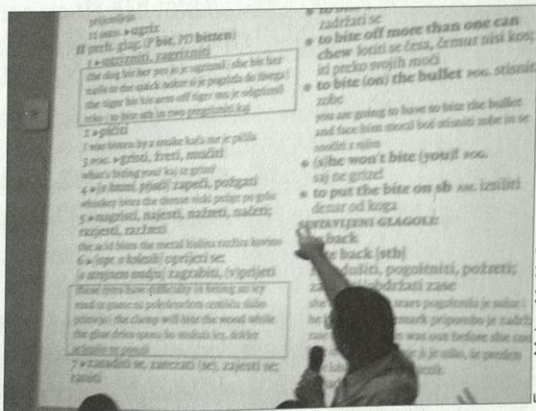

Foto: Mojca M. Hočevar

Novejši nemški dvojezični slovarji za slovenske uporabnike: Predstavitve

■ IZVLEČEK

V članku so predstavljeni trije nedavno izdani nemško-slovenski dvojezični slovarji: prečrkovana izdaja Pleteršnikovega *Slovensko-nemškega slovarja*, *Nemški splošni slovar: nemško-slovenski, slovensko-nemški* in *PONS Splošni nemško-slovenski slovar*.

KLJUČNE BESEDE: slovar, nemški jezik, slovenski jezik

■ ABSTRACT

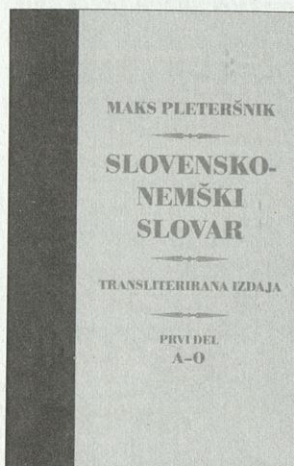
Recently issued German Bilingual Dictionaries for Slovene Users: Dictionary Presentations

In the article, three recently issued German-Slovene bilingual dictionaries for Slovene users are presented: the transliterated edition of Pleteršnik's *Slovene-German Dictionary*, *The German General Dictionary: German-Slovene, Slovene-German*, and *The PONS General German-Slovene Dictionary*.

KEY WORDS: dictionary, German, Slovene

PLETERŠNIKOV SLOVENSKO-NEMŠKI SLOVAR V PREČRKOVA NI IZDAJI

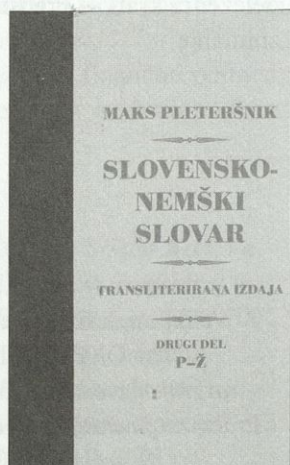
Pleteršnik, Maks, ur. izvirne knjiž. izd.; Metka Furlan, ur. translit. knjiž. izd. 2006. *Slovensko-nemški slovar (1894-1895)*. Zbirka Slovarji. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Prvi del: **A-O**.
Obseg: 878 str.
Drugi del: **P-Ž**.
Obseg: 967 + XXVIII str.
Format: 16 cm x 24 cm

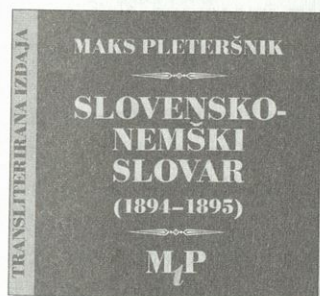
Skupaj **102.522 iztočnic**
na več kot 1800 straneh.

ISBN: 961-6568-31-0
Cena (vključno z zemljevidom): 24.800 SIT
[103,49 EUR]

Furlan, Metka in Silvo Torkar; kartografija Iztok Sajko. 2006. *Zemljepisne oznake v Pleteršnikovem slovarju*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, ZRC SAZU.

ISBN: 961-6568-31-0

Pleteršnik, Maks, ur. izvirne knjiž. izd.; Metka Furlan; Helena Dobrovoljc in Helena Jazbec, ur. translit. elektr. izd.; Amebis, rač. priprava in progr. oprema. *Slovensko-nemški slovar* (1894-1895). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, ZRC SAZU.

ISBN: 961-6568-32-9

Cena: 12.800 SIT [53,41 EUR]

V zgodovini slovenskega jezika bo znameniti Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* gotovo za vedno ohranil svojo enkratnost, saj je vse od svoje objave v letih 1894-1895 deležen obravnave, ne le kot dvojezični slovar, ki naj slovenskim uporabnikom pomaga pri izražanju v nemščini, temveč vse bolj tudi kot slovar, ki je prvič dokumentirano in na leksikografsko sistematični način podal verno podobo govorjenega in pisnega slovenskega besedja svojega časa.

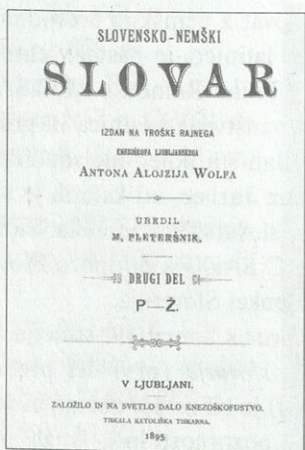
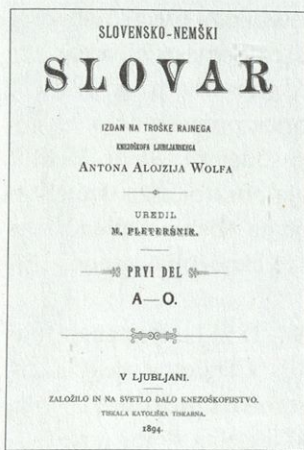
Glede na to, da je Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* zaradi izčrpane leksikografske obravnave slovenskega jezika pridobil širši nacionalni pomen, je leta 1974 že doživel faksimilno izdajo z nemškim besedilom v izvirni gotici, s pripisom »Reproducirani ponatis«, ki ga je izdala Cankarjeva založba. Dobrih trideset let pozneje, sredi maja 2006, smo tako dobili tudi sodobnim uporabnikom dostopnejši Pleteršnikov slovar, in sicer ne le v knjižni, ampak tudi v elektronski obliki.

Novi Pleteršnikov slovar z nemškim prevodnim besedilom, prečrkovanim iz tedanje gotice v sodobno latinico, je nastal v etimološko-onomastični sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, pripravila pa ga je urednica dr. **Metka Furlan**, znanstvena svetnica in profesorica primerjalnega jezikoslovja. Pri elektronski izdaji sta poleg nje souredniško sodelovali še dr. **Helena Dobrovoljc** in mag. **Helena Jazbec**, od katerih je slednja poskrbela za digitalizacijo in tehnično ureditev slovarskega besedila. Slovar je na obeh omenjenih medijih izdala Založba ZRC SAZU s podporo Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter podjetja Henkel Slovenija.

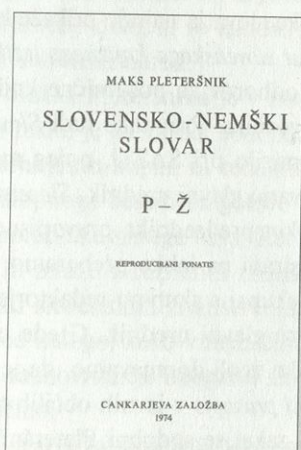
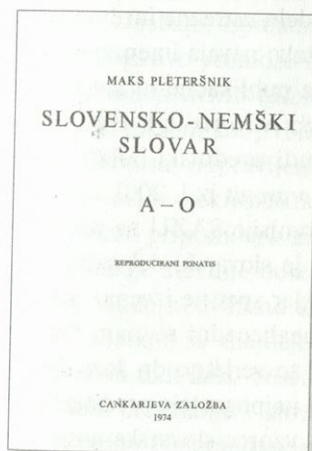
Slovensko-nemški slovar s konca 19. stoletja (1894-1895), sicer znan tudi kot drugi del *Wolfovega slovarja* (prvi del predstavlja Cigaletov *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*, 1860) je bil zaradi obsega in predstavitve slovenskega besedja že po izidu deležen velike pozornosti in je kmalu postal temeljni slovar novejšega

slovenskega slovaropisja. Ljubljanski knezoškof **Anton Alojzij Wolf** (1782–1859), izjemna osebnost slovenske cerkvene in kulturne zgodovine, o katerem je znano, da je bil med drugim tudi izvrsten upravnik, neverjetno nadarjen za poslovne in gospodarske zadeve, se je gotovo dobro zavedal zgodovinskega pomena tedanjega časa in temeljnih knjig za obstoj slovenskega naroda. Tako je l. 1846 v Ljubljani ustanovil dijaško semenišče, pozneje po njem imenovano *Alojzijevišče*, kjer zdaj domuje Teološka fakulteta, kot mecen pa je omogočil in organiziral celotni novi prevod *Biblije* (1856–1859), poznane tudi kot *Wolfove biblije*, ter založil pripravo nemško-slovenskega in slovensko-nemškega slovarja. Pleteršnikov slovensko-nemški slovar, za katerega so dela stekla po Wolfovi smrti, je založila in objavila ljubljanska knezoškofija ter natisnila katoliška tiskarna na Wolfove stroške, saj je knezoškof Wolf zagotovil potrebna sredstva tudi za slovensko-nemški slovar v svoji oporoki. Zavedeti se moramo, da je imela nemščina v času habsburške monarhije v slovenskem javnem življenju prevladujočo vlogo, kakršno morda v današnjem globalnem svetu vse bolj pridobiva angleščina, tako da sta bila oba *Wolfova slovarja* za Slovence v intelektualnem smislu tedaj izrednega pomena.

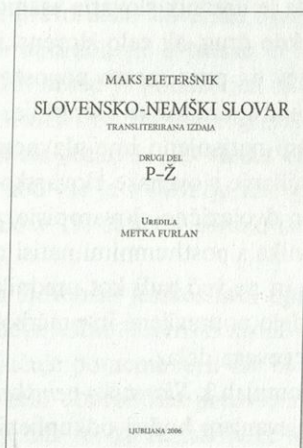
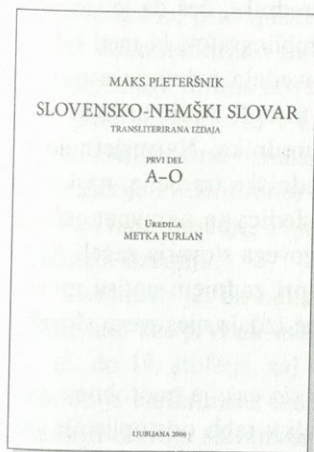
Opozoriti je tudi treba, da je Pleteršnikov slovar obenem tudi prvi slovenski avtorsko-uredniški slovar, saj je bil **Maks Pleteršnik** (1840–1923), ki je l. 1863 dokončal študij klasične filologije, nemicistike in slovenistike pri dr. Franu Miklošiču na Dunaju, v resnici *urednik* Wolfovega slovensko-nemškega slovarja, kakor je svojo vlogo pri slovarju tudi dal pravilno natisniti. Tako nekoliko presenečajo novejši natisi njegovega imena na naslovnih straneh reproduciranega ponatisa slovarja iz leta 1974 ter nove izdaje v knjižni in elektronski obliki iz leta 2006, ki Pleteršnika navajajo kot samostojnega avtorja slovarja.

Naslovni strani faksimilne izdaje Cankarjeve založbe iz leta 1974

Naslovni strani transliterirane izdaje Založbe ZRC, ZRC SAZU, iz leta 2006

Da je urednik oziroma glavni urednik slovarja najvišja funkcija v hierarhiji modernega slovarskega uredništva in celotne slovarske priprave, najbrž ni treba posebej poudarjati. Glavni urednik slovarja namreč nosi vso avtorsko odgovornost za vsebinsko zasnovo, izpeljavo in dovršitev projekta ter ima odločilno besedo pri izboru, razporeditvi in uskladitvi slovarskega besedila. Zato je nekoliko presemetljivo, da se slovensko slovaropisje navajanju glavnega urednika slovarja najraje izogne, kar je do neke mere sicer razumljivo, saj je bila večina slovenskih dvojezičnih slovarjev 20. stoletja v resnici avtorskih ali soavtorskih, za redakcijo katerih so navadno poskrbeli kar splošni uredniki knjižnih izdaj.

Zanimivo pa je, da se pri slovenskih uredniško sestavljenih slovarjih odgovornost glavnega urednika slovarja najraje prikaže kot delo ustrezne institucije ali uredniške skupine: *Slovar slovenskega knjižnega jezika* tako navaja imenske sezname glavnih uredniških odborov za posamične knjižne publikacije in kot celota očitno nima glavnega urednika. Prav tako tudi *Slovenski pravopis* iz l. 1962 navaja sicer pravopisno komisijo pri SAZU, poleg nje tudi uredniški odbor, a ne vemo, kdo je bil pri slovarju glavni urednik. *Slovenski pravopis* iz l. 2001 sicer navaja Jožeta Toporišiča kot predsednika pravopisne komisije SAZU na naslovni strani, že na naslednji strani pa lahko preberemo, da je slovarski del izdaje pripravil uredniški odbor, skupaj s skupino redaktorjev, kjer spet ne izvemo, kdo je bil v uredniškem odboru glavni urednik. Glede na neabecedni seznam članov uredniškega odbora lahko zgolj domnevamo, da je bil to verjetno dr. Jože Toporišič, ki je novi *Slovenski pravopis* v javnih občilih tudi najpogosteje predstavljal.

Vprašanje je torej, zakaj se sodobni Pleteršnikov vzorec slovarske naslovnice v novejši slovenski leksikografiji pri uredniško sestavljenih slovarjih ni uveljavil. Morda je k temu botroval kolektivni duh povojnih časov, morda tudi zmotno pojmovanje laikov, da je urednik slovarja »samo urednik«, češ da je slovar v resnici zares sestavil nekdo drug, ali celo slovenskih bibliografov, ki med bibliografske podatke slovarjev na prvo mesto pogosto navedejo nekaj začetnih sestavljalcev s seznama znotraj uredniške hierarhije, in to tudi v primerih, ko ima slovar na naslovni strani natisnjeno ime glavnega urednika. Najverjetneje se tudi v tem kaže pomanjkanje slovenske slovarskouredniške tradicije, na kateri temelji sodobno eno- in dvojezično slovaropisje, posledica te naravnosti pa je, da so Maksa Pleteršnika s posthumnimi natisi njegovega slovarja začeli navajati (zgolj) kot avtorja, in ne več tudi kot urednika, pri zadnjem natisu morda zato, ker so uredniško delo popravljene in prečrkovane izdaje njegovega slovarja opravili nadaljevalci njegovega dela.

Že v uvodnih Pripomnjah k *Slovensko-nemškemu slovarju* je podrobneje opisano, kako je z dopolnjevanjem bodisi odkupljenih ali v rabo odstopljenih gradiv Oroslava Cafa (1814–1874), Frana Miklošiča (1813–1891), Janeza Zalokarja (1792–1872) in Frana Levstika (1831–1887) nastajalo osnovno gradivo znamenitega Wolfovega slovensko-nemškega slovarja. Besedilo so pod nadzorom profesorjev zapisovali na pole gimnazijski dijaki in njim pridruženi bogoslovci ter ga dopolnjevali z izpiski iz drugih slovarjev in pomembnejših knjig. Zgolj dopolnjevanje osnovnega gradiva je trajalo tri leta, preden se je urejanje, ki ga je knezoškof dr. Pogačar v dekretu z dne 22. februarja l. 1883 poveril Pleteršniku samemu, sploh lahko začelo. Maks Pleteršnik je tako prevzel uredništvo slovarja pri svojih 42-ih letih, slovarsko besedilo pa je bilo pripravljeno za objavo šele po enajstih oziroma dvanajstih letih naporenega uredniškega dela, pri katerem je sodelovalo še nekaj njegovih uredniških sodelavcev. A nastal je znanstveno urejen

slovar, sestavljen v skladu z zgodovinskimi načeli, ki je obenem lahko služil praktičnim potrebam. Epohalno klasično delo, ki še dandanes izpričuje, kakšno jezikovno bogastvo premore mali slovenski narod.

Slovensko-nemški slovar Maksa Pleteršnika je v novi izdaji v dveh knjigah ohranjen takšen, kot je bil ob izidu, je pa zaradi sodobnega latiniziranega nemškega črkopisa, odpravljenih tehničnih napak in redaktorskih nedoslednosti ter seveda zaradi elektronsko dostopnega besedišča gotovo še vedno izredno bogat in priročen pripomoček za uporabnike našega časa. Ker med 102.522 iztočnicami vključuje številne besede in izraze z različnih znanstvenih in tehničnih področij, lahko nedvomno koristi slovenskim znanstvenim in tehničnim prevajalcem, kadarkoli se znajdejo pred nalogo, kako v nemščino prevesti izraze iz preteklosti ali tudi kako besedno raznovrstneje obogatiti slovensko besedilo pri morebitnem prevajanju v slovenščino.

Pomen Pleteršnikovega slovarja za slovenski jezik se namreč razkriva predvsem v tem, da delo nikakor ni zgolj pripomoček za upovedovanje govornega in pisnega slovenskega jezika v nemščino, saj vključuje tudi razlagalne, etimološke, sinonimne, pravopisne in pravorečne slovarske opredelitve slovenskega jezika ter dokumentirano navaja uporabljene avtorske in zemljepisne vire. Prikaz zemljepisnega izvora slovenskih besed je ponazorjen na priloženem zemljevidu, prav tako dostopnem v elektronski obliki (kartografsko delo je opravil **Iztok Sajko**, zemljepisne oznake pa sta sestavila dr. **Metka Furlan** in mag. **Silvo Torkar**), kjer je evidentirano, od kod vse je v slovarju zastopano narečno ali krajevno obarvano besedje, ki je bilo v 19. stoletju zbrano na takratnem slovenskem etničnem ozemlju.

Zanimivo je, da nekateri slovenski jezikoslovci opredeljujejo Pleteršnikov slovar tudi kot prvi ali vsaj nadomestni slovenski zgodovinski slovar za obdobje od 16. do 19. stoletja, saj vključuje pomembnejši del besedja od Trubarja dalje, tako da je elektronska izdaja zelo dobrodošla predvsem za raziskovalce zgodovinskega razvoja slovenskega jezika ter za raziskovalce slovensko-nemškega prevajanja. Odlična Amebisova elektronska izdaja na cederomu, ki je bila za ta slovar posebej nadgrajena, neznansko olajša dostopnost do slovarskega besedišča, saj omogoča pripravo izbora najrazličnejših podatkov po številnih iskalnih parametrih, na primer po virih, različnih slovničnih in drugih označevalnikih, po prevodnih ustreznica, krajšavah itd.

Čeprav Pleteršnikov slovar ni tudi prvi slovenski tezaver, kakor se na predstavitev včasih sliši, nedvomno drži, da lahko služi tudi kot pripomoček pri ustvarjanju slovenske besedne in slogovne raznovrstnosti. Slovar namreč združuje aktivno in pasivno uporabniško funkcijo, kar pomeni, da slovenskim uporabnikom z opisom slovenske jezikovne podobe in rabe najprej pomaga razumeti, kaj slovensko besedje, ki ga skušajo izraziti v nemščini, natančno pomeni, obenem

pa tudi nemško govorečim ali v nemščini izobraženim slovenskim uporabnikom pomaga prek tujega jezika bolje razumeti neznano izrazje v slovenskem besedilu.

Pleteršnikov slovar se je z novo izdajo v knjižni in elektronski obliki – za lično oblikovno podobo obeh je poskrbela **Milojka Žalik Huzjan** – resnično približal uporabnikom našega časa, zaradi česar postaja ta »zlata knjiga slovenskega besedja«, kakor slovar v slovenističnih krogih imenujejo, dostopna najširšemu krogu uporabnikov.

NEMŠKI SPLOŠNI SLOVAR: NEMŠKO-SLOVENSKI, SLOVENSKO-NEMŠKI

Hočevar, Mojca M., ur. 2006. *Nemški splošni slovar: nemško-slovenski, slovensko nemški / Deutsches allgemeines Wörterbuch: deutsch-slowenisch, slowenisch-deutsch*. Prva izdaja. Prvi natis. Zbirka Splošni slovarji. Ljubljana: Cankarjeva založba – Založništvo.

Skoraj 60.000 gesel

Obseg: 714 str. formata 14,5 cm x 22 cm

ISBN: 961 231 573 6

Cena: 14.900 SIT [62,18 EUR]

Nedokončani *Nemški splošni slovar*, ki sem ga pripravljala kot glavna urednica in večinska avtorica, je bil izdan 31. marca 2006 brez moje odobritve, brez vednosti soavtoric ter brez našega avtorskega pregleda in dovoljenja za objavo. Navedeni datum je bil z založbo v resnici dogovorjen za izid malega *Nemškega modernega slovarja*, a je vodstvo Mladinske knjige jeseni 2005, po oddaji besedila za mali slovar v tehnično redakcijo, zahtevalo najprej natis splošnega slovarja srednje velikosti, za katerega je bila oddaja besedila v tehnično redakcijo načrtovana do konca marca 2006, izid pa predviden junija 2006.

Izdani *Nemški splošni slovar* v slovarski tradiciji zagotovo predstavlja edinstven primerek slovarja, ki z dvakratnim poangleženim zapisom besede »slovenish« na naslovni platnici priča o »strokovnosti« in »poslovnosti« prevzemno uspešne slovenske založniške korporacije Mladinska knjiga. Zaradi grobih napak na naslovnici in tudi v samem knjižnem bloku, ki so pod pritiski na tehnično redakcijo nastale zaradi neustreznih in neizvedenih računalniških pretvorb, je založba kmalu po izidu umaknila slovar iz svoje prodajne mreže in obljubila, da bo natisnjeno naklado uničila. Kljub temu je slovar mogoče dobiti v nekaterih knjižnicah in knjigarnah ter pri uličnih prodajalcih knjig, čeprav sta bili njegova distribucija in prodaja založbi z moje strani in s strani soavtoric uradno

prepovedani. S skazitvijo izdaje si je založba povzročila precejšnjo gospodarsko škodo ter močno prizadela moralni ugled vseh sodelujočih pri strokovni pripravi omenjenega dela, zaradi česar tudi sama v tem prispevku ne omenjam imen avtorskih sodelavk in drugih sodelujočih pri slovarju.

Zbiranje gradiva za novi *Nemški moderni slovar* se je začelo jeseni 1994 pod mojim uredniškim vodstvom v tedaj še samostojni Cankarjevi založbi, kjer sem bila kot urednica zadolžena za jezikovni knjižni program založbe. Potem ko je avtorica tedanjega *Nemško-slovenskega in slovensko-nemškega modernega slovarja* iz leta 1974, ob 11. izdaji svojega slovarja (1993), o kateri ni bila obveščena, dosegla sodno prepoved nadaljnega ponatiskovanja omenjenega dela, sem bila postavljena pred nalogo, da poiščem možnosti za nadomestno izdajo.

Ker avtorjev, ki bi sami sestavili nov slovar, v tistem času žal nismo uspeli najti oziroma pregovoriti za to delo, smo se v uredništvu na mojo pobudo lotili sestavljanja gradiva za nemško-slovenski in slovensko-nemški del slovarja, in sicer na način, kakršnega je tedaj uporabljala britanska založba Oxford University Press. Gradivo za oba dela slovarja se je tako zbiralo po zgledu rokopisnega gradiva za slovar *The Oxford Duden German Dictionary* (1990), tj. s kompiliranjem različnih obstoječih slovenskih in drugih virov za nemško-slovensko in slovensko-nemško besedišče, saj besedilni korpusi za nemščino in slovenščino takrat še niso bili na voljo.

Gradivo za nemško-slovenski in slovensko-nemški del slovarja se je sčasoma precej povečalo in razumljivo je, da je bilo zaradi raznolikosti virov ter različnih zapisovalcev zelo raznovrstno in tudi neusklajeno, je pa zato ponujalo osnovo za razvoj več različnih slovarskih izdaj, od male do splošne ter morda kdaj pozneje tudi do enciklopedične izdaje. Iz zasnove za novi *Nemški moderni slovar* je tako nastal razvojni slovarski projekt Cankarjeve založbe, katerega izsledke sem uporabljala tudi pri besedilnem urejanju petih drugih novih slovarjev sočasno v pripravi, od katerih so bili trije obojesmerni in so založbi pomagali zalagati projekt nemških slovarjev.

Po mojem odhodu s Cankarjeve založbe na ljubljansko univerzo v začetku l. 2002 je bilo treba še isto leto pripraviti za izid *Moderni nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar* v malem formatu, v naslednjem letu pa še *Splošni nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar*, da bi projekt čimprej končali in poplačali naložbo. A tudi tedanja predvidevanja za izid so bila žal iluzorna, saj se je izkazalo, da je bilo treba ob izboru, ki ga je bilo mogoče pripraviti iz osnovnega gradiva, nujno upoštevati novejša vire ter pripraviti izvirno slovarsko podobo. Gradivo, pripravljeno s pomočjo tedaj obstoječih nemško-slovenskih in slovensko-nemških slovarjev, namreč za moderno rabo še zdaleč ni zadoščalo.

Mali nemški moderni slovar, ki je bil v želji po čimprejšnjem izidu in pod hudi pritiski tudi večkrat napovedan, sem namreč z avtorskim izborom, uskladjeno in razporeditvijo besedila skupaj z avtorskimi sodelavkami in redaktoriciami

ter uredniki, ki dotlej niso imeli slovaropisnih izkušenj, zasnovala kot prvi slovenski učni slovar za nemščino. Ker smo lahko gradivo založbe glede na sodobne evropske smernice uporabili zgolj kot osnovno izhodišče novega nastajajočega slovarja, se je vsaka od avtoric leksikografskega izbora opirala predvsem na lastne vire in prevodne rešitve. Pri nemško-slovenskem delu slovarja, katerega besedilo sem pripravila po končani redakciji in uredniškem pregledu slovensko-nemškega dela, sem se tako npr. zgledovala predvsem po najsodobnejših nemških enojezičnih učnih slovarjih in nemško-angleških dvojezičnih virih ter po učbenikih za pouk nemščine, ki se uporabljajo tudi v slovenskih šolah.

Po spletu tranzicijskih okoliščin, katerim je l. 2004 sledil lastniški prevzem Cankarjeve založbe s strani založbe Mladinska knjiga, ki je bila dotlej brez razvijajočega se slovarskega programa, smo tako namesto malega modernega slovarja za nemščino dobili na brezprizivno zahtevo vodstva MK *Nemški splošni slovar* srednje velikosti manjšega obsega. Omenjeni slovar je v resnici nekoliko razširjeni mali, tj. moderni slovar, in predstavlja šolski primer izdajateljske prakse, kakršna je v strokovni slovaropisni literaturi znana in že tudi opisana s podobnimi peripetijami, čeprav verjetno ni treba posebej poudarjati, da si osmešnja v naslovih ne privoščijo ravno resni založniki.

Glede na povzročeno materialno in moralno škodo je razumljivo, da so sledili mrzlični pritiski založbe na glavno urednico, da bi se odpovedala avtorskemu deležu, ter na avtorske sodelavke, s katerim niso bile sklenjene niti ustrezne pogodbe, kar je lahko snov za kakšno dramatično zgodbo, tako da bi na tem mestu raje opozorila na nekaj dejstev, ki se navadnim uporabnikom običajno zdijo nepredstavljiva in zadevajo predvsem čas ter stroške priprave novih slovarjev.

Avtor temeljnega slovaropisnega priročnika Sidney I. Landau, ki sva ga s Polonco Kocjančič, pozneje urednico nekaterih slovarjev pri Založništvu DZS, imeli priložnost spoznati v New Yorku l. 1996, ko je v ameriškem uredništvu založbe Cambridge University Press pripravljala novo izdajo slovarja *Cambridge International Dictionary of English*, namreč tudi v novi izdaji svoje knjige *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*¹ pravi (prim. str. 347–350), da se najbrž nihče ne bi lotil slovarskega sestavljanja, urejanja in izdajanja, če bi že vnaprej vedel, koliko časa bo za vse skupaj potrebno. Praksa namreč kaže, da na začetku priprave, ko je delo videti razmeroma obvladljivo, ni mogoče predvideti in upoštevati številnih dejavnikov in okoliščin, ki se med pripravo porajajo, tako da je načrtovanje slovarskih izdaj prav notorično nerealistično.

Verjetno je tudi res, da bi se redkokateri založnik odločil za takšno naložbo, če bi že vnaprej vedel, koliko prva slovarska izdaja resnično stane. Zato

¹ Landau, Sidney I. 2001. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. 2. izd. Cambridge: Cambridge University Press.

morda tudi ne preseneča dejstvo, da je veliko slovarskih projektov v svetovnem založništvu prav zaradi stroškov in trajanja opuščениh, čeprav si močnejši založniki želijo novih slovarskih izdaj, saj si še vedno lahko obetajo njihove večletne ponatise. Skoraj nazorna je zato prigoda iz biografije enega od direktorjev pri založbi Random House Bennetta Cerfa, ki se je na slovar *American College Dictionary* spominjal skoraj kot na pravo moro. Pripravo slovarja je namreč kmalu po 2. svetovni vojni vodil urednik Clarence Barnhart, ta pa je v zaključni fazi slovarske redakcije skoraj vsak ponedeljek prihajal na sestanke uprave moledovati za dodatna denarna sredstva, tako da se ga je Cerf že kar prestrašil, vedno ko ga je zagledal na vratih. Takoj je namreč pomislil: »O Bog, spet hoče še kak milijon dolarjev!«²

Seveda pa tudi ni mogoče prezreti dejstva, da je večina evropskih slovarskih založb specializiranih oziroma da imajo specializirane jezikovne programe. Literarne založbe praviloma ne razvijajo slovarskega programa in tudi Cankarjeva založba je začela snovati in izdajati resnejše slovarske izdaje šele po ustanovitvi Centra Oxford. Takrat so se v prostorih uredništva CZ na Hribarjevem nabrežju 13 v Ljubljani pod vodstvom Centra Oxford začeli pripravljati večji slovarski projekti, ki so potekali vzporedno s programom CZ do začetka 90. let prejšnjega stoletja. Šele s poznejšim novim vodstvom založbe je bil slovarski program vključen v program Uredništva Cankarjeve založbe, ki je dotlej že imela zbirko priljubljenih modernih slovarjev in jezikovnih priročnikov.

Za Slovenijo bi težko trdili, da ima sploh kakšno jezikovno specializirano založbo. Enojezični slovarji za slovenščino se v glavnem pripravljajo na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, najbolj razvejani, sodobni in razvojno usmerjeni program uredniško vodenih dvojezičnih slovarjev pa ima zagotovo Izobraževalno založništvo DZS. Za DZS-jem se skuša uveljaviti še nekaj drugih slovenskih založb: poleg Cankarjeve založbe tudi nekdanja založba Obzorja, katere slovarsko dediščino ohranja Založba Pivec, ter Založba Rokus v partnerskem sodelovanju z nemško založbo Ernst Klett Sprachen iz Stuttgarta.

Kot zanimivost naj ponazorim, da je delniška družba DZS v zadnjih dvanajstih letih zelo veliko vložila v slovarski razvoj, predvsem v pripravo *Velikega angleško-slovenskega slovarja OXFORD-DZS*, saj bi sredstva gotovo zadoščala za nakup nove družinske hiše, medtem ko je Cankarjeva založba v istem času vložila v slovarsko pripravo gradiv za projekt obojesmernih nemških slovarjev toli-

² O dogodku je pripovedoval prof. dr. Dušan Gabrovšek, po zaslugi katerega smo z absolventi anglistike na ekskurziji po Ameriki l. 1996 obiskali nekaj znanih ameriških leksikografov in med njimi tudi družino Roberta Barnharta, tj. sina Clarencea Barnharta. Rodbina Barnhart je zelo veliko prispevala k razvoju ameriškega slovaropisja in spoznavanju angleškega jezika, saj je več šolajočih se generacij zraslo prav ob slovarju *The Thorndike-Barnhart School Dictionary* ter pozneje uporabljalo Barnhartov slovar *The World Book Dictionary*.

ko, kolikor stane kvečjemu enosobno stanovanje ali morda kak boljši avtomobil. Če torej primerjamo investiciji v slovarske projekte obeh založb, lahko ugotovimo, da so bila porabljena sredstva za projekt nemških slovarjev razmeroma skromna. Če pa naložbe v nove slovarske izdaje primerjamo s stroški za izdajo drugih, navadnih knjig, lahko v obeh primerih govorimo o velikih naložbah. Toda katere navadne knjige se tudi več let in desetletij ponatiskujejo? Slovarji pač niso navadne knjige!

Primer *Nemški splošni slovar CZ* tudi jasno kaže, da še vedno neizpodbitno drži Landauova trditev, da je grafično stavljenje in tehnično urejanje besedila pri slovarjih dandanes še celo bolj kot kdajkoli v preteklosti tesno prepleteno z vsebinsko redakcijo in urejanjem ter da prepustitev tehnične redakcije grafičnim urednikom in oblikovalcem pomeni tvegati popolno katastrofo (prim. str. 372).

Kaj si lahko potemtakem mislimo o vodstvu Mladinski knjigi pripojene Cankarjeve založbe, ki se pod pritiski uprave družbe odloči izdati slovar na silo, tako da med zaključnim urejanjem slovarja, za katerega odredi neizvedljiv časovni okvir in si pri tem ne pusti ugovarjati, nenadoma avtoritarno prepove tehnični redakciji vse stike z glavno urednico – in to v fazi, ko bi moralo biti slovarskouredniško vodenje tehnične priprave absolutno nujno? Kaj si lahko mislimo o najmočnejši slovenski založniški hiši, ki skuša na koncu vsiliti že dolgo zastareli način ročno beleženih slovarskih korektur, »ker se pri njih pač knjige tako delajo«? Naj jim oprostimo, ker so z nakupom Cankarjeve založbe pridobili v last in upravljanje specifični knjižni program, ki ga do prevzema niso razvijali in ga (še) ne obvladajo? Naj se jim oprosti tudi, da za to delo nimajo ne ustreznega vodstvenega kadra ne ustreznih uredniških znanj in izkušenj? Naj jim spregledamo, ker so zaradi dolgotrajnosti projekta izgubili potrpljenje? In nena zadnje – naj jim mirno dopustimo, da se preprosto polastijo avtorskega dela, ki ga od prekinjenega sodelovanja z avtorji hranijo v tehnični redakciji založbe?

Pomembno vprašanje, ki se ob tem poraja, je tudi, ali je sploh mogoče v slovenskem prostoru s knjigami ustvarjati kapitalsko močne gospodarske družbe, saj je splošno znano, da so pri nas knjige zelo drage, da založbe plačujejo nizke avtorske honorarje, da jih bremenijo velike zaloge in da nemški slovar ni prvi primer poskusa polastitve avtorskega dela z vsemi mogočimi »poslovnimi« prijemi, grožnjami in izsiljevanji.

Glede na prodajo upravnih prostorov Cankarjeve založbe v Ljubljani ter glede na ukinitve uredništva in prodajo prostorov Založbe Lipa v Kopru, že pred leti pripojene Cankarjevi založbi, lahko resno podvomimo, ali ima skoraj monopolna Mladinska knjiga res poslanstvo slovenskega nacionalnega pomena. Vsaj v primeru koprške Založbe Lipa, ki bi ga lahko primerjali z ukinitvijo mariborske založbe Obzorja po prevzemu s strani DZS pred nekaj leti, lahko govorimo o precejšnji nacionalni škodi, ki sledi kapitalskim prevzemom v slovenski založniški panogi.

Če pomislimo še na nedavno prodajo znamenite Vilharjeve 21, kjer je domoval zdaj že razpuščen Center za tuje jezike v Ljubljani (njegovo dejavnost z blagovno znamko CTJ sicer nadaljuje jezikovni center Mint), ki je bil zadnja leta v lasti MK, je že tudi javno razviden interes skupine MK predvsem po nepremičninskih poslih, ki prevzemom sledijo, saj knjižna proizvodnja in jezikovno izobraževanje še zdaleč ne prinašata primerljivih donosov. Slovenski knjižni trg je že kar nekaj časa na splošno precej nasičen, in tako ni čudno, da se knjige ponujajo ljudem z varljivimi obeti kakšne druge, bolj zapeljive praktične nagrade, na primer v obliki avta ali celo hiše, saj jih sicer žal le malokdo opazi, kaj šele kupi.

Morda je pomenljivo tudi dejstvo, da se na lestvici stotih najbogatejših Slovencev ni uspelo uvrstiti nobenemu slovenskemu knjižnemu založniku kakor tudi ne avtorju slovenskih knjižnih uspešnic, kar verjetno tudi pomeni, da slovensko založništvo ni najbolj donosna gospodarska panoga. Zniževanje stroškov je v slovenski knjižni proizvodnji nuja, ki se jo skuša doseči tudi z nespoštovanjem avtorskih pravic ali vsaj z odrekanjem pravičnejših avtorskih deležev pri založniških dobičkih, doseženih z uporabo avtorskih del.

Če se spet vrnem k *Nemškemu modernemu* in *Splošnemu slovarju*, naj tudi pojasnim, da je bilo pred pripojitvijo Cankarjeve založbe založniški skupini Mladinska knjiga l. 2004 v celoti ukinjeno financiranje priprave nemških slovarjev, čeprav zanjo sploh še niso bila porabljena odobrena načrtovana sredstva. In da bi delo vseeno dokončali, sem v zadnjih letih sama opravljala in iz lastnih sredstev plačevala redatorska dela. Avtorski honorar, katerega prejeti predujem bi lahko primerjali s honorarjem za prevod zahtevnejšega proznega besedila, je bil zame in za avtorske sodelavke pri slovarju dogovorjen v odstotkih od prodanih izvodov, česar pa založba po spodletelem natisu *Nemškega splošnega slovarja* noče več izpolniti.

Naj na tem mestu zato obvestim strokovno javnost, da je Cankarjeva založba oziroma založniška skupina Mladinska knjiga po izidu neavtoriziranega *Nemškega splošnega slovarja* na različne načine poskušala diskreditirati moje delo, najprej s pomočjo »strokovnega« mnenja sodelujočega klasičnega filologa, ki so mi ga lažno predstavili za doktorja znanosti, promoviranega na Dunaju, nato s poskusi razvrednotenja moje izobrazbe in usposobljenosti, potem s pogajalskimi grožnjami brez pravne podlage, čemur je sledilo še privabljanje nemci- stov za nove strokovne preglede – za kar je bilo nenadoma takoj dovolj denarja na razpolago.

Mrzlično iskanje kakšne uredniške ali vsebinske napake v besedilu, ki ga meni in soavtoricam v času pred oddajo v tisk ni bilo dovoljeno in omogočeno avtorsko pregledati, je imelo verjetno namen zvrniti odgovornost za povzročeno škodo name osebno in najti izgovor za polastitev avtorskega dela. CZ je nato s sestankom avtorskih sodelavk na založbi, na katerega nisem bila povabljen, ter z

enostransko in protipravno razveljavitvijo mojih avtorskih pogodb nazadnje tudi povsem prekinila sodelovanje z mano. Od decembra 2006, ko sem glavnemu direktorju MK po poslovnem pogovoru poslala predlog za sporazumno dokončanje projekta, nisem dobila ne pisnega ne ustnega odgovora.

Ker smo v časopisu sredi februarja 2007 lahko prebrali, da je Cankarjeva založba na knjigotrških dnevih napovedala *Nemški moderni slovar* za leto 2007, lahko domnevamo, da se najverjetneje z drugimi sodelavci uresničuje moj decembrski predlog, naj se besedilo izda najprej v malem formatu, tj. kot *Moderni nemški slovar*, za katerega je bilo v resnici pripravljeno. Zato sem dolžna opozoriti vse tiste, ki bi morebiti sodelovali z uredništvom založbe pri kakršnikoli obdelavi besedila *Nemškega splošnega slovarja*, da so bili založbi do sklenitve sporazumnega dogovora pisno večkrat izrecno prepovedani kakršnikoli posegi v avtorsko besedilo, kar pomeni, da bi sodelujoči v resnici izvajali grobo avtorskopravno kršitev, za katero bodo morali nositi tako moralno kot tudi materialno odgovornost.

Pomembno vedeti, da Cankarjeva založba nima avtorskih pravic za besedilo izdanega *Nemškega splošnega slovarja*, s katerim od marca 2006 razpolaga, še zlasti ne pravice do predelave dela in do morebitnih izdaj dela v neknjižnih oblikah. A kot je bilo že uvodoma omenjeno – opraviti imamo s prevzemno uspešno »Hišo dobrih zgodb«, ki med svojimi vrednotami deklarativno poudarja »poštenost, iskrenost in odkritost v odnosu do svojih strank, poslovnih partnerjev, sodelavcev in lastnikov ter drugih deležnikov«. V poslovnih stikih z najvišjimi predstavniki založbe so bile omenjene etične kategorije seveda bolj izražene v svojih nasprotjih – kot bi bilo založnikom in njihovim pravnim zastopnikom pri doseganju prevzemnih ciljev kar vse dovoljeno ... Pa jim je res kar vse dovoljeno? Samo če jim to dopustimo.

PONS SPLOŠNI NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVAR

Maček, Aleksandra, ur. 2006.

PONS Splošni nemško-slovenski slovar.

[Kompaktwörterbuch: Deutsch-slowenisch; na podlagi izvirne izdaje založbe Ernst Klett Sprachen GmbH, Stuttgart 2003].

Ljubljana: Založba Rokus.

70.000 gesel, besednih zvez in stavčnih primerov rabe

Obseg: 935 str. formata 12 cm x 19,5 cm

ISBN: 961-209-661-9

Cena: 11.898,13 SIT [49,65 EUR]

Slovarji nemške založbe Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung iz Stuttgarta, sicer prepoznavne po zeleni knjižni opremi jezikovne zbirke PONS, so v slovenskih priredbah navzoči na knjižnem trgu v slovenskih izvedenkah od leta 1999, ko je Uredništvo Slovarjev DZS, ki ga je vodil **Branko Madžarevič**, v okviru Založništva literature DZS izdalo kar dva njihova slovarja: *Mali nemško-slovenski slovar / Kleines deutsch-slowenisches Wörterbuch*, sicer prevod in priredba nemško-angleškega slovarja *PONS Harrap's Mini*, kar je opravila **Katja Berden** iz Enajste šole, je izšel z namenom, da bi Založništvo DZS z njim vsaj deloma izkoristilo tržno nišo, ki je nastala v slovarski ponudbi zaradi manjkajočega *Nemško-slovenskega in slovensko-nemškega modernega slovarja* Cankarjeve založbe; *Priročni italijansko-slovenski slovar / Dizionario pratico italiano-sloveno*, sicer prevod in priredba slovarja *PONS Kompaktwörterbuch Italienisch-Deutsch/Italiano-Tedesco*, ki je delo **Barbare Mulej** in njene sodelavke **Mete Celcer**, pa je menda nastal iz bojazni, da projekt velikih slovarjev za italijanščino, za katera je bila založba v dogovoru s prof. Sergijem Šlencem, ne bi bil v doglednem času izpeljan.

Konec leta 2003 je nemška založniška skupina Klett iz Stuttgarta, ki izdaja jezikovni program PONS (beseda v latinščini pomeni most, v slengu nemških učencev in dijakov pa tudi plonklistek), uradno sklenila partnersko sodelovanje s slovensko Založbo Rokus ter s svežim kapitalom omogočila slovenske izdaje nemških jezikovnih učbenikov, priročnikov, slovarjev in drugih Ponsovih jezikovnih pripomočkov, s katerimi se je založniška družba Ernst Klett Sprachen dokaj hitro uveljavila tudi med slovenskimi uporabniki.

V času triletnega sodelovanja in delovanja Založbe Rokus v okviru Skupine Klett smo tako dobili na slovenski trg avdiotečaje za začetnike pri učenju tujih jezikov v zbirki *Korak za korakom*, interaktivne tečaje za samoučenje tujih jezikov v zbirki *Klik za klikom*, različna slovnična gradiva in vadnice za obogatitev besednega zaklada tujih jezikov, preglednice glagolskih spregatev, kompleta *Poslovni stiki* in *Poslovni kompas* za poslovno sporazumevanje ter *Popotni kompas* v osmih jezikih za popotniško rabo. Založba Rokus se je v znak uspešnega partnerstva ob svoji 15-letnici delovanja konec leta 2006 tudi preimenovala v **Založbo Rokus Klett** in ima jezikovni program PONS predstavljen na svoji spletni strani www.pons.si.

PONS Splošni nemško-slovenski slovar, ki je izšel konec oktobra 2006 v nakladi 3000 izvodov, je prvi izmed načrtovanih dvojezičnih slovarjev Založbe Rokus Klett, kjer pripravljajo tudi slovensko-nemški del splošnega slovarja, šolski ter žepni nemški slovar v obeh smereh prevajanja. Nastal je po nemško-španskem geslovníku *PONS Kompaktwörterbuch Spanisch-Deutsch/Deutsch-Spanisch*, saj je bil ta v Ponsovi zbirki slovarjev *Kompaktwörterbücher* nazadnje posodobljen v letih 2005/2006, tako da vključuje najnoveše besede, ki so v moderni nemščini v rabi, ter upošteva ustrezne popravke novega nemškega pravopisa, ki

je začel veljati 1. avgusta 2006. Zapis po novi pravopisni reformi je v slovarju označen z nadpisano kratico ^{RR} (Rechtschreibreform), pohvalno pa je, da slovar navaja tudi stari, tradicionalni zapis z nadpisano oznako ^{ALT}.

PONS Splošni nemško-slovenski slovar je tako po knjižnem formatu enak *Priročnemu italijansko-slovenskemu slovarju*, ki ga je Založništvo literature DZS pred leti izdalo po Ponsovi predlogi, le da ima tokrat značilno zeleno Ponsovo knjižno opremo, obsega pa za dobrih tristo strani več kot *Priročni italijansko-slovenski slovar*. Zaradi preglednosti so nemške iztočnice geselskih člankov oziroma slovarskih sestavkov natisnjene v modri barvi, pomenski razdelki sestavka so razmejeni z arabskimi številkami v sivih krogcih, med geselskimi članki pa so v modrih okvirčkih pojasnjene tudi kulturne in domoznanske zanimivosti in posebnosti dežel, kjer govorijo nemško, saj je upoštevan medkulturni koncept pouka tujih jezikov.

V slovar je vključenih tudi nekaj strani barvnega slikovnega gradiva založbe Ernst Klett Sprachen, ki ga sicer najdemo za lažjo ponazoritev tudi v slovarskih zbirkah *PONS Smile Wörterbücher* in *PONS [eXpress] Wörterbücher*. Na uvodnih in končnih straneh knjižne izdaje so dodane še priloge, kot so kratek pregled nemške slovnice, seznam nepravilnih nemških glagolov, vzorci pisem v nemščini in slovenščini, izbor najpogostejših besednih zvez in govornih iztočnic ter seznam pokrajin vseh treh nemško govorečih dežel in Slovenije.

Prevod in priredbo nemške elektronske predloge za geslovnik *PONS Splošnega nemško-slovenskega slovarja* v urejevalniku XML Spy (www.xml.com) je projektno in uredniško vodila **Aleksandra Maček** z uredniško pomočjo **Petre Finžgar**, k celotnemu delu pa je bilo sicer pritegnjenih še šest avtorskih sodelavcev: **Marjeta Jemec Škoda**, **Ana Malovrh**, **Damjan Perš**, **Urška Rajgel**, **Tanja Volk** in **Mirjana Rajh**. Prevedeno besedilo, ki ga je bilo treba ponekod prilagoditi potrebam slovenskih uporabnikov in glede na katere so bili v slovar uvrščeni primeri rabe iz

Foto: Zmago Jereb / Založba ROKUS Klett

*Urednica PONS
Splošnega nemško-
slovenskega slovarja
Aleksandra Maček
v uredništvu založbe*

nemške predloge, je strokovno pregledalo šest pregledovalcev, lekturo slovenskih prevodnih ustreznice in prevodov pa je opravilo prav tako šest lektorjev, od katerih so tri lektorice sodelovale tudi pri strokovnem pregledu besedila.

Poleg slovničnih (npr. *pl* za Plural), področnih (npr. WIRTSCH za Wirtschaft), regionalnih (npr. A za österreichisch), zvrstnih (npr. *sl* za Slang) in slogovnih kvalifikatorjev (npr. *vulg* za vulgär) so v slovar med pomenskimi dopolnili vključeni tudi indikatorji (npr. *Ergebnis* pri geslu **Folge**) in kolokatorji (npr. *Lektion* pri geslu **durchnehmen**), ki gesla natančneje določajo, nakazujejo pomenske odtenke ali nastopajo kot sopomenke. Kakor kvalifikatorji so tudi slednji navedeni v nemščini ali latinščini, kar je za splošnega slovenskega uporabnika precej moteče, saj ne moremo pričakovati, da bi vsi razumeli nemške okrajšave in kratice, pojasnila ter pomenska dopolnila v nemščini, če že pomena gesla ne razumejo.

Za morebitne nemško govoreče uporabnike, ki bi želeli aktivno uporabljati slovenske prevodne ustreznice, so v slovarju k slovenskim samostalniškim prevodnim ustreznicam dodani tudi spolniki z latinskimi krajšavami *m*, *f* in *n*, s čimer je obnovljen prikaz, ki ga poznamo iz slovarjev Janeza Gradišnika v zapisu *ž*, *m* in *s*. Navedba kvalifikatorjev za spol tako pri geslih kot tudi pri prevodnih ustreznicah povzroča pri uporabnikih nekaj zmede, saj je treba premišljati, za katero besedo oznaka pravzaprav velja. Pri večbesednih slovenskih prevodih je kvalifikator za spol slovenskega samostalnika dodan tik za jedrni samostalnik, se pravi kar med besedno zvezo (npr. pri geslu **Konföderation** zveza *f* držav), kar je še nekoliko bolj moteče. Izkušnje so namreč pokazale, da je nemogoče enako ustreči tistim uporabnikom, ki slovar potrebujejo za razumevanje nemščine, in preostalim, ki bi radi slovar uporabljali za izražanje v ciljnem jeziku, se pravi v slovenščini, tako da se je pri izboru elementov slovanskega sestavka bolj pametno odločiti bodisi za eno ali drugo uporabniško skupino.

Novost, ki je morda še nismo vajeni, predstavljajo tudi oznake za glagolski vid pri slovenskih glagolskih prevodnih ustreznicah, in sicer za dovršnost. Oznake za nedovršne oblike so verjetno zaradi gospodarnosti s prostorom izpuščene. Dovršni glagoli v slovenskem prevodu (npr. *miniti* pri iztočnici **vergehen**) navadno sledijo nedovršnim (npr. *minevati*) in so označeni z oznako *pf*.

Slovar ima pri nesestavljenih iztočnicah dodano tudi izgovarjavo v mednarodni fonetični abecedi, kar je gotovo prednost, s katero se je na slovenskem trgu prvič pojavil že Ponsov *Mali nemško-slovenski slovar* iz zbirke Slovarjev DZS. Vse iztočnice oziroma glave gesel so opremljene tudi z oznakami za besedno vrsto.

V slovničnem zaglavju so pri samostalnikih navedeni spol (pri množinskih tudi število), oblikoslovne končnice za roditeljske ednine (razen pri samostalnikih ženskega spola, ker je ničta končnica izpuščena) in imenovalnik množine. Pri samostalnikih in zaimkih je posebej obravnavana tudi slovenska dvojina, dvojske

oblike pa so označene z oznako *dual* v prevodu (gl. geslo *wir*). Enako so obdelani tudi množinski samostalniki in zaimki, označeni s *pl* (npr. vrata pri geslu *Tür*).

Pri glagolih so z oznako *irr* opremljeni sestavljeni krepki oziroma nepravilni glagoli, nepravilne oblike (za 3. os. ednine, za preteritum in pretekli deležnik) pa so izpisane tudi v zaglavjih nesestavljenih krepkih glagolov. Glagolski slovarski sestavki so razčlenjeni z rimskimi števkami glede na glagolsko prehodnost in brezosebkovo rabo, torej na neprehodne, prehodne, povratne in neosebne glagole. Natančneje so pojasnjeni tudi nemški glagoli s predlogi (*Präpositionalverben*), kjer sta za prevodnimi ustreznici v oklepaju navedena nemški in slovenski predlog z ustreznima sklonoma.

Morda v zaglavju nemških pridevniških in prislovnih iztočnic pogrešamo oblike za primernik in presežnik, še zlasti ko gre za nepravilno stopnjevanje, saj bi slovenskim uporabnikom zelo koristile.

Pohvalno je, da so primeri zapleteneje jezikovne rabe prikazani v stavkih oziroma povedih ali besednih zvezah. Prenesena raba je označena s kvalifikatorjem *fig*, v slovenskem prevodu z *ekspr*, čeprav morda ne gre ravno za enakovredni oznaki.

Če glede na izbor besedišča primerjamo oba Ponsova slovarja, se pravi *Mali* in *Splošni nemško-slovenski slovar* za slovenske uporabnike, lahko opazimo, da se oba začenjata in končujeta z istima slovarskima gesloma, da pa je *Mali nemško-slovenski slovar* precej bolj strnjen, saj v slovarskih sestavkih navaja več gesel iz sorodne besedne družine, ki so v *Splošnem nemško-slovenskem slovarju* obdelana kot iztočnice samostojnih in natančneje razdelanih geselskih člankov. Tako npr. besede **Erfolg**, **erfolglos**, **erfolgreich**, **Erfolgerlebnis** in **erfolgsprechend** najdemo v *Malem Ponsovem slovarju* nanizane v istem geselskem članku, v *Splošnem slovarju* pa kot iztočnice samostojnih slovarskih sestavkov, med katerimi so obdelane še iztočnice gesel **erfolgen**, **Erfolglosigkeit**, **Erfolgsaussicht**, **Erfolgsautor(in)**, **Erfolgsbilanz**, **Erfolgssdenken**, **Erfolgsmensch** in **Erfolgsserezept**. Iztočnic je torej skoraj še enkrat toliko kot v malem slovarju.

PONS Splošni nemško-slovenski slovar navaja tudi severnonemške, južnonemške, avstrijske in švicarske izraze, ki jih v *Malem nemško-slovensko slovarju* ni (npr. **Göre**, **Bub** in **Bube**) ali pa kot take niso označene (npr. **Semmel**), upošteva veliko novjših izrazov angleškega porekla, ki so se preko računalništva in novih tehnologij udomačili tudi v nemščini (npr. **canceln**, **googlen**, **SMS**, **LED-Anzeige**), ter obravnava tudi veliko zemljepisnih lastnih imen (npr. **Slowenien**) in njihovih izpeljank (npr. **Slowene(-in)** in **slowenisch**), ki so prav tako del splošnega besednega zaklada.

Slovar obsega strokovno izrazje s približno 50 različnih strokovnih področij – od medicine, biologije, računalništva pa vse do humanističnih ved, umetnosti in religije – tako da lahko v njem najdejo prevodne ustreznice in druge podatke tudi zahtevnejši uporabniki.

PONS Splošni nemško-slovenski slovar predstavlja novo obogatitev priročnih virov za razumevanje sodobne nemščine, ki pa žal ne zadostuje tudi za aktivnejšo rabo pri izražanju v tem jeziku. Ko bo slovarju dodan tudi slovensko-nemški del, ki je še v pripravi, bo slovar za slovenske uporabnike gotovo še večja pridobitev. Zaradi nemških pojasnil in tujih kvalifikatorjev je za navadne splošne uporabnike nekoliko enigmatičen, prevajalcem pa nemška pojasnjevalna dopolnila gotovo ne bodo predstavljala ovire.

Zelo zaželeno bi bilo, da bi založba po izidu slovensko-nemškega dela slovarja ponudila slovar tudi na cederomu, kakršen je priložen knjižnemu slovarju *PONS Kompaktwörterbuch Spanisch-Deutsch/Deutsch-Spanisch*, ki je slovenski izdaji rabil za predlogo. S potrošniškega vidika ni zanemarljivo dejstvo, da skupna izdaja špansko-nemškega in nemško-španskega slovarja v zbirki *Kompaktwörterbücher* na 1.800 straneh s priloženim cederomom stane 24,95 EUR, zgolj za nemško-slovenski del pričujočega Ponsovega slovarja, ki obsega 935 strani, pa je treba brez cederoma pri nas odšteti 49,65 EUR. V Sloveniji je torej treba, žal, plačati še enkrat več za več kot pol manj. Da o cenah primerljivih slovarjev drugih slovenskih založb niti ne govorimo!

Lena Holmqvist: Švedsko-slovenski slovar

■ IZVLEČEK

V članku je predstavljen *Švedsko-slovenski slovar – Svensk-slovensk ordbok*, ki ga je sestavila Lena Holmqvist, dolgoletna lektorica za švedščino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Slovar je pomemben priročnik, ki pomaga Slovincem približati švedski jezik in kulturo.

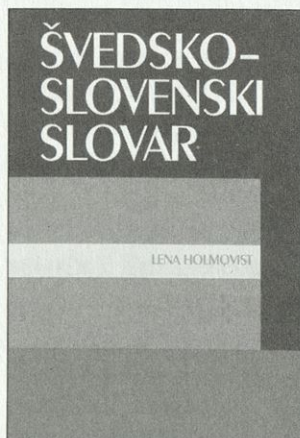
KLJUČNE BESEDE: knjižna ocena, slovar, slovenski jezik, švedski jezik

■ ABSTRACT

Svensk-slovensk ordbok

In the article, the *Swedish-Slovene Dictionary* is presented. It was compiled by Lena Holmqvist, who for many years has been teaching Swedish language at the Faculty of Arts of Ljubljana University. This dictionary is an important reference book, helping the Slovene users to come closer to the Swedish language and culture.

KEY WORDS: review, dictionary, Slovene, Swedish

Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004.
23.000 gesel (besed v polkrepkem tisku)
Obseg: 302 str. formata 17,5 cm x 24,5 cm
ISBN: 961-6500-24-4
Cena: 9.945 SIT [41,50 EUR]

Izid *Švedsko-slovenskega slovarja* Lene Holmqvist, dolgoletne lektorice za švedski jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, je izjemnega pomena za vse, ki imajo opravka s švedskim jezikom, in seveda za študente švedščine, ki so si do sedaj pri učenju jezika morali pomagati s slovarji v tujih jezikih. Slovar namreč nima predhodnikov in avtoričino

dolgoletno sestavljanje slovarja pomeni oranje ledine v švedsko-slovenskem slovaropisju. Rokopis dela je žal kar nekaj časa čakal na izdajatelja, saj velike založbe niso pokazale zanimanja zanj, čeprav je švedščina eden od uradnih jezikov Evropske unije in čeprav se vsako leto na lektorat tega jezika vpiše na desetine študentov.

Slovar obsega nekaj več kot 23.000 gesel in je splošen. Avtorica v uvodu pravi, da so bila gesla večinoma izbrana glede na frekventnost, da pa je v slovarju tudi nekaj manj frekventnih besed, ki bi po njenem mnenju utegnile zanimati

uporabnika. Uvodu sledijo splošna navodila za uporabo slovarja, navodila za izgovarjavo in slovnična navodila. Na koncu je še seznam švedskih krajšav, izpisanih v obeh jezikih.

Geslom povečini sledi fonološki zapis besede, naglašenege zloga ali samoglasnika. Fonološki zapis je naveden pri besedah, ki se oddaljujejo od osnovnih pravil izgovarjave, pa tudi pri nekaterih geslih, kjer tega oddaljevanja ni (zlasti pri besedah na k- in g-, ki jim sledijo dolgi ali kratki sprednji samoglasniki (e(:), i(:), y(:), ε(:), ø(:)). To je uporabniku vsekakor v veselje, saj je v našem okolju tako malo stika s švedskim jezikom v govorni obliki, da so ti fonološki zapisi skoraj edina referenca za izgovarjavo (čeprav je treba dodati, da so se s pojavom spleta odprle nove možnosti za stik z »živim« jezikom).

Podoben sistem velja pri označevanju tonemov in mesta naglasja; navedeni so pri tistih besedah, ki se oddaljujejo od osnovnih pravil naglaševanja. Geslom sledijo tudi slogovni in slovnični kvalifikatorji; pri samostalniki je pogosto navedena določna oblika v ednini in nedoločna oblika v množini, pri glagolih pa oblike za sedanjik, preteklik in namenilnik.

Čeprav je slovar splošen, zajema besede s številnih področij človekovega delovanja – od botanike (veliko je iztočnic, ki označujejo cvetlice), biologije in medicine do zgodovine, politike in arhitekture, če jih naštejemo le nekaj. V njem najdemo tudi nekaj zemljepisnih imen, zlasti imena evropskih držav, nekaterih drugih pomembnejših držav in celin. Zajetih je še veliko kulturno specifičnih besed, kot so na primer *knäckebröd*, *allemansrätt*, *smörgåsbord*, *valborgsmässoafton*, vendar so ta gesla le skopo razložena (npr. *valborgsmässoafton* – 30. april) in pogosto pred slovenskimi ustreznici stoji oznaka *ung.* – približno. In res je *knäckebröd* le približno *prepečenec* in *smörgåsbord* le približno (*hladni*) *bifé*.

Slovar je bogat s kolokacijami in idiomi, vendar bi si včasih želeli malce več konteksta. Pozitivno je to, da številnim glagolom in pridevnikom sledi predlog, s katerim se posamezna beseda veže. Sestavljenk in izpeljank je ponekod veliko, drugod pa jih pogrešamo – pri besedi *kärlek* – *ljubezen*, na primer, ni navedena nobena. Pričakovali bi sestavljenke in izpeljanke, kot so na primer *kärleksaffär* (*ljubezensko razmerje*), *kärleksfull* (*ljubezniv*), *kärlekshistoria* (*ljubezenska zgodba*), *kärlekskrank* (*hrepeneč po ljubezni*), *kärleksliv* (*ljubezensko življenje*) itd., morda pa te besede res niso tako frekventne, da bi jih vključili v okvire tega slovarja. Morebiti bi bilo dobro včasih za geslom navesti še različne predpone, ki bi uporabniku pomagale ne samo pri dekodiranju, ampak tudi pri enkodiranju švedskih besedil. V *Bonniersovem*¹ enojezičnem švedskem slovarju so na primer pri geslu *kål* (*zelje*) dodane še pripone *blom-*, *vit-*, *röd-* in *bryssel*.

¹ Györki, I.; Malmström, S.; Sjögren, P. A. 1994. *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonnier Alba AB.

Slovar nam ponuja tudi ustreznice nekaterih pogostih švedskih okrajšav (*osy.* = *och så vidare* - *in tako dalje*), ki so navedene med drugimi gesli. Verjetno bi bilo bolj praktično in do uporabnika prijazneje, če bi bila ta gesla razvrščena ločeno, v posebnem seznamu.

Uporabnik slovarja bo včasih morda pogrešal modernejše besede in kratice, ki so v švedščini zelo pogoste. V slovarju sicer najdemo kratico *BB* za *porodnišnico*, vendar ne kot samostojno geslo, temveč kot opombo za besedo *barnbördshus*, ki pa je zastarela in redko uporabljena. Podobno velja za besedo *daghem* (*otroški vrtec*), katerega modernejša in pogostejša različica je *dagis*, vendar je v slovarju ne zasledimo.

Nasprotno pa najdemo v njem kar nekaj besed, na katere dandanes v splošnem verjetno redkeje naletimo, na primer *koger* - *tul* (*za puščice*), *tjuder* - *vrv*, *veriga* (*za privezovanje živine*). Te iztočnice bodo uporabniku gotovo koristile pri branju leposlovja.

Ob koncu bi poudarila, da so vse navedene pripombe le drobtinice in nika-
kor ne zmanjšujejo izjemnega pomena, ki ga ima slovar za vse, ki nas zanima
švedski jezik. Slovar je bogat, pregleden in zanimiv in je odlična podlaga za vsa
nadaljnja dela na tem področju.

Novejši italijanski, francoski, španski in portugalski dvojezični slovarji za slovenske uporabnike: Predstavitve

■ IZVLEČEK

V članku so na kratko predstavljeni nedavno izdani italijanski, francoski, španski in portugalski slovarji za slovenske uporabnike, in sicer *Veliki slovensko-italijanski slovar*, *Francosko-slovenski in slovensko-francoski moderni slovar*, *Špansko-slovenski in slovensko-španski moderni slovar*, elektronska izdaja *Špansko-slovenskega in slovensko-španskega slovarja* ter trije manjši portugalsko-slovenski in slovensko portugalski slovarčki.

KLJUČNE BESEDE: slovar, italijanski jezik, francoski jezik, španski jezik, portugalski jezik, slovenski jezik

■ ABSTRACT

Recently published Italian, French, Spanish and Portuguese Bilingual Dictionaries for Slovene Users: Dictionary Presentations

In the article a few recently published Italian, French, Spanish and Portuguese bilingual dictionaries for Slovene users are briefly presented, i.e. *Comprehensive Slovene-Italian Dictionary*, *French-Slovene and Slovene-French Modern Dictionary*, *Spanish-Slovene and Slovene-Spanish Modern Dictionary*, the electronic edition of *Spanish-Slovene and Slovene-Spanish Dictionaries* and three smaller Portuguese-Slovene and Slovene-Portuguese dictionaries.

KEY WORDS: dictionary, Italian, French, Spanish, Portuguese, Slovene

ITALIJANSKI DVOJEZIČNI SLOVAR ZA SLOVENSKE UPORABNIKE

ŠLENČEV VELIKI SLOVENSKO-ITALIJANSKI SLOVAR

Šlenc, Sergij. 2006. *Veliki slovensko-italijanski slovar*. / *Grande dizionario sloveno-italiano*. Prva izdaja. Prvi tatis. Slovarji DZS. Ljubljana: DZS. Okoli 100.000 gesel s podgesli
Obseg: 1.539 str. formata 16,5 cm x 23,5 cm
ISBN: 86-341-1999-8
Cena: 19.900 SIT [83,04 EUR]

Velikim slovarjem DZS se je nedavno pridružil tudi *Veliki slovensko-italijanski slovar* profesorja **Sergija Šlenca**. O *Velikem italijansko-slovenskem slovarju*, ki je izšel leta 1997, je bila v *Mostovih 2002* že objavljena strokovna recenzija dr. Martine Ožbot, na strokovno mnenje koga izmed uporabnikov *Velikega slovensko-italijanskega slovarja* pa se na tem mestu priporočamo, saj je za podrobnejšo in obenem celovitejšo predstavitev slovensko-italijanskega dela potrebno slovar tudi nekaj časa uporabljati.

Nedvomno drži, da je postala italijanščina s pomočjo obeh izčrpnih Šlenčevih slovarjev Slovincem bistveno dostopnejša v obeh smereh prevajanja, kar je posebnega pomena, saj gre za jezik naših zahodnih sosedov, s katerimi smo Slovenci ob meji dnevno v stiku ne le prek materialne, ampak tudi prek kulturne in jezikovne izmenjave. Za *Veliki italijansko-slovenski slovar* je profesor Šlenc l. 2004 prejel tudi častno odlikovanje Republike Italije, slovarja pa so gotovo veselili ne le Slovenci ob zahodni meji, ampak tudi Slovenci v zamejstvu in vsi drugi, ki potrebujemo italijanščino pri svojem delu.

Podobno kot *Veliki italijansko-slovenski slovar* je tudi *Veliki slovensko-italijanski slovar* zelo obsežen, saj pregledno obravnava prek 90.000 gesel na več kot 1.500 straneh knjižne izdaje. Uporabnikom tako omogoča vpogled v dokaj izčrpno besedišče obeh jezikov. Pri izboru slovenskih gesel si je avtor pomagal z računalniškim obratom svojega italijansko-slovenskega slovarja, ki ga je dopolnil predvsem s pomočjo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, pri izboru italijanskih prevodnih ustreznice in frazeologije pa se je opiral predvsem na slovarje *Zingarelli*, *Palazzi* in *De Mauro* ter na nekaj manjših, a pomembnih del, kot so frazeološki slovar *Dve muhi na en mah* in *Lažni prijatelji*, ki ju je sestavila Diomira Fabjan Bajc, *Stanovanjska hiša: slovensko-italijanski in italijansko-slovenski slikovni slovar* avtorice Vande Husu ter *Priročni slovar bančnega poslovanja* avtorjev Jožka Baše, Majde Kaučič Baša in Alda Rupla.

Slovar vsebuje poleg prevedkov in razlag vsakdanjih besed tudi številne strokovne izraze in jezikovne posebnosti, s katerimi se je avtor še posebej vestno ukvarjal. Na predstavitvi v Kopru, 5. oktobra 2006, ki jo je vodila mag. **Nives Zudič Antonič**, lektorica za italijanski jezik na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem, je prostodušno razkril, da so mu prav vsa področja človekovega delovanja, ne le tehniško izrazje, povzročala težave, ki jih je moral reševati na najrazličnejše načine. Delo je pač zamudno in utrudljivo, a obenem tudi vrača zadovoljstvo, tako da je postal z zbiranjem gradiva in njegovo slovarsko obdelavo z leti skoraj zasvojen. Simpatično je tudi pripomnil, da to ni slovar, ki bi ga vzeli s sabo na turistični ogled z gondolo po Benetkah, ampak da gre za delo, ki ga nujno potrebujemo pri prevajanju, ko iščemo najprimernejše prevodne rešitve in sopomenke ter si pri tem pomagamo s podatki, ki nam omogočijo jezik pravilno uporabljati. Priprava slovarskega besedila je trajala

nekaj let, a navsezadnje je pomembno, da ljudje opazijo vloženo prizadevanje, ki naj pri novih generacijah obrodi sadove.

V *Velikem slovensko-italijanskem slovarju* so gesla navedena po pogostosti jezikovne rabe, čeprav se je moral avtor pri izboru velikokrat opreti tudi na svoje znanje in intuitivni občutek. Priprava slovensko-italijanskega dela slovarja je bila zahtevna, saj je moral pri skoraj vsaki besedi upoštevati tudi razlikovanje v razmišljanju in pojmovanju govorcev obeh jezikov, saj gre za jezika dveh različnih kultur, za slovanski in romanski jezik. Pomembno je namreč, kako govorci italijanskega jezika izrazijo tisto, kar s svojimi izraznimi načini povemo ali poimenujemo po slovensko, zato je v slovar vključene veliko frazeologije, metaforike in značilnih primerov rabe, če je le bilo mogoče, pa je na koncu geselskega članka dodan tudi kak pregovor ali rek.

Zahvaljujoč urednici slovarja **Polonci Kocjančič** in njeni skupini redaktorjev so gesla ponazorjena tako, da zlahka najdemo različne pomene, ki pripadajo določeni besedi. V slovarju so pri pomenskem razlikovanju zato navedeni področni in slogovni kvalifikatorji, indikatorske razlage ali sobesedilo v italijanskem jeziku. Navedene roditeljske oblike slovenskih samostalnikov, prve osebe spregatev slovenskih glagolov ter posebnosti pri množinskih oblikah samostalnikov so zelo pripravi jezikovni pripomočki, ki uporabnikom pomagajo iskano besedo ali besedno zvezo tudi pravilno uporabiti. Besedišče zajema najrazličnejše zvrsti, od splošnega jezika do jezika različnih strok in znanosti, pa tudi pogovorno, narečno in prostaško izrazje. V slovar so vključene tudi kratice in lastna imena, tako da v tem smislu slovar že nekoliko presega navaden splošni slovar, saj uporabnikom v prid posega tudi na enciklopedična področja. *Veliki slovensko-italijanski slovar* je izdalo Izobraževalno založništvo delniške družbe DZS, in sicer s finančno podporo Ministrstva za zunanje zadeve Republike Italije, prevajalci pa bi si seveda čimprej želeli tudi elektronsko izdajo.

FRANCOSKI DVOJEZIČNI SLOVARJI ZA SLOVENSKE UPORABNIKE

FRANCOSKI MODERNI SLOVAR

Grad, Anton, sestavil; Vladimir Pogačnik in Florence Gacoin-Marks dopolnila ter posodobila. 2005. *Francosko-slovenski in slovensko-francoski moderni slovar* = *Dictionnaire français-slovène et slovène-français moderne*. 13. izdaja. Moderni slovarji. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Okoli 30.500 gesel

Obseg: 882 str. formata 7,5 cm x 13,5 cm

ISBN: 961-231-237-0

Cena: 9.900 SIT [41,31 EUR]

Razveseljivo je, da ostaja Gradov *Francosko-slovenski in slovensko-francoski moderni slovar* priljubljen med uporabniki tudi po letu l. 2001, ko sta ga ob deseti knjižni izdaji in hkrati tridesetletnici dopolnila ter posodobila dr. **Vladimir Pogačnik** in dr. **Florence Gacoin-Marks**. Oba sta v Sloveniji zelo ugledna francista: dr. Pogačnik, vodja katedre za francoski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ki je med drugim tudi literarni prevajalec, je bil v zahvalo za osebno in profesionalno zavzemanje za francoski jezik in kulturo odlikovan z redom častnika akademskih palm Republike Francije, dr. Florence Gacoin-Marks, po rodu Parižanka, pa je v začetku l. 2005 z najvišjo oceno *très honorable avec félicitations* doktorirala iz slovenske književnosti na pariški Sorboni.

Pri posodobitvi slovarja so veliko prispevali še dr. **Gregor Perko**, avtor pozneje nastalega *Francosko-slovenskega in slovensko-francoskega žepnega slovarja* Cankarjeve založbe (2006), ter prevajalki in redaktorici **Alenka Klabus Vesel** in **Mateja Arnejšek**. Slovar je lektorsko pregledala dr. **Mojca Schlamberger-Brezar**, korektura pa je opravil **Peter Rozman**. Za ureditev slovarja v skladu s prenovno zbirke Modernih slovarjev Cankarjeve založbe in za uredniško vodenje desete, predelane in posodobljene izdaje iz l. 2001 sem poskrbela mag. **Mojca M. Hočevar**.

Profesor Anton Grad (1907–1983), slovenski romanist in leksikograf, je svojo prvo izdajo *Francoskega modernega slovarja* izdal pri Cankarjevi založbi l. 1971 in vse nadaljnje izdaje (1975, 1978, 1982, 1987, 1991, 1994, 1998, 1999) do leta 2001 so bile zgolj nespremenjeni ponatisi omenjene izdaje. Tako je deseta izdaja iz leta 2001 komaj druga, resnično nova izdaja v pravem pomenu te besede, kakršnega ima »izdaja« v državah z razvitim slovarskim založništvom. Nova izdaja je od l. 2001 doživela že tri ponatise (2003, 2004, 2005) in za leto 2007 je predvidena štirinajsta izdaja oziroma v resnici četrti ponatis druge izdaje omenjenega slovarja.

Glede na to, da je zgolj natis, ponujen javnosti ali dan v promet, v slovenskem pravnem smislu pravzaprav že izdaja, ne bi mogli trditi, da gre pri slovenskih slovarskih izdajah za napačno številčenje izdaj oziroma natisov. Po Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah namreč »izdaja ... pomeni, da je zadostno število že izdelanih primerkov dela ... z dovoljenjem upravičenca ponujenih javnosti ali danih v promet«. Toda prav pričujoči slovar in podobni primeri kažejo, da bi nujno potrebovali jasnejšo pravno opredelitev, kdaj lahko ponovni natis pridobi status nove izdaje. Slovensko slovarsko založništvo je doslej raje uporabljalo navedbo »izdaja«, saj beseda vsakomur pomeni več kot zgolj »natis« ali »ponatis«.

in obravnavani slovar kaže, da se založbe včasih šele po več desetletjih ponovnih natisov morda odločijo za resnično novo, posodobljeno izdajo.

K uspehu *Francoskega modernega slovarja* je gotovo pripomogel tudi čas, v katerem je posodobljena izdaja prišla med uporabnike: slovar je namreč dokaj obsežen, a hkrati še vedno majhen in priročen, da je vse od začetka pridruževanja Slovenije Evropski uniji naprej gotovo lahko s pridom služil Slovencem, ki so morali kdaj v Bruselj, oziroma vsem, ki tja redno zahajajo in morda tam tudi bivajo.

Ni namreč zanemarljivo, da je francoščina eden od delovnih jezikov v institucijah Evropske unije in da se v tamkajšnjih pisarnah večinoma govori francosko. Sicer pa to gotovo ni edini razlog za povečanje zanimanja za francoščino med Slovenci: francoščina je namreč v našem času materni ali prvi jezik približno 70 milijonov ljudi, tem pa se pridružuje še številna množica drugih govorcev, ki jo uporabljajo kot drugi ali tuji jezik.

Tudi zemljepisna razširjenost francoščine prispeva k njeni vplivnosti, saj frankofonski svet obsega poleg evropskih držav, kjer govorijo francosko (Francija, Belgija, Luksemburg in Švica), še Kanado v Severni Ameriki, nekatere otoške države v Srednji Ameriki, Francosko Gvajano v Južni Ameriki ter celo vrsto držav zahodne in srednje Afrike ter Oceanije. K vsem naštetim se pridružujejo še nekatere druge afriške in azijske države, kjer je francoščina jezik posameznih kulturnih sredin in izobraževalnih ustanov, saj se je z dediščino nekdanjih časov ohranila kot sodobno sredstvo sporazumevanja v kulturi, šolstvu, upravi, diplomaciji in trgovini.

V novi, posodobljeni izdaji Gradovega *Francoskega modernega slovarja* je zajeto osnovno francosko in slovensko besedišče, ki nas sočasneje povezuje z današnjimi evropskimi in svetovnimi tokovi. Izraze, ki jih je življenje pustilo ob strani, je bilo nadomeščeno s sodobnejšimi, vnesenih pa je bilo nekaj novih, zlasti iz računalništva.

Izbor gesel in prevedkov izvirnega slovarja je posodobljen, obenem pa je k francoskim geslom povsod pripisana izgovorjava, ki je v preglednici z ustreznimi podomačitvami pojasnjena tudi na notranji strani sprednje platnice. Pri francoskih samostalniki so dosledno označeni spoli, dodane so ženske oblike samostalnikov za poklice, za tvorbo ženskega spola pridevniških besed so pri večzložnicah povsod izpisane končnice, pri enozložnicah pa oblike v celoti. Zaradi natančnejših opredelitev je uporabljenih nekaj več jezikovno-stilnih in področnih oznak, sicer navedenih v seznamu na notranji strani zadnje platnice.

Nova izdaja *Francoskega modernega slovarja* je torej slovarsko precej predelana, po vsebini je malce zajetnejša, hkrati pa je tudi prikladnejša za uporabo, saj so gesla natisnjena v preglednejši tipografski podobi.

Slovar lahko v malem knjižnem formatu zelo koristi mnogim v šoli in poklicu ter tako tudi prispeva k uspešnim dogovorom na najrazličnejših področjih

človekovega delovanja. Pomembno je tudi, da pomaga ljudem odpirati obzorja pri prebiranju francoske leposlovne in strokovne literature ter obenem lajša navezovati prijateljske stike s francosko govorečimi sogovorniki tako doma kot tudi na tujem.

Prevajalci si gotovo želijo obsežnejšo razširjeno izdajo obojesmernega francoskega slovarja v zbirki Splošnih slovarjev Cankarjeve založbe ter elektronsko izdajo, priročno pri prevajanju. Dotlej namreč ostajata Gradov *Francosko-slovenski slovar* DZS (1402 str., 20 cm), ki je prvič izšel l. 1975 (l. 2006 16. izdaja), in *Slovensko-francoski slovar* DZS (926 str., 21 cm) avtorjev Viktorja Jesenika in Narcisa Dembskija iz leta 1990 še vedno izčrpnější in uporabnejša prevajalska vira za francoščino, saj obsegata 73.870 iztočnic in sta od l. 2004 tudi skupaj dostopna na cederomu.

ŠPANSKI DVOJEZIČNI SLOVARJI ZA SLOVENSKE UPORABNIKE

ŠPANSKI MODERNI SLOVAR

Markič, Jasmina, Petra Novak, Marija Uršula Geršak, Barbara Pihler, Branka Kalenić Ramšak in Marjeta Drobnič, avtorice; Markič, Jasmina, strok. ur. 2005. *Špansko-slovenski in slovensko-španski moderni slovar* = *Español-esloveno y esloveno-español diccionario moderno*. 1. izdaja. 1. natis. Moderni slovarji. Ljubljana: Cankarjeva založba – Založništvo. Več kot 39.000 iztočnic

Obseg: 1.236 str. formata 7,5 cm x 13,5 cm

ISBN: 961-231-512-4

Cena: 9.900 SIT [41,31 EUR]

Špansko-slovenski in slovensko-španski moderni slovar je bil prvič predstavljen slovenski javnosti ob svojem izidu 1. decembra 2005, in sicer na Slovenskem knjižnem sejmu v ljubljanskem Cankarjevem domu. Glede na pomen novega dela za slovensko jezikoslovje je bil sestanek lingvističnega krožka Filozofske fakultete v Ljubljani, dne 27. novembra 2006, posvečen prav omenjenemu slovarju, o katerem je izčrpněji spregovorila njegova strokovna urednica in prva od njegovih avtoric, izredna profesorica dr. **Jasmina Markič**. V 40. letniku *Vestnika Društva za tuje jezike in književnosti Slovenije* je o delu objavila tudi krajši prispevek.

Novi obojesmerni španski slovar je bil glede na precejšnje povečanje zanimanja za španščino, ki smo mu v zadnjih letih priča, na Slovenskem že prava nuja, saj sta Gradova slovarja, s katerima smo si lahko doslej pomagali, postala sčasoma zastarela in pomanjkljiva. Tako ne preseneča dejstvo, da bo omenjeni

slovar, ki je bil natisnjen v nakladi 4000 izvodov, najverjetneje kmalu doživel tudi drugi natis.

Špansko-slovenski in slovensko-španski moderni slovar je bil pri Cankarjevi založbi sprva načrtovan že za l. 2001, in sicer kot nekoliko manj obsežno samostojno avtorsko delo dr. **Jasmine Markič**. Prevajalka, sodna tolmačka in visokošolska učiteljica dr. Jasmina Markič je namreč že je l. 1993 v soavtorstvu z mag. Nevenko Ljeskovac (tudi nekdanjo članico DZTPS, živečo v tujini) izdala petjezični slovarski priročnik z naslovom *Konferenčna terminologija: slovensko-franco-ško-špansko-angleško-nemški glosar za udeležence mednarodnih sestankov*.

Ker se je med avtoričino zasnovo španskega obojesmernega slovarja kmalu izkazalo, da bi ga lahko dobro pripravila le ustrezno sodelujoča soavtorska skupina, se je ta zares zbrala in uigrano zaživela l. 2004, ko je Cankarjeva založba prišla pod okrilje Založbe Mladinska knjiga. Špansko-slovenski del slovarja so tako poleg **Jasmine Markič** sestavile še **Petra Novak** in **Marija Uršula Geršak**, slovensko-španski slovar pa **Barbara Pihler**, **Branka Kalenić Ramšak** in **Marjeta Drobnič**. Avtorice slovarja so profesorice španščine in obenem prevajalke, vse so tudi ljubiteljice književnosti, slovar pa so sestavile v prijateljskem in tvornem sodelovanju v razmeroma kratkem času, saj je dejanska izvedba zastavljenega dela trajala le približno dve leti.

V začetni fazi zbiranja slovarskega gradiva so jeseni 2004 med študenti španskega jezika in književnosti na ljubljanski Filozofski fakulteti izvedle anke-to, v kateri so poizvedovale o prednostih dvojezičnih slovarjev. Okoli 60 študentov, sodelujočih v anketi, je med prednostmi dvojezičnih slovarjev poudarilo predvsem, da le-ti omogočajo boljše razumevanje, da z njihovo uporabo porabi-jo manj časa za doseg cilja in da so nepogrešljivi pri prevajanju. Med pomankljivostmi so opozorili zlasti na to, da navadno ne zahtevajo preveč intelektualnega napora, da le redko pokrivajo pomene v vseh pojavnih sobesedilih, da ne vsebujejo dovolj primerov rabe, da ne vključujejo dovolj gesel iz pogovornega jezika kakor tudi ne dovolj frazeologije, da neredko ponujajo napačne ali netočne prevode – ter da so zelo težki.

Pri izboru gesel in prevodnih ustreznice so se sestavljalk tako opirale predvsem na izkušnje pri poučevanju in na lastno prevajalsko in tolmaško prakso. Slednjo so upoštevale tudi pri vključevanju značilnih primerov rabe (npr. pod špansko iztočnico **padre** *Tal padre tal hijo*, metaforično prevedeno kot *Jabolko ne pade daleč od drevesa*, ali npr. pod slovensko iztočnico **nadaljevanje** *Nadaljevanje sledi*, Continuará.) in besednih zvez (npr. v špansko-slovenskem delu **casas** *adosada* vrstna hiša, hiša dvojček oziroma v slovensko-španskem delu **strokovni izpit**, ki mu v španščini rečejo »državni izpit«, tj. examen de estado).

Slovar vsebuje tudi veliko novih izrazov (npr. v špansko-slovenskem delu **sostenible** kot trajnosten ali vzdržen [razvoj] ali v slovensko-španskem delu npr.

prenosni računalnik [ordenador] portátil), nekaj hispanoameriških prevodnih različic, kot npr. pri iztočnici **carro**, ki v ameriški oziroma meridionalni španščini ne pomeni voza ali vozička, ampak avtomobil, pogovorne besede (npr. **macanudo**) in nekatere prostaške izraze (npr. **gilipollas** bedak) ter nekaj manj pogosto rabljenih besed iz literarnega jezika. Na koncu špansko-slovenskega slovarskega dela je dodan tudi seznam kratic in okrajšav (npr. **IVA**, kratica za DDV) ter na koncu obeh slovarskih delov še seznam zemljepisnih lastnih imen (npr. **Eslovenia** Slovenija), ki se v španščini in slovenščini razlikujejo.

Slovar je koristen pripomoček predvsem za slovenske govorce, večinoma dijake, študente in profesorje španščine ter tudi za prevajalce in vse, ki se srečujejo s španščino pri svojem delu ali na potovanjih. Prav zato je nekoliko preobložen s podatki za redke špansko govoreče uporabnike slovarja, ki slovenske uporabnike v resnici nekoliko begajo. Zanje bi verjetno zadostoval sestavek *Las características principales de la lengua eslovena*, ki ga je napisala Barbara Pihler. Če začetniški uporabnik ne prebere Pojasnil za uporabo oziroma Osnovnih značilnosti španskega jezika s kratkim pregledom pomembnejših vidikov španske slovnice, ki jih je prispevala Jasmina Markič, težko ugotovi, ali mora tudi sam zapisovati španske besede z naglasi, kot so navedene v slovarju, saj naglasnih znamenj, ki so navedena pri slovenskih iztočnicah v slovensko-španskem delu, v resnici ne zapisujemo.

Za slovenskega uporabnika so tudi povsem nepotrebni spolniki pri slovenskih prevodnih ustreznicih španskih gesel, hvalevredno pa je, da imajo samostalniki in pridevniki v špansko-slovenskem delu slovarja podani obliki za oba spola, kadar se le-ti razlikujeta (npr. **eurodiputado**, **da** poslanec, poslanka parlamenta EU; **claro**, **ra** svetel, jasen itd.). Nekoliko moteča je le navedba razlikovalnih obrazil, saj so brez vezaja, ženska oblika pa je včasih preveč okrnjeno navedena, kot npr. pri španski iztočnici **colega**, ki lahko pomeni tako sodelavca kot sodelavko, a je ženska oblika pojasnjena zgolj s prevedkom »vka«.

Slovar sta uredili **Jasmina Markič** kot strokovna urednica in **Mirjam Beránek** kot urednica založbe, tako da iz navedb ni razvidno, katera od njiju je v leksikografskem smislu v resnici urednica slovarja. Avtorice in strokovna urednica slovarja so namreč po naročilu urednice založbe preprosto prevzele seznam in pomen simbolov iz *Splošnega angleško-slovenskega in slovensko-angleškega modernega slovarja*, kot bi izdaja ne imela zaščitene avtorskih pravic za slovarsko ureditev. Celotno besedilo španskega slovarja je lektorirala in redaktorsko nekoliko poenotila **Urša Kastelic Vukadinović**, ki je strokovno pregledala tudi slovnico. Zelo neobičajno je, da knjiga ne na naslovni strani ne na sprednjih straneh ne navaja avtorjev oziroma urednika/urednikov slovarja. Pričujoči slovar ima namreč navedena imena avtoric šele v kolofonu na zadnji strani knjižne izdaje, kar je do avtoric skoraj omalovažujoče.

V slovarju bi bilo treba še tudi prav prešteti gesla: slovar namreč ne obsega zgolj 39.000 gesel, kot je v uvodu založbe navedeno, marveč je približno toliko le iztočnic (21.000 v špansko-slovenskem delu in 18.000 v slovensko-španskem delu). V leksikografskem smislu namreč šteje za geslo vsak podatek, ki je v slovarju eksplicitno ali implicitno pojasnjen, kar se je pri slovenskih slovarskih izdajah do nedavnega le redko upoštevalo, tako da je število gesel, ki ga posamezne slovenske izdaje navajajo, večinoma neoprijemljivo.

Žal se opazi, da je bil slovar izdan v časovni stiski (ponekod najdemo ob robu natisnjene lebdeče vprašajčke) in da ni bila opravljena leksikografska redakcija. Delo je nastalo še na tradicionalen (so)avtorski način, tako da so si avtorice razdelile obravnavo posameznih črkovnih sklopov glede na njihov obseg, kakor v današnjem času nastane le še redkokateri slovar. Ni tudi znano, katere slovarje so uporabljale za svojo avtorsko kompilacijo in po katerih eno- ali dvojezični španskih slovarjih so se morda zgledovale. Na sestanku lingvističnega krožka 27. novembra 2006 je bilo sicer omenjeno, da so se v izhodišču oprle na *Clave Diccionario de uso del Español Actual* (s cederomom), verjetno pa je, da so za pripravo *Španskega modernega slovarja* bili uporabljeni tudi slovarji, pri katerih je španščina obravnavana kot tuji jezik, saj špansko govoreče države skoraj nimajo dvojezičnih slovarjev v povezavi s španščino.

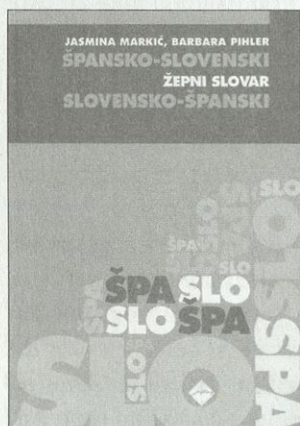
Prav tako tudi ne vemo, po katerih virih je bil sestavljen slovenski geslovnik slovensko-španskega dela slovarja, tako da lahko le predvidevamo, da je verjetno nastal nekoliko po zgledu drugih slovenskih geslovnikov v slovarskih zbirkah Cankarjeve založbe. Nedvomno je razvidno, da so bile iztočnice in besedne zveze ter primeri rabe premišljeno izbrani in dopolnjeni tudi z značilnimi slovenskimi iztočnicami, ki bi jih najverjetneje iskali predvsem v povezavi s španščino (npr. **Andaluzij|ec, bikoborba, flamenko** idr.), kar gotovo doprinaša k avtentičnosti.

Presežek izbranega besedišča, ki ga v slovarju opazimo zlasti med besednimi zvezami, je gotovo odraz naklonjenosti sestavljalk do besedne umetnosti, saj v špansko-slovenskem delu med drugim nastopa znameniti romaneskni lik **Don Quijote de la Mancha**, v slovensko-španskem delu pa celo **Obuti maček** iz Grimmove pravljice, ki ga v španščini imenujejo *El Gato con botas*. »Botas«, tudi ime znanega studia, ki je poskrbel za lično knjižno opremo in oblikovno podobo slovarja, niso v španščini torej nič drugega kot škornji ...

Celostno gledano je slovar žal preobsežen za knjižni format, v katerem je bil izdan, saj obsega kar 1236 strani v malem, tj. žepnem formatu. Dobrodušno ga zato sicer imenujejo »Bajsi«, saj njegov knjižni hrbet skoraj dosega širino platnic, in platnice se kaj rade odlomijo od knjižnega bloka. Zelo verjetno je torej, da je bil slovar grafično postavljen, ne da bi kdo uskladal oba slovarska dela in ne da bi kdo nadzoroval obseg celote. Zaradi usklajenosti špansko-slovenskega dela s slovensko-španskim delom in zaradi obsega slovarjev drugih jezikovnih

parov v zbirki Modernih slovarjev Cankarjeve založbe bi namreč moral biti *Španski moderni slovar* za približno 300 strani krajši, da bi ne izstopal iz zbirke. Tako pa so že avtorice same glede obsega nekoliko v zadregi, saj se po njihovem mnenju slovar uvršča »med male in srednje slovarje«.

Ne glede na pomanjkljivo slovarsko ureditev pa je treba posebej poudariti, da je šest soavtoric v razmeroma kratkem času pripravilo zelo sodoben in soliden *Španski moderni slovar*, ki je med slovenskimi uporabniki že dokazal svojo priljubljenost, nedvomno pa so ga zelo veseli tudi slovenski izseljenci in njihovi potomci v Argentini ter drugih špansko govorečih deželah. Jasmina Markič in Barbara Pihler sta v letu 2006 tako izdali že tudi *Špansko-slovenski in slovensko-španski žepni slovar* glosarskega tipa, primeren za najnujnejšo povalno ali turistično rabo. Verjetno pa si lahko v doglednem času obetamo tudi obsežnejši *Splošni španski slovar*, ki ga avtorice prav tako pripravljajo za Cankarjevo založbo, pri čemer bi se prevajalci še posebej priporočali za elektronsko izdajo.

Markič, Jasmina; Barbara Pihler, izbor in red.
2006. *Špansko-slovenski in slovensko-španski žepni slovar*. Zbirka Žepni slovarji. Ljubljana: Cankarjeva založba – Založništvo.
Obseg: 348 str. formata 10 cm x 14,5 cm
ISBN: 10961-231-585-X
ISBN 13978-961-231-585-6
Cena: 3.900 SIT [16,27 EUR]

GRADOVA ŠPANSKA SLOVARJA NA CEDEROMU
Grad, Anton. (1907–1983). 2006. *Špansko-slovenski slovar, Slovensko-španski slovar*. Elektr. izd. na plošči CD-ROM. Kocjančič, Polonca in Primož Ponikvar, ur.; Amebis, rač. priprava in progr. oprema. Ljubljana: DZS.
70.316 iztočnic
ISBN: 86-341-3852-6
Cena: 18.900 SIT (78,87 EUR)

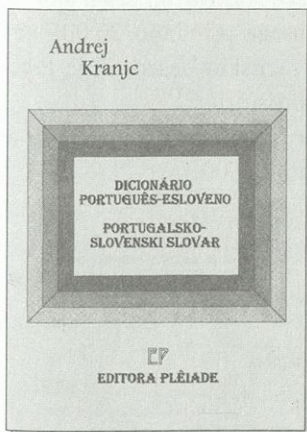
Škoda je, da španska slovarja Antona Grada, izmed katerih je *Špansko-slovenski slovar* z okoli 40.000 gesli izšel že leta 1969, *Slovensko-španski slovar* z okoli 35.000 gesli pa leta 1979, nista bila nikoli posodobljena. Uporabniki smo

gotovo pričakovali korenito posodobitev vsebine, preden je bila ponujena javnosti v elektronski obliki. Glede na to, da sta oba knjižna slovarja v minulih desetletjih doživela več natisov, bi si novo, popravljeno in posodobljeno izdajo gotovo tudi zaslužila. Z vsebino, ki je vsem že desetletja znana, se tako na tem mestu ni moj namen ukvarjati.

Pomembna novost pri Gradovih slovarjih je tako elektronski vir, nedvomno primernejši za tiste, ki želimo na zaslon čimprej priklicati želeni jezikovni podatek. Amebisov cederom omogoča ne le hitrejši, ampak tudi natančnejši dostop do iskane informacije, saj uporabniški vmesnik pri zahtevnem iskanju ponuja ne le iskanje po iztočnicah, temveč tudi po delih besednih zvez, področnih in slogovnih kvalifikatorjih, osebnih glagolskih oblikah ter prevodnih ustreznica. Uporabnik lahko tako najde odgovor po več različnih poteh, ne zgolj po iztočnicah, ter ima obenem odprtih več geselskih člankov obenem. Pri iskanju po posebnih značkih si lahko pomaga z vgrajeno tipkovnico, omogočeno pa mu je tudi konkor-dančno iskanje. Slovar ima novo Amebisovo knjižno polico, ki je prilagodljiva ter omogoča odprtje in uporabo več različnih slovarjev hkrati.

PORTUGALSKI DVOJEZIČNI SLOVARJI ZA SLOVENSKE UPORABNIKE

PORTUGALSKI ŽEPNI IN ELEKTRONSKI SLOVARJI

Kranjc, Andrej. 1995. *Dicionário português-esloveno / Portugalsko-slovenski slovar*. São Paulo: Editora Plêiade. Obseg: 144 str. formata 14 cm x 20,5 cm
Cena: Razprodano.

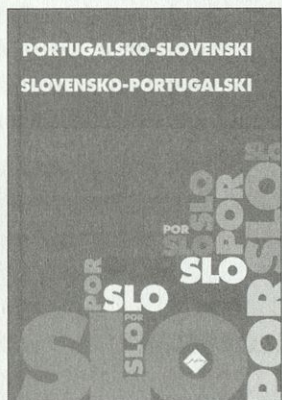
Kranjc, Andrej. 1998. *Slovensko-portugalski slovar / Dicionário esloveno-português*. São Paulo: Editora Plêiade. Obseg: 260 str. formata 14,5 cm 20,5 cm
Cena: Razprodano.

Portugalščina je peti svetovni jezik po številu govorcev, ki se v tem jeziku sporazumevajo (pribl. 175 milijonov ljudi), in je uradni jezik v skupnosti držav s portugalskim uradnim jezikom CPLP (Comunidade de Países de Língua Portuguesa). Ta poleg Portugalske

zajema še Brazilijo, Angolo, Mozambik, Gvinejo Bissau, Kapverdske otoke; São Tomé e Príncipe in Vzhodni Timor. Po tovrstni uvrstitvi se resda ne more kosati s španščino (266 milijonov govorcev) ali celo angleščino (pribl. 450 milijonov govorcev), vendar kljub temu močno prekaša nemščino, francoščino ali italijanščino.

Na Slovenskem še pred dobrim desetletjem ni bilo posebnega zanimanja za portugalsščino, saj inž. **Andrej Kranjc**, v Braziliji živeči univerzitetni profesor metalurgije, v začetku 90. let prejšnjega stoletja pri nobeni od slovenskih založb ni uspel nikogar prepričati, da bi mu *Portugalsko-slovenski slovar* lahko pripravili za tisk in ga izdali. Koristen pripomoček za Slovence je tako izšel z

naslovom *Dicionário português-esloveno / Portugalsko-slovenski slovar* l. 1995 v samozaložbi v São Paulu v Braziliji, kjer je avtor čez tri leta izdal še *Slovensko-portugalski slovar / Dicionário esloveno-português*.

Müller Pograjc, Blažka. 2006. *Portugalsko-slovenski in slovensko-portugalski žepni slovar*. Zbirka Žepni slovarji. Ljubljana: Cankarjeva založba - Založništvo.

Obseg: 302 str. formata 10 cm x 14,5 cm

ISBN: 961-231-515-9

Cena: 3.900 SIT [16,27 EUR]

Položaj se je nekoliko spremenil šele v novem tisočletju, saj je v l. 2006 pri Cankarjevi založbi izšel *Portugalsko-slovenski in slovensko-portugalski žepni slovar*, ki ga je sestavila **Blažka Müller Pograjc**. Slovarček obsega približno 20.000 gesel evropske portugalsčine, vključenih je tudi nekaj brazilskih besed, in je tako prvi dvojezični slovar za portugalsščino v slovenskem prostoru.

Portugalsko-slovenski in slovensko-portugalski slovar **Radovana Zupanca**, ki na cederomu združuje dva slovarja, vsebuje skupaj približno 22.500 gesel. Obojesmerni slovar za portugalsščino bo lahko v elektronski izdaji za slovenske prevajalce gotovo posebej priročen, saj ponuja različne iskalne možnosti in podrobnejše ter hitrejšje iskanje.

Zupanc, Radovan. 2007. *Portugalsko-slovenski in slovensko-portugalski slovar / Português-esloveno e esloveno-português dicionário*. Kamnik: Amebis. ISBN: 978-961-6474-03-0

Cena: 14.378 SIT [60,00 EUR]

Elektronska izdaja je delo podjetja Amebis, ki je kot razvojno in založniško podjetje specializirano za programsko opremo elektronskih slovarjev in tudi samo zbira ter razvija jezikovne podatkovne baze.

Nova slovarja za hrvaščino

■ IZVLEČEK

V sestavku je na kratko predstavljen *Hrvaško-slovenski in slovensko-hrvaški slovar*, v primerjavi s podobnim `epnim slovarjem. Nastal je v soavtorstvu Igorja Kafola in Branke Mirjanić, izšel pa je v novi zbirki Slovarji Založbe Modrijan.

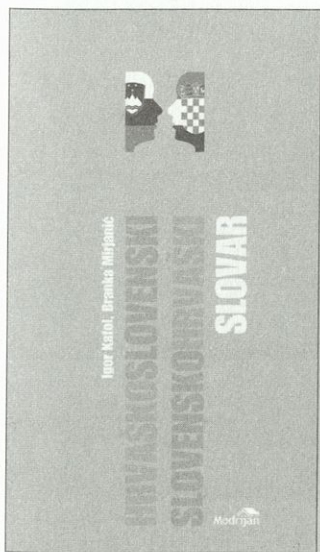
KLJUČNE BESEDE: slovar, hrvaški jezik, slovenski jezik

■ ABSTRACT

New Dictionaries of Croatian

In the article *The Croatian-Slovene and the Slovene-Croatian Dictionary* is briefly presented, in comparison with a similar pocket dictionary. It was compiled by Igor Kafol and Branka Mirjanić and it was published in the new collection Dictionaries by Založba Modrijan Publishing.

KEY WORDS: dictionary, Croatian, Slovene

Kafol, Igor, in Branka Mirjanić, avtorja; Igor Kafol, ur. 2006. *Hrvaško-slovenski in slovensko-hrvaški moderni slovar*. Slovarji Založbe Modrijan. Ljubljana: Modrijan založba.

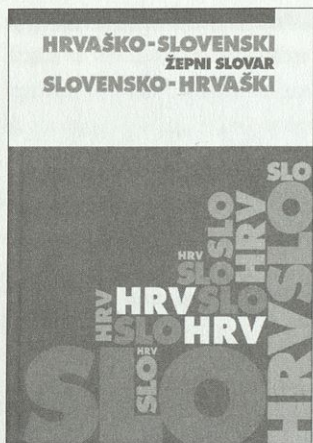
Obseg: 568 str. formata 10 cm x 17 cm

ISBN: 961-241-093-3

Cena: 6.950 SIT [29,00 EUR]

Morda ste zasledili, da je založba Modrijan (www.modrijan.si), ki ima med svojimi izdajami tudi zelo zanimiv in pester nabor strokovne in poljudnoznanstvene literature, v letu 2006 izdala priročni *Hrvaško-slovenski in slovensko-hrvaški slovar*. Nastal je v soavtorstvu **Branke Mirjanić**, avtorice hrvaškega geslovnika in slovensko-hrvaškega dela, ter **Igorja Kafola**, avtorja slovenskega geslovnika

in hrvaško-slovenskega dela. Obojestranski sodobni slovar ima na 568 straneh manjšega formata več kot 40.000 iztočnic (v vsakem delu približno 20.000 iztočnic), ki so, kot zagotavljajo, skrbno izbrane glede na pogostnost in dejansko živorabo. Ker hrvaščina ne sodi na moje jezikovno delovno področje, si ne bi drznila dati nobene kakovostne sodbe o slovarju in jo prepuščam stroki. To, kar je pri tem slovarju pritegnilo mojo pozornost, je prav ločeno izhodišče geslovnikov, ne

pa, kar se nam vse pre pogosto dogaja, zgolj prevod in obračanje iz enega jezika v drugega. S stališča same izbire geslovnika se mi je zdela zanimiva tudi primerjava s podobnim žepnim slovarjem manjšega obsega (in z nižjo ceno), ki je na voljo v Svetu knjige, saj sta si med seboj prav neverjetno različna.

Pucer, Mitja, ur.; Bojana Maltarić, redakt. 2005. *Hrvaško-slovenski, slovensko-hrvaški žepni slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba. Obseg: 263 str. formata 10 cm x 14,5. ISBN 86-11-16657-4. Cena: 3.900 SIT [16,27 EUR]

Obšla me je hudobna misel, da bi ju kar sparila ... Ker pa to ne gre in ker se mi je zdelo, da ob moji pozabljeni srbohrvaščini (ki je bila tako ali tako vedno bolj srbščina) vendarle sodi na mojo knjižno polico tudi tak slovar jezika naše prve južne sosesde, sem se za nakup odločila. In upam, da sem se odločila pravilno.

Novi terminološki slovarji

■ IZVLEČEK

V članku so na kratko predstavljeni naslednji slovarji: *Terminološki slovar trženja*, *Terminološki slovar javnega naročanja* in *Slovar zavarovalništva*.

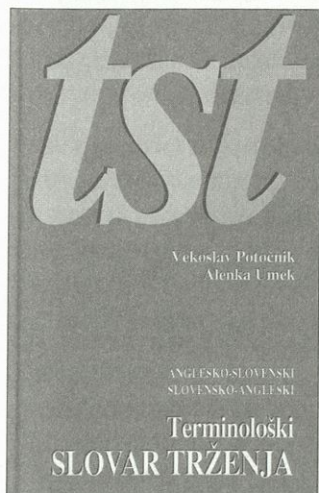
KLJUČNE BESEDE: terminološki slovar, trženje, javno naročanje, zavarovalništvo

■ ABSTRACT

New Terminological Dictionaries

In the article, the following works are briefly presented: *Dictionary of Marketing*, *Dictionary of Public Purchasing* and *Dictionary of Insurance Business*.

KEY WORDS: terminological dictionary, marketing, public purchasing, insurance

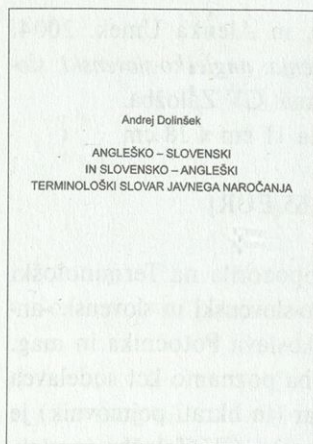

ANGLEŠKO-SLOVENSKI IN SLOVENSKO-ANGLEŠKI SLOVAR TRŽENJA

Potočnik, Vekoslav, in Alenka Umek. 2004. *Terminološki slovar trženja: angleško-slovenski, slovensko-angleški*. Ljubljana: GV Založba. Obseg: 402 str. formata 11 cm x 18 cm ISBN: 86-7061-330-1 Cena: 10.700 SIT [44,65 EUR]

Najprej bi rada opozorila na Terminološki slovar trženja: angleško-slovenski in slovensko-angleški avtorjev dr. Vekoslava Potočnika in mag. Alenke Umek, ki ju oba poznamo kot sodelavca Ekonomske fakultete v Ljubljani. Terminološki slovar (in hkrati pojmovnik) je izšel v začetku leta 2004 v zbirki terminoloških slovarjev GV Založbe (podobno kot pred leti odlični Slovar poslovnofinančnih izrazov dr. Dušana Mramorja). Vse, kar se mi zdi ob tem slovarju posebej vredno poudariti, sta povedala že avtorja sama v kratkem predgovoru. Zato naj svoje misli prepletem kar z nekaj navedki iz njega. Znano je, da se vse večji pomen trženja kaže tudi v izjemno obsežni, zlasti ameriški »strokovni literaturi v angleščini, ki jo pri delu in

študiju uporabljamo tudi v Sloveniji. Pri tem se postavlja vprašanje slovenjenja angleških trženjskih izrazov, saj se v slovenski praksi in periodiki uporabljajo številne prevzete besede, če začnemo kar s tujko marketing za poimenovanje strokovnega področja ali kalkom PR ob sicer že uveljavljenih slovenskih ustreznica trženje in odnosi z javnostmi.« Nekoliko pozneje avtorja dodajata: »Prepričana sva, da je ena od pomembnih nalog strokovne literature in prakse uveljavljati in poenotiti trženjsko izrazje. Upava, da s to knjigo prispevava k temu, čeprav se zavedava številnih omejitev tega dela od omejenega števila iztočnic do navedbe ene same prevodne ustreznice.« Po vsem tem mi komajda ostane še kaj prostora za moje lastne kritične pripombe, saj menim, da sta prav to edini pomanjkljivosti priročnika, ki ga imam na knjižni polici prav blizu svojega delovnega mesta. Vsekakor bi dejala, da je združitev znanja in izkušenj priznanega slovenskega strokovnjaka za obdelano področje (dr. Potočnik vodi katedro za trženje na Ekonomski fakulteti) in zavzete jezikoslovke (mag. Alenka Umek je višja predavateljica in lektorica na katedri za jezike za poslovne in ekonomske vede) obrodilo sad, kakršnih si tudi prevajalci samo želimo. Vsaj za 2200 angleških besednih zvez, ki jih slovar vsebuje kot geselske iztočnice, najdemo v njem strokovno zanesljive in lepe slovenske prevedke ter jasna slovenska pojasnila, krajši slovensko-angleški del istih prevedkov pa bo koristen pripomoček pri prevajanju v angleščino. Želela bi si le, da bi bil slovar obsežnejši, ali pa vsaj, da bi bilo na trgu še več takih zanesljivih slovarskih virov.

ANGLEŠKO-SLOVENSKI IN SLOVENSKO-ANGLEŠKI SLOVAR JAVNEGA NAROČANJA

Dolinšek, Andrej. 2005. Angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar javnega naročanja. Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Obseg: 379 str. formata 16,5 cm x 23 cm

ISBN: 961-91352-4-5

Cena: brezplačno

Leta 2005 je Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko ob podpori Strukturnih skladov EU izdala *Terminološki slovar javnega naročanja: angleško-slovenski in slovensko-angleški*, za katerega je avtor **Andrej Dolinšek**, strokovnjak nekdanjega Urada za javna naročila (ki je zdaj eden od sektorjev v Ministrstvu RS za finance), zavzeto zbiral gradivo z angleškega govornega

področja in iz EU kar nekaj let. Ker obravnava področje, ki je za Slovenijo dejansko razmeroma novo in je tudi zato izrazje na njem še dokaj neustaljeno, sem se izida slovarja razveselila v upanju, da bo pomembno prispeval k poenotenju slovenskega izrazja za različne angleške izraze, ki se v zvezi z javnim naročanjem pojavljajo v EU in drugih državah, in ponudil najustreznejše ali priporočene angleške prevedke za slovenske izraze, na katere naletimo v naši zakonodaji in praksi. Slovar temelji na bogatem izboru tujih virov (saj je v seznamu uporabljene literature okrog 300 naslovov) in vključuje po uvodnih navedbah okrog 2000 izrazov v angleško-slovenskem delu, v slovensko-angleškem pa okrog 1000. Avtor v uvodu pojasnjuje, da je njegovo delo kombinacija med slovarjem in priročnikom, ker so ... »pojmi oziroma gesla poleg neposrednega prevoda podani tudi v stavčnih povezavah, ki jih nudi zakladnica literature s področja javnih naročil«. To je sicer ena od prednosti slovarja, še zlasti ker avtor ob vsakem primeru natančno navede uporabljeni vir. Iz stavčnih primerov (ki so vsi samo v angleščini) je sicer mogoče bolje razbrati pomen posameznega izraza in njegovo vključenost v sobesedilo, najbrž pa bi bili avtorju poleg prevajalcev tudi drugi uporabniki tega priročnika hvaležni še za kako dodatno (slovensko) strokovno pojasnilo.

Slabost slovarja, ki se mi zdi vsaj s stališča jezikoslovke in prevajalke skoraj nesprejemljiva, pa je izredna jezikovna nedoslednost pri prevajanju in neupoštevanje najosnovnejših jezikoslovnih pravil. Ne bi se rada spuščala v podrobnosti, zato samo nekaj drobtinic:

- že v predslovarskem kratkem pojmovniku 17. in 18. direktive EU preberemo drugo za drugim:
 - **central purchasing body** - centralni nabavni organ in
 - **centralised purchasing technique** - tehnika skupnega naročanja
 (ob tem in mnogih drugih primerih bi se dalo marsikaj dodati tudi glede pravilne rabe tujk in zaželenega slovenjenja strokovnega izrazja);
- in malo naprej:
 - **contract award criteria** - merila za izbiro najugodnejše ponudbe in
 - **contract award notice** - objava o oddaji javnega naročila; in pozneje v slovarskem delu
 - **contract award notice** - obvestilo o oddaji javnega naročila;
 za enak izraz najdemo v slovarskem delu poleg teh še:
 - **notification of contract award** - obvestilo o oddaji javnega naročila (s primerom iz EU),
 - **notice of the results of the award procedure** - obvestilo o oddaji javnega naročila (s primerom iz 18. direktive EU) in
 - **post-award notice** - obvestilo o oddaji javnega naročila; obrazloženo obvestilo (s primerom iz EU in ZDA);

v slovensko-angleškem delu pa najdemo:

- **obvestilo o oddaji javnega naročila** - notification of award (s primerom iz EU), contract award notice (s primerom iz britanskega vira), CAN (kar je med akronimi na koncu slovarja prevedeno kot *obvestilo o oddaji naročila*), after award notice on the award, post-award information, notification of contract award; after award notice on the contract; notice of the results of the award procedure.

Taka pestrost izrazja je sicer gotovo pohvalna, vendar bi bilo uporabnikom priročnika, in prevajalcem še posebej, gotovo ljubo, če bi nam avtor iz svojih bogatih izkušenj vsaj v slovensko-angleškem delu predlagal, kateri od ustreznih izrazov je najpogostejši, najprimernejši ali najpriporočljivejši.

Podobnih primerov nedoslednosti je v slovarju še veliko. Tako se na primer sprašujem, ali je **contractor** pri javnih naročilih res samo **ponudnik** (čeprav avtor svojo trditev utemeljuje s tremi pojasnjevalnimi primeri, bi si jih upala med besedili iz javnih naročil najti vsaj toliko in še več s pomenom **izvajalec**) in je so-pomenka izrazov, kot so: awardee, bidder, economic operator, offeror, provider, supplier, tenderer, party, contender, contestant, contracting partner, seller, vendor, contracting firm, quoter, source in submitter. Avtor sicer v uvodu res opozarja, da je slovar javnih naročil namenjen »posameznikom, ki sicer obvladajo angleški jezik, želijo pa poglobiti znanje angleščine na področju javnih naročil«, vendar kljub temu menim, da terminološki slovar ne bi smel puščati take raznovrstnosti izrazja brez jasne opredelitve in razlage.

Pravzaprav bi težko našla stran v slovarju, ob kateri ne bi imela kakega bolj ali manj utemeljenega pomisleka. Tako na primer avtor za **central purchasing** in **centralized procurement** ponuja prevedek **centralizacija javnega naročanja**, za **contract official** in (**procuring**) **contracting officer** pa ponudi kar rešitev **oficir za javna naročila**, kar se bojim, da bo v slovenski javni upravi dokaj edinstveno poimenovanje za delovno mesto.

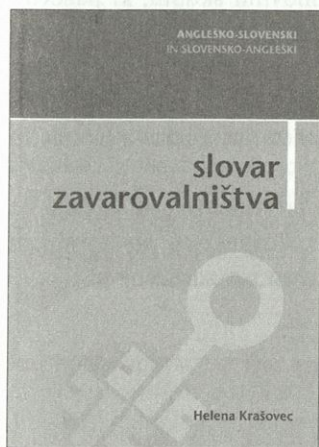
In ko sem na koncu knjige prišla še do seznama akronimov pod naslovom **OKRAJŠAVE/CONTRACTIONS**, sem ob nekaterih prevedkih (pa tudi ob pogledu na zapise z velikimi in malimi začetnicami) dobila kar »popadke« hude jeze.

Res mi je žal, da je bil terminološki slovar javnega naročanja – verjetno v časovni tiski – izdan brez temeljite redakcijske in jezikoslovne obdelave, ki bi mu dala veljavo zanesljivega strokovnega vira jezikovnih informacij in usklajenih rešitev. Gotovo je sicer pomemben in koristen zbir izrazja s področja javnega naročanja, a prevajalci bomo morali žal rabo še vedno skrbno preverjati v izvirnem gradivu, preden se bomo pomirjeni odločili za enega ali drugega od ponujenih prevedkov.

Terminološki slovar javnih naročil je bil financiran v okviru projekta »Upravljanje in izvajanje programa – organ upravljanja – tehnična pomoč – 2005«.

Projekt je delno financirala Evropska unija, in sicer v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Slovar je na razpolago v omejenem številu v Službi Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

ANGLEŠKO-SLOVENSKI IN SLOVENSKO-ANGLEŠKI SLOVAR ZAVAROVALNIŠTVA

Krašovec, Helena. 2006. *Slovar zavarovalništva: angleško-slovenski in slovensko-angleški*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje (izdajatelj) in Pegaz International (založnik).

Obseg: 235 str. formata 16,5 cm x 23,5 cm

ISBN: 961-6089-37-4

Cena: 12.500 SIT [52,16 EUR]

Z jezikoslovnega stališča ter po skrbnosti in doslednosti pri izbiri ustreznega slovenskega strokovnega izrazja za angleške iztočnice pa je temu prav gotovo živo nasprotje strokovno in jezikoslovno zanesljivo slovarsko delo, ki je tudi med prevajalci, upam, že kar dobro znano in sprejeto. Gre za avtorski *Slovar zavarovalništva: angleško-slovenski in slovensko-angleški* naše kolegice **Helene Krašovec**. Kot piše v kratki predstavitvi Zavarovalnega združenja Slovenije, ki je slovar izdalo aprila 2006, je ta priročnik plod desetletnih izkušenj avtorice v zavarovalništvu in zajema premoženjska in življenjska zavarovanja, pozavarovanje, zavarovalno tehniko, zavarovalno pravo, zavarovalne finance, obvladovanje tveganj ter z zavarovanjem povezane pojme z nekaterih drugih področij. Torej zelo široko zajeto področje zelo razvejene dejavnosti, in kolikor vem, si je avtorica posebej prizadevala zbrati v tem strokovnem slovarju res vse tiste, pa vendarle samo tiste izraze, ki se v strokovnih besedilih, povezanih s to dejavnostjo, najpogosteje pojavljajo. Več kot 3400 gesel s pojasnili in primeri je zelo skrbno in pregledno urenila v slovarske članke temeljnega angleško-slovenskega dela slovarja, slovensko-angleški del zavarovalništva pa je nekoliko krajši in brez pojasnil, vsebuje pa zato angleške prevedke izrazov, ki so značilni za slovensko zavarovalništvo.

Menim, da je posebna prednost tega slovarja njegova zanesljivost, saj si je avtorica, ki je »ljubiteljica jezika«, prizadevala (in to zelo uspešno, kot pravi prof. dr. Marko Pavliha v predgovoru k slovarju, ki ga je resnično vredno prebrati) dobro spoznati tudi področje, na katerem deluje. Za to pa je nujno skupinsko delo s strokovnjaki za posamezna ožja področja in iz zahvale v uvodu k

slovarju je jasno, da takega sodelovanja ni bilo malo. Posebna prednost slovarskega dela za nas prevajalce se mi poleg navedenih primerov rabe posameznega izraza zdijo dodana kratka in jasna pojasnila k zahtevnejšim ali (laikom) manj znanim izrazom, tako da je dvomnosti res čim manj. Kar pa mu daje še dodatno vrednost priročnika, so tematske preglednice pojmovnih skupin, ki nazorno in zelo pregledno razčlenjujejo posamezne sklope izrazov v odnosu do sopomenk ali njihovih pojmovnih sestavin, pa tudi preglednice zavarovalnih vrst ter oblik in načinov pozavarovanja. Mnogi prevajalci bodo Heleni gotovo hvaležni, da je v priročnik vključila še dvojezična osnovna računovodska izkaza (stanja in poslovnega izida) zavarovalnic.

Posebej bi vas rada opozorila, da tega odličnega terminološkega slovarja ne boste našli v knjigarnah, pač pa ga lahko naročite pri Slovenskem zavarovalnem združenju z naročilnico, ki jo nadete na spletni strani www.zav-zdruzenje.si.

Grammar by Michael Swan

ABSTRACT

A brief outline is given of the contents, as described by the chapter headings. The review concludes with an assessment of the importance of this book as a reference work, both for professional use and for personal interest.

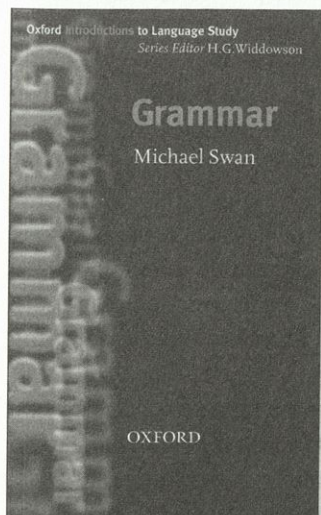
KEY WORDS: review, grammar, world languages, spoken and written

IZVLEČEK

Slovnica Michaela Swana

V knjižni oceni je kritičko predstavljena *Slovnica*, ki jo je napisal Michael Swan. Vsebina je na kratko orisana pod naslovi posameznih razdelkov. Na koncu knjižne ocene je poudarjen pomen te knjige kot strokovnega priročnika, bodisi za poklicno rabo ali osebno zanimanje.

KLJUČNE BESEDE: ocena, slovnica, svetovni jeziki, govorjeni in pisni

Swan, Michael. 2005. *Grammar. Oxford Introductions to Language Study*. Oxford: Oxford University Press.

Obseg: 130 str. formata 13 cm x 20 cm

ISBN 0-19-437241-3

Cena: 3.671 SIT [15,32 EUR]

Language is what distinguishes us as human beings. It is our greatest cognitive achievement, and the foundation of all our other achievements.

Michael Swan

The reputation which Michael Swan has built up over the years as an author of text books and guides to English usage is truly well-deserved. Many readers will surely be familiar with his indispensable, ever-useful, by now classic work *Practical English Usage* (recently reissued in a fully revised third edition). Now he has added to his impressive list of achievements a welcome new work with the simple title *Grammar*.

Well aware that the title itself might be off-putting, the author, with his characteristic directness, introduces the work with the challenging words: "If grammar is dull, as it often is, the problem may be one of focus." He then goes on to clarify, with a short passage which is worth quoting in full:

Students commonly learn about such phenomena as pronouns or relative clauses, or study the strange ways in which the foreign languages organize their grammatical affairs, without gaining very much sense of why languages should have these features. It is rather as if one studied, say, a dragonfly purely by looking at small parts of the insect through a microscope. A better approach, surely, would be to start with a view of the dragonfly as a whole, and to see how the parts contribute to the systems that enable the creature to develop, maintain its physical integrity, move about, and reproduce. In this perspective a certain amount of detail, introduced judiciously, might well prove to be illustrative and illuminating rather than tedious and baffling. So it is with language.

This leads us into the book itself, the purpose of which is to ask, and attempt to answer, some "rather simple-looking questions". Such as: What is grammar? Why does it get so complicated? What are the different ways in which the world's languages exploit it? etc. These questions are then dealt with by the author in eight succinct chapters in Section 1 *Survey*. In Section 2 *Readings*, comparable questions are raised in selected texts drawn from works by, for instance, David Crystal, Bertrand Russell, Noam Chomsky, John McWhorter, and others. Section 3 *References* provides a valuable guide to recommended further reading, with the author's indication of level of difficulty. The book concludes with Section 4 *Glossary*, containing brief explanations of frequently used terms, e.g. *determiner*, *discourse marker*, *modifier*, *peripheral grammar*, etc.

This might sound like a "weighty tome". Far from it – the book is a compact 130 pages, the distillation of the author's considerable experience and proof of his much-valued ability to explain even the most complex matters in plain language, with a judicious choice of examples. The scope of the book can be clearly seen from the chapter headings in Section 1 *Survey*:

1 What Is Grammar?, 2 From simplicity to complexity: word classes and structures, 3 Grammar in the world's languages, 4 Grammar and vocabulary, 5 Grammar in spoken and written text, 6 Grammar and language change, 7 Grammar in society: "correctness" and standardization, 8 Grammar in the head.

As a starting point for his enquiry into the question of What is grammar? ("the kind of question that seems easy to answer until someone asks it"), the author suggests that: "The best way to understand grammar, what it does and why it is necessary, is in fact to try to imagine language without it". He then goes on to show, by reference to several languages – including Russian, Latin

and Japanese – that the essential elements of (any) grammar are: ordering, inflection and the use of *function words*.

This is followed by a stimulating chapter on the evolution and change of language, in which he points to the importance of understanding the past in order to appreciate the present state of language. “One of the factors contributing to linguistic complexity is history. As languages develop, phonetic changes alter and erode words ... The consequence is that all languages have their grammatical junk-rooms containing worn-out apparatus and old-fashioned tools that have been replaced.” Yet, as he rightly notes, when the older linguistic signalling devices are retained alongside new ones, communication is “more resistant to breakdown” (p. 31).

As in *Practical English Usage*, so too in *Grammar* Michael Swan gives welcome prominence to the differences – especially in register – between the spoken and the written language. He is also adept at spotting the potential causes of errors and explaining how they (might) arise. For instance (p. 34): “Syntax, as well as morphology, can be specific to a word. The English verb *suggest* can be followed by an *-ing form* (“I suggest leaving now”) but not an infinitive (*“I suggest to leave now”); the converse is true of *expect*. *Rely* needs a preposition before an object (“I can rely on you”); *trust* does not (“I can trust you”).” This leads naturally on to a discussion of what he describes as *selectional idioms*, i.e. the wording we instinctively or conventionally prefer to express meanings.

“There are many possible options, for example, for apologizing in English for keeping somebody waiting. We could perfectly well say “I’m sorry I made you wait”; “Forgive me for the delay”. But it happens that we normally say “(I’m) sorry to keep you waiting”; this expression is a part of idiomatic English in a way that the others are not. Selectional idioms of this kind occur in all languages, and they cause serious problems for those foreign learners who aim to approach native-speaker competence. Such learners not only have to know the grammar and vocabulary of the language they are studying, but also a whole inventory of preferred formulae corresponding to the most common recurrent meanings and situations.” (p.37)

Comparable matters are further dealt with, from a slightly different perspective, in ch. 7 *Grammar and society*, which covers standard language, dialect forms, descriptive and prescriptive rules, and alternative usage. A thought-provoking introduction on “What do we mean by *incorrect*?” – what is a mistake? – leads on to an examination of rules as opposed to usage. Why, for instance, are *contractions* (I’ve, don’t, etc.) freely used in speech, yet rarely in formal writing? Can *they* be used in a singular sense? To this the author responds with vigour:

“An equally invalid prescriptive rule (to the one condemning the split infinitive) condemns singular *they/them/their* (as in “If somebody phones, tell

them I'm out") on the spurious logical grounds that *they* is plural. This is simply inaccurate. *They* (like *you*) has a singular as well as plural function: it has been used for centuries for singular indefinite reference, and an accurate account of English grammar must take note of this." (p. 67)

The book concludes with a selection of brief (not more than one page) texts for further reading, to which the author adds his own discussion questions. To take just one example, a text by Bertrand Russell (Text 4, p. 85): *Text* - "The proposition "Socrates is a man" is no doubt equivalent to "Socrates is human", but it is not the very same proposition. The "is" of Socrates is human expresses the relation of subject and predicate; the "is" of "Socrates is a man" expresses identity. *Author's questions*: · Do you agree that "is" has different functions in "Socrates is a man" and "Socrates is human"? Do you know a language which has different equivalents of English "is", depending on the exact meaning?

In his Preface to *Grammar*, Henry Widdowson provides a succinct explanation of the purpose of this series:

"What justification might there be for a series of introductions to language study? After all, linguistics is already well served with introductory texts: expositions and explanations which are comprehensive, authoritative, and excellent in their way. Generally speaking, however, their way is the essentially academic one of providing a detailed initiation into the discipline of linguistics, and they *tend to be lengthy and technical* (my emphasis): appropriately so, given their purpose. But they can be quite daunting to the novice. ...these surveys are written in the belief that there must be an alternative to a technical account on the one hand and an idiot's guide on the other if linguistics is to be made relevant to people in the wider world."

Michael Swan's book majestically meets all these criteria. It certainly is not "lengthy and technical", yet it does not take short-cuts or speak down to the reader. Quite the contrary, it offers the reader a concise - never pompous, always engaging - explanation of what he describes as the "endlessly fascinating subject of grammar". The reader will surely share his fascination, and also his determination to examine not only what should be, but also what is:

"The best way to understand how a language works is surely to look at how it works, not at how it used to work."

Note: In addition to being an author, Michael Swan is also a translator. In 2005, he was awarded the prestigious Stephen Spender Prize for a translation of the German poet Rilke.

Lexicom Europe 2006 v Opatiji

■ IZVLEČEK

Leksikografska specialistična delavnica *Lexicom Europe* je junija 2006 potekala v Opatiji in udeležilo se je tudi veliko jezikoslovcev iz Slovenije. Mednarodno priznani uredniki slovarjev in obenem strokovnjaki za različna slovaristična področja so predstavili sodobne leksikografske pristope, ki so jih udeleženci delavnice lahko preizkusili pri praktičnem delu.

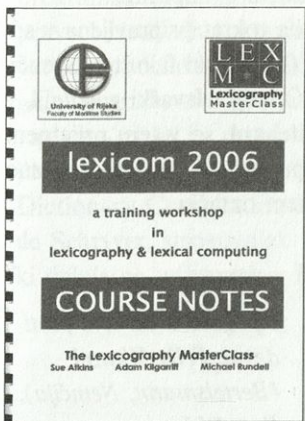
KLJUČNE BESEDE: poročilo, delavnica, slovaropisje, raziskovanje

■ ABSTRACT

Lexicom Europe 2006 in Opatija, Croatia

Lexicography MasterClass *Lexicom Europe* took place in June 2006 in Opatija, Croatia, and among its participants there were also many linguists from Slovenia. Internationally recognized dictionary editors and experts in different lexicographic fields presented modern lexicographic approaches that workshop participants could try out in their practical work.

KEY WORDS: report, workshop, lexicography, research

Lexicom je enotedenska delavnica iz slovaropisja in računalniškega jezikoslovja, na kateri so udeležencem predstavljena najnovejša teoretska leksikografska spoznanja, ki jih lahko le-ti tudi preizkusijo pri praktičnih vajah na računalnikih.

Lexicomove delavnice (www.lexmasterclass.com/course/lexicom.htm) potekajo večkrat na leto po vsem svetu, in sicer od prve delavnice dalje, ki je bila organizirana na Univerzi v Brightonu v Angliji, julija 2001.

Delavnice prirejajo in vodijo trije mednarodno priznani leksikografi, in sicer: mag. **Michael Rundell**, eden vodilnih strokovnjakov za enojezično slovaropisje in besedilne korpuse; med drugim je bil glavni urednik angleškega enojezičnega učnega slovarja *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* (2001), vodil je uredništvo slovarjev *Longman Language Activator* (1993) in *Longman Dictionary*

Foro: Primož Ponikvar

V pogovoru okrog mizice od leve proti desni sedijo: **Michael Rundell** (Lexicography MasterClass, Velika Britanija), **Audrey Tromp-Wouters** (vladni oddelek za izobraževanje, Aruba), **Gilles-Maurice de Schryver**, TshwaneDJe HLT, Južna Afrika) in **Mojca M. Hočevar** (Fakulteta za pomorstvo in promet UL, Slovenija)

of *Contemporary English* (1987, 1995) ter se pri svojem delu veliko ukvarjal z razvijanjem in uporabljanjem besedilnih korpusov; dr. **Sue Atkins**, ki v angleško govorčem prostoru velja za avtoriteto dvojezičnega slovaropisja; kot leksikografinja in svetovalka je pomembno prispevala z novostmi in metodologijami pri slovarjih *Collins-Robert English-French Dictionary* ter *Oxford-Hachette English-French Dictionary* (slednji je bil uporabljen za predlogo kot korpusni slovar pri pripravi Velikega angleško-slovenskega slovarja *OXFORD-DZS*) ter dr. **Adam Kilgariff**, računalniški jezikoslovec in razvojni strokovnjak za uporabo besedilnih korpusov; razvil je besedilne baze podatkov za nekatere Longmanove slovarje, kot raziskovalec korpusnega jezikoslovja je deloval in predaval na univerzah v Brightonu, zdaj pa je direktor podjetij Lexicography MasterClass in Lexical Computing.

Slovaropisna delavnica *Lexicom Europe 2006* je bila tokrat pripravljena v sodelovanju s Fakulteto za pomorstvo Univerze na Reki (Pomorski fakultet, Sveučilište u Rijeci) in je potekala od 5. do 9. junija 2006 v Opatiji. Hrvaški gostitelji, v imenu katerih je imel pozdravni nagovor dr. **Boris Pritchard**, so v tem prijetnem obmorskem letovišču pripravili za navzoče pristrčen sprejem ter ves čas prijazno skrbeli, da je vse potekalo po programu in v ustvarjalnem ozračju.

Foro: Primož Ponikvar

Med odmorom v pogovoru od leve proti desni: **Felix Wenzel** (Bertelsmann, Nemčija), **Sue Atkins** (Lexicography MasterClass, Velika Britanija) in **Tadeja Rozman** (Filozofska fakulteta UL, Slovenija)

Adam Kilgarriff
*(Lexicography
 MasterClass, Velika
 Britanija) na poti
 v seminarsko dvorano*

Foto: Primož Ponikvar

Udeleženci delavnice (bilo nas je okoli 30), med katerimi smo bili zbrani prevajalci in terminologi, učitelji jezikov, slovaristi, inženirji računalništva ter tudi nekaj študentov, smo prišli iz najrazličnejših držav. Iz Slovenije nas je bilo skoraj toliko kot s Hrvaške, v manjšem številu sta bili zastopani Aruba in Nemčija, s posamičnimi udeleženci tudi Belgija, Grčija, Italija, Norveška, Romunija, Rusija, Španija, Velika Britanija in ZDA.

Po intenzivno zastavljenem programu in v sproščenem družabnem ozračju smo lahko osvežili pomembna sodobna leksikografska načela, ki jih je mogoče praktično uporabiti pri slovaropisni obdelavi besedišča, izbranega s pomočjo besedilnih korpusov. Za uporabo pri strokovnem delu so nam bili predstavljeni programski pripomočki, dostopni na internetu, in sicer smo za samostojno pripravo besedilnih korpusov uporabljali *BootCat* (<http://corpora.fi.muni.cz/bootcat>), za obdelavo besedišča, pridobljenega iz besedilnih korpusov, pa *Sketch Engine* (<http://www.sketchengine.co.uk>). Oba programa sta primerna tudi za prevajalce – zlasti za pripravo izvirnega besednega gradiva posameznih področij, ki jih prevajamo. Program *TshwaneLex* (<http://www.tshwanedje.com/tshwanelex>), Dictionary Compilation Software, je na delavnici predstavil dr. **Gilles-Maurice de Schryver**, strokovnjak za korpusno slovaropisje in računalniško jezikoslovje, ki deluje na univerzah v Belgiji in Južnoafriški republiki.

Euralexova konferenca v Torinu, 2006

■ IZVLEČEK

Na zadnji konferenci mednarodnega leksikografskega združenja Euralex, ki je potekala septembra 2006 v Torinu, so leksikografi in raziskovalci jezikovnih področij obravnavali različne slovaropisne teme, ki so na kratko predstavljene v tem poročilu.

KLJUČNE BESEDE: poročilo, konferenca, slovaropisje, raziskovanje

■ ABSTRACT

Euralex Conference in Turin, 2006

At the latest conference of the European Association for Lexicography, which took place in Turin in September 2006, lexicographers and researchers of language fields dealt with different lexicographic topics that are briefly presented in this report.

KEY WORDS: report, conference, lexicography, research

Dvanajsta konferenca evropskega slovaropisnega združenja Euralex (<http://www.euralex.org/>) je potekala v Torinu v sodelovanju z univerzo Univesità di Torino, in sicer v dneh od 6. do 9. septembra 2006.

Mednarodne konference združenja Euralex, v katerem so včlanjeni evropski slovarski uredniki, leksikografi, terminologi, računalniški jezikoslovci in jezikoslovni raziskovalci, prirejajo bienalno, in tudi tokrat je udeležencem ponudila zelo pester program: vsak dan konference je bilo mogoče poslušati po pet predavanj, v istem terminu pa je bilo vzporedno na izbiro od štiri do pet predavanj.

Zaranšek, Petra, ur. 2006. *Mali angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar / English-Slovenian and Slovenian-English Pocket Dictionary*. Slovarji DZS. Ljubljana: DZS.

30.000 gesel s podgesli

Obseg: 968 str. formata 10 cm x 13,5 cm

ISBN: 86-341-3036-3

Cena: 9.990,59 SIT [41,69 EUR]

Slovenski slovaristi in jezikoslovci so se konference udeležili v precej velikem številu, ne le kot obiskovalci, temveč tudi kot referenti: v sklopu leksikografskih projektov sta **Polonca Kocjančič** in **Simon Krek** skupaj s **Philippom Climentom** predstavila slovensko-angleški del *Malega angleško-slovenskega in slovensko-angleškega slovarja* DZS, ki je nastal s pomočjo računalniškega programa francoske programske opreme IDM (www.idm.fr). Njihova predstavitev je imela naslov »Bilingual Dictionaries and IDM DPS: The Development of a Corpus-driven Slovenian-English Pocket Dictionary and its Implementation in the IDM Dictionary Publishing System«.

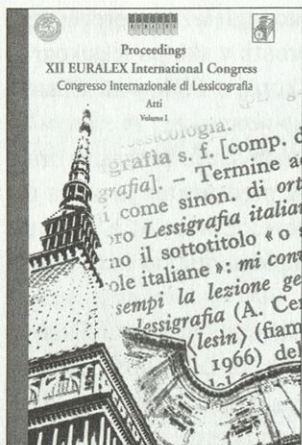
IDM-ov računalniški program za zahtevno slovarsko sestavljanje, urejanje in izdajanje je bil v organizaciji zavoda za uporabno slovenistiko Trojina predstavljen že 25. maja 2006 na Filozofski fakulteti v Ljubljani, IDM-ov Dictionary Production System *Pasadena* pa uporabljajo tudi pri založbi Oxford University Press za obdelavo obsežnega elektronskega gradiva slovarja *The Oxford English Dictionary* (OED). Na konferenci v Torinu je bil računalniški program predstavljen na primeru OED-ja z referatom **Laure Elliott** in **Sarah Williams** »Pasadena: A New Editing System for the Oxford English Dictionary«.

Na okrogli mizi v sklopu dvojezičnega slovaropisja je Simon Krek predstavil tudi *Veliki angleško-slovenski slovar Oxford-DZS* ter s slovarjem zbudil precejšnje zanimanje udeležencev (gl. str. 186–187). V obsežnem zborniku referatov s konference je o omenjenem slovarju objavljen prispevek **Mojce Šorli**, **Katarine Grabnar**, **Simona Kreka** in **Tomata Koširja** s preprostim naslovom slovarja v angleščini »The Oxford-DZS Comprehensive English-Slovenian Dictionary«.

Projekt japonsko-slovenskega slovarja (<http://nl.ijs.si/jaslo/>) sta na isti okrogli mizi v sklopu dvojezičnega slovaropisja predstavili **Kristina Hmeljak Sangawa** in **Irena Srdanović Erjavec**, ki sta skupaj s **Tomažem Erjavcem** za konferenco pripravili referat »jaSlo, a Japanese-Slovene Learners' Dictionary: Methods for Dictionary Enhancement«.

Z referatom **Agate Šega** »Lessico etimologico di latinismi e di romanismi antichi in sloveno« smo bili Slovenci na konferenci v Torinu zastopani tudi na področju romanskih jezikov in književnosti.

Izvelečke vseh referatov, objavljene v spremnem zborniku referatov s konference, lahko najdemo na naslovu <http://www.euralex2006.unito.it/>. Veliko pozornosti so bili na konferenci deležni še zlasti **Patrick Hanks** in drugi mednarodno priznani leksikografski strokovnjaki, izmed katerih smo nekatere že srečali na Lexicomovi delavnici v Opatiji. Plenarna predavanja so imeli **Jean Aitchinson**, **Tullio De Mauri** in **Francesco Sabatini**, med referati pa so bili s prevajalskega vidika zanimivi zlasti tisti, ki so obravnavali zlasti naslednje teme: strokovno terminologijo in njeno vključevanje v pomnilnike prevodov, dvojezične besedilne korpuse za pripravo dvojezičnih slovarjev, pogostost rabe pri izboru

gesel, besedišče, ki zadeva kulturne posebnosti, urejanje besedišča in digitalizacija slovarskih baz ter angleške enojezične učne slovarje.

Ob začetku konference so prireditelji pripravili slovesno otvoritev na rektoratu Univerze v Torinu, kjer je bila na ogled tudi priložnostna slovarska razstava, za neformalno druženje pa je bilo poskrbljeno tudi na slovesnem družabnem srečanju. Člani evropskega združenja Euralex, zbrani na konferenci, so se ob koncu konference lahko udeležili tudi skupščine združenja, na kateri je bil izvoljen novi upravni odbor.

Foto: Gilles-Maurice de Schryver

Nekaj slovenskih udeležencev konference evropskega združenja Euralex v Torinu. Od leve proti desni stojijo: Mojca M. Hočevar, Andrej Žerak, Izток Kosem, Tadeja Rozman, Irena Srdanović Erjavec, Polonca Kocjančič in Simon Krek

Četrti mednarodni leksikografski kolokvij: Slovar in prevajanje

■ IZVLEČEK

Prispevek je kratko poročilo s 4. mednarodnega leksikografskega kolokvija, ki je potekal oktobra 2006 v Mariboru. Naslov kolokvija je bil Slovar in prevajanje, udeleženci – domači in tuji strokovnjaki s področja slovaropisja in prevajanja – pa so obravnavali različne teme in probleme s tega področja.

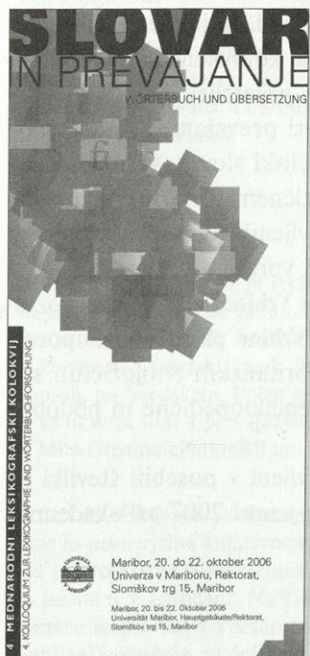
KLJUČNE BESEDE: *poročilo, konferenca, slovaropisje, prevajanje*

■ ABSTRACT

4th International Lexicographic Colloquium: Dictionary and Translation

This contribution is a short report from the 4th International Lexicographic Colloquium with the title Dictionary and Translation, which took place in Maribor in October 2006. The participants, who came from Slovenia and abroad, were experts in lexicography and translation. In their papers, they covered different topics and talked about various problems connected with this field.

KEY WORDS: *report, conference, lexicography, translation*

V organizaciji Oddelka za germanistiko Filozofske fakultete Univerze v Mariboru je v Mariboru od 20. do 22. oktobra 2006 potekal 4. mednarodni leksikografski kolokvij z naslovom Slovar in prevajanje. Prireditev sodi v vrsto mednarodnih leksikografskih kolokvijev, ki sta jih leta 2000 začela pripravljati Herbert Ernst Wiegand, priznani teoretik slovaropisja, in Pavel Petkov, bolgarski germanist. Trije kolokviji, ki so doslej potekali v Sofiji (2000 in 2002) in Varni (2004), so bili posvečeni dvojezičnemu slovaropisju, v Mariboru pa se je tematika razširila na področje prevajanja oziroma na vlogo slovarja pri prevajanju.

Na mariborskem kolokviju je bilo predstavljenih šestintrideset referatov, predavatelji – med katerimi je bilo tudi nekaj članov DZTPS – pa so bili

strokovnjaki iz desetih držav. Delovni jeziki so bili nemščina, angleščina in slovenščina. Plenarno predavanje je imel prof. dr. **Herbert Ernst Wiegand**, ki je govoril o uporabi slovarjev pri prevajanju oziroma o možnostih raziskovanja. V nadaljevanju je naštetih nekaj vsebinskih poudarkov, ki so za slovenske prevajalce morda posebej zanimivi.

Eden od sklopov referatov je obravnaval problematiko terminoloških slovarjev: **Ada Gruntar Jermol** in **Renata Kileva Stamenova** sta govorili o pravnih slovarjih, **Marjeta Humar** o tujih ustreznica v novejših slovenskih terminoloških slovarjih, **Stefan J. Schierholz** pa o prevajanju jezikoslovnih terminov v slovarju *Wörterbuch zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft*.

Problematiko korpusov so predstavili naslednji referenti: **Špela Arhar** je govorila o FidiPLUS, **Evelyn Breiteneder** o uporabi korpusov pri prevajanju, **Peter Đurčo** o možnosti mreženja obstoječih leksikografskih podatkov in korpusnih raziskav, **Mateja Jemec Tomazin** in **Vesna Mikolič** pa o pomenu večjezične leksikografije strokovnih jezikov ter pri tem predstavili primer večjezičnega korpusa turističnih besedil.

Posebno pozornost je med navzočimi vzbudil **Miran Željko**, in sicer z zelo domiselno in nazorno predstavitvijo povezave terminološke zbirke in vzporednega besedilnega korpusa prevodov, zanimivo pa je bilo tudi predavanje **Barbare Andree** in **Sylvie Grünbichler** o razvijanju računalniškega slovarja strokovnega znakovnega jezika za področje »delo in sociala«.

Ana Dimova je v svojem referatu spregovorila o delni ekvivalentnosti v prevajanju in slovaropisju, **Dušan Gabrovšek** je obravnaval kolokacije in sobesedilo, **Rufus H. Gouws** pa je predstavil problematiko lažnih prijateljev. **Mojca M. Hočevar** je opozorila na uporabnost učnih slovarjev pri prevajanju, **Zita Hollós Ditschne** pa je predstavila nemško-madžarski kolokacijski slovar. **Vida Jesenšek** je v svojem referatu obravnavala frazeologijo v dvojezičnem slovarju, **Anja Nikolić Hoyt** je govorila o ustreznosti konceptualno sestavljenih tezavrov za potrebe prevajanja, **Nada Šabec** pa o reševanju medkulturnih vprašanj pri prevajanju iz angleščine v slovenščino s pomočjo slovarjev. **Alenka Vrbinc** je posvetila pozornost potrebnosti poučevanja rabe slovarjev, **Marjeta Vrbinc** pa težavam uporabnikov pri prepoznavanju slovničnih informacijah v britanskih enojezičnih slovarjih za tujce. **Peter Weiss** je v referatu obravnaval enciklopedične in podobne informacije v slovenskih slovarjih.

Prispevki, predstavljeni na kolokviju, bodo objavljeni v posebni številki revije *Germanistische Linguistik*, ki bo predvidoma izšla jeseni 2007 pri akademski založbi Georg Olms Verlag v Nemčiji.

O avtorjih prispevkov

Ivo BAN je profesor nemškega in italijanskega jezika ter sodno zapriseženi prevajalec in konsektivni (sodni) tolmač za več jezikov. S poklicnim prevajanjem in tolmačenjem neposlovnih besedil se ukvarja že petnajst let. Dela v samostojnem poklicu, na Oddelku za germanistiko pa v sodelovanju z OPT Filozofske fakultete v Ljubljani končuje magistrski študij iz prevajanja.

E: ivo.ban@siol.net

DUŠAN GABROVŠEK je doktoriral iz tezavrov angleškega jezika na univerzi v Zagrebu in je redni profesor za področje angleškega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. O razlikah med britansko in ameriško angleščino je objavil knjigo *Sidewalks and Pavements* (2003), novejša knjiga *Words Galore* (2005) pa je uvod v leksikologijo in leksikografijo. Pri *Velikem angleško-slovenskem slovarju Oxford-DZS* je bil glavni svetovalec za leksikografijo.

E: dgabrovsek@email.si

MITA GUSTINČIČ PAHOR je lektorica za švedski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je diplomirala iz angleškega jezika in književnosti. Švedski jezik je študirala v Uppsali, na Švedskem. Poleg tega, da poučuje, se ukvarja tudi s prevajanjem.

E: Mita.GustincicPahor@ff.uni-lj.si

MOJCA M. HOČEVAR je diplomirala iz angleščine in primerjalne književnosti ter magistrirala iz dvojezičnega slovaropisja na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Na Fakulteti za pomorstvo in promet v Portorožu (Univerza v Ljubljani) poučuje angleščino v prometnih

Notes on Contributors

Ivo BAN is a professor of German and Italian languages, and also a certified court translator and consecutive interpreter for several languages. For over 15 years he has been professionally involved in translating and interpreting non-literary texts. At the Department of Germanic Studies of the Faculty of Arts in Ljubljana he is engaged as a freelance professional, and is concluding his Master's studies at the Germanic department in association with the Department of Translating.

E: ban.pisarna@siol.net

DUŠAN GABROVŠEK gained his doctorate on the topic of English Language Thesauruses from the University of Zagreb, Croatia, and is full Professor in the field of English language at the Faculty of Arts in Ljubljana. He has published the book *Sidewalks and Pavements* (2003) on differences between British and American English, and his latest book *Words Galore* (2005) provides an introduction to lexicology and lexicography. He was also chief adviser on lexicography for publication of the *Veliki angleško-slovenski slovar Oxford-DZS* (*The Oxford-DZS Comprehensive English-Slovene Dictionary*).

E: dgabrovsek@email.si

MITA GUSTINČIČ PAHOR is lecturer in Swedish at the Faculty of Arts in Ljubljana, from which she graduated in English language and literature. She studied Swedish language at Uppsala in Sweden. In addition to teaching, she is also engaged in translation.

E: Mita.GustincicPahor@ff.uni-lj.si

MOJCA M. HOČEVAR graduated in English and comparative literature, and received her MA in bilingual dictionary studies from the Faculty of Arts, Ljubljana University. She teaches professional English in the fields of transport at the Faculty of Maritime Studies and Transport in

panogah. Je urednica nekaterih jezikovnih priročnikov in slovarjev, ki jih tudi sama sestavlja.

E: mojca-m.hocevar@guest.arnes.si

PETER HOLOZAN je univerzitetni diplomirani inženir računalništva. Zaposlen je v podjetju Amebis. Med drugim sodeluje pri razvoju črkovalnika *uBesAna*, slovničnega pregledovalnika *BesAna*, prevajalnega sistema *Presis*, sistema za elektronske slovarje ASP32 in korpusov *Fida* ter *Fida+*.

E: peter.holozan@amebis.si

BREDA JAKOPIČ je prevajalka za angleški in nemški jezik. Delala je kot prevajalka v različnih podjetjih in si pridobila izkušnje predvsem na naslednjih področjih: letalstvo, računalništvo, strojne in elektroinstalacije, bančništvo ter finance.

E: breda.jakopic@siol.net

ADRIANA KRSTIČ SEDEJ je zaposlena v Sektorju za prevajanje pri Generalnem sekretariatu Vlade RS. Ureja spletno terminološko zbirko *Evroterm* – jo dopolnjuje z novimi izrazi ter preverja in popravlja obstoječe. Obenem sodeluje z drugimi državnimi organi in institucijami pri iskanju ustreznih terminoloških rešitev.

E: adriana.krstic-sedej@gov.si

RADA LEČIČ je diplomirala iz slovenskega in italijanskega jezika ter magistrirala iz sodobne slovenske književnosti. Od l. 1985 poučuje, bila je tudi lektorica slovenskega jezika na univerzi v Rimu. Uči na Visoki šoli za prevajalce in tolmače v Trstu. Na tečajih je poučevala potomce Slovencev v Braziliji, Urugvaju in ZDA, pa tudi prevajalce v Luksemburgu.

E: rada.lecic@telemach.net

ALAN MCCONNELL - DUFF je član britanskega jezikoslovnega inštituta The Chartered Institute of Linguists. Prevaja v angleščino, piše in lektorira. Objavil je več del o prevajanju

Portorož, University of Ljubljana. Furthermore, she is also editor of some language handbooks and dictionaries, which she herself has compiled.

E: mojca-m.hocevar@guest.arnes.si

PETER HOLOZAN is a graduate engineer in computer studies. He works for the company Amebis. In addition, he is collaborating on development of the *uBesAna* spellchecker, the *BesAna* language checker, the *Presis* translation system, the ASP32 electronic dictionaries system, and the *Fida* and *Fida+* corpora.

E: peter.holozan@amebis.si

BREDA JAKOPIČ is a translator for English and German. She has worked as a translator in various companies and has obtained her experience mainly in the following fields: aviation, computer science, machine and electro installations, banking and finance.

E: breda.jakopic@siol.net

ADRIANA KRSTIČ SEDEJ is employed at the Translation and Interpretation Division of the Secretariat-General of the Government of the Republic of Slovenia. She edits the *Evroterm* website terminology database, updating it with new expressions and checking and amending the existing ones. Furthermore, she also collaborates with other state bodies and institutions in seeking for suitable terminological solutions.

E: adriana.krstic-sedej@gov.si

RADA LEČIČ graduated in Slovene and Italian languages and gained her Master's degree in contemporary Slovene literature. Since 1985 she has been teaching, and was also lecturer in Slovene language at the University of Rome. She currently teaches at the High School for Translators and Interpreters of Trieste University, Italy. At various courses she has taught people of Slovene descent in Brazil, Uruguay and the USA, and also translators in Luxembourg.

E: rada.lecic@telemach.net

ALAN MCCONNELL - DUFF is a member of the Chartered Institute of Linguists, UK. He is a freelance writer, translator and editor. For his book *Translation* he received the Duke of

in za knjigo *Translation* prejel nagrado Duke of Edinburgh Award. Je avtor pomembnega priročnika za prevajalce v angleščino *Into English*. Njegove kratke zgodbe so prevedene v slovenščino in druge jezike. Nedavno je izšla njegova najnovejša knjiga *Literature*, pri založbi Oxford University Press.
N: Breg 6, 1000 Ljubljana

ALENKA METLJAK je diplomirala na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani. V diplomski nalogi je ocenila prevajalni sistem *Presis*. Zadnje leto je zaposlena v podjetju IOLAR, kjer se ukvarja s tehnologijo računalniško podprtega prevajanja s sistemom TRADOS in na tem področju želi nadaljevati z raziskovalnim delom.
E: alenka.metljak@iolar.com

MARKO NOVAK je pomočnik predstojnika Službe za analize in mednarodno sodelovanje na Ustavnem sodišču RS ter docent za filozofijo in teorijo prava ter ustavno pravo na Fakulteti za podiplomske državne in evropske študije in na Evropski pravni fakulteti v Novi Gorici. Diplomiral in doktoriral je na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, magistriral pa na univerzi Georgetown University Law School v Washingtonu. Je avtor več knjig, poleg tega objavlja strokovne članke doma in v tujini. Je tudi sodni tolmač za angleški jezik in prevajalec.
E: marko.novak@us-rs.si

DAVOR PETROVIČ je samostojni strokovni prevajalec, ki dela za različne agencije. Probleme prevajanja je obravnaval v diplomskem delu *Leksikalno-kontrastivna analiza izbranih leksikalnih elementov v besedilih iz spletne baze Evrokorpus*, s katerim je na Filozofski fakulteti diplomiral februarja 2005.
E: davor.petrovic@siol.net

OLGA SHRESTHA je diplomirana anglistka-prevajalka in rusistka. Že dobrih dvajset let se ukvarja s prevajanjem in tolmačenjem na področju medicine; vodi tudi vaje iz prevajanja

Edinburgh Award. He has also written a useful handbook for translators – *Into English*. His short stories have been translated into Slovene and several other languages. His latest book is *Literature*, OUP.

A: Breg 6, SI-1000 Ljubljana, Slovenia

ALENKA METLJAK graduated from the Department of Translating of the Faculty of Arts in Ljubljana. In her BA thesis she evaluated the *Presis* translation system. Since 2006 she has been employed by the company IOLAR, where she is dealing with the technology of computer assisted translation using the TRADOS system, and wishes to continue her research work in this domain.
E: alenka.metljak@iolar.com

MARKO NOVAK is assistant to the director of the Service for analysis and co-operation at the Constitutional Court of the Republic of Slovenia; he is also lecturer in the philosophy and theory of law and of constitutional law at the Faculty for postgraduate School for State and European Studies and at the European Law Faculty in Nova Gorica. He graduated and obtained his doctorate at the Faculty of Law, University of Ljubljana, and also gained a Master's Degree at Georgetown University Law School in Washington. He is the author of several books, and also publishes professional articles at home and abroad. He is a court interpreter and translator for English.
E: marko.novak@us-rs.si

DAVOR PETROVIČ is a freelance professional translator who works for various agencies. He has dealt with the problems of translating in his BA thesis *Lexical-contrastive analysis of selected lexical elements in texts from the Evrokorpus database*, with which he gained his degree in February 2005 from the Faculty of Arts of Ljubljana University.
E: davor.petrovic@siol.net

OLGA SHRESTHA is a graduate in English and Russian language studies. For full twenty years she has been engaged in translation and interpreting in the field of medicine; she also

medicinskih besedil na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani. Zaposlena je v Sektorju za prevajanje pri Generalnem sekretariatu Vlade RS.

E: olga.shrestha@gov.si

LIDIJA ŠEGA je profesorica angleščine in nemščine ter predvsem prevajalka, od leta 1969 tudi stalna sodna tolmačka. Ima naziv prevajalke specialiste. Je avtorica *Velikega modernega angleško-slovenskega poslovnega slovarja* in različnega seminarskega gradiva za prevajalce. Kot lektorica sodeluje na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani.

E: lidija.sega@siol.net

ALENKA VRBINC je docentka za angleški jezik na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je magistrirala in doktorirala iz dvojezičnega slovaropisja, s katerim se ukvarja praktično in teoretično. Poleg tega prevaja strokovna besedila s področja medicine, farmacije, športa in ume tnostne zgodovine.

E: alenka.vrbinc@ef.uni-lj.si

MARJETA VRBINC je docentka za angleški jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Magistrirala je s področja dvojezičnega slovaropisja, doktorirala pa iz angleške frazeologije in slovaropisja. Ob slovaristiki se ukvarja tudi s prevajanjem strokovnih besedil.

E: marjeta.vrbinc@ff.uni-lj.si

MIRAN ŽELJKO je strojni inženir in prevajalec, ki skrbi, da se *Evroterm* in *Evrokorpus* na spletu nenehno izboljšujeta in dopolnjujeta. V nove različice dodaja sveže podatke in nove funkcije. Zadnja pomembnejša novost je nemško-slovenski korpus. Zaposlen je kot podsekretar v Sektorju za prevajanje pri Generalnem sekretariatu Vlade RS.

E: miran.zeljko@gov.si

conducts translation practicum in the same subject area at the Department of Translation of the Faculty of Arts in Ljubljana. She is employed at the Translation and Interpretation Division of the Secretariat-General of the Government of the Republic of Slovenia.

E: olga.shrestha@gov.si

LIDIJA ŠEGA, teacher of English and German, is above all a translator: since 1969 she has also been a permanent court interpreter. She holds the title of specialist translator. Furthermore, she is author of *Veliki moderni angleško-slovenski poslovni slovar* (*A Comprehensive Modern Business Dictionary: English-Slovene*), Cankarjeva založba Publishing, and also of numerous seminar materials for translators. She also lectures at the Translation Department of the Faculty of Arts, University of Ljubljana.

E: lidija.sega@siol.net

ALENKA VRBINC is lecturer in English language at the Faculty of Economics in Ljubljana. At the Faculty of Arts in Ljubljana she obtained her MA, and also gained her doctorate in lexicography, a field with which she is both practically and theoretically involved. In addition, she translates professional texts from the fields of medicine, pharmacy, sport, and art history.

E: alenka.vrbinc@ef.uni-lj.si

MARJETA VRBINC is lecturer in English language at the Faculty of Arts, University of Ljubljana. She obtained her MA in the field of bilingual lexicography, and her doctorate in English phraseology and lexicography. She is also active as a translator of professional texts.

E: marjeta.vrbinc@ff.uni-lj.si

MIRAN ŽELJKO is a mechanical engineer and translator, whose concern is to ensure that the *Evroterm* and *Evrokorpus* websites are constantly improved and updated. To the new variants, he introduces fresh data and new functions. The most recent important inclusion is the German-Slovene corpus. He is engaged as undersecretary at the Translation and Interpretation Division of the Secretariat-General of the Slovenian Government.

E: miran.zeljko@gov.si

Navodila avtorjem prispevkov

Mostovi so strokovna revija Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije ter obenem periodična znanstvena publikacija za prevajalska področja uporabnega jezikoslovja. Izšlo je že štirideset letnikov revije, odslej pa bo vsako leto izšla dvojna številka v letniku.

V *Mostovih* objavljamo strokovne članke in znanstvene razprave, predstavitve članov DZTPS in informativne prispevke o prevajanju ter recenzije in kritike strokovne literature, koristne pri prevajanju. Članke objavljamo večinoma v slovenskem in angleškem jeziku ter v vseh drugih modernih jezikih, ki zadevajo slovensko-tujejezično prevajanje strokovnih, znanstvenih in tehniških besedil.

Preden se odločite za pisanje članka, se posvetujte s člani uredniškega odbora o ustreznosti vsebine in prispevka. V *Mostovih* objavljeni članki morajo biti izvirni in še ne objavljeni ter ne smejo biti ponovno natisnjeni v drugih publikacijah in medijih brez dovoljenja uredniškega odbora revije.

Člani uredniškega odbora prispevke preberejo ter njihovo objavo bodisi odobrijo ali zavrnejo, sprejete članke pa recenzirajo, pri čemer sodelujejo tudi zunanji recenzenti. Uredništvo poskrbi, da so prispevki pred objavo lektorirani in redigirani, avtorji pa so pred natisom dolžni opraviti avtorsko korekturo in odobriti svoje avtorsko delo za objavo.

Instructions for Contributors

Mostovi is the professional journal of *Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije* (The Association of Scientific and Technical Translators of Slovenia), and is also a periodical scholarly publication for translation fields related to applied linguistics. Forty volumes of the journal have already been published, and from now on the journal will be published as a double issue in a volume per year.

The contents of *Mostovi* include: professional articles and scientific discussions, presentations of members of DZTPS, informational contributions on translation, and also assessments and critical reviews of professional materials as aids in translating. The articles are published mainly in Slovene and/or English: they also cover other modern languages relevant to the translation of professional, scientific and technical texts from or into Slovene and foreign languages.

Before deciding to write an article, you are advised to consult members of the editorial board on the suitability of the contents and chosen approach. Articles published in *Mostovi* must be original, not previously published, and may not be reproduced in other publications or via the media without the prior consent of the editorial board.

Articles submitted are read by the editorial board, and their publication is either approved or rejected; articles accepted for publication are, furthermore, submitted to review, in which external readers are engaged. The editorial board undertakes to ensure that articles are edited and proof-read before publication: prior to printing, however, authors are required to undertake final proof-reading and to approve the work for publication.

SPLOŠNI NAPOTKI

Uredništvo sprejema besedila, napisana v urejevalniku Microsoft Word for Windows, in sicer v pisavi Times New Roman velikosti 12. Velikost pisave naj se v člankih ne spreminja, kadar to ni potrebno. Besedilo naj bo levo poravnano ter brez slogov in oblikovanja za grafično postavitvev in prelom. Strani naj bodo oštevilčene.

Naslovi avtorskih prispevkov naj bodo navedeni v slovenskem in angleškem jeziku. Zapisani naj bodo z malimi črkami, razen v primerih, ko pravopis zaradi rabe velike začetnice ali kratic zahteva drugače.

Na začetku znanstvenih in strokovnih člankov mora biti **izvleček** v jeziku prispevka (*do največ 500 znakov brez presledkov*) in angleškem enako dolgem prevodu. Če je prispevek napisan v angleščini ali drugih jezikih, mora biti angleški izvleček preveden v slovenshino.

Skupaj s člankom morajo avtorji oddati tudi kratko osebno **predstavitev** (*300 do največ 500 znakov brez presledkov*) za rubriko O avtorjih prispevkov. Na koncu predstavitve naj bo pripisano še avtorjevo ime z nazivom/nazivi in e-naslovom ter naziv in naslov ustanove oziroma organizacije, kateri pripada. Če avtor svojega naslova ne želi objaviti, naj to pisno sporoči.

Slikovno gradivo naj bo skenirano z gostoto 300 točk na palec.

Obseg prispevkov

- znanstvene razprave: do največ **25 strani** (37.500 znakov brez presledkov)
- strokovni članki: do največ **20 strani** (30.000 znakov brez presledkov)

GENERAL GUIDELINES

The editors accept texts presented in the form of Microsoft Word for Windows, using the Times New Roman script of size 12. Script size should not be altered in the articles, if changes are not required. The text should be adjusted to the left, without harmonization and design for the graphic arrangement and type-setting. Each page should be numbered.

The titles of authors' contributions should be given both in English and in Slovene. They should be printed in lower case, unless otherwise indicated by the customary orthographic usage of capital letters, abbreviations, etc.

Scientific and professional articles must begin with an **abstract** in the language of the paper (*up to 500 characters* without spacing) and also in English translation, comparable in length. If the article is written in English or in other languages, the English abstract in Slovene translation should be provided.

Authors should also submit, together with their contribution, a brief personal **presentation** (*300 up to 500 characters* without spacing) for the column Notes on Contributors. You are also requested to add an e-mail address, or else a statement that you do not wish it to be published.

Pictures should be scanned at 300 dots per inch.

Length of contributions

- scientific discussions: maximum **25 pages** (37,500 characters without spacing)
- professional articles: maximum **20 pages** (30,000 characters without spacing)

- recenzije in ocene strokovnih ali znanstvenih del: do največ **15 strani** (22.500 znakov brez presledkov)
- predstavitev člana društva: do največ **10 strani** (15.000 znakov brez presledkov)
- poročila ipd.: do največ **5 strani** (7.500 znakov brez presledkov)

Zadnja roka za oddajo prispevkov

- **15. junij** tekočega leta za znanstvene razprave in članke
- **30. september** tekočega leta za strokovne članke, recenzije in vse preostale prispevke

Prispevke pošljite v datotekah MS Word na e-naslov člana uredniškega odbora, s katerim ste v dogovoru, ali na e-naslov uredništva **info@mostovi.info**. V glavi sporočila pri Predmet vpišite MOSTOVI.

NAPOTKI ZA ZAPIS BESEDILA

Poudarjeni deli besedila (strokovni izrazi, citati ipd.) naj bodo zapisani v ležeči pisavi; le najbolj izpostavljeni delčki naj bodo zapisani polkrepko.

Opombe vnašajte z ukazom Vstavi Sklic → Sprotne opombe ...

Naslovi knjig in revij naj bodo tako v besedilu članka kot tudi v opombah in bibliografiji navedeni v ležeči pisavi.

Naslovi člankov iz revij in zbornikov naj bodo zapisani navadno (pokončno) v narekovajih.

- reviews and assessments of professional and scientific publications: maximum **15 pages** (22,500 characters without spacing)
- presentation of a member of the Association: maximum **10 pages** (15,000 characters without spacing)
- reports, etc.: maximum **5 pages** (7,500 characters without spacing)

The final dates for submission

- **15 June** of the current year for scientific discussions and articles
- **30 September** of the current year for professional articles, reviews and all other contributions

Contributions in MS Word documents should be submitted to the e-mail address of the member of the editorial board with whom you have been in contact, or to the editorial e-mail address **info@mostovi.info**. In the heading to the message, under Subject, inscribe MOSTOVI.

GUIDELINES FOR PRESENTING TEXTS

Accentuated parts of the text (e.g. professional expressions, citations, etc.) should be presented in italics; only the most emphasized bits of text can be printed in bold typeface.

Notes and comments should be entered with the command: Insert Reference → Footnote ...

In the text of the article, and also in the notes and bibliographic references, all titles of books and journals must be printed in italics. Titles of articles from journals and proceedings should be printed in regular (vertical) type, within inverted commas.

NAPOTKI ZA NAVAJANJE VIROV

Navedbe virov naj bodo zapisane v skladu z napotki iz priročnika:

The Chicago Manual of Style.

15. izd. Chicago: University of Chicago Press, 2003.

<http://library.duke.edu/research/citing/>

Posebna znamenja v besedilu

Kadar so v besedilu uporabljena posebna znamenja, pošljite prispevek v dogovorjenem roku tudi na natisu na naslov:

MOSTOVI DZTPS

Petkovškovo nabrežje 57

1000 Ljubljana

Oddanih prispevkov ne vračamo.

Odmevi, pobude in predlogi

Na e-naslovu uredništva info@mostovi.info zbiramo tudi mnenja o prispevkih, objavljenih v prejšnjih številkah, ter predloge za članke v prihodnjih številkah.

CITING GUIDELINES

References should comply with the guidelines from:

The Chicago Manual of Style.

15th ed. Chicago: University of Chicago Press, 2003.

<http://library.duke.edu/research/citing/>

Special characters in the text

Whenever special characters in your text occur, please send also the printed version of your article to the address:

MOSTOVI DZTPS

Petkovškovo nabrežje 57

SI-1000 Ljubljana

Slovenia

Contributions cannot be returned.

Responses, suggestions and proposals

At the editorial e-mail address

info@mostovi.info we also welcome opinions on contributions published in earlier issues, as well as proposals for articles in forthcoming editions of the journal.

DZTPS

www.dztps.si

DS

II 197 991 2006

920073981, 1/2

COBISS =

Izdalo • Published by

Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije
Petkovškovo nabrežje 57
SI-1000 Ljubljana
SLOVENIA

Uradne ure • Office Hours
8.00 - 14.00

info@dztps.si

Tajništvo • Secretary
☎ +386 (0)1 2317 862

Računovodstvo • Accountant
☎ +386 (0)1 4339 243

Poslovni račun • Business Account
02014-0019718997

F: +386 (0)1 2320 131

Wap
tagtag.com/dztps

Forum
DZTPS-info@yahoogroups.com

UDK 651.926 (05): 5/6

ISSN 0352-7808

9 770352 780004

9 €